

Autorul bestsellerului *Laur*

Evgheni Vodolazkin

Aviatorul

roman

HUMANITAS fiction

EVGHENI VODOLAZKIN

AVIATORUL

traducerea de Adriana Liciu

CUPRINS

Fiicei mele

— Ce tot scrieţi acolo?

— Descriu obiecte, senzaţii. Oameni. Scriu în fiecare zi acum, cu speranţa că le salvez de la uitare.

— Lumea Domnului e prea mare pentru a conta pe reuşită aici.

— Ştiţi, dacă fiecare va descrie părticica lui, cât de mică, din această lume... Deşi, la drept vorbind, de ce mică? Se va găsi întotdeauna cineva cu o cuprindere destul de mare.

— De exemplu?

— De exemplu, un aviator.

Discuţie în avion

PARTEA ÎNTÂI

I-am spus: când e frig, pune-ţi căciula, altfel îţi îngheaţă urechile. Uite şi-acum câţi trecători sunt fără urechi, i-am spus. Ea a fost de acord, mă rog, da-da, ar trebui, dar nu şi-a pus-o. A râs de glumă, şi tot fără căciulă a mers. O imagine de soiul ăsta îmi apare în minte, deşi, despre cine e vorba, nu pot să-mi dau seama.

Sau, să zicem, mi-am amintit un scandal – urât, epuizant. N-am nicio idee unde s-a petrecut. Mi-e ciudă că discuţia începuse bine, pot spune chiar binevoitor, dar pe urmă, din vorbă-n vorbă, a dat în ceartă. Important e că după aceea m-am mirat: de ce, pentru ce?

Cineva a remarcat că aşa se întâmplă deseori la parastase: vreo oră şi jumătate se spune ce om bun a fost răposatul. După aceea, cineva dintre cei veniţi aminteşte că, de fapt, răposatul numai bun n-a fost. Şi-atunci, ca la comandă, încep mai mulţi să îşi spună părerea, să completeze – şi, încetul cu-ncetul, se ajunge la concluzia că, una peste alta, a fost un ticălos fără pereche.

Sau chiar ceva trăsnit de-a binelea: unui om i se dă în cap cu o bucată de salam, şi omul se rostogoleşte la vale, se rostogoleşte şi nu poate să se oprească, şi, rostogolindu-se, i se învârteşte capul...

Capul meu. Se învârteşte. Zac în pat.

Unde sunt?

Paşi.

A intrat un necunoscut în halat alb. A stat în picioare şi, cu un deget pe buze, s-a uitat la mine (uşa e întredeschisă şi se mai vede capul cuiva). Eu, la rândul meu, m-am uitat la el – chipurile, fără să văd. Pe sub genele nu foarte strânse. El a observat că tremurau.

— V-aţi trezit?

Am deschis ochii. Apropiindu-se de patul meu, necunoscutul a întins mâna:

— Geiger. Medicul dumneavoastră.

Am scos de sub pătură mâna dreaptă, şi am simţit cum Geiger mi-o strânge cu grijă. Aşa cum atingi ceva când te temi să nu-l rupi. A întors pentru o clipă capul, şi uşa s-a închis cu zgomot. Fără să-mi lase mâna, Geiger s-a aplecat spre mine:

— Iar dumneavoastră sunteţi Innokenti Petrovici Platonov, nu-i aşa?

N-am putut să confirm. Dacă aşa spune înseamnă că are un temei. Innokenti Petrovici... Mi-am ascuns în tăcere mâna sub pătură.

— Nu vă amintiţi nimic? a întrebat Geiger.

Am clătinat din cap. Innokenti Petrovici Platonov. Respectabil. Poate uşor livresc.

— Vă amintiţi cum m-am apropiat adineauri de pat? Cum am spus că mă numesc?

De ce se poartă aşa cu mine? Sau sunt chiar atât de rău? După ce las o pauză, spun cu o voce care scârţâie.

— Îmi amintesc.

— Dar înainte de asta?

Am simţit că mă îneacă lacrimile. Au ţâşnit, şi am început să plâng în hohote.

Geiger a luat un şerveţel de pe măsuţa de lângă pat şi mi-a şters fata.

— Ei, ce-i cu dumneata, Innokenti Petrovici? Pe lume sunt aşa de puţine evenimente pe care merită să ţi le aminteşti, iar dumneata te amărăşti.

— O să-mi revină memoria?

— Eu îmi pun toată speranţa. Eşti un caz la care nu se poate afirma nimic cert. Mi-a pus termometrul. Ştii ce, aminteşte-ţi cât mai mult, aici e important efortul dumitale. Trebuie să-ţi aminteşti singur totul.

Văd părul din nasul lui Geiger. Zgârieturile care i-au rămas pe bărbie de la bărbierit.

Se uită liniştit la mine. Frunte înaltă, nas drept, pince-nez – parcă l-a desenat cineva. Există figuri atât de tipice, că par plăsmuite.

— Am avut un accident?

— Se poate spune şi-aşa.

Prin ochiul de fereastră deschis, aerul din salon se amestecă cu aerul de iarnă de-afară. Se face tulbure, tremură, se topeşte, şi dunga verticală a cadrului devine una cu trunchiul unui copac, şi soarele asfinţeşte devreme – undeva am mai văzut asta. Şi fulgi de zăpadă care zboară am văzut. Care se topesc înainte să ajungă pe pervaz... Unde?

— Nu-mi aduc aminte nimic. Doar nişte lucruri fără importanţă – fulgi de zăpadă în oberlihtul de spital, răceala geamului când îţi atingi fruntea de el. Evenimente nu-mi amintesc.

— Eu aş putea, desigur, să îţi amintesc câte ceva din cele petrecute, dar viaţa în întregul ei n-am cum s-o redau în detaliu. Ştiu numai ceea ce a fost la exteriorul vieţii dumitale: unde ai locuit, cu cine ai avut de-a face. Dar nu cunosc istoria gândurilor, senzaţiilor dumitale, înţelegi? Mi-a scos termometrul de la subraţ: 38,5. Cam mult.

Luni

Ieri n-a mai fost timp. Iar astăzi e luni. Lucrurile au stat aşa. Geiger a adus un creion şi un caiet gros. A plecat. S-a întors cu un suport pentru scris.

— Scrie tot ce s-a petrecut peste zi. Şi tot ce îţi aduci aminte din trecut, scrie şi asta. Acest jurnal zilnic e pentru mine. O să văd cât de repede avansăm în problema pe care o avem.

— Deocamdată, toate întâmplările mele sunt legate de dumneavoastră. Atunci, să scriu despre dumneavoastră?

— *Abgemacht*[1]. Descrie-mă şi evaluează-mă din toate punctele de vedere – modesta mea persoană o să atragă alte fire ale conştiinţei dumitale. Şi vom lărgi treptat aria legăturilor pe care le faci.

Geiger mi-a pus suportul pe burtă, care se ridica trist cu fiecare respiraţie a mea, parcă respira chiar ea. L-a îndreptat. A deschis caietul, mi-a pus între degete creionul – ceea ce, la drept vorbind, e de prisos. Deşi sunt bolnav (întrebarea e: de ce anume?), mâinile şi picioarele le mişc. Ce anume să notez – că doar nimic nu se întâmplă şi nu-mi amintesc nimic?

Caietul e peste măsură de mare – ar ajunge pentru un roman. Învârt în mână creionul. Totuşi, ce boală am? Doctore, o să trăiesc?

— Doctore, în cât suntem azi?

Tace. Tac şi eu. Să-l fi întrebat ceva nelalocul său?

— Hai să facem în felul următor, spune el într-un târziu. Indică numai zilele săptămânii. Aşa o să ne înţelegem mai bine asupra timpului.

Geiger e misterul în persoană. Răspund:

— *Abgemacht.*

Râde.

Iar eu m-am apucat şi am scris totul – de ieri şi de azi.

Marţi

Azi am făcut cunoştinţă cu infirmiera, Valentina. Zveltă. Taciturnă.

Când a intrat, m-am prefăcut că dorm – asta îmi intră deja în obicei. Pe urmă am deschis un ochi şi am întrebat:

— Cum te cheamă?

— Valentina. Doctorul a spus că aveţi nevoie de linişte.

La toate întrebările următoare nu a răspuns. Stând cu spatele la mine, ştergea cu o cârpă podeaua. Solemnitatea ritmului. Când se apleca să clătească cârpa în găleată, de sub halat îi apărea furoul. Ce linişte să mai fie...

Glumesc. De putere – nici urmă. Dimineaţă mi-a fost luată temperatura: 38,7. Geiger s-a îngrijorat.

Pe mine mă îngrijorează că nu pot să deosebesc amintirile de vise. Impresiile cu mai multe sensuri de azi-noapte. Zac acasă cu temperatură – influenţă[2]. Mâna bunicii e răcoroasă, termometrul e răcoros. Dincolo de fereastră, rafale de zăpadă troienesc drumul spre şcoală; azi nu m-am dus. Vasăzică, acolo o să ajungă la catalog la *P* (un deget plin de cretă lunecă pe catalog) şi o să fie strigat Platonov.

Dar Platonov nu e, raportează şeful clasei, a rămas acasă pentru că are influenţă, i se citeşte, ia te uită, *Robinson Crusoe.* În casă se aude, poate, pendula. Bunica, spune mai departe şeful clasei, îşi potriveşte mai bine pince-nez-ul, şi lentilele lui îi fac ochii mari şi bulbucaţi.

Sugestivă imagine, încuviinţează învăţătorul, să numim asta apoteoză a lecturii (rumoare în clasă).

Esenţa acţiunii, spune şeful, dacă e să fie pe scurt, constă în următoarele. Un tânăr uşuratic pleacă într-o călătorie pe mare şi suferă un naufragiu. Este aruncat pe o insulă nelocuită, unde rămâne fără mijloace de trai, dar ce este mai important – fără oameni. Oameni în general. Dacă s-ar fi purtat de la început cu minte... Nu ştiu cum să mă exprim ca să nu sune pretenţios. Un fel de parabolă a fiului rătăcitor.

Pe tabla din clasă (aritmetica de ieri) e o ecuaţie, scândurile podelei sunt umede de la curăţenia de dimineaţă. Învăţătorul arată cum Robinson se zbate neputincios încercând să ajungă la ţărm. Îi este de ajutor, pentru a reda viziunea catastrofei în adevărata ei amploare, tabloul *Al nouălea val* al lui Aivazovski. Tăcerea învăţătorului pătruns de situaţie nu este întreruptă nici măcar de vreo exclamaţie. Dincolo de cercevelele duble abia dacă se aud roţile trăsurilor.

Şi eu am citit nu o dată *Robinson Crusoe*, dar când zaci bolnav nu prea citeşti. Te usturǎ ochii, rândurile plutesc. Urmăresc buzele bunicii. Înainte să întoarcă pagina, îşi duce un deget la buze. Din când în când mai soarbe din ceaiul rămas, şi atunci zboară pe *Robinson Crusoe* stropi abia vizibili. Câteodată, fărâmiţe din pesmetul mâncat între capitole. După ce o să mă fac bine, o să dau atent paginile citite şi o să scutur firimiturile de pâine uscate şi zdrobite.

— Îmi amintesc mai multe locuri şi oameni de tot felul, îi spun tulburat lui Geiger. Îmi amintesc nişte lucruri spuse. Dar nici să mă omori nu-mi amintesc cine ce cuvinte a rostit. Şi unde.

Geiger e liniştit. Spera că asta va trece. Nu considera că e ceva esenţial.

Dar poate nici nu e esenţial? Poate are importanţă numai faptul că acele cuvinte au fost spuse şi s-au păstrat, iar de către cine şi unde – e prea puţin important? Va trebui să îl întreb pe Geiger – se pare că el ştie tot.

Miercuri

Se întâmplă însă şi aşa: cuvintele nu s-au păstrat, dar imaginea o am în totalitate. De pildă, un om care şade, în amurg. Odaia e deja pe jumătate în întuneric, dar el nu aprinde încă lumina – o fi făcând economie? O imobilitate tristă. Un cot rezemat pe masă, fruntea se odihneşte în palmă, degetul mic stă depărtat. Chiar şi în întuneric se vede că hainele îi sunt boţite, şi sunt aşa de brun-cenuşii, că nici nu mai au culoare, iar faţa şi mâna fac o singură pată albă. Omul pare dus pe gânduri, deşi în realitate nu se gândeşte la nimic, se odihneşte, pur şi simplu. Poate chiar spune ceva, dar vorbele nu se aud. Pentru

mine cuvintele lui nu sunt importante, şi, de fapt, cu cine să vorbească – cu el însuşi? Că doar nu ştie că eu îl observ, iar dacă spune ceva, nu mie îmi spune. Mişcă buzele, se uită pe fereastră. Picăturile de pe geam reflectă luminiscenţa străzii, sclipesc în ele luminile trăsurilor. Ochiul de geam scârţâie.

Până acum am văzut în salon numai doi oameni: pe Geiger şi pe Valentina. Doctorul şi sora medicală – dar, de fapt, de cine să mai fie nevoie? Mi-am adunat puterile, m-am ridicat, m-am dus la fereastră – în curte pustiu, zăpadă până la genunchi. Odată, ţinându-mă de perete, am ieşit din salon pe coridor – şi imediat a apărut Valentina: aveţi regim la pat. Întoarceţi-vă în salon. Regim...

Apropo: amândoi arată ca din vechiul regim, Geiger, dacă nu e în halat, este negreşit în costum cu vestă. Aminteşte de Cehov... Mă tot gândeam: de cine îmi aminteşte? De Cehov! Până şi pince-nez poartă. Dintre cei care trăiesc acum, cred că am văzut pince-nez numai la Stanislavski, dar acesta e om de teatru... De altfel, aş spune că în cuplul care mă tratează este o oarecare teatralitate, Valentina e întruchiparea sorei de caritate din timpul războiului. Chiar nu ştiu cum vor reacţiona la impresia mea – căci Geiger o să citească tot, aşa ne-am înţeles. La urma urmelor, el însuşi m-a rugat să scriu fără să ascund nimic din ceea ce observ, îmi amintesc, gândesc – iată, aşa şi scriu.

Astăzi mi s-a rupt tocul şi i-am spus Valentinei. Ea a scos din buzunar ceva ca un creion şi mi l-a întins.

— Nostim, zic, un toc de metal, n-am mai văzut niciodată aşa un toc.

Valentina s-a înroşit şi mi-a luat repede obiectul acela înapoi. Mi-a adus pe urmă alt creion. De ce s-a înroşit? Mă duce la toaletă, trage de pe mine indispensabilii pentru injecţii – şi nu se înroşeşte, iar pentru un creion, ca să vezi. În viaţa mea sunt acum o grămadă de enigme pe care nu pot să le dezleg... Dar se înroşeşte încântător, până în vârful urechilor. Urechile sunt fine, gingaşe. Ieri, când i-a căzut basmaua albă, le-am admirat. Mai exact, una din ele. Valentina s-a aplecat peste lampă, cu spatele la mine, şi o ureche i-a devenit străvezie şi trandafirie, mi-a venit s-o ating. N-am îndrăznit. Dar nici n-aveam putere.

O senzaţie ciudată, parcă zac pe patul ăsta de o veşnicie. Mişc puţin o mână sau un picior – durere în muşchi, iar dacă mă mai şi ridic fără ajutor din afară – picioare ca de vată. În schimb, temperatura a scăzut un pic: 38,3.

Îl întreb pe Geiger:

— Totuşi, ce s-a întâmplat cu mine?

— Acest lucru, răspunde, trebuie să ţi-l aminteşti dumneata singur, altfel, în locul conştiinţei dumitale va fi a mea. Vrei asta?

Dar nu ştiu nici eu dacă vreau. Poate se va dovedi că am aşa o conştiinţă, încât e mai bine să fie înlocuită.

Vineri

Referitor la cunoştinţă: ieri mi-am pierdut-o. Geiger şi Valentina s-au speriat rău de tot. Când mi-am venit în fire, le-am văzut feţele răsturnate – parcă le părea rău să mă piardă. E plăcut când, dintr-un motiv oarecare, ţi se duce lipsa – chiar dacă motivul nu e personal, ci, ca să spunem aşa, de pură omenie. Cât a ţinut ziua de ieri, Geiger nu mi-a dat înapoi foile. S-a temut, probabil, că în ajun am făcut un efort prea mare cu scrisul. Am zăcut şi am urmărit cum cădeau fulgii de zăpadă în spatele ferestrei. Urmărindu-i, am adormit. Când m-am trezit, fulgii cădeau încă.

Lângă patul meu şedea pe un scaun Valentina. Îmi ştergea fruntea cu un burete ud. Sărută-mă, am vrut să spun, sărută-mă pe frunte. N-am spus. Fiindcă ar fi reieşit că mi-a şters fruntea înainte să o sărute. Şi, în genere – e clar cine este sărutat pe frunte... Dar am luat-o de mână – şi nu şi-a retras-o. Doar a pus mâinile noastre unite pe burta mea, ca să nu le ţinem suspendate. Palma ei a acoperit-o pe a mea ca o căsuţă – aşa eşti învăţat să ţii mâna când cânţi la pian. Pesemne că m-au învăţat şi pe mine cândva, de vreme ce ştiu aceste lucruri. Întorcând mâna, mi-am trecut arătătorul pe tavanul acestei căsuţe şi l-am simţit tresărind, desfăcându-se şi întinzându-se pe palma mea. Şi l-am simţit cald.

— Culcă-te lângă mine, Valentina, am rugat-o. Nu am alte gânduri, şi sunt absolut inofensiv – ştii asta. Am nevoie să fie cineva alături de mine, atât. Aproape de tot, altfel n-o să mă încălzesc niciodată. Nu pot să explic asta, dar aşa e.

M-am mişcat cu greu pe patul larg, şi Valentina s-a culcat alături de mine – peste pătură. Fusesem sigur că o să-mi îndeplinească rugămintea – nu ştiu nici eu de ce. Şi-a înclinat capul spre capul meu. Am inspirat mirosul ei – infuzie de călcat, apretat, alb ca zăpada, cu mireasmă de parfum şi de trup tânăr. Ea le împărţea cu mine, şi nu am putut să nu respir cu nesaţ. În uşa care s-a deschis a apărut Geiger, dar Valentina a rămas culcată. O încordare a fost în ea (am simţit asta), dar nu s-a ridicat. Probabil s-a înroşit – nu putea să nu se înroşească.

— Foarte bine, a spus Geiger fără să intre, odihneşte-te.

Remarcabilă, în felul ei, reacţia.

În genere, nu mă pregăteam să descriu asta, e ceva care nu mă priveşte numai pe mine, dar de vreme ce el a văzut totul... Fie ca Geiger să înţeleagă corect esenţa celor petrecute (dar, cu siguranţă, aşa va şi înţelege). Fiindcă vreau să se repete – măcar câteva minute pe zi.

Duminică

Când m-am trezit, am spus în gând *Tatăl nostru.* S-a dovedit că spun rugăciunea ca pe apă. Se întâmpla ca în câte o duminică, dacă nu puteam să mă duc la biserică, să spun măcar în gând *Tatăl nostru.* Mişcam din buze în vântul umed. Trăiam pe o insulă, unde a merge la liturghie nu era un lucru de la sine înţeles. Şi nu că insula ar fi fost nelocuită sau că n-ar fi fost şi biserici, dar aşa se combinase totul, că a merge la ele nu era simplu. Amănuntele nu mi le mai amintesc.

Biserica e o mare bucurie, mai ales în copilărie. Mic, vasăzică, mă ţin de fusta mamei. Fusta lungă sub haina scurtă de blană. Mama pune o lumânare la icoană, şi fusta se ridică puţin de tot, şi odată cu ea – mâna mea în mănuşa cu un deget. Mă ia cu grijă, mă duce la icoană. Simt pe mijloc palma ei, iar pâslarii şi mânuşile mele se mişcă în voie prin aer, şi eu parcă plutesc în direcţia icoanei. Sub mine sunt zeci de lumânări – de sărbătoare, se clatină – mă uit la ele şi nu pot să-mi iau privirea de la această lumina vie. Pârâie, ceara se scurge pe ele încremenind imediat în stalactite ciudate. În întâmpinarea mea, desfăcând braţele, Sfânta Fecioară, şi eu O sărut pe mână stângaci, fiindcă zborul meu nu e condus de mine, şi, sărutând-O, O ating, aşa cum se cuvine, cu fruntea. Pentru o clipă, simt răcoarea mâinii Ei. Şi plutesc aşa în biserică, trec pe deasupra preotului care agită cădelniţa – prin fumul parfumat. Pe deasupra corului – prin cântarea lui (mişcările încetinite ale dirijorului şi grimasele lui la notele înalte). Pe deasupra bătrânei de la lumânări şi a norodului care umple (împresurând stâlpii) biserica, de-a lungul ferestrelor, dincolo de care e ţara acoperită de zăpadă. Rusia? Prin uşa crăpată se vede învârtejindu-se frigul, pe clanţă e chiciură. Crăpătura se lărgeşte brusc, în micul dreptunghi ivit e Geiger.

— Doctore, suntem în Rusia, nu? întreb.

— Da, într-un fel.

Îmi aranjează braţul pentru perfuzie.

— Atunci de ce te cheamă Geiger?

Se uită la mine mirat.

— Pentru că sunt neamţ rus. *Deutschrusse.* Te-ai îngrijorat că suntem în Germania?

Nu, nu m-am îngrijorat. Pur şi simplu acum pot considera că ştiu precis locul unde ne aflăm. Până astăzi nu era, de fapt, foarte clar.

— Dar unde e sora Valentina?

— Are zi liberă azi.

După ce mi-a pus perfuzia, Geiger îmi ia temperatura: 38,1.

— Şi ce, nu sunt şi alte surori? mă interesez eu.

— Eşti nesăţios.

Dar mie altă soră nici nu-mi trebuie. Doar că nu înţeleg ce instituţie e asta, unde sunt un singur doctor, o singură soră şi un singur pacient. Ei, în Rusia totul e posibil. În Rusia... O zicere mult folosită, probabil, dacă s-a păstrat chiar şi în memoria mea distrusă. Are un ritm al ei. Nu ştiu ce stă în spate, dar *zicerea*, uite, mi-o amintesc.

Astfel de ziceri, care ies la iveală nu se ştie de unde, am deja câteva. Au, desigur, istoria lor, dar eu le rostesc ca pentru prima oară. Mă simt ca un Adam. Sau ca un copil: copiii rostesc deseori ziceri fără să le ştie încă sensul. În Rusia totul e posibil, mda. Este aici o dezaprobare, ce mai, chiar un verdict. Se simte că lipsa asta de limite nu e ceva bun, că se ştie încotro o va lua totul. În ce măsură mă priveşte pe mine zicerea asta?

După ce mă gândesc, îi spun zicerea lui Geiger ca unui neamţ, şi îl rog să o evalueze. Îi urmăresc mişcarea buzelor şi sprâncenelor – aşa se gustă vinul. Inspiră zgomotos, ca pentru a răspunde, dar după o pauză – expiră. Ca neamţ, a hotărât să tacă, să zicem, ca să nu mă traumatizeze. În loc de asta, mă pune să îi arăt limba, lucru care, după mine, e justificat în felul lui. Limba mea acţionează încă, în mare măsură, de sine stătător: rosteşte ce e obişnuită să rostească, aşa cum fac păsările vorbitoare. Se vede că Geiger a înţeles ce e cu limba mea şi mă roagă să i-o arăt. Când i-o arăt, clatină din cap. Nu-l bucură limba mea.

Apropiindu-se de uşă, întoarce capul:

— Da, uite, încă ceva... Dacă doreşti ca sora Valentina să stea culcată alături – chiar, să spunem, sub aceeaşi pătură cu dumneata spune, nu te jena. E ceva normal.

— Ştii şi dumneata că e în perfectă siguranţă.

— Ştiu. Deşi – a pocnit din degete – în Rusia totul e posibil, îm?

În clipa de faţă – nu totul... O simt ca nimeni altul.

Vineri

În toate aceste zile nu am avut putere. Nu am nici astăzi. În cap mi se învârteşte ceva ciudat: „Aviator Platonov”. E tot o *zicere*?

Îl întreb pe Geiger:

— Doctore, am fost aviator?

— Din câte ştiu eu – nu...

Dar unde mi s-a spus aviator? Nu la Kuokkala? Exact, la Kuokkala! Îi strig lui Geiger:

— Numele e legat de Kuokkala, unde eu... Unde noi... Aţi fost la Kuokkala, doctore?

— Acum se numeşte cumva altfel.

— Cum?

— Păi, să zicem, Repino... Principalul e să îţi scrii amintirea.

O să scriu – mâine. Am obosit.

Sâmbătă

Sunt cu vărul meu Seva la golful Finic. Seva e fiul fratelui mamei mele: în copilărie, această explicare a felului cum suntem rude suna pentru mine îngrozitor de complicat. Nici acum nu o spun fără ezitări. Văr, fireşte, e ceva mai uşor, dar cel mai bine e Seva. Părinţii lui Seva au la Kuokkala o casă.

Înalţ cu el un zmeu. Alergăm pe plaja peste care coboară seara, chiar la marginea apei. Uneori luăm apă pe tălpile goale, şi stropii sclipesc în soarele care apune. Ne închipuim aviatori. Zburăm în doi: pe locul din faţă – eu, pe cel din spate – Seva. Acolo, în cerul rece, e pustietate, singurătate, dar pe noi ne încălzeşte prietenia noastră. Dacă o să pierim, o să pierim împreună: asta apropie. Încercăm să schimbăm câteva cuvinte – acolo, sus –, dar cuvintele noastre sunt luate de vânt.

— Aviator Platonov! îmi strigă din spate Seva. Aviator Platonov, direcţia localităţii Kuokkala!

Nu înţeleg de ce i se adresează Seva aşa de protocolar unui coleg. Poate pentru ca Platonov să nu uite că e aviator. Vocea subţire a lui Seva (aşa i-a şi rămas) răsună peste întreaga localitate survolată de noi. Câteodată se amestecă cu ţipetele pescăruşilor şi aproape că nu se mai deosebeşte de ele. Strigătul ăsta, la drept vorbind, mă enervează rău. Uitându-mă la faţa lui fericită, nu găsesc în mine puterea de a-l ruga să tacă. De fapt, datorită ciudatului timbru de pasăre l-am şi ţinut minte.

Înainte de culcare ni se dă lapte fierbinte cu miere. În general, nu-mi place laptele fierbinte, dar după un zbor pe deasupra golfului, cu vântul marin bătându-mi drept în faţă, nu ridic nicio obiecţie. Seva şi cu mine bem laptele – în ciuda faptului că abia a început să se răcească – cu înghiţituri mari, zgomotoase. Laptele îl aduce o lăptăreasă finlandeză, şi, mai ales dacă nu e fierbinte, e chiar foarte gustos. Încurcându-se în cuvintele ruseşti, finlandeza îşi laudă vaca. Vaca asta eu mi-o închipui semănând chiar cu lăptăreasa – imensă, tacticoasă, cu ochii larg căscaţi şi cu ugerul doldora.

Seva şi cu mine împărţim aceeaşi cameră din foişor. Are vedere de jur împrejur (în spate pădurea, în faţă marea), ceea ce pentru nişte aviatori cu experienţa nu e lipsit de importanţă. Poţi să-ţi dai seama oricând cum este vremea: e ceaţă deasupra mării – probabilitate de ploaie; valuri-berbeci şi clătinare a vârfurilor pinilor – vânt de furtună. Şi pinii, şi valurile îşi schimbă înfăţişarea în amurgul nopţii albe. Nu că apare vreo ameninţare în ele, nu, ci pur şi simplu îşi pierd blândeţea din timpul zilei. Aşa cum, văzând cum cade pe gânduri un

om zâmbitor, simţi nelinişte.

— Dormi deja? întreabă în şoaptă Seva.

— Nu, răspund, dar nu mai am mult.

— Am văzut în spatele ferestrei o matahală.

Seva arată spre fereastra opusă mării.

— E un pin. Dormi.

După câteva minute se aude sforăitul lui Seva. Mă uit spre fereastra arătată de el. Văd matahala.

Luni

Lunea e o zi grea... Încă o *zicere* din bietul meu cap. Interesant, or mai fi multe acolo? Nu, nu mai sunt nici oameni, nici întâmplări, dar cuvinte au rămas – iată-le! Probabil cuvintele dispar ultimele, în special cele scrise. Poate că Geiger nu înţelege nici el până la capăt cât de profundă e ideea lui – să scriu. Poate tocmai cuvintele vor fi acel firişor cu care se va reuşi la un moment dat să se extragă tot ce a fost? Nu numai cu mine – tot ce a fost în general. Zi grea... Dar eu chiar simt o uşurinţă, un fel de bucurie chiar. Pentru că, mă gândesc, aştept întâlnirea cu Valentina. Am încercat să mă ridic – a început să mi se învârtă capul, şi uşurinţa a dispărut. Bucuria nu a dispărut însă.

După ce a intrat, Valentina m-a bătut pe obraz – ce plăcut e! Totuşi, dinspre ea vin nişte miresme absolut necunoscute mie. Parfum, săpun? Mirosul natural al Valentinei? S-o întreb e jenant, dar nici nu trebuie. Oricine trebuie să aibă o taină a sa, mai ales o femeie... Şi asta e tot o *zicere*. Se şi simte că e *zicere!*

Iată încă una: „Căldura se transmite repede prin metal" – tare mult îmi plăcuse. Nu este, poate, cea mai răspândită, dar pentru mine e una dintre primele pe care le-am auzit. Şed nu se ştie unde, nu se ştie cu cine, amestecăm ceaiul cu linguriţe. Am vreo cinci ani, cred, nu mai mult, sub mine, pe scaun, e o pernă brodată (nu ajung la masă), amestec ceaiul ca un om mare. Paharul e în suport. Linguriţa e fierbinte. O arunc cu zgomot în pahar, suflu peste degete. „Căldura se transmite repede prin metal" – răsună o voce plăcută, Frumos, ştiinţific. Am repetat-o în situaţii asemănătoare până pe la doisprezece ani.

Nu, asta n-a fost cea mai timpurie. „Du-te fără frică" – asta e. Intrăm de Crăciun în casa cuiva. Lângă scară e un urs împăiat; stă pe labele dinapoi, pe labele din faţă are o tavă.

— Pentru ce e tava? întreb.

— Pentru cărţile de vizită.

Degetele mele se cufundă pentru o clipă în blana deasă a animalului. Ce-i trebuie ursului cărţi de vizită (urcăm treptele de marmură), şi ce înseamnă cărţi de vizită? Repet de câteva ori aceste

trei cuvinte, alunec, dar rămân agăţat de mâna tatei. Legănându-mă, admir covorul de pe marmură – fixat cu bare aurii, îndoit puţin de tot la margini, se leagănă şi el. Faţa care râde a tatei. Intrăm într-o sală viu luminată. Brad, horă. Mâinile îmi sunt lipicioase de la transpiraţia cuiva, dar nu mi le desfac şi nu mă desprind din horă. Cineva spune că dintre cei de faţă eu sunt cel mai mic (acum stăm deja pe scaune în jurul bradului). A auzit că ştiu să spun poezii, mă roagă să spun. Şi toţi mă roagă zgomotos. Alături de mine se află un moş într-o uniformă de pe timpuri, cu decoraţii sub barba despărţită în două.

— Acesta – aud spunându-se – este Terenti Osipovici Dobrosklonov.

În jurul nostru se formează un spaţiu liber. Mă uit în tăcere la Terenti Osipovici. Stă în picioare, sprijinindu-se în baston şi uşor aplecat în faţă, aşa că îmi trece prin minte că ar putea să şi cadă. Nu cade.

— Du-te fără frică, mă sfătuieşte Terenti Osipovici.

Odată poftit, o iau la goană – printr-un şir lung de camere – cu capul înainte şi cu braţele larg desfăcute, şi observ cum imaginea mea licăreşte în oglinzi, iar în dulapuri zdrăngăne vesela. În ultima cameră mă prinde o bucătăreasă grasă. Apăsându-mă de şorţul ei (miros greţos de bucătărie), mă duce solemn în salon. Mă pune pe podea.

— Du-te fără frică, răsună iar îndemnul lui Terenti Osipovici.

Acum nu mă duc – zbor, mă urc prin efortul cuiva pe un scaun vienez şi le spun celor adunaţi o poezie. Ţin minte, deloc mare... Bubuială de aplauze plus un *teddy bear* cadou. Ce le-oi fi recitat atunci? Fericit, mă strecor prin mulţimea de admiratori, mulţumesc cu privirea celor cărora le datorez succesul: bucătăresei şi lui Terenti Osipovici, care mi-a dat putere cu un cuvânt.

— Doar ţi-am spus – mâna îi lunecă pe cele două capete ale bărbii –, du-te fără frică.

Nu întotdeauna mi-a reuşit aşa în viaţă.

Marţi

Lui Geiger îi plac descrierile mele. A spus că mâna îmi e condusă de atotputernicul zeu al detaliilor. Frumoasă figură de stil: Geiger ştie să fie poetic.

— Dar până să îmi pierd memoria, n-am fost oare scriitor? întreb. Ori reporter de ziar?

Ridică din umeri.

— Ori altceva – pictor, de exemplu. Descrierile dumitale sunt foarte vizuale, aş zice eu.

— Atunci pictor sau scriitor?

— Descriitor de viaţă. Doar ne-am înţeles că, în general, nu ţi se va sufla.

— De-aceea aţi redus personalul la doi oameni?

— Da, ca să nu ia pe nimeni gura pe dinainte. Au rămas doi, cei mai de nădejde.

Râde.

După prânz, Geiger a plecat. L-am văzut pe coridor când a intrat Valentina – în palton, cu căciula în mână. I-am auzit paşii stingându-se, la început pe etaj, apoi pe scară. Două zile nu am rugat-o să stea culcată alături de mine, deşi visam la asta. Cu toată permisiunea lui Geiger (sau în ciuda ei?). Dar acum am rugat-o.

Şi iat-o deja alături, cu palma în palma mea. O şuviţă din părul ei îmi gâdilă o ureche. M-ar apăsa ideea de a fi surprinşi *aşa.* Dacă ar fi într-un alt fel, reprobabil, chiar indecent, nu m-ar speria, fiindcă la indecent te-ai putea aştepta în primul rând, dar *aşa*... Fiindcă acum e totul atât de subtil, îmi dă atâţia fiori, e atât de inexplicabil, şi nu mă părăseşte senzaţia că a mai fost cândva. O întreb pe Valentina, i s-a mai întâmplat ceva de felul ăsta, are în legătură cu asta nişte amintiri reciclate, nu neapărat amintiri – presupuneri? Nu, răspunde, n-am avut, şi în general nici n-a fost nimic de felul ăsta, de unde să fie amintiri?

Atunci eu, doar n-am născocit, am avut cu adevărat. Stăteam culcaţi pe pat, iată, la fel de nemişcaţi, mână în mână, tâmplă lângă tâmplă. Nici atunci nu puteam să îmi înghit saliva – mă temeam să nu audă ea zgomotul, şi ca să-l justific am tuşit, atât de imateriale erau relaţiile noastre. Sau pentru eventualitatea că îmi va pârâi vreo încheietură – şi de-asta mă temeam, fiindcă, brusc, s-ar fi dus cu totul esenţa eterică, fragilă a relaţiilor noastre. În care nu era nimic trupesc. Îmi erau de-ajuns încheieturile mâinilor ei, degetul ei mic, unghia degetului ei mic – micuţă, ca un solz de sidef, neted şi trandafiriu. Scriu şi îmi tremură mâna. Da, de slăbiciune, de temperatură, dar şi de la prea marea încordare a simţurilor. Şi, în plus, pentru că memoria îmi ascunde tot restul. Ce-a fost asta?

— Ce-a fost asta? îi strig scăldat în lacrimi sorei Valentina. De ce nu-mi amintesc în întregime fericirea vieţii mele?

Valentina îşi apasă buzele răcoritoare de fruntea mea.

— Poate că atunci ar înceta să fie fericire.

Poate. Dar pentru a înţelege asta trebuie să îţi aminteşti tot.

Miercuri

Îmi amintesc. Şinele de tramvai pe râul îngheţat. Micul tramvai electric care răzbate de la un mal la altul, băncile de-a lungul ferestrelor. Privirea vatmanului sfredeleşte viscolul şi amurgul, dar malul celălalt tot nu se vede încă. Calea e abia luminată de felinare, în lumina lor instabilă orice imperfecţiune a gheţii pare o crăpătură, un

hiat mişcător. Vatmanul e concentrat, el este ultimul care îşi pierde speranţa. Conductorul e şi el tare de înger, dar nu uită să-şi dea curaj cu câte-o duşcă dintr-o ploscă mică, căci gerul şi peisajul acesta selenar descurajează pe oricine, iar conductorul trebuie să rămână în formă. Vinde bilete, cinci copeici unul, le rupe cu degetele îngheţate. Sub el sunt zece stânjeni de apă, de-o parte şi de alta e viscol, dar fragila lui arcă, cu luminiţa galbenă pe gheaţă, se îndreaptă spre obiectivul ei – fleşa[3] imensă, care se pierde în întuneric. Recunosc acest turn şi acest fluviu. Acum ştiu în ce oraş am trăit.

Joi

Fiindcă am iubit nemărginit Petersburgul. Întorcându-mă din alte locuri, simţeam, intens, fericire. Armonia lui se opunea în ochii mei haosului care mă speria şi mă dădea peste cap încă din copilărie. Acum nu pot reconstitui cum trebuie evenimentele vieţii mele, îmi amintesc doar că atunci când eram biciuit de valurile acestui haos, mă salva gândul la Petersburg – insula de care se sparg...

Valentina mi-a făcut acum o injecţie într-un loc moale. O vitamină. Vitaminele sunt dureroase, injecţiile astea sunt, cine ştie de ce, mult mai neplăcute decât injecţiile cu medicamente. Mi-am pierdut ideea...

A, da, armonie. Rigurozitate. Iată, sunt cu tata şi cu mama – eu la mijloc, ei în părţi, mă ţin de mâini, mergem pe strada Teatralnaia, de la Fontanka spre teatrul Aleksandrinski, chiar pe mijlocul străzii. Noi înşine suntem o întruchipare a simetriei, dacă vreţi, a armoniei. Şi mergem, iar tata îmi spune că distanţa dintre case este egală cu înălţimea caselor, şi lungimea străzii este mai mare de zece ori decât înălţimea caselor. Teatrul creşte, se apropie, sperie. Norii se iuţesc pe cer. Da, uite: străzii i s-a schimbat după aceea numele, i s-a dat unul cumva mizer. De ce?

Dar mi-am amintit şi un incendiu. Nu incendiul propriu-zis, ci cum se duceau să îl stingă – pe Nevski, într-un început de toamnă, spre sfârşitul zilei. În faţă, pe un cal pana corbului – trâmbiţaşul. Cu trâmbiţa la gură, ca îngerul Apocalipsei. Trâmbiţează, făcând drum convoiului pompieresc, şi oamenii fug care-ncotro. Vizitiii dau bice cailor, îi ţin în frâu la marginea drumului şi încremenesc întorşi pe jumătate spre pompieri. Iar pe clocotitorul Nevski, în golul care s-a format, intră în goana mare carul cu pojarnici. Spate în spate, stau pe o bancă lungă, cu căşti de aramă, şi deasupra lor flutură steagul unităţii de pompieri. Lângă steag e comandantul, el bate clopotul. În impasibilitatea lor, pompierii sunt tragici, pe feţele lor joacă reflexele vâlvătăii care îi aşteaptă undeva, care arde deja undeva, nevăzută deocamdată.

Printre cei aflaţi în mers zboară frunze galben-aprins din grădina

Ekaterininski, unde e incendiul. Eu şi mama stăm lipiţi de un grilaj de fontă şi ne uităm cum imponderabilitatea frunzelor se transmite carului: el se desprinde încet de pavele şi zboară la mică înălţime peste Nevski. După brecul cu pompierii pluteşte un car cu doi cai, cu răngi, tambururi cu furtunuri şi scări de incendiu; după el – un furgon medical, ca să salveze arşii. Plâng, şi mama spune să nu-mi fie frică, numai că eu nu plâng de frică – ci fiindcă sunt copleşit de prea multe simţăminte. De entuziasm pentru curajul şi măreţia acestor oameni, pentru că plutesc atât de falnic pe lângă mulţimea încremenită în zgomotul clopotelor.

Doream teribil să mă fac comandant de pompieri şi, de câte ori vedeam pompieri, le adresam rugămintea mută să mă ia în rândurile lor. Străbătând Nevski pe imperială, îmi imaginam invariabil că mă îndrept spre un incendiu. Mă ţineam solemn şi puţin trist, şi nu ştiam ce întorsătură aveau să ia toate astea în mijlocul vâlvătăii dezlănţuite, şi prindeam privirile entuziaste, iar la saluturile mulţimii, abia înclinând capul într-o parte, răspundeam numai din ochi. Judecând după toate, n-am devenit totuşi pompier, dar acum, când a mai trecut timp, nu regret.

Sâmbătă

Toată ziua de ieri a trecut cu examinarea. O impresie ciudată... Nu, nu m-a durut, nici măcar neplăcut nu mi-a fost. M-au uimit aparatele – n-am mai văzut niciodată aşa ceva. Sigur, nu sunt specialist în aparate, şi tot ce pot spune despre ele este doar senzaţia pe care am avut-o, dar această senzaţie e una neobişnuită.

— Am fost mult timp fără cunoştinţă? o întreb după aceea pe sora Valentina. Atât de mult, încât au putut să apară aparate noi?

În loc de răspuns, Valentina s-a culcat lângă mine. M-a mângâiat pe păr.

Aşa mă mângâia cândva *Anastasia.* Vasăzică a ieşit brusc la suprafaţă un nume. Nu îmi amintesc cine e, de ce mă mângâia, dar îmi amintesc că era Anastasia. Degetele ei umblau prin părul meu, când şi când încremeneau în reverie. Lunecau pe obraz spre ureche, pipăiau uşor relieful pavilionului urechii, şi eu le auzeam foşnetul incredibil de sonor. Se întâmpla ca Anastasia să îşi apese fruntea de fruntea mea şi să răsucească o şuviţă de-a ei împreună cu una de-a mea. Una luminoasă cu una întunecată. Asta ne lega teribil, eram atât de diferiţi.

— La ce vă gândiţi? mă întreabă Valentina.

— Spune-mi *tu,* bine?

— La ce te gândeşti?

Chiar la nimic. N-am, pur şi simplu, la ce să mă gândesc – nu-mi amintesc nimic. Uite, şi din Anastasia a rămas numai numele. Numele

şi mirosul părului ei ca spicele de grâu – nici pe el nu l-am uitat. Dar poate că iau drept impresie rămasă intactă în memorie mirosul părului Valentinei. Sau aşa: mirosul părului Valentinei (tot ca spicele de grâu) îmi aminteşte ceea ce mă făcea cândva fericit.

Duminică

Geiger mi-a adus *Robinson Crusoe.* Nu în ediţia nouă, cu ortografie simplificată, ci în cea de dinainte de revoluţie: anul 1906. E chiar cartea pe care o citeam în copilărie – a ştiut, sau cum? Aş recunoaşte-o cu ochii închişi – pipăind-o, după greutate. După miros – ca părul Anastasiei. În nările mele a rămas pentru totdeauna mirosul plăcut de cerneală tipografică pe care îl răspândeau paginile lucioase ale acestei cărţi. Era aroma peregrinărilor, foşnetul acestor pagini era foşnetul frunzelor de pe insulă, care îl apărau pe Robinson de soare – imense, de un verde viu, abia fremătând. Cu stropi cristalini dimineaţa. Răsfoiam cartea şi recunoşteam pagină după pagină. Cu fiecare rând, învia tot ce o însoţise în timpul meu dus – tusea bunicii, zgomotul unui cuţit căzut în bucătărie şi (tot de-acolo) mirosul de prăjeală, fumul de la ţigara tatei. Judecând după data apariţiei cărţii, toate faptele menţionate s-au petrecut până în anul 1906.

Luni

Un om stă la masă. Se vede prin uşa întredeschisă: aplecat în faţă, taie un salam în rotocoale egale, pe care le trimite unul după altul în gură. Tristă cină. Oftând, toarnă vodcă într-o cană, o dă peste cap, plescăie. Din când în când se uită pe fereastră. Acolo, frunze ca de plumb zboară în picaj, pieziş. Ar coborî lin, dar e vânt – le trage. Iar eu urmăresc totul de pe coridor, unde e întuneric. Dar nu chiar de lângă uşă, ci puţin mai din spate, ca să nu fiu văzut. Mă interesează ce face omul neştiindu-se observat. Dar el nu face nimic, doar taie salam, rotocol după rotocol, şi, trist, îi ia gustul cu vodcă. Înainte de a lua un rotocol, îşi şterge degetele pe un ziar. Poftim, nimic deosebit, dar mi s-a întipărit în memorie. Unde şi când a fost?

De câteva zile temperatura mea nu mai trece de 37,5. Şi, încet-încet, mă simt mai bine, sunt tot mai puţin slăbit. Uneori stau aşezat pe pat, atât cât nu obosesc, dar încă obosesc repede. Era aşa o tortură: puneau omul să stea pe o stinghie sau pe o băncuţă îngustă, în aşa fel încât picioarele să nu îi ajungă pe pământ. Să nu poată dormi, şi nici să se îndoaie să nu poată. Cu mâinile pe genunchi. Îl puneau să stea o zi şi o noapte – până i se umflau picioarele. Aşa se şi numea asta: statul pe stinghie. Dar ce haos e în capul meu...

Mai bine, uite: suntem la Ligov, în parcul Polejaevski. În luna iunie.

Acolo se află Ligovka, un pârâiaş, dar în parc el e mare, e ca un lac. La intrare – trăsuri şi landouri, multe de tot, şi îl întreb pe tata dacă s-a adunat aici tot oraşul. Câteva clipe tata chibzuieşte *ce* e în spatele întrebării mele – naivitate sau ironie. Răspunde prudent: nu, nu tot. În întrebarea mea e de fapt un licăr de bucurie: mie îmi place când se adună multă lume.

Pe iarbă sunt feţe de masă, samovare, patefoane. Noi nu avem patefon, şi mă uit cum învârtesc manivela cei care stau lângă noi. Cine stă – nu îmi amintesc, dar văd şi acum cum se învârteşte manivela. După o clipă răsună muzica – răguşită, poticnită, şi totuşi muzică. Cântece. O cutie plină – ce mult aş fi vrut atunci să o am! Să am grijă de ea, să o mângâi, să o pun iarna lângă sobă, dar în primul rând – să o pornesc cu o dezinvoltură regală, cum faci un lucru intrat demult în obişnuinţă. Învârtirea manivelei mi se părea un gest simplu şi în acelaşi timp cauza nevăzută a sunetelor care curgeau, şperaclul universal cu care pătrunzi într-o lume fabuloasă. Mişcarea în cerc a mâinii avea ceva mozartian, ceva din mişcarea baghetei dirijorale care însufleţeşte instrumentele mute, nici ea pe deplin explicabilă prin legile pământeşti. Câteodată mă dirijam pe mine, îngânam melodiile auzite, şi nu-mi ieşea rău. Dacă nu aş fi visat să ajung comandant de pompieri, aş fi vrut, fără doar şi poate, să ajung dirijor.

În ziua aceea de iunie văzuserăm şi un dirijor. Cu orchestra care asculta de bagheta lui, se îndepărta de mal. Nu era orchestra parcului, nu era de suflători, ci una simfonică. Stătea pe o plută, încăpând nu se ştie cum, şi muzica ei se răspândea pe apă. În jur pluteau bărci, raţe, se auzea ba scârţâit de furcheţi, ba măcăit, dar toate se încadrau uşor în muzică şi erau primite de dirijor cu o extremă bunăvoinţă. Înconjurat de muzicanţi, dirijorul era în acelaşi timp singur: profesia asta are în ea un tragism care scapă înţelegerii. Poate nu atât de viu exprimat ca la un comandant de pompieri, fiindcă nu e legată nici de foc, nici de circumstanţe în general exterioare, dar această interiorizare a ei înflăcărează cu atât mai tare inimile.

Marţi

Patru categorii primeau cartele pentru alimente şi produse de larg consum:

Prima – muncitorii. Era un funt de pâine pe zi. Absolut suficient.

A doua – funcţionarii de stat, un sfert de funt de pâine pe zi.

A treia – intelectualii neîncadraţi, doar o optime.

A patra – burjuii. Tot o optime, numai că la două zile. Şi nu cumva s-o refuzi...

L-am întrebat pe Geiger dacă mai sunt şi acum cartele pentru alimente şi produse de larg consum. Mi-a răspuns că au fost

desfiinţate. Ei, slavă Domnului! N-o scoteai uşor la capăt cu cartelele, în special pentru săpun şi gaz lampant.

Aflasem că s-a deschis un nou punct de furnizare pe Vasilievski Ostrov, la colţul liniei 8 cu Srednii. Am zburat de pe Petrogradskaia acolo – nu ştie toată lumea locurile noi, iar acolo coada era de obicei mai mică. Vânt din golf şi măzăriche; pişcă urechile. Îmi dăduseră la mine o broboadă a bunicii (bunica nici nu mai era în viaţă), să mi-o pun peste chipiu, dar, prostul de mine, mi-a fost ruşine. Iar pe podul Tucikov, numai că n-am fost luat pe sus. Am scos din servietă broboada şi mi-am înfăşurat capul în ea. Păi, chiar aşa, de ce să-mi fie ruşine – e un viscol de nu vezi nici la o zvârlitură de băţ. Şi chiar dacă se vede – cine m-ar recunoaşte cu broboada asta? Dar când m-am apropiat de linia lui 8, mi-am scos-o totuşi.

M-am aşezat la coadă. Pelagheia Vasilievna îmi spune:

— Sunt Pelagheia Vasilievna, am rând în faţa dumitale, dar vreau să stau într-un intrând unde nu e chiar aşa curent.

— Sigur, răspund, staţi acolo, Pelagheia Vasilievna, din partea mea puteţi să nu aveţi grijă.

— Dar nu pleci din rând? Dacă pleci, treci pe la mine, uite, în intrândul ăsta (îmi arată), şi anunţă-mă.

Încuviinţez din cap, dar ea rămâne pe loc.

— Aş sta, zice, dar am febră mare. Nu ştiu ce s-o alege de mine după statul ăsta la coadă. Totuşi, fără gaz n-am pe ce să gătesc.

Se apropie Nikolai Kuzmici:

— Du-te, Pelagheia, stau eu în locul tău, dar nu te agita, pentru numele lui Dumnezeu.

Ea îl lasă să îi ţină locul.

— Cu Nikolai Kuzmici n-am grijă.

Toţi cei de la coadă sunt plini de zăpadă – pe căciuli, pe umeri, pe gene. Unii îşi lovesc picioarele unul de altul. Din intrândul ei se iţeşte Pelagheia, uitându-se neîncrezătoare la Nikolai Kuzmici. El o vede şi dă din cap a dojană.

— Mulţumesc, Nikolai, zice ea, şi dispare în intrând.

O oră glumesc cu toţii şi vorbesc despre cât e de greu să trăieşti fără gaz. Fără gaz şi fără lemne. După ce s-au scurs trei ore, se apropie Skvorţov, pe care îl cunosc oarecum. Susţinând conversaţia generală, spune că 1919 este cel mai rău an din viaţa lui.

— Dar câţi are viaţa ta, întreabă cineva din coadă, nu cumva nouăsprezece cu totul? Ori douăzeci? Ce-ai văzut tu, la drept vorbind, în viaţa asta?

— Păi, mai întâi...

Skvorţov răspunde cu aerul unui membru cu drepturi depline al cozii şi stă în rând cu mine. Nu ridică tonul, dar coada nu îl crede.

— Uite, el, spune Nikolai Kuzmici arătând spre mine, a stat aici

chiar de la început, pe el îl ţinem minte. Pe Pelagheia Vasilievna, pentru care ţin eu rând aici, o ţinem minte. (Pentru o clipă, apare din intrând Pelagheia Vasilievna.) Dar de tine, scuze, nu ne amintim.

Skvorţov ridică din umeri, şi zăpada adunată cade de pe ei. O clipă mai târziu, el e totuna cu viscolul. Pleacă pur şi simplu, fără ceartă. Pleacă din viaţa mea pentru totdeauna, fiindcă, pare-se, nu l-am mai văzut.

Miercuri

Pe dulap e o statuetă a lui Themis, îi fusese dăruită tatei în ziua când a absolvit Facultatea de Drept. Îmi era arătată încă pe când eram doar un prunc, spunându-mi-se: e Themis. Mai târziu, eram întrebat, în special în prezenţa musafirilor: unde e Themis? Eu arătam. Încă nu ştiam cine e aceea Themis, credeam că e orice lucru de nimic care stă pe dulap. Îmi plăcea totul la Themis, mai puţin balanţa: nu se legăna. Până pe la şapte ani am răbdat, dar pe urmă am încercat să fac balanţa să se mişte, şi am perseverat, am dat în ea cu ciocanul. Eram convins că trebuie să se legene, mă gândeam că o înţepenise ceva. Balanţa, bineînţeles, s-a rupt.

Joi

Astăzi, după vizita de dimineaţă, Geiger a rămas în salon. Şi-a lăsat o mână să lunece pe spătarul scaunului vienez.

— Ai întrebat-o la un moment dat pe Valentina dacă ai fost mult timp fără cunoştinţă...

S-a sprijinit în spătar cu amândouă mâinile şi s-a uitat la mine. Mi-am tras pătura până la bărbie.

— E tot un secret?

— Nu, de ce? Reabilitarea dumitale merge foarte bine şi cred că deja îţi pot lămuri câte ceva. Dar numai câte ceva – astfel încât să nu fie totul deodată.

Ca şi cum ar fi aşteptat această frază, a intrat în salon Valentina cu trei ceşcuţe pe o tavă. Mi-am dat seama că era cafea din clipa când un picior al ei a păşit peste prag. I-am simţit aroma. O cafea făcută aşa cum trebuie – când am băut ultima oară? M-au ajutat să mă ridic, şi, un minut mai târziu, eram aşezaţi toţi trei: eu pe pat, Geiger şi Valentina pe scaune.

— Problema, a spus Geiger, este că dumneata ai fost într-adevăr foarte mult timp fără cunoştinţă, şi în lume s-au petrecut schimbări. O să-ţi povestesc câte puţin despre ele, iar dumneata vei continua să îţi aminteşti tot ce ţi s-a întâmplat. Sarcina noastră comună este ca aceste două fluxuri să se contopească nedureros.

Cafeaua s-a dovedit a fi ca şi aroma ei, poate chiar un pic mai bună. Geiger a început să povestească despre cucerirea cosmosului. După cât se vede, noi şi americanii zburăm deja demult în cosmos. Păi da, având în vedere ideile lui Ţiolkovski, era de aşteptat. (Ce îi lipseşte cafelei e zahărul. Întreb dacă pot să primesc nişte zahar. Geiger şovăie, spune că nu ştie ce efect o să aibă glucoza asupra organismului meu.) Primul a fost în cosmos un rus, în schimb americanii au fost pe Lună. Mare lucru nu ştiu nici despre cosmos şi nici despre Lună, dar, după părerea mea, nu e de făcut absolut nimic acolo.

— Oamenii au fost pe fundul celor mai adânci mări, continuă Geiger.

Încuviinţez din cap.

— Pe timpul dumitale se putea închipui aşa ceva? întreabă Valentina.

— Da, răspund, existau deja nişte idei pe tema asta şi-atunci.

Povestesc că pe la iarmaroace era o jucărie – *locuitorul australian*. Într-o sferă mică din sticlă, în care era apă, plutea un mic domn (tot din sticlă) cu ochi bulbucaţi. Deasupra sferei era lipită o membrană de cauciuc. Apăsai pe membrană şi locuitorul australian, rotindu-se în jurul axei sale, se ducea la fund. „Locuitorul australian pe fundul mării se lasă, caută fericirea omenească!” striga vânzătorul. Şchiopătând cu un picior pe care îl şi târşâia, vânzătorul umbla prin iarmaroc cu o iuţeală de te şi mirai, şi vocea ba i se stingea, ba i se auzea deodată foarte aproape. „Locuitorul australian pe fundul mării...” Toată lumea se amuza că luptătorii pentru fericirea omenească arată aşa de ciudat. Şi că sunt aşa de mobili. Locuitorii ruşi, spre deosebire de cei australieni, nu erau capabili să se învârtească, asta e sigur, cu o asemenea viteză.

Mâna lui Geiger e pe umărul Valentinei. Degetele, parcă maşinal, au de lucru cu o şuviţă din părul ei. Arată spre mine. Cu o şoaptă teatrală, Geiger rosteşte chiar în urechea ei:

— Nu e vorba numai despre biruirea stihiilor, aici trebuie văzut un sens mai înalt – problema fericirii...

— Pe dumneavoastră lupta pentru fericire nu pare să vă anime în mod deosebit, nu? mă întreabă Valentina.

— Din pricina ei, spun eu, sunt în general numai tragedii.

Valentina nu încearcă deloc să scape de mâna lui Geiger. Râde. Interesant, o fi vreo relaţie între ei? Că el se poartă cu ea foarte familiar.

Geiger mi-a mai povestit ceva din domeniul tehnicii, dar nu am reţinut tot. Da, acum se scrie cu „tocuri cu bilă” (în interiorul peniţei e o bilă) – aha, e ce-a ascuns Valentina de mine acum câteva zile. Au vrut să mă cruţe de un şoc. O să spun sincer: nu m-a şocat.

Seara mi-a crescut temperatura, şi Valentina mi-a citit *Robinson*

Crusoe. M-a întrebat ce anume să îmi citească, şi am rugat-o să-mi citească de unde se deschide cartea singură. Fiindcă pentru mine e indiferent de unde, ştiu această carte aproape pe dinafară. Povestea începea cu Robinson care îşi cară lucrurile de pe fosta lui corabie. Din catargele rămase construieşte o plută, şi, ducându-se şi întorcându-se, aduce pe ţărm provizii, scule de tâmplărie, pânză de doc, odgoane, flinte, praf de puşcă şi multe altele. Pluta se balansează sub povara cuferelor coborâte pe ea, şi cititorului îi bate inima cu putere, fiindcă orice lucru e la Robinson ultimul, el nu mai poate fi înlocuit. Timpul care i-a dat naştere a rămas undeva departe, poate chiar s-a dus pentru totdeauna. El e acum în alt timp – cu experienţa dinainte, cu deprinderile dinainte, şi trebuie fie să le uite, fie să reconstituie întreaga lume pierdută, ceea ce nu e simplu deloc.

Cred că Geiger şi Valentina nu sunt legaţi prin nimic. Se poartă degajat unul cu altul, dar de aici nu rezultă încă nimic. E stilul doctorilor.

Vineri

Am închiriat o vilă la Siverskaia. Am venit pe linia ferată Varşavskaia, la clasa a doua, în vârtejuri de fum şi de abur. Trenul a făcut aproape două ore, a oprit de patru ori – la Aleksandrovskaia, la Gatcina, la Suida şi, bineînţeles, la Siverskaia noastră. Acestea sunt pentru mine primele denumiri, primele semne ale lumii locuite din afara Petersburgului. Nu bănuiam încă existenţa Moscovei, habar nu aveam de Paris, dar de Siverskaia ştiam. Iar staţiile liniei Varşavskaia le anunţam de la vârsta de doi ani – aşa mi-au spus părinţii.

Oprind la Siverskaia, locomotiva răsufla greu, şi aceea îi era ultima suflare. Mai clocotea încă ceva în ea, mai şuiera ceva, dar să meargă mai departe nu mai era dispusă: prin aceste zgomote nu făcea decât să arate că nu se poate domoli într-o clipă. Aşa foraie calul de curse trăgându-şi sufletul după ce a gonit.

Din vagonul pentru bagaje a fost descărcat într-o căruţă enormul nostru calabalâc: plăpumi de puf, hamacuri, veselă, mingi, undiţe. Noi am mers într-o trăsură uşoară, iar căruţa se ţâra încet după noi. După ce am traversat Oredejul pe stăvilarul morii, ne-am oprit. Ne-am uitat cum strângea căruţaşul nişte mujici din Siverskaia ca să împingă căruţa la deal pe malul abrupt. Mai exact, nu-i strângea, ci îi alegea – acolo, lângă stăvilar, stăteau în aşteptare o mulţime; ştiau că de la tren aveau să vină căruţe şi că ele vor trebui împinse. Luau câte douăzeci de copeici, cu mai puţin nu se învoiau: cât să le ajungă pentru două sticle de bere, porţia lor minimă.

Odată ajuns pe peronul casei, respiram neasemuitul aer al Siverskăi. Mic fiind, nu ştiam încă să exprim în ce consta particularitatea lui

(nici acum, probabil, nu reuşesc), dar atunci înţelegeam deja clar că nu are nimic comun cu aerul Petersburgului. Că, poate, acesta nici nu e aer, ci ceva de altă natură – dens, parfumat, mai degrabă să îl bei decât să îl respiri.

Şi priveliştile erau altele, şi culorile, şi sunetele. Verzi, foşnitoare. Cafenii, adânci de tot, clipocind. Trecând într-o zi cu soare în albastru. Era vuietul căderii de apă la stăvilar, şi tremurul balustradelor din metal sub apa care cădea, şi curcubeul în stropi. De o parte a stăvilarului – preaplin şi reverie, de cealaltă – clocot şi zbucium. Şi peste toate – ocrul aprins al prăpastiei, argila devoniană, ca să mă exprim ştiinţific, pe care se puneau cărămizile cuptoarelor de-atunci.

Nimeni nu îi spunea acolo acestei argile devoniană. Argilă roşie, spuneau, şi puneau cărămidă după cărămidă. Mistria era roşie, hainele de lucru erau roşii, roşii erau şi nasurile, pe care şi le suflau apăsându-le cu degetele roşii. Iar eu, la patru ani, stăteam în picioare lângă o baie care se construia, în costumaş de marinar, şi mă uitam cum erau aşezate pe argilă cărămizile, cum sobarul ciocănea melodios în ele cu mânerul mistriei şi glumea cu mine, şi eu râdeam. Ciocănitul ăsta era pentru mine chiar rostul acestui complicat sobărit, incontestabilul lui punct culminant. I-am cerut sobarului mistria şi am bătut şi eu – nu aşa de iscusit, nu aşa de melodios, dar un anume sunet tot a rezultat. Şi mânecile îmi erau numai argilă devoniană.

Casa e deasupra Oredejului. Râul se învolburează jos, iar noi suntem sus. Ne legănăm într-un hamac legat de doi pini. Mai exact, hamacul îl leagănă o fetiţă din vecini: ea stă chiar pe marginea plasei, iar eu stau alături de ea şi o privesc. Am şapte ani, cred, nu mai mult de şapte, dar aceste mişcări ritmice mă tulbură deja. Suntem o barcă pe valuri, iar râul de sub noi ba îşi ia zborul în sus, ba dispare, alternând cu vârfurile pinilor. De câte ori o luăm în sus, mă atinge părul ei nestrâns, îmi lunecă peste ochi, peste obraji, peste buze, dar nu mă întorc, urmăresc cum se întinde pe rochia ei, între omoplaţi, o pată umedă. Pun palma pe pată, şi ea nu mi-o respinge, fiindcă şi ei, ca şi mie, îi face plăcere, iar când palma mea se mişcă spre stânga, simt cum îi bate inima. Des şi tare. E mica noastră taină umedă şi cea dintâi iubire a mea.

Sâmbătă

Mi-au dat astăzi o mixtură nouă – groaznic de amară. Am băut-o şi mi-am amintit cum am băut pentru prima oară în viaţa mea vodcă. A fost de ziua onomastică a Elisabetei, sărbătorită într-o locuinţă imensă de pe Mohovaia. Îmi amintesc salonul scăldat în lumina electrică, plantele exotice în hârdaie. Nu îmi amintesc cine e Elisabeta.

Se apropie de mine Skvorţov. Ochii îi strălucesc.

— La noapte fug pe frontul german. Cu această ocazie propun o băută. Ridicând puţin poala redingotei, arată, ieşind din buzunarul pantalonilor, gâtul unei sticle. Avem aici o litruţă.

Pe Skvorţov îl cunoscusem chiar aici, la Elisabeta, cu o jumătate de oră în urmă. Nu pot să îl refuz, dacă omul fuge pe front, asta poate să fie ultima lui rugăminte. Mă învoiesc. Şi în acelaşi timp şovăi: mi-e ruşine să mărturisesc că nu am băut niciodată vodcă. Skvorţov mă conduce pe palier şi scoate sticla. Închide cu grijă uşa, aproape de tot. Sprijinindu-se cu spatele de ea, stă o groază cu buzele lipite de sticlă. Eu nu ştiu cum se bea vodca. Doar văd că în sticlă nu scade cantitatea de lichid, nici măcar nu sunt bule. În schimb disting clar o drojdie care pluteşte în sticlă, şi începe să mi se pară că sursa ei e gura celui care bea. Cu un geamăt de om cu experienţă, Skvorţov se desprinde de sticla care mi se pare suspect de plină.

— Noi suntem de-o seamă cu secolul, Innokenti, deci răspundem pentru el. Skvorţov pare că deja se clatină. De-asta şi fug la război, înţelegi? Bea, e rândul tău.

De-o seamă cu secolul – tot o *zicere*. Dintre cele care răsună de multe ori în viaţă. Să-l ascult pe Skvorţov mă amuză şi îmi face puţin scârbă. Şi să beau după buzele lui mi-e scârbă, dar să refuz nu pot – o să creadă că mi-e teamă să beau vodcă. Apuc nehotărât sticla.

— Nu degeaba se spune „ca pe vodcă", mă încurajează el. Hap – juma' de sticlă dintr-o sorbitură!

Iau o înghiţitură (mult mai mică decât cea recomandată), şi îmi arde gâtul. Depărtez sticla, să îmi recapăt suflul.

— Nu inspira, bea mai departe! strigă isteric Skvorţov.

Mai iau o înghiţitură, şi-mi vine în minte saliva lui. Saliva pe care, probabil, a lăsat-o în sticlă. Mi se întoarce stomacul pe dos.

— Greşeala ta a fost că ai inspirat, îmi spune el. Nu trebuia să inspiri.

În vocea lui se simte satisfacţie. Îmi întinde batista lui ca să mă şterg la gură, dar îi împing mâna. Mă tem că la vederea batistei lui mai vărs o dată.

Pe Skvorţov l-am văzut după câteva zile pe Nevski. Mi-a făcut de departe cu mâna. Nu plecase nicăieri atunci.

Acum m-am luminat: dacă *suntem de-o seamă cu secolul*, înseamnă că m-am născut în 1900. Gândul e firesc, dar cine ştie de ce nu mi-a venit imediat.

— Doctore, m-am născut în 1900? îl întreb pe Geiger.

— Da, răspunde. Eşti de-o seamă cu secolul.

Mda...

Luni

Kuokkala. În fiecare zi, după micul dejun, alerg cu Seva pe plajă. Zborurile de dimineaţă ne-au intrat în obicei. Eu ţin de sfoară şi conduc zmeul-aeroplan. Seva ţine şi el de sfoară, dar mai de jos; de acolo nu conduce nimic, aşa că e mai corect să spun că el se ţine de sfoară. Asta pentru că de fiecare dată când se apucă Seva să conducă, aparatul intră imediat în picaj şi se aşază neputincios pe luciul apei. De fapt, întâmplările de acest fel fac parte din joc, fiindcă în zorii navigaţiei aeriene catastrofele sunt şi ele un fenomen frecvent. De mirare este numai faptul că, în cazul nostru, toate sunt strâns legate de vărul meu.

Seva şi cu mine suntem de aceeaşi vârstă, dar în relaţiile noastre el e considerat, cine ştie de ce, mai mic. Există, desigur, oameni care nu se simt jigniţi de poziţia de subordonat, ei tind spre ea şi o acceptă ca pe locul lor firesc în viaţă. Nu este cazul lui Seva, el suferă din pricina poziţiei de subordonat, dar să ocupe alta nu poate.

Uite, bunăoară, Seva e fricos. Ei, nu fricos – nu-i frumos să vorbesc aşa –, nu este îndrăzneţ. Se teme de necunoscuţi, de apariţii în fereastră, de albine, de broaşte, de şerpii de casă. Îi spun că şerpii de casă nu sunt otrăvitori, apuc unul cu degetele un pic mai jos de cap şi vreau să i-l dau lui Seva, dar vărul meu se face dintr-odată palid şi buzele îi tremură. Dau drumul şarpelui, şi el pleacă târâş pe cărăruie.

Seara, Geiger e la mine în salon, stă pe scaun. A citit dilemele mele în privinţa lui şi a Valentinei. M-a asigurat că însemnarea este remarcabilă prin sinceritatea ei. El, Geiger, obţine pe toate căile deschiderea totală a subconştientului meu, şi mă roagă să nu mă jenez să îmi exprim gândurile şi sentimentele. Aşa. Plecând, mi-a spus:

— Relaţiile mele cu Valentina nu pot stânjeni relaţiile dumitale cu ea.

Relaţiile lui...

Joi

Câteva zile am zăcut fără să mă ridic. O slăbiciune incredibilă. Nu am avut putere să scriu. Iar astăzi bietul meu creier a scos la iveală o *zicere*, următoarea: „Nu aţi desăvârşit construcţia formei, e încă devreme să treceţi la modelarea în clarobscur”.

Înseamnă că am fost totuşi pictor? Dar atunci ar trebui să-şi amintească nu numai mintea (este evident că ea nu-şi aminteşte), ci şi mâna. Numai că nici mâna nu îşi aminteşte. Am încercat să desenez ceva – nu izbutesc.

Zicerea s-a agăţat de un cârlig în conştiinţă şi a atârnat de el toată ziua. Nu aţi desăvârşit construcţia formei... După cum se vede, nu am desăvârşit. Înseamnă că nu sunt pictor, în cel mai bun caz sunt un descriitor al vieţii. Ce-a avut în vedere Geiger când m-a numit aşa?

Şi ce a avut în vedere vorbind de relaţiile lui cu Valentina?

Vineri

Geiger mi-a spus că acum *Oredej* e de genul masculin. Şi fără semn moale[4].

— Cum, râul şi-a schimbat sexul? întreb.

— Parcă numai râurile – acum şi oamenii îşi schimbă sexul. Dar dumneata scrie ca înainte – e mai frumos, după părerea mea.

Astăzi mi-a arătat un *computer*. Scumpă jucărie, după cât se pare. Apeşi un buton – se aprinde un ecran mic. Apeşi altul – apar, luminate, fotografii. Ca la „lanterna magică".

Kamennoostrovski Prospekt la podul Troiţki, anul 1900. Trece un tramvai. Pe fotografie nu se văd culorile, dar eu văd ca acum aceste tramvaie – roşu cu galben. Tramvaiul cu cai era vopsit, cine ştie de ce, în nuanţe brun-cenuşii, cel electric însă – în culori vii. Îmi amintesc zgomotul lor. Conductorul îl suna de pe platforma din spate pe vatman, ceea ce însemna că poate porni. Vatmanul avea şi el soneria lui – pentru trăsuri şi pentru cei care mergeau pe jos. O pedală. Ca să sune, apăsa pe pedală. Ce-am mai visat în copilărie să apăs şi eu! Urmăream din ochi chipul sever al vatmanului, piciorul lui – parcă străin, de sine stătător, parcă înşurubat pentru un timp la trupul lui imobil, întinzându-se neobosit spre pedală. Piciorul era încălţat cu o gheată obişnuită, cu galoş, uneori găurit. Eu eram uimit că asta nu-l împiedica să interacţioneze cu un obiect atât de elegant ca soneria electrică.

Ecranul se întunecă şi apare altă fotografie. Un portar (1908). În cojoc, cu pâslari... E, probabil, ajutor de portar – aceştia înlătură gheaţa, cară lemne în apartamente, dar exista şi un portar-şef, mai mare peste ceilalţi. Acesta numai că nu umbla în costum.

Dar uite Siverskaia, drumul de la moară, la începutul secolului. Doamne, noi chiar pe drumul ăsta urcam de fiecare dată! Acolo, în fotografie, se vede cineva – oare nu suntem noi? Vineri seara mergeam la gară să îl aşteptăm pe tata după o săptămână de muncă, iar duminică seara îl conduceam.

Capii de familii petersburgheze care mergeau la vilă erau în general de două feluri – *bărbaţi de* dacea[5] şi *şampanişti*. Bărbaţii de *dacea* renunţau din mai până în septembrie la o locuinţă în oraş (închirierea era destul de scumpă) şi, zilnic, după lucru, plecau la familie, în afara oraşului. Ceea ce le lua o groază de timp şi de putere. Şampaniştii, dimpotrivă, îşi permiteau să rămână în locuinţele din oraş şi să îşi viziteze familiile în zilele libere. Se considera, cine ştie de ce, că în timpul săptămânii şampaniştii se întâlnesc unii cu alţii, joacă cărţi şi beau – fireşte, şampanie. Ca venituri, tatăl meu era mai degrabă

bărbat de *dacea*, dar se purta ca un şampanist în toată regula. Toată problema era că nu-i plăcea să aibă de dus mobila în mai la depozit, iar în septembrie – să caute locuinţă şi să aducă iar mobila de la depozit. Mi se poate obiecta că nimănui nu-i plac astfel de treburi. Poate că nu plac nimănui. Dar lui nu-i plăceau în mod special.

Când se lăsa seara, mama şi cu mine stăteam la gară şi îl aşteptam pe tata. Nu eram numai noi, fireşte. O mulţime de vilegiaturişti din Siverskaia aşteptau la fel ca noi, venind seara la gară. Unii veneau lăsând trăsurile în faţa gării. Trenuri erau puţine, de-aceea se adunau toţi în unul şi acelaşi loc – dacă îmi amintesc bine, la ora şapte şi jumătate. Discutau unii cu alţii pe peron, îşi plesneau reciproc ţânţarii. Băteau din tocuri pe podina de lemn. Anticipând plăcerea întâlnirii, râdeau. Mama spunea că se lasă răcoarea, scotea din geantă o tunică dintr-un material gros şi (după o încercare a mea de a mă sustrage) mi-o punea. Spunea că eu nici nu observ că e răcoare. Şi chiar nu observam.

Trenul se vedea din depărtare şi se apropia încet. Cum apărea deasupra punctului de convergenţă a liniilor, cei veniţi în întâmpinare se întorceau cu faţa spre el. Odată ce îl vedeau, acolo rămâneau cu ochii. Mai vorbeau între ei, se mai interesau de noutăţile din Siverskaia, dar atenţia le era de fapt concentrată pe larva care se târa încet pe şine, pe inexplicabila ei transformare în locomotivă.

Încă nu ştiam în ce vagon e tata, nu venea cu acelaşi, şi să-l văd din prima clipă printre cei sosiţi era o chestiune de onoare pentru mine. Tata venea pe peron şi ne săruta – întâi pe mine (ridicându-mă în braţe), apoi pe mama –, şi apariţia lui era pentru mine o fericire de nespus. Fericire, fericire, spuneam în sinea mea văzându-l pe tata. Treceam peste râu, urcam pe acelaşi drum pe la moară, iar umbrele noastre se întindeau incredibil sub nesfârşitul soare al verii. Fericire. Intram în casă, cinam, ne uitam la daruri (tata venea întotdeauna cu daruri), citeam ceva cu voce tare la culcare, adormeam şi visam.

Matur fiind, l-am visat des pe tata, cel mai mult, pe tata cel din timpul verii. Nasul coroiat, pince-nez-ul, începutul de chelie care îşi făcea loc deasupra frunţii. În cămaşă albă şi pantaloni deschişi la culoare, cu curea lată. Buzunarul pentru ceas, lănţişorul de argint. Poate că tocmai atenţia cu care mă uitam după tata pe peron a făcut din chipul lui cel mai viu portret din memoria mea.

Îmi amintesc gesturile lui. Gestul exagerat, chiar întru câtva impunător, cu care trăgea de lanţul ceasului Breguet. Pocnetul capacului, uşoara grimasă – ceva ca o nemulţumire legată de timp, de genul „fuge prea repede"; se uita la ceas şi când se plictisea sau când avea vreun dubiu. Şi când era stingherit se uita, era un gest salvator. Dar poate nu un gest, poate era ceva mai mult, legat de răstimpul lăsat lui – un presentiment, oare? Pentru că într-o seară de iulie a

anului 1917 (ultimul nostru an la *dacea)* n-am mai avut parte să îl vedem la gară. În ziua aceea l-au omorât nişte marinari beţi în gara Varşavski.

Mai târziu m-a torturat imaginea iubitului nostru tată zăcând, alb ca neaua, pe un peron murdar, cu nişte gură-cască strângându-se în jurul lui, iar el, care se jena, dispreţuia, ura atenţia străzii, condamnat să rămână acolo. Mama a întrebat la poliţie dacă a rămas mult timp aşa (a reieşit că mult), a întrebat pentru ce l-au omorât (pentru nimic), de parcă dacă ar fi fost pentru ceva ar fi fost vreo uşurare, pe urmă a urlat că ar împuşca toată soldăţimea asta cu mâna ei, iar poliţiştii se uitau la ea în tăcere. Dincolo de durerea ei, ea nu înţelegea ce catastrofă se petrecea, şi că a-i împuşca pe marinari era totuna cu a împuşca valurile mării sau, să zicem, trăsnetul. Iar ce trăiam noi nu a fost, după cum avea să se dovedească, un trăsnet, ci un fulger, trăsnetul abia urma. Numai că noi încă nu ştiam.

Sâmbătă

Legat de tata, m-am gândit la natura dezastrelor istoriei – revoluţii, războaie şi altele asemenea. Principala lor grozăvie nu e faptul că se trage. Şi nici chiar foametea. Ci faptul că se eliberează cele mai josnice patimi omeneşti. Iese la iveală ceea ce până atunci era înăbuşit în om prin legi. Fiindcă pentru mulţi nu există decât legi exterioare. Interioare nu au.

Duminică

La locul salvării sale, Robinson Crusoe a pus un stâlp pe care însemna duminicile. Se temea că, încurcându-le cu zilele de lucru, nu va sărbători învierea Domnului în ziua cuvenită. Fiecare a şaptea crestătură o făcea mai lungă, iar şi mai lungi făcea crestăturile care marcau prima zi a fiecărei luni. Incrustase pe stâlp cu cuţitul un înscris mare: „Aici am păşit pe ţărm pe 30 septembrie 1659”. Interesant, ce an o fi totuşi acum?

Nostimă chestie e computerul. După cum se vede, poţi să scrii la el ca la o maşină de scris. Şi să corectezi. Ăsta-i principalul, să corectezi ca şi cum nici nu a fost vreo greşeală – fără să-ţi macini nervii, fără obositoarele corecturi pe cinci exemplare. Dactilografele au ce invidia. În computer se pot păstra texte, pe computer se poate citi. O să învăţ să scriu la el.

La sfatul lui Geiger, am citit articolul „Clonarea” – ceva în spiritul lui Herbert Wells. Nu prea am înţeles cu „nucleele” şi „ovulul” – ce şi unde au transplantat. Mi-a plăcut oaia, răsărită, cică, dintr-un uger de oaie. A primit prenumele cântăreţei Dolly Parton, căreia îi plăcea să

îşi pună în evidenţă meritele bustului. Geiger consideră că cele descrise în articol (am în vedere felul cum a răsărit oaia) sunt adevărate. Spune că îmi va face cunoscute schimbările care s-au petrecut în lume cât timp am fost inconştient. Cum ar veni, pentru a-mi pregăti conştiinţa.

Mi-a dat să citesc despre *crionică* – un articol nu mai puţin exotic. Despre cum sunt îngheţate corpuri pentru a fi readuse mai târziu la viaţă. E ceva cam sinistru în însăşi ideea asta – indiferent dacă există o astfel de îngheţare în realitate. Dacă e să dai crezare articolului, sunt destul de mulţi oameni îngheţaţi, deşi până acum nu a fost dezgheţat viu niciunul. În acelaşi timp, unele experimente pot fi considerate reuşite. Un embrion de găină a stat câteva luni în azot lichid, iar după ce a fost dezgheţat, inima embrionului a început să bată. Până la –196°C a fost îngheţată inima unui şobolan, şi când au dezgheţat-o a început şi ea să bată. A fost îngheţat encefalul unui iepure. După dezgheţare, creierul iepurelui (dar are iepurele creier?) şi-a păstrat activitatea biologică. În fine, până la –2°C a fost răcit un babuin african. Babuinul a rămas în această stare 55 de minute, după care a fost reanimat cu succes.

Luni

Anastasia. Minunat nume – plenison şi în acelaşi timp duios, trei *a* şi doi *s*. Ea a spus: „Pe mine mă cheamă Anastasia”. Stătea în picioare deasupra mea, precum Crăiasa Zăpezii, pe nişte patine Halifax nou-nouţe, cu mâinile în manşon, în mijlocul grădinii Iusupov. Ce a spus mai întâi? Îmi amintesc totul: „Iertaţi-mă, vă rog!” A spus: „Nu v-aţi lovit?” Iar eu – în patru labe. Mă uit la patinele ei, la poalele paltonului şi la garnitura de blană, de sub care abia dacă se vede un verşoc[6] de picioare în pantaloni tricotaţi. Văd stele verzi din pricina căzăturii. Din nas îmi picură sânge pe gheaţă, şi asta e cel mai groaznic, cel mai penibil.

Ea se apleacă, ba nu, se lasă pe vine, scoate din manşon o batistuţă, o lipeşte de nasul meu: „Am dat peste dumneavoastră, iertaţi-mă”. Pata de pe gheaţă se întinde, de ruşine îmi trec mâna peste ea ca şi cum aş vrea s-o şterg, dar nu izbutesc nimic. Orchestra continuă să cânte, ne ocolesc toţi, unii se opresc. Batistuţa miroase a parfum, e plină de sângele meu, iar eu tot nu pot să mă ridic, sunt pentru prima oară pe patine, şi în ochi am lacrimi de ruşine. Ea îmi dă mâna – caldă, din manşon, şi îi simt toată palma. Şi uite-mă cu o mână pe gheaţă şi cu cealaltă în mâna ei, şi e aşa un contrast, aşa o suprapunere de cald şi rece-gheaţă, viu şi neviu, omenesc şi... De ce am comparat-o cu Crăiasa Zăpezii? Frumuseţea ei e caldă.

Nici nu dăduse peste mine, eu mă trăsesem brusc înapoi din calea

ei. Mergea repede, frumos – uneori singură, alteori de mână cu alte liceene. Pare-se că era liceană, pare-se, da, şi mai ce... Uneori mergeau câte trei, câte patru, împletindu-şi braţele între ele. Şi cât de frumos li se mişcau picioarele – în acelaşi timp, amplu, cu un zgomot tăios. Eu, după ce îmi pusesem patinele, rămăsesem o oră întreagă la marginea gheţii, îi admiram pe cei care patinau, o admiram pe ea. După răcoarea umedă a vestiarului şi mirosul de bănci de lemn şi de transpiraţie – vântul îngheţat de pe patinoar, exclamaţiile, râsetele, dar mai cu seamă muzica. Când orchestra a început să cânte *Crizanteme*, ah, cum dansa, cum dansa ea! Cu un student care, fireşte, nu făcea nici cât degetul ei mic; încercam să nici nu mă uit la el, o vedeam numai pe ea, şi mi se oprea inima.

De femei sunt legate şi alte (calambur involuntar) căderi din viaţa mea. Iată, nu demult am descris legănatul în hamac. Şi am amintit asta pentru că m-am lovit rău atunci. Fetiţa şi-a luat aşa un avânt cu hamacul, că eu am zburat din el şi m-am lovit cu ceafa de rădăcina unui pin. Şi-atunci mi-a curs sânge din nas, şi rana de la ceafă a trebuit cusută. După aceea m-au chinuit mult timp durerile de cap...

Ce îmi vine în minte după toate cele spuse: în grădina Iusupov n-a fost Anastasia. Pe ea, dacă nu încurc nimic, am cunoscut-o în ’21. Ce patine în ’21?! De unde mi-a venit că era Anastasia?

Marţi

Astăzi am făcut o descoperire cronologică: mi-am datat prezentul. L-am datat şi – nu mi-am crezut ochilor.

De regulă, Valentina îmi aduce tabletele pe o tavă, dar astăzi le-a scos din cutie. Cutia a uitat-o pe noptiera mea. Cercetând ambalajul neobişnuit, am citit: „Data producerii: 14.12.1997”. M-am gândit că e o greşeală de tipar, dar am văzut mai jos: „Valabil până la 14.12.1999”. Nu-i rău.

Rezulta că acum este fie anul nouăzeci şi opt, fie nouăzeci şi nouă – fireşte, dacă nu sunt folosite medicamente expirate. În ce fel de accident am putut eu nimeri, ca să mă trezesc la celălalt capăt al secolului? Ce-i asta – un joc al conştiinţei mele vătămate? Eram convins că cifrele acelea au o explicaţie simplă şi rezonabilă.

M-am ridicat cu greu din pat şi m-am dus la oglinda de lângă uşă. Ochi duşi în fundul capului, sub ei cearcăne. Ochii cenuşii, cearcănele albastre. Cute de la nas spre colţurile buzelor – cute, nu riduri. Se consideră că sunt urme lăsate de zâmbete – e de crezut că în viaţa dinainte am zâmbit mult. Sunt blond-închis, niciun fir de păr alb. Palid. Palid, deşi nu sunt bătrân! În anul 1999, *cineva de-o seamă cu secolul* trebuie să arate cu totul altfel.

A intrat Geiger.

— Doctore, suntem în nouăzeci şi nouă? Sau nouăzeci şi opt?
— Nouăzeci şi nouă, răspunde. Nouă februarie.
E cât se poate de senin. Privire scurtă la medicament:
— Ai citit pe ambalaj? I-am sugerat Valentinei să lase ambalajul, se folosesc astfel de trucuri, ţi se suflă.
— Ce-ar fi să-mi suflaţi şi tot restul? În general, cum am nimerit aici şi ce a fost cu mine?
Zâmbeşte:
— O să-ţi suflu, nicio grijă, dar de vorbit n-am să vorbesc. Doar ţi-am explicat totul. Conştiinţa dumitale aminteşte de un stomac după înfometare, să îl supraîncarci înseamnă să îl omori. După cum vezi, sunt sincer cu dumneata în măsura în care acest lucru e posibil.
— Atunci spuneţi-mi ce e acum în Rusia. Măcar în linii generale.
Geiger a rămas o clipă pe gânduri.
— Locul dictaturii l-a luat haosul. Se fură ca niciodată. La putere sunt oameni care fac abuz de alcool. Asta – în linii generale.
Da... Iată cum stau lucrurile, aviator Platonov.

Vineri

Două zile nu mi-a venit să scriu, m-am gândit la cele spuse de Geiger. Şi la faptul că sunt în nouăzeci şi nouă. La nimic altceva, fiindcă nu-mi intră în cap. Iată, se părea că am înţeles, că am acceptat, că m-am liniştit, dar pe urmă parcă m-am trezit şi iarăşi mi se-nvârteşte capul. Are dreptate Geiger: dacă mai aflu ceva nou acum, probabil că o să înnebunesc. Mai bine să mă gândesc la trecut.
Era în Siverskaia o stradă lungă, Ţerkovnaia[7], mergea de la moară, pe lângă biserica Petru şi Pavel, până la un podeţ îndepărtat peste râu. Urca de la Oredej şi cobora tot la el după ce făcea un ocol. Pe drumul ăsta îşi făcea marşurile detaşamentul nostru. Era un detaşament mic, dar sută la sută de luptă şi echipat de minune. În faţă – steag cu vulturul bicefal, după el – gornistul cu toboşarul, şi abia pe urmă detaşamentul propriu-zis. Drumul era în cea mai mare parte neted, aşa că izbuteai să baţi bine pasul pe el. Steagul fâlfâia, gornistul trâmbiţa, iar toboşarul bătea toba. Respectiv, acest toboşar eram eu. Tata îmi cumpărase toba pentru marşurile din Siverskaia – una adevărată, cu piele. Spre deosebire de una de jucărie, scotea un sunet prelung, răsunător şi în acelaşi timp profund. Şi ce frumoasă, ce dulce era răpăiala ei pentru mine: tram-tararam, tram-tararam, tram-tararam-pam, tram-pam-pam.
Auzindu-ne, veneau la gardul vilelor lor generalii în rezervă. Ne dădeau onorul. Pentru această ocazie, generalii purtau chipiuri decolorate cu cocarde, la care îşi duceau mâinile. Tot ce era mai jos – halatele matlasate, vestele tricotate şi restul de inventar nemilitar –

era ascuns de gard. Generalii se uitau mult timp în urma noastră, pentru că le trecea prin faţă tinereţea lor. Iar în ochi aveau lacrimi.

Unde ne duceam şi pentru ce? Acum nu pot răspunde cât de cât limpede, după cum n-aş fi putut răspunde, pesemne, nici atunci. Înainte de toate, era fericirea de a ne mişca laolaltă, o anumită solemnitate a ritmului. Nu trâmbiţa, nu steagul, ci toba făcea din mica noastră ceată un detaşament, ea dădea procesiunii noastre ceva ce îi desprindea de pământ pe cei care mergeau. Toba o simţeai în piept, parcă chiar în inimă, şi puterea ei te fermeca. Ne intra în urechi, în nări şi în pori odată cu vântul cald de iulie şi cu foşnetul pinilor. Aflându-mă în Siverskaia după nişte ani (toamna târziu, absolut din întâmplare), am desluşit în ploaie răpăitul ei.

Sâmbătă

Da, pe Anastasia am cunoscut-o în ’21. Desigur, nu la patinaj. În casa de pe Bolşoi Prospekt colţ cu Zverinskaia, unde ne-a instalat, pe mama şi pe mine, Petrosovietul[8]. Ni s-a dat o cameră într-o locuinţă supusă *compactării.* Au fost compactaţi Serghei Nikiforovici Voronin, profesor la Academia Teologică, şi fiica sa, Anastasia. Adică, Anastasia Sergheevna. Simplu, Anastasia, dar niciodată Nastia. Nu ştiu de ce îi spuneam aşa, doar era mai mică decât mine cu şase ani. Poate pentru că îmi plăcea foarte mult numele ei întreg, şi de fiecare dată îl rosteam savurându-l: Anastasia.

Geiger mi-a mărturisit că nu are idee cum revine în cazul meu memoria. Repetând cursul evenimentelor din viaţă? Sau, cel mai probabil, fără nicio ordine, de-a valma? Sau, poate, în funcţie de felul întâmplărilor trăite, îmbucurătoare sau triste? Conştiinţei îi este propriu să împingă ce e mai rău în cotloanele cele mai îndepărtate ale memoriei, şi când memoria se năruie probabil că mai întâi piere ce a fost rău. Dar ce a fost bucurie rămâne. Iată, de Anastasia mi-am amintit chiar în clipa când mi-am revenit. Nu pot încă să spun cine e şi ce a fost ea în viaţa mea, dar mi-am amintit-o. Şi, pentru simplul fapt că i-am rostit numele, m-am deblocat.

Voroninilor le lăsaseră din apartament numai salonul. Uşile spre cele două camere care dădeau în el – în stânga şi în dreapta – au fost blocate, în prezenţa noastră, cu scânduri. Scânduri de un cenuşiu murdar, nerindeluite, peste elegantele uşi „modern”. Le-a bătut portarul, iar Voroninii, tatăl şi fiica, l-au privit în tăcere. Mama şi cu mine stăteam şi noi şi ne uitam. Zgomotul pe care îl făcea ciocanul portarului era ba plin, ba uimitor de firav. Portarul era beat. Nu nimerea floarea cuielor şi, când cuiele se îndoiau, le îngropa îndârjit în lemn, culcate. Patul meu a stat după aceea lângă uşa bătută în cuie, şi seara examinam cuiele îngropate. Mă enervau teribil. As fi vrut să

înlocuiesc scândurile acelea cu altele, dar nu mă puteam hotărî să le smulg de-acolo. Mă îngrozea să văd sub ele uşa mutilată.

În camera din dreapta salonului a fost adus Nikolai Ivanovici Zareţki, salariat al fabricii de mezeluri. Era un individ liniştit, dar nu prea plăcut. Se spăla rar şi degaja un persistent miros stătut. Nici şosetele nu şi le spăla dacă nu era absolut necesar, ca să nu se uzeze, în schimb le cârpea destul de des, în care scop se ducea în bucătărie. În general, în bucătărie Nikolai Ivanovici cârpea şosete şi stătea de vorbă, dar de mâncat, mânca numai la el în cameră – salam adus de la fabrică.

În camera din stânga am fost repartizaţi noi. De la ferestrele noastre se vedeau o parte din Bolşoi Prospekt şi o parte din Zverinskaia[9] – strada care ducea şi la menajeria Petrogradului. În prima seară am stat cu mama la ferestrele mari, uitându-ne la întâlnirea celor două străzi. Erau ca două râuri care se unesc – cu trecătorii care pluteau pe trotuare, cu trăsurile şi maşinile care lunecau fără grabă. Priveliştea te fermeca, nu-ţi venea să te desprinzi. Bătea un vânt puternic de octombrie, şi geamurile deveneau elastice sub apăsarea lui: se vedea sub ce presiune erau. Mie mi se tot părea că, doar puţin mai tare dacă ar apăsa vântul, geamurile n-ar rezista, ar ţâşni într-o ploaie lipsită de prospeţime pe pervaz, pe podea, pe capetele trecătorilor.

Încet-încet se întuneca, iar noi tot stăteam şi ne uitam cum pe carosabil se aprindeau farurile, prefăcând vehiculele într-un flux de licurici. Vecina... Tot ce mă îngrozise până atunci (căci nu locuisem niciodată cu vecinii) se transformase într-o neaşteptată bucurie, deşi nu o recunoşteam încă în sinea mea ca pe o bucurie. Simplul gând că, de-acum înainte, Anastasia pe care o văzusem avea să fie mereu undeva prin preajmă mi se revărsa prin corp, îl simţeam ca pe o căldură fizică. În vitrina librăriei Viaţa de la parterul casei de vizavi s-a aprins lumina.

Duminică

Biserică este, dar slujbă nu e. Şi clopotele zac topite – au căzut de pe grinzile care au ars complet. În mijloc e clopotul cel mare cu o crăpătură adâncă. De el s-a lipit limba clopotului mic, dar el, clopotul cel mic, nu e. Te prinde mirarea: doar n-o fi fugit. Văzând însă alături ceva topit şi fără nicio formă, te dumireşti – uite-l, clopotul cel mic. Şi te gândeşti: astăzi, vasăzică, e duminică, păcat că nu e slujbă, şi spui pentru tine *Tatăl nostru.* Pe zidurile bisericii sunt urmele focului. N-a ars acum, dar mirosul de ars a rămas. Lângă scara care duce la biserică – un morman de cărţi cărora li s-a dat foc: cel mai probabil de la ele e şi mirosul.

Te apropii pe furiş de morman – câteva cărţi aproape că nu au fost

atinse de foc, poţi să citeşti tot: „Cu sfinţii odihneşte, Hristoase, sufletul robului Tău, unde nu este durere, nici întristare, nici suspin... Dar cu viii, cărora le e câteodată mai rău decât celor răposaţi, ce e de făcut? Cu cei care au parte de durere şi întristare? Şi de suspin? Te uiţi – Evanghelia de altar. Pe jumătate arsă. Îţi treci degetele prin cenuşă, iar pe urmă îţi atingi pe neobservate buzele, ca un sărut.

— Platonov, de ce ai buzele negre?

Cine întreabă? Şi ce treabă are cu buzele mele?

— Aşa, s-or fi înnegrit de la ceva. De la viaţă, poate.

Mă uit în jur – ce frumuseţe dumnezeiască! Marea, soarele la asfinţit. Iar dacă urci pe deal, se vede că asta e o insulă. O bucată de uscat înconjurată de cer. Valuri nu sunt, suprafaţa pare lustruită, nu se leagănă, e ca un luciu de apă. Şi o cărare pe apă, îngeri care zboară. Ţi-e groază că, imediat ce va pieri cărarea, totul se va cufunda în beznă, şi nimeni nu ştie *ce* are să înceapă în locul acestei frumuseţi. Şi nici cine va zbura acolo în locul îngerilor nu se ştie. Uite, pesemne, de ce, cât era lumină, lui Robinson îi era cum îi era, dar la asfinţit îl cuprindea spaima. E cumplit gândul în sine că te cufunzi într-o beznă care îţi strânge inima ca o menghină, şi te abţii din toate puterile să nu începi să urli.

Auzindu-mă ţipând, în salon a intrat în fugă sora Valentina. M-a luat în braţe şi m-a sărutat pe frunte. A scos o batistă din buzunar şi mi-a şters lacrimile. Mi-a apăsat altă batistă de nas.

— Suflaţi!

— Dar ne tutuim...

— Atunci suflă!

Am suflat. Doar n-o să-ţi sufli nasul în mâna cuiva cu care vorbeşti cu *dumneavoastră*.

— Ai visat ceva urât? Valentina se uită la mine fără să clipească. Spune, ai visat?

— Am visat. Dar poate... mi-am amintit.

— Ce ţi-ai amintit? Fiindcă e important.

— O insulă. O senzaţie apăsătoare.

— Ce insulă? Îţi aminteşti numele?

— Nelocuită. Nu mă chinui. Stai culcată lângă mine. Valentina se culcă lângă mine şi mă mângâie pe păr.

— Ai visat, poate, că eşti Robinson Crusoe? Nu sunt rare aceste cazuri. Când un om nu are multe impresii proprii de viaţă...

— Poate chiar am visat. Taci... Roagă-te pentru mine şi taci!

Luni

Seara, Zareţki îşi bea vodca şi îşi mânca salamul în tihnă. Zgomotul cârligului aruncat în inelul uşii, foşnetul ziarului aşternut, gâlgâitul

apei de foc. Odată, beat fiind, Zareţki mi-a povestit că trece prin controlul de la poartă cu salamul în izmene. Se încinge cu o sfoară pe sub cămaşă. De sfoara asta, cu o aţă, îşi leagă în faţă salamul şi îl îndeasă în izmene.

— Dacă mă pipăie, le spun: puţulica – a chicotit Zareţki. Că doar nu iau mult, numai cât să mănânc seara.

Exact aşa a spus – puţulica... Să aibă Zareţki? Sunt unii de care detaliile de acest fel nu se lipesc.

După ce am aflat de metoda de aducere a salamului, mi s-a făcut frică, nu cumva să mă invite la cină. Ar fi fost de-ajuns să toarne vodca şi să mă poftească să gust salamul – şi vomitam pe loc... M-am temut degeaba: aceste ospeţe ale lui Baltazar aveau loc în singurătate. Zareţki, de regulă, nu invita niciodată pe nimeni. Şi deşi atunci când discuta cu femeile (am auzit asta nu o dată) vocea îi devenea negreşit mai caldă, nici măcar pe ele nu le invita în odaia lui. În general, organul pe care îl simula atât de bine la punctul de control nu îi făcea nicio trebuinţă lui Zareţki.

Îmi amintesc figura lui tristă la bucătărie, lângă primus, singur cu mirosul propriu lui: un amestec de vodcă, gaz lampant, salam şi corp nespălat. În lumina care abia licărea a becului electric. Mi se părea că, în prezenţa acestui om, becul nu poate, pur şi simplu, să ardă mai viu, dar la fel ardea şi fără el. Uneori, după ce clipea de mai multe ori, se stingea de tot, şi în bucătărie rămânea numai flacăra arzătorului de la primus, care nu lumina nimic. După o vreme, când se aprindea becul, îl descopereai din nou lângă primus pe Zareţki. Cu mâna pe ventil.

Ventilul îl deschidea doar puţin de tot, aşa că tot ce era pe foc abia-abia fierbea. Aşa se străduia el să economisească gazul. Dar poate doar căuta un pretext ca să zăbovească mai mult în bucătărie. Da, nu se aduna cu nimeni, dar de o comunicare cât de cât, după cum se vedea, avea nevoie chiar şi el. S-ar fi putut spune că Zareţki e singur, dacă acest cuvânt ar fi redat ceea ce se petrecea cu vecinul nostru. Este oare singur în trunchi viermele de lemn? Fiindcă Zareţki avea în el ceva de vierme. Maleabilitatea, moliciunea. Capacitatea de a prelua temperatura mediului înconjurător.

Luni

Astăzi, Geiger îmi spune:

— Între 1941 şi 1945 a fost Marele Război pentru Apărarea Patriei, altfel spus – al Doilea Război Mondial.

— Pe timpul meu, Mare se numea războiul care a început în 1914, replic eu.

— Da-da, dă din cap a încuviinţare Geiger, acum el se numeşte Primul Război Mondial.

Mi-a povestit multe despre Marele Război pentru Apărarea Patriei. Nu-mi vine să cred... Nu-mi vine să cred. Deşi, la drept vorbind, de ce?

Marţi

Mirosul de flori din Siverskaia. Erau flori la multe vile. Când luau cu chirie o vilă, orăşenii cereau în mod special să aibă straturi de flori, şi florile, recunoscătoare, miroseau frumos. Seara, când se stingea şi cea mai slabă boare de vânt, aerul se prefăcea în nectar. Puteai să-l bei – ceea ce noi şi făceam şezând în veranda deschisă şi admirând apusul impresionant (mai spre sfârşitul verii – în semiîntuneric, la lumânare).

Vilegiaturiştii iubeau crizantemele – mai ales după ce Anastasia Vialţeva[10] a cântat o romanţă despre ele. A cântat chiar aici, în Siverskaia, la conacul baronului Frederiks[11], iar eu stăteam pe malul celălalt al Oredejului şi îi ascultam glasul. Glasul acesta zbura în voie pe apă, însoţit de luminile conacului, iar eu, pe malul meu, prindeam fiecare notă. Mă apuca disperarea când vântul dezlănţuit vâjâia prin frunziş, tremuram de frigul nopţii şi de preaplinul noilor mele simţăminte.

În anul acela ne-am cumpărat patefon şi o ascultam pe Vialţeva de dimineaţă până seara, şi aproape toţi vilegiaturiştii o ascultau. Vialţeva însăşi, vilegiaturistă la Siverskaia, se plimba pe lângă vilele altora şi se asculta pe sine. Uneori fredona. Şi crizantemele erau veştejite, şi în numele cântăreţei se auzea veştejirea[12] – aşa se potriveau toate în cântul ei, încât rar era cineva care să nu plângă. Era un cânt care te pătrundea.

Despre veştejire. Tata a adus din oraş un harbuz de Astrahan. L-au spălat – era cu dungi, strălucitor, cu codiţă. I-au ciocănit coaja cu degetele: dong! dong! – un sunet plin, elastic. Adevărat. Nu aveam printre noi specialişti în pepeni, dar era clar: un pepene prost nu putea să sune aşa. Tata l-a tăiat în două – şi exact aşa a fost: roşu, zemos, mirosind a sfârşit de vară. Pe urmă a tăiat din fiecare jumătate semicercuri care străluceau în soare.

După ce am mâncat pepenele, au rămas cojile, netede, verzi, foarte frumoase. Eu n-am lăsat să fie aruncate şi le-am pus sub verandă, ca să le mai admir. În ziua următoare îşi pierduseră luciul, iar după alte două zile s-au zbârcit. Dar eu tot n-am lăsat să fie aruncate la gunoi, fiindcă îmi rămăsese în minte frumuseţea lor, şi au mai stat sub verandă o vreme. Pline de muşte. Şi atunci am înţeles: frumuseţea se veştejeşte foarte repede.

Ţin minte cum, pe Bolşoi Prospekt, am mâncat pepene verde cu Anastasia, cu tatăl ei şi cu mama mea. Asta a fost în acel ciudat salon oval rămas Voroninilor după „compactarea” locuinţei lor. Harbuzul acela, de oraş, a rămas şi acum o enigmă – la Petrograd nu se găsea

pe-atunci nici pâine, şi deodată harbuz... I-l vârâse în braţe lui Voronin, chiar pe stradă, un bărbat în manta (pe atunci mergeau mulţi în manta). I-a făcut cu ochiul – încearcă-l, zice, şi s-a pierdut în mulţime. Voronin a zâmbit timid, dar nu ne-a putut explica nimic.

Harbuzul nu mai strălucea ca atunci, în Siverskaia, dar nici timpul nu mai era acelaşi. Mama a urmărit atent cum taie Voronin harbuzul – n-a făcut-o la fel de iscusit ca tata, cuţitul o lua mereu într-o parte. Iar eu o urmăream atent pe mama, şi ea ştia, pentru că ne aminteam amândoi acelaşi lucru. Dar mă mai uitam şi la Anastasia, şi mă gândeam că, uite, cândva o să se veştejească şi ea, şi că ce e proaspăt şi luminos pe faţa ei se va zbârci, ca şi coaja harbuzului. Se poate aşa ceva? Şi răspundeam: nu se poate.

Miercuri

Azi mi s-a luat temperatura: 36,6. Pentru prima dată de când mi se ia. Geiger a spus că tendinţa pozitivă este evidentă. Ce-i drept, a fost temperatura de dimineaţă, spre seară situaţia s-a înrăutăţit puţin: 37,1. Mercurul s-a târât totuşi peste linia roşie – doar cu o gradaţie, dar s-a târât. Pe insulă aveam des febră mare – mai ales la infirmerie.

Infirmeria e pe deal. Zăcem pe paturi de scânduri, aproape unul în altul. Aşternuturi nu există, scânduri goale. Şi noi suntem goi – nici îmbrăcăminte de corp nu are nimeni. Dar nici n-ar folosi: mulţi au diaree de la tifos, toate paturile sunt murdare. Vrei să te întorci – negreşit dai cu mâna în rahat, uscat sau proaspăt. Al altuia sau al tău. Mâna alunecă pe scândură. Nu toţi au puterea să se scoale pentru nevoi, aşa că fac sub ei. Dar ce să spui – că nici să înjuri n-ai putere.

De pe deal, dacă te uiţi, se vede toată insula, iar mai departe – marea, cât vezi cu ochii, îngheţată, pentru că e luna februarie. Aşa, goi, ne-au gonit de pe deal jos, la baie, vreo două verste. Şi după baie, transpiraţi – înapoi. Pe un ger de minus douăzeci, pe viscol. Vânt, ce-i drept, nu era, fiindcă mergeam prin pădure. Picioarele goale alunecau pe zăpada bătătorită, mereu cădea câte cineva, nu atât din pricina zăpezii lunecoase, cât fiindcă-şi pierdea puterea. Când ai temperatură mare sau fierbinţeală, în primele secunde e chiar plăcut, dar pe urmă, brusc, îngheţi atât de tare, că nu mai poţi să te mişti. Unii, după ce cădeau, nici nu se mai ridicau, şi erau târâţi de-o mână sau de-un picior. Iar ei urlau. Doar aşa puteai să îţi dai seama că sunt vii. Când tăceau, se auzea scârţâitul zăpezii sub picioare.

Bineînţeles, după aceea mulţi dintre noi mureau, omul are limitele sale. Un rol îl avea şi faptul că nimeni nu se mai agăţa de viaţă, iar fără asta e greu să supravieţuieşti: omul moare atunci când îl cuprinde nepăsarea. Zace alături de tine, aiurează sau spune ceva raţional – şi brusc amuţeşte. Te întorci, îi vezi falca lăsată şi pricepi: a murit. Şi

poate să zacă aşa mult şi bine, pentru că nimeni nu intră aici, şi chiar dacă intră, nu se repede să-l scoată. El zace, iar tu, ai şi tu linişte: nu urlă şi nu dă din mâini.

Am chemat-o pe sora Valentina cu o voce care părea calmă, am poftit-o printr-un gest să ia loc lângă patul meu şi am întrebat-o ce mai face. Dar pe urmă nu m-am mai stăpânit şi am început să plâng în hohote. Mă transform într-un adevărat isteric.

Joi

În Siverskaia era un loc care se numea *Ţările calde.* O plajă la Oredej, sub o râpă roşie, de argilă. În locurile acelea totul era roşu, şi, apropo, calul roşu al lui Petrov-Vodkin[13] e de fel tot de-acolo. Un alt cal ar fi fost, pur şi simplu, cu neputinţă aici. Aceasta era culoarea ţărilor calde – la Robinson, cred, totul era aşa. Ei, poate mai era şi albastru, şi verde, dar aceste culori, dacă stai şi te gândeşti, erau şi la Siverskaia. Stând să mă bronzez în *Ţările calde*, mă gândeam la insula nelocuită. Obrazul meu simţea nisipul fierbinte. Ca să se păzească de razele soarelui, Robinson umbla cu un veşmânt din piei de capră. Ar fi putut merge îmbrăcat aşa şi prin Siverskaia, şi nimeni nu s-ar fi mirat – vilegiaturiştii de-acolo se îmbrăcau în fel şi chip.

Odată, stând culcat pe spate în *Ţările calde*, mi-am ridicat capul şi n-am văzut pe nimeni. Pe nimeni nicăieri – nici pe malurile, nici în apa Oredejului. Dar mai înainte fusese cineva, nu se poate să nu fi fost. M-am ridicat, mi-am luat ghiozdanul şi am pornit-o în lungul malului. Am trecut podeţul pe malul celălalt; şi-acolo – pustiu. Mai întâi m-am gândit că mi s-a părut, că pur şi simplu oamenii se ascund, ori că s-au dus pentru o vreme după treburi, dar ei chiar nu erau. Mergeam, şi cu fiecare minut mă convingeam că se petrecuse ceva care eliberase pământul de oameni. Cel puţin, pământul de la Siverskaia.

Nu era numai o senzaţie – era o certitudine. Prea multe arătau că era absolut pustiu. Vântul vuia prin pini cum nu îşi mai îngăduise niciodată până atunci. Oredejul strălucea cu nişte scântei cum nu mai văzusem înainte. În toate se simţea o eliberare care nu ar fi fost posibilă în prezenţa oamenilor. Tot ceea ce era opresat mai devreme de existenţa acestora tindea acum spre limitele propriilor posibilităţi: copacii – spre verde, cerurile – spre albastru. Felul cum şerpuia râul era pătruns de o anume primordialitate, dar şi numele lui, *Oredej*[14], era primordial. Astfel de nume nu sunt date de oameni, ele sunt create chiar de natură – aşa cum sunt trunchiurile încovoiate lângă o apă, stâncile roase de vânt. Oredejul a curs aici înainte de a fi fost oameni, iar acum curge după ce nu mai sunt.

Râul îmi arunca în întâmpinare meandră după meandră, şi nu mai sfârşea, şi tot mai sus se înălţau deasupra lui stâncile roşii. Mergeam,

şi simţeam cu toată fiinţa mea că stăpânesc acest pământ minunat. Impredictibilitatea Oredejului, prospeţimea vântului, unduirea ierburilor de lângă apă – toate astea îmi aparţineau mie şi numai mie. Îmi cutreieram domeniile, care (ciocănit de ciocănitoare în pin) ştiau foarte bine că nu le mai stăpâneşte nimeni, că puterea mea e doar convenţională. Pe toată întinderea râului şi a pădurilor eram numai eu, şi nu aveau a se teme de nimic din partea mea. Am procedat chiar la o trecere în revistă şi am trecut pe lângă ele cum trece un comandant la paradă – întorcând în chip nefiresc capul, oprindu-mă din când în când şi salutând. Câte ceva îmi răspundea – dădea din ramuri, fluiera, croncănea, dar ceva nu, rămânea chiar neobservat. Fiecare lucru observat de mine era însă de primă importanţă, fiindcă acum eu eram singurul care poseda în totalitate această cunoaştere.

Drumul urca odată cu malul. Cumva insesizabil, râul era în afara limitelor vizibilului, era pe fundul râpei. Despre faptul că acolo, jos, nu era numai apă, ci şi pământ vorbeau vârfurile copacilor, care abia dacă ajungeau până deasupra râpei. Aş fi putut să ating aceste vârfuri dacă m-aş fi apropiat de marginea râpei. Dar nu mă apropiam.

Deasupra râului se mai ridicau încă nişte case, numai că acum erau, fără de speranţă, goale. Aceste case se înfăşuraseră deja în volbură, crescuseră prin ele ierburi şi copaci, deveniseră parte din natură. Acoperişurile le atârnau peste ochi, se cocârjaseră şi stăteau să cadă. Uşile, neînchise, le scârţâiau întruna în vânt. Curentul mişca în ferestre perdelele pe jumătate putrezite.

Am simţit cum începe să crească în mine groaza, şi era groaza singurătăţii. Malul începuse să coboare din nou. Am zărit jos micul pod peste râu şi m-am repezit spre el. Sub picioarele mele a prins să răsune bătaia scândurilor. Se legănau şi se loveau una de alta, lăsându-se în voia ecoului. Zgomotul lor a continuat şi când eram deja pe mal, de parcă armata nevăzută a naturii mă urmărea ca pe o ultima plăsmuire care nu-i aparţinea. Am traversat în fugă (nu din pricina fricii, ci a tristeţii) şi m-am repezit prin pădure spre casă. Era de nesuportat gândul că nici acasă nu mă aşteaptă nimeni. Lumea cea mare se putea apropia de sfârşit, dar acesta nu ar fi fost încă sfârşitul total. Nu-mi pierdusem totuşi speranţa că mica mea lume, cea a familiei, rezistase. Alergam şi plângeam, şi simţeam cum lacrimile mi se rostogolesc pe obraji, cum plânsul îmi taie respiraţia.

Când m-am apropiat de casă, începuse să se întunece. Pe fereastră, în lumina aprinsă, l-am văzut pe tata. Şedea în poziţia lui preferată, picior peste picior, cu mâinile înnodate la ceafă. Cu degetele mari îşi masa gâtul. Mama îi turna din samovar apă fierbinte. Sub imensul abajur galben totul părea ireal. Părea o fotografie veche – poate pentru că totul se petrecea neauzit. Dar degetele tatei se mişcau pe ceafă cât se poate de clar, iar apa fiartă din samovar curgea, şi din ea

se ridicau aburi. Nu lipsea decât cuvântul rostit.

Mama a ridicat capul. A spus:

— Ei, uite c-ai venit, drăguţule.

Tata mi-a luat mâna şi mi-a strâns-o.

Ce fericire a fost aceea! O fericire ca aceea nu-mi mai amintesc.

Vineri

Când am intrat noi în locuinţa Voroninilor, Anastasia avea cincisprezece ani. Cum toţi locatarii şi-au dat datele pentru cartelele de alimente, i-am aflat vârsta. Poate chiar în ziua când ne-am mutat. Şase ani diferenţă, m-am gândit, şi m-am mirat singur de gândul meu. Acest gând ne alătura pe mine şi pe Anastasia, deci – ne lega. Oare întâmplător m-am gândit la ea astfel? Că nu la fel m-am gândit la vârsta mea şi la vârsta lui Zareţki.

Aproape imediat am început să o recunosc pe Anastasia după paşi. Mergea uşor, păşea de pe călcâi pe vârf. Voronin mergea târşâind. Zareţki – parcă pe catalige. Mişcarea Anastasiei o recunoşteam din camera mea după scârţâitul abia perceptibil al scândurilor. După durata mersului şi după declicul întrerupătorului ghiceam unde se duce – la baie, la toaletă sau la bucătărie. Baia şi toaleta erau aproape, şi întrerupătoarele se deschideau şi se închideau cu un declic uşor. Drumul spre bucătărie era cel mai lung, iar întrerupătorul de la bucătărie era mai zgomotos decât celelalte. Când începeai să îl roteşti, se auzea sunetul jalnic al arcului, iar la sfârşit – o împuşcătură amortizată. De câte ori auzeam această împuşcătură, aş fi vrut să mă duc la bucătărie.

Uneori chiar ieşeam din cameră. Cel mai adesea noaptea, când tot apartamentul dormea deja. Pe Anastasia, care se scula ca să bea apă, o găseam în cămaşa de noapte. În locuinţele la comun fiecare mănâncă şi bea la el în cameră, dar Voroninii continuau să o facă aşa cum erau obişnuiţi – în bucătărie. Tot de obişnuinţă ţinea şi cămaşa de noapte: în viaţa la comun se aruncă de obicei peste ea un halat.

Când ne-am ciocnit prima oară, Anastasia s-a scuzat pentru ţinută: se gândise că toată lumea doarme. Eu am răspuns că nu-i nimic – cumva, cu aşa un surplus de înflăcărare am răspuns, că ea mi-a aruncat o privire mirată. Când ne-am mai ciocnit după aceea, Anastasia era tot în cămaşa de noapte, dar nu s-a mai scuzat. Probabil înţelesese deja că nu ne ciocnim întâmplător. Dar mai înţelesese şi că îi stă foarte bine cămaşa – de mătase, prelinsă de pe umerii ei ascuţiţi.

Stătea cu spatele la dulăpiorul din bucătărie, cu palmele sprijinite pe tăblia mesei. Mângâia cu degetele (degete lungi) lemnul brun-cenuşiu. Aşa au început discuţiile noastre nocturne, cele mai în surdină din viaţa mea. Ca să nu trezim pe cineva, vorbeam în şoaptă.

Şoapta e un fel deosebit de comunicare, ca să nu mai spun de şoapta nocturnă. Chiar dacă vorbeşti despre lucruri obişnuite, ele încep să pară cu totul altfel. Iar noi mai şi vorbeam despre lucruri neobişnuite.

Uitându-mă la pielea catifelată a Anastasiei, mi-au venit iar în minte cojile de pepene. Fără să mă aştept nici eu, am întrebat-o:

— Nu ţi-e frică să îmbătrâneşti?

Ea nu s-a mirat. A ridicat din umeri.

— Nu de bătrâneţe mi-e frică... De moarte. Să nu fie groaznic.

— Dar ai fi gata să nu mori şi doar să îmbătrâneşti tot mai tare?

— Nu ştiu. Anastasia a zâmbit. Dar de ce trebuie neapărat să îmbătrâneşti ca să nu mori?

— Ei, pentru orice trebuie să plăteşti.

— Nu pentru orice – pentru daruri nu trebuie. Dacă mi s-ar da un asemenea dar – să nu mor fără niciun fel de condiţii...

— Atunci?

— Atunci aş trăi! a spus ea râzând, aproape strigând. S-a speriat. Şi-a apăsat un deget pe buze. Acum o să dea fuga toţi...

N-a dat fuga nimeni.

Sâmbătă

În ultimele trei zile temperatura mea s-a menţinut normală, şi Geiger a hotărât să îmi organizeze o plimbare prin curtea spitalului. Îmbrăcatul a durat mult şi a fost meticulos. Dar în primul rând neobişnuit. O scurtă dintr-un material de neînţeles, pe care Geiger l-a numit *cu puf.* Asemănător oarecum cu ceea ce îmbracă cei care se duc la pol. Cizme cu fermoar. Fermoarul îl mai aveam în minte, dar nu se punea la cizme. Am încercat de câteva ori cum se închide şi se deschide – grozav. Geiger se temea foarte tare să nu răcesc sau să nu mă molipsesc de ceva. Asta, după cât spune el, este una dintre cauzele pentru care contactele mele cu lumea exterioară sunt cât se poate de limitate. În schimb, dacă totul o să decurgă normal, se preconizează ca plimbarea să fie zilnică.

Când am ieşit în curte, aerul tăios mi-a oprit respiraţia. Mi-au dat lacrimile. La ferestrele spitalului am văzut câteva perechi de ochi – se uitau la mine. Când am ridicat capul, au dispărut. Înseamnă că aici sunt totuşi oameni.

Zăpadă – scârţâie. Din gură – aburi. Mi-am scos mănuşile şi mi-am dat cu zăpadă pe faţă (Geiger m-a rugat să îmi pun mănuşile). Am clătinat o creangă de arţar, am produs ninsoare. Stăm toţi – Geiger, Valentina şi eu – în zăpadă. Râdem.

Deşi mie nu-mi place zăpada. Pe insulă se întâmpla ca zăpada să rămână până la jumătatea anului. Mergeai pe ea în încălţări din cârpă legate cu sfoară (ce cizme cu fermoar acolo!), şi nu interesa pe nimeni

în mod deosebit dacă răceşti sau nu. Iar dacă erai primul din convoi pe un drum nebătut, zăpada îţi ajungea până la brâu. Şi chiar dacă se mersese cu o zi înainte pe-acolo, peste noapte se troienea iarăşi. Făceai paşii cât mai mari, ca să birui cu un pas o distanţă cât mai mare. Era o beznă de iad, înaintai pe dibuite, te împiedicai întruna de cioturile căzute în zăpadă. Iar în mâini aveai un joagăr. Te împiedici de un ciot, cazi cu joagăr cu tot, şi te gândeşti: ce-ar fi să mă acopere de sus până-ntr-atât, încât să mă găsească abia la primăvară. Iar la primăvară ce să mai ia, ce mai rămâne la primăvară din mine?

I-am văzut pe cei pe care îi găseau primăvara – îi numeau ghiocei – cu ochii ciuguliţi, cu urechile roase. Pentru ca aşa, morţi, să nu mai vadă escorta, mi-am spus, să nu îi mai audă înjurăturile de mamă. Odată a trebuit să târăsc un trup îngheţat până la şanţul cu cadavre. L-am ţinut de subsuori (atunci nu mai ştiam de scârbă), iar picioarele îi săltau pe moviliţe. Îl târâm şi, puţin, îl invidiam – viaţa asta nu-l mai privea, în timp ce pe mine, încă, da.

Atunci se întâmpla ca unii să îngheţe în pădure. Nu pentru că ar fi luat hotărârea asta, ci de oboseală. Se dădeau mai la o parte, se aşezau pe jos sleiţi, şi, pesemne, le era mai uşor să îngheţe decât să se ridice şi să continue lucrul. Se aşezau, nedormiţi, să îşi tragă sufletul – şi erau troieniţi. Şi îngheţau, fiindcă somnul nu împiedică moartea. Erau troieniţi repede – mai încearcă pe urmă să-i găseşti! Pe-aceştia, în general, nici nu-i prea căutau: pricepeau că au îngheţat, că n-au fugit, n-aveai unde să fugi de pe insulă. Ştiau că în primăvară o să-i găsească.

Geiger a spus că dacă această plimbare o să decurgă bine, o să ies în fiecare zi. Uitându-mă la el, m-am gândit că, probabil, ca şi mine, stă culcat cu Valentina. Adică nu ca mine, oh, nu ca mine, bănuiesc cum... Ce bun e spitalul pentru idile – sunt multe paturi în el!

Duminică

Astăzi mi-au pus în salon un *televizor.* Geiger mi-a explicat îndelung principiul lui şi ce am de făcut. Am învăţat destul de repede. Uitându-se ce sigur apăs pe *telecomandă*, Geiger a fost, după părerea mea, uşor dezamăgit. Crezuse că n-o să mai pot de uimire. De fapt, da, chiar m-a uimit. Dar cinematograful m-a uimit la vremea lui mai mult – ca să nu mai vorbim de faptul că ecranul era acolo incomparabil mai mare. Chiar aşa fără sunet cum era.

— E un cuvânt mătăhălos, i-am spus lui Geiger referitor la televizor.

— Spune-i *vizel,* a răspuns el.

E ceva de *viţel* aici; mă mai gândesc dacă se face să spun asta. M-am uitat cu Geiger la ştiri. Eu n-am înţeles aproape nimic – în mare parte pentru că mă gândeam la sunetele transmise de televizor – cuvinte,

muzică, urlet de sirene. Da, cu sonor e cu totul altceva...

— Ce înseamnă *default*? întreb.

— Vara trecută banii s-au depreciat.

— Şi acum ce trebuie să se facă?

— Să se fure mai puţin, probabil. Numai că în Rusia asta e imposibil.

Îl aud deja pentru a doua oară vorbind de hoţie. Păi, s-a furat întotdeauna – în o mie nouă sute nouăzeci şi nouă, în o mie opt sute nouăzeci şi nouă, şi la fel în toţi ceilalţi ani. De ce îl preocupă acest lucru atât de mult? Fiindcă e neamţ? Nemţii, îmi închipui, nu practică asta la o asemenea scară, pentru ei e surprinzător că se poate fura cu atâta dezinvoltură. Şi pentru noi e surprinzător, dar furăm.

Pe ecranul televizorului sunt case. Nu mai au monumentalitatea dinainte, sunt cumva uşoare, chiar e de mirare cum stau. Sticlă multă şi metal. Uneori nu e de înţeles ideea arhitecturală – ceva acoperit cu sticlă. Simt privirea lui Geiger.

— Îţi plac?

Despre case mă întreabă.

— Eu sunt obişnuit ca o casă să fie din cărămidă, răspund. Şi cu acoperişul în pantă.

— Ei, ce arată aici e Moscova, dar la Piter totul e cum îţi place dumitale. Când o să începi să ieşi pe stradă, o să vezi singur.

Când o să încep să ies? am vrut să întreb.

Nu am întrebat. M-am prefăcut absorbit de televizor.

Maşinile care merg sunt nostime. Nu seamănă deloc cu cele care erau pe timpul meu... Numai că şi acest timp este acum al meu, şi Geiger vrea să mă adaptez la el. Îmi urmăreşte reacţia.

— Ce simţi fiind într-o ţară, de fapt, nouă? întreabă.

— Simt că are noi dificultăţi.

Zâmbesc. Geiger zâmbeşte şi el – oarecum mirat: se aştepta la altceva.

— Fiecare timp are dificultăţile lui. Ele trebuie învinse.

— Sau evitate.

Se uită la mine atent. Spune cu jumătate de glas:

— Dumneata n-ai reuşit...

N-am reuşit. Geiger, după părerea mea, e un om social. Iar eu nu. Ţara nu e măsura mea, şi nici poporul nu e. Am vrut să spun: omul – iată măsura, dar asta sună ca o *zicere*. Deşi... Oare zicerile nu sunt adevărate – mai cu seamă dacă sunt rezultatul unei experienţe de viaţă? Sunt, de bună seamă. O să scriu, lasă să citească Geiger.

Lui, între altele, i se pare că felul cum scriu eu nu e foarte obişnuit. Ce are în vedere, nu mă lămureşte deloc. Aşa, un uşor accent necontemporan, zice, dar, dacă nu mi se cunoaşte povestea, aproape că nici nu se observă. Ei, foarte bine. Dar eu, dimpotrivă, aud că el şi

Valentina vorbesc altfel decât am vorbit înainte noi doi. Se simte o mai mare degajare, şi încă, poate, un şchiopătat în intonaţie. Foarte plăcut, de altfel. Încerc să preiau toate astea – am ureche bună.

Luni

Azi m-am uitat toată ziua la televizor. Am schimbat *canalele*. Pe unul se cântă, pe altul se dansează, pe al treilea se vorbeşte. Se vorbeşte curgător, înainte nu se pricepeau să vorbească aşa şi, în primul rând – nu dezvoltau aşa o viteză, în special *moderatorul:* pronunţă cu un glas melodios, împarte discursul nu în fraze, ci în inspirări ale aerului. Poate orice, numai să nu inspire nu poate, că altfel ar vorbi fără pauze. Un virtuoz. Un om-limbă.

A intrat Valentina, cu masa de prânz. Arăt spre ecran:

— Aşa se dansează acum?

— Ei, da – zâmbeşte –, cam aşa. Nu-ţi place?

— Ba da, de ce nu? Energic...

Nostimada e că aşa erau înfăţişaţi la teatrul de amatori din Siverskaia apucaţii. Erau la tratament, dar dansau. Mai exact, dansul lor arăta necesitatea tratamentului. Pe unul dintre actori îl cunoşteam, venea câteodată la noi la o cafea. Pe scenă, în lumina difuză de un roşu-aprins, era impresionant, chiar înspăimântător, dar la masa de pe veranda noastră părea un om debil. Îşi ştergea întruna cu un şerveţel fruntea transpirată. Din când în când omora câte un ţânţar care se aşeza pe el şi îl punea cu grijă în acelaşi şerveţel. La plecare îi înmâna trofeul mamei. În viaţa neteatrală era contabil, iar numele lui de familie era Pecionkin[15].

— Probabil – Valentina îmi toarnă ceai – nici cântecele moderne nu vă... iartă-mă, nu-ţi plac.

Chiar nu-mi plac. Tac, nu vreau să fiu duşmanul a tot ce e nou.

— Cântecele dinainte erau melodioase, continuă ea, iar în cele de-acum principal e ritmul. Dar şi ritmul e ceva, nu?

Zilele trecute mi-a atras atenţia faptul că ea nu mai arată ca o soră de caritate. Acum îşi poartă părul desfăcut, şi îi stă foarte bine. De altfel, o prindea şi înfăţişarea de la început. Când i-am spus acest lucru, mi-a răspuns că Geiger i-a cerut *să nu mai facă* pe sora de caritate. În primele zile se temuseră teribil de şocul pe care ar fi putut să îl aibă noua realitate asupra mea. Reiese că Geiger căutase pince-nez-ul, termometrul vechi şi tot restul. Dar după aceea au lăsat-o mai uşor: eu, potrivit spuselor Valentinei, m-am ţinut bine, şi n-a fost nevoie de nicio operetă. În realitate, Valentina e doctorand la Facultatea de Psihologie, îşi scrie disertaţia.

Bănuiesc pe ce subiect.

Marţi

Într-o sâmbătă a morţilor am întâlnit-o pe Anastasia la cimitirul Smolensk. Eu îmi pomeneam bunica şi tatăl, ea – mama. Ea pleca, eu abia venisem. Cum s-a făcut (de obicei, în aceste zile se vine la cimitir cu toată familia) că amândoi eram acolo fără rude? Nu-mi amintesc. Îmi amintesc numai ce bucuros am fost când văzut-o pe Anastasia. Întâi am rămas o clipă pe loc, dar pe urmă am luat-o amândoi pe alee.

— De ce a murit mama dumitale? am întrebat.

— De ftizie. S-a chinuit mult. Dar tata şi cu mine tot speram că o să trăiască.

I-am luat mâna şi i-am strâns-o cu putere – degete reci. Am simţit că îmi răspunde cu o strângere. Ne-am dus împreună la mormântul tatei şi al bunicii. L-am curăţat de frunzele uscate căzute şi am şters cu o cârpă gardul de fontă. Muriseră când încă se mai puteau comanda împrejmuiri. Iar acum eu nu putusem să cumpăr nici măcar nişte răsaduri – şi doar se vindeau întotdeauna la intrarea în cimitir. Am hotărât să nu smulg iarba (să crească totuşi ceva), dar Anastasia a stăruit să o smulg. A spus că iarba acoperă aducerea-aminte despre un om, şi cât timp are cine să vină de hac ierbii, omul mai e cumva pe pământ. Nu ştiu. Eu nu gândeam aşa. Iarba, fireşte, am smuls-o amândoi.

Pe urmă ne-am plimbat prin cimitir. Pe aleile mai îndepărtate încă nu fuseseră strânse frunzele căzute, inspiram mirosul lor putred. Întorci acest galben intens cu piciorul, şi pe dos e brun-cenuşiu. Aerul e rece de te ustură nasul. Da, îmi atârna atunci de nas o picătură – şi Anastasia a zburat-o. Şi-a scos o mână din manşon şi aşa, pur şi simplu, a zburat-o. Râdea. Îngrozitor de penibil, dar în acelaşi timp... plăcut. Aproape că... Lasă.

Da, eram gata să uit: tot atunci l-am întâlnit pe Zareţki. Văzându-ne, a spus:

— Şi eu, uite, o pomenesc pe maica-mea.

Ţinea în mână o floare roz de hârtie. Din buzunarul paltonului ros ieşea gâtul unei sticle. Sticla încăpuse toată, dar, cum buzunarul se căscase, se vedea. În celălalt, sunt sigur, avea salamul. Ţin minte că m-am mirat sincer că Zareţki a avut cândva o mamă. L-o fi dus, când era mic, de mână. Şi mai înainte – l-a purtat în pântec, pesemne că da. Îmi era mai simplu să îmi închipui că a apărut prin înmugurire.

Mă gândesc – dacă era într-adevăr toamnă, de ce am vrut să cumpăr răsaduri? Când e sâmbăta morţilor? De trei ori în Postul Mare, de Paştele Blajinilor şi de Sfânta Treime. Sâmbăta Sfântului Dumitru e în noiembrie[16]. Înseamnă că eram în noiembrie? Sau totul s-a petrecut primăvara – acum începeam să am îndoieli. Aer tăios era, manşon era, oare de ce m-am gândit eu că era toamnă?

Deja nu mai sunt sigur că păşeam pe frunze – mai curând, pe zăpadă. Pe o zăpadă brun-cenuşie de primăvară, jerpelită, numai petice. Care scoate un sunet ud şi clefăit. Trecând pe lângă biserica Smolenskaia, am auzit un susur – apa de pe acoperiş se scurgea în butoaiele puse dedesubt. Iar din gurile noastre ieşea, odată cu cuvintele, abur.

— Gândeşte-te, la fel o să vină să ne viziteze aici copiii şi nepoţii noştri, a spus Anastasia. O să meargă pe deasupra noastră, o să vorbească. Despre tot felul de nimicuri, de una şi de alta. Iar noi o să zăcem jos la noi. Şi o să tăcem.

Suna aşa, ca şi cum aveau să fie copiii şi nepoţii noştri comuni. Şi ca şi cum aveam să zăcem şi să tăcem împreună. Mergeam gândindu-mă la cuvintele ei şi mă închipuiam zăcând sub pământ. Şi, uite, cineva mă vizitează, şi a şi început să se plictisească, să îl apuce urâtul stând aici. Visează la cum are să se întoarcă din oraşul morţilor în oraşul viilor, şi gustă dinainte bucuriile lui vii de seară. Cum îmi imaginam şi eu atunci cum o să mă duc acasă cu Anastasia (pe jos, de-a lungul pârâului Smolenka), cum o să bem în bucătărie un ceai fierbinte şi cum o să mă cuprindă fericirea. Şi faptul că bunica şi tata zăceau tăcuţi nu mă oprea, fiindcă ei se bucurau întotdeauna de bucuriile mele. Ce-i drept, pentru ei, mari băutori de ceai, nici nu era loc la masa noastră.

Acum am mai cumpănit încă o dată totul: păi da, sigur, era toamnă. Şi nu mă pregăteam să cumpăr răsaduri – pentru că nici nu se vindeau, de vreme ce era toamnă. Luna în care ne-am cunoscut noi e octombrie. Iar întâlnirea la cimitir a fost în noiembrie – ţin minte că abia ne ştiam unul pe altul. La plecare, la poarta cimitirului, ne-a ieşit înainte un om, poate calic, poate sărac cu duhul. Ne-a pus în mână şi mie, şi ei câte o frunză galbenă şi ne-a numit mire şi mireasă. Anastasia s-a înroşit. I-am dat omului zece mii. Sau o sută – nu-mi amintesc, banii nu valorau atunci nimic. Frunza mea am păstrat-o multă vreme.

Miercuri

— Dumneata ce crezi, de ce a avut loc Revoluţia din Octombrie? m-a întrebat Geiger. Că dumneata ai văzut totul.

Aşa, pe neaşteptate. Te pomeneşti că o să iasă la iveală că Geiger scrie romane istorice.

— În oameni se acumulase mult rău... Îmi aleg cuvintele ca să răspund. Trebuia să se găsească o ieşire.

— Curios fel. Curios... Deci dumneata nu legi revoluţia de situaţia socială, de premisele istorice şi de alte detalii?

— Oare faptul că totul era tulbure nu e o premisă istorică?

Geiger a pus un scaun vizavi de patul meu şi l-a încălecat.

— Dar se consideră că tulburările din nouă sute şaptesprezece au avut cauzele lor – războiul, pauperizarea poporului, nu ştiu mai ce...

— Au fost vremuri cu mult mai rele – şi nimic, niciun fel de tulburări.

Geiger şi-a pus mâinile pe speteaza scaunului şi bărbia pe mâini. Bărbia s-a făcut numai creţuri, s-a micşorat.

— Interesant fel de a gândi. Chiar neistoric cumva...

Geiger se uita la mine fără nicio reţinere, cum se uita cineva care cugetă. Se ciupea de lobul urechii. Are urechi mari, dar câtă vreme nu şi le ciupeşte, nu se observă: multe gesturi de prisos sunt pe lume.

După ce a plecat, m-am uitat la televizor – la ceea ce numesc aici în engleză talk-show. Se întrerup toţi unul pe altul. Tonuri de intriganţi şi de oameni fără multă carte, o vulgaritate insuportabilă. Aceştia să fie noii mei contemporani?

Joi

Discuţiile mele nocturne cu Anastasia au continuat. Şedeam pe câte un taburet – uneori, faţă în faţă, dar cel mai adesea alături, rezemaţi de perete sau de dulăpior. Când şedeam alături, braţele noastre se atingeau şi îi simţeam căldura. Ceva mai mult decât căldură – electricitate. Amândoi o simţeam. Mă temeam să nu înceapă să sară scântei între noi.

Jos, în spatele ferestrei, se auzeau trăsurile târzii, şi faptul că mergeau încet avea un efect liniştitor. Învăţasem să ştiu când o luau drept pe bulevard şi când treceau ca să dea cotul pe Zverinskaia. Din când în când, liniştea nopţii era sfâşiată de huruiala automobilelor, şi nouă ne era frică să nu-i trezească pe locatarii casei. Chiar îi trezea. Adormiţi, târşâit, răzbeau până la toaletă. După ce, cu o bubuială, trăgeau apa, se opreau în uşa bucătăriei şi se uitau miop la noi. Nu ziceau nimic.

Odată, când Anastasia a avut gripă, s-a întâmplat să rămână singură acasă. Toţi plecaseră după treburi – toţi în afară de mine, fiindcă eu nu aveam treburi mai importante decât Anastasia. Stăteam la uşa ei şi auzeam cum îmi bate inima.

După ce am ciocănit, am intrat. Anastasia era în pat, culcată. Când m-am apropiat, am văzut că nasul şi pleoapele i se umflaseră şi erau roşii. Ca după plâns.

— Nu te apropia, a spus cu o voce guturăită, o să iei răceala.

M-am apropiat. M-am aşezat cu grijă pe marginea patului.

— Foarte bine. Că în doi e mai plăcut să fii bolnav.

— Nu e nimic plăcut – mi-a arătat din cap cartea care stătea pe plapumă. Nici să citesc nu pot.

A vrut să se aşeze în capul oaselor, dar n-am lăsat-o – mi-am pus palma pe umărul ei. Patru degete stăteau pe cămaşa de noapte, iar al cincilea, cel mai abil, s-a pomenit la marginea gulerului. Degetul mic. Atingându-i pielea. În el se mutaseră toate organele mele de simţ, şi eu tot eram degetul mic.

— Stai culcată... Am găsit putere să-mi desprind mâna. Vrei să-ţi citesc? În copilărie, când eram bolnav, îmi citeau întotdeauna.

Anastasia m-a privit curioasă. Respira pe gură. A dat cartea la o parte.

— Atunci citeşte-mi ce îţi citeau.

M-am dus la mine în cameră şi am adus ce îmi citeau mie. În timp ce citeam, am căutat pe plapumă degetele Anastasiei. Fără să-mi iau ochii din carte, am întrebat:

— Pot să-ţi ţin mâna? Ca să-ţi dau afară boala prin ea.

Ca răspuns am simţit o strângere uşoară. Am reluat lectura. Citind frază după frază, mă gândeam că nu mai citisem niciodată cu voce tare cuiva. Când am ajuns acolo unde e descrisă frica lui Robinson de a nu se îmbolnăvi, m-am uitat la Anastasia. Stătea cu ochii închişi, nu era limpede dacă mai asculta sau dormea.

Asculta. M-a mângâiat pe mână şi a spus:

— Nu e comod dacă stai aşezat – îţi oboseşte spatele. Stai culcat peste plapumă.

Şi după o clipă de tăcere:

— Te rog...

Acest *te rog* aproape că m-a dat gata. Mi s-a pus un nod în gât şi mi-a pierit glasul. A scârţâit patul când mi-am zvârlit târlicii şi m-am întins – puteau scârţâi aşa şi încheieturile mele înţepenite. Dar pe urmă glasul mi-a revenit şi am început să citesc iar. Trăgându-se mai aproape, Anastasia mi-a pus o mână pe piept. Îi simţeam pe gât respiraţia fierbinte. Când respiraţia a devenit ritmică, m-am uitat la ea: dormea. Am simţit bucurie şi linişte. Am rămas mult timp unul lângă altul, m-am ridicat doar atunci când am auzit o cheie răsucindu-se în broască. Am sărutat-o pe Anastasia pe fruntea care-i frigea şi am ieşit.

După două zile m-am îmbolnăvit şi eu. Simţind cum mi se inflamează tot mai tare gâtul cu fiecare oră, m-a cuprins fericirea. Anastasia şi cu mine împărtăşeam aceeaşi boală. Acum venea ea la mine şi, culcată alături, îmi citea. Înţelegeam amândoi că ceea ce se petrecea între noi cam depăşea ceea ce înseamnă îngrijirea unui bolnav, dar nu vorbeam despre asta şi nu încercam să numim acest lucru. Numeşti – sperii. Defineşti – distrugi. Iar noi voiam să păstrăm.

Vineri

Odată, era toamnă, cu vreo doi ani înainte de a termina liceul, a venit la mine, pe Peterburgskaia (atunci deja Petrogradskaia), Seva. Cu o faţă secretoasă. Figura lui, în general vorbind, era foarte expresivă. Era când concentrată, când şireată, când înţelegătoare, când tristă, dar de data asta nici nu mai era o faţă, era un secret. Fără să scoată vreo vorbă, Seva a trecut imediat în odaia mea. După ce m-a întrebat dacă mai e cineva în casă (nu era nimeni), a închis totuşi uşa cu cheia. Cheia asta zăcuse mulţi ani în uşă, dar nu o folosise nimeni niciodată. Nu m-aş fi mirat dacă nu s-ar fi răsucit, având în vedere că nu-şi găsise rostul (crescuse, se lăbărţase), ori, pur şi simplu, pentru că o răsucea ghinionistul Seva. Dar s-a răsucit.

Cu capul lăsat într-o parte, pozând, Seva s-a rezemat cu coatele de perete. De burtă îşi apăsa un rucsac mic, ale cărui margini se mişcau în ritmul respiraţiei lui accelerate. După ce şi-a tras sufletul, Seva a desfăcut rucsacul şi a scos din el un teanc de foi.

— Uite...

Mi-a dat întreg teancul, deşi toate foile aveau acelaşi conţinut. S-au dovedit a fi manifeste. Manifestele îndemnau la schimbarea imediată a puterii.

— De unde le-ai luat?

— În drum spre gimnaziu s-a apropiat de mine un individ. Necunoscut. M-a rugat să le împart gimnaziştilor.

— Şi tu?

— Am spus că o să le împart. E vorba, pricepi, de salvarea Patriei. Şi în atari împrejurări eu, bineînţeles...

Pe lângă manifeste, a ieşit la iveală din rucsac şi o sticlă cu vin. Izbind-o hotărât, Seva a pus-o pe masă.

— Sticla tot el ţi-a dat-o?

— Nu, sticla am şterpelit-o de-acasă. Ca să marcăm începutul luptei revoluţionare. Adu pahare.

De mult nu mai comandase aşa. Am adus pahare. Seva radia pur şi simplu ştiindu-se participant la un secret. După ce am băut câte un pahar, l-am întrebat dacă a citit romanul *Demonii.* Seva a început să-mi vorbească îngăduitor şi, cine ştie de ce, pe nas:

— Ştii, numai de romane nu-i nevoie – bine? Astea toate sunt în trecut, acum o sută de ani. În momentul de faţă necesitatea obiectivă e să luăm puterea în...

— Bine, fără romane. Tentativă de lovitura de stat. Cinci ani de ocnă, dacă nu şi zece. Adio gimnaziu, adio Petersburg. Eşti gata pentru aşa ceva?

S-a dovedit pe loc că vărul meu nu era gata pentru aşa ceva. Nu am râs cu voce tare, fiindcă mi s-a făcut milă de el. Rozaliu în obraji după vin, Seva a pălit vizibil, iar buzele, ca de obicei, au început să-i tremure:

— Mie, pur şi simplu, mi s-a părut...

Aş putea să spun că lui Seva i s-a ridicat părul în cap – pentru că i-l ridica prin fereastră vântul. Mă rog, eu o să spun aşa: ceea ce intră de obicei în această expresie corespundea stării lui. Seva a mai spus ceva confuz, iar eu mă uitam la el şi nu ascultam. De ce, mă gândeam, l-am speriat aşa? De ce i-am frânt zborul, căci, dacă e să vorbim serios, cine s-ar lua de el, un elev de gimnaziu? Ei, în cel mai rău caz, l-ar descoase, dar şi asta e puţin probabil.

Seva a fost atât de decepţionat, că nici n-a mai terminat de băut vinul. Mi-a lăsat şi sticla, şi manifestele, cu rugămintea să le distrug. Le-am distrus, fireşte, pentru că nici alcoolul, nici revoluţiile nu mă atrăgeau. Sticla cu restul de vin am dus-o la gunoi – vasăzică, Seva a *şterpelit-o* degeaba. Manifestele le-am aruncat în sobă, şi comorile gândirii revoluţionare au ars fără urmă. Conţinutul lor mi-a ieşit cu totul din minte.

Ceea ce a rămas este ziua caldă de septembrie intrată în odaia mea prin fereastra deschisă. Deschisă toamna – ceva atât de rar. Freamătul palmierului pe postamentul sculptat (trandafiri şi crini). Raza piezişă de soare aterizată pe masa de scris. Focalizată pe un teanc de cărţi. Zborul uşor, insesizabil fără soare, al prafului. Pe manualul de istorie – o buburuză.

Sâmbăta

Lera Amfiteatrova m-a întrebat:

— Deci mă vrei?

Pe Lera o vedeam pentru prima oară, dar am răspuns afirmativ: ce altceva puteam să răspund la cincisprezece ani? Cel mai mult m-a mirat acest *deci* – el se pretindea a fi rezultatul unei discuţii, or tocmai, că nu fusese nicio discuţie. Fuseseră câteva priviri ale mele spre tânăra femeie care stătea în celălalt capăt al sălii. Ea le prinsese. În felul cum o făcuse fusese mult mai multă chemare decât fusese propriu-zis în priviri. O voiam? Nu ştiu. Poate o şi voiam. Dar mă uitasem la ea pentru că era ieşită din comun. După croiala îndrăzneaţă a rochiei înţelesesem că era o *emancipată.*

Despre emancipate – ce nu se povestea la noi în clasă, cu o descriere detaliată a aspectului exterior şi a lejerităţii moravurilor (ceea ce Lera a şi demonstrat fără zăbavă), astfel încât am încadrat-o fără nicio greutate. Se purta în deplină concordanţă cu descrierea standard – cu excepţia, poate, a părului tuns scurt – şi îşi interpreta partitura în ceea ce se numeşte fa de sus. De mirare era faptul că obiect al atenţiei ei devenisem eu, care nu mă remarcam prin nimic. Dar poate că nu era de mirare. De ce să-şi manifeste felul progresist faţă de cineva care era deja suficient de progresist?

M-a luat cu hotărâre de mână şi, în muzica răsunătoare, m-a dus prin sală spre ieşire. Mi s-a părut că ne mişcăm în ritmul acelei muzici, şi această mişcare ritmică a noastră îmi paraliza voinţa, atâta câtă mai era. Încerc acum să-mi amintesc ce sală era aceea, ce muzică era – fără succes. Dar nici nu e important, au şi dispărut imediat. Îmi amintesc palma transpirată a Lerei, cu tot vântul rece din stradă. Cum am rătăcit prin nişte curţi-puţuri căutând locuinţa ce îi (ea a spus *ne)* fusese pusă la dispoziţie de o prietenă. Cheia de la apartament o ţinea gata pregătită în mâna liberă, cu braţul întins în direcţia în care ne deplasam. Şi cheia scoasă înainte de vreme, şi braţul întins dădeau mişcării noastre impetuozitate, dar, în măsură şi mai mare – teatralitate.

Am zburat pe nişte trepte ştirbite până la ultimul etaj. Unde Lera, în sfârşit, şi-a folosit cheia şi am intrat într-o cămăruţă. Ca mobilă erau acolo numai un pat, o masă şi un scaun. În spatele scaunului se mai vedea o uşiţă care dădea, probabil, în bucătărie. Lera s-a lipit de mine. Era o idee mai înaltă decât mine, şi trăgeam pe nări tot suflul ei umed. Şi-a aplecat capul. Mi-a atins buzele cu buzele ei. Şi-a trecut limba pe buzele mele. S-a întors încet cu spatele la mine.

— Şi acum desfă-mi şireturile rochiei...

Pe grumaz îi tremurau ineluşe blonde. M-am apucat să desfac.

— Ce-i, e prima dată când desfaci şiretul unei rochii? Şi, în general – *totul* e prima dată?

— *Totul* e prima dată...

Lera a oftat adânc. Rochia a fost desfăcută şi scoasă. După rochie au urmat o bluză uşoară şi un jupon cu volane. Nişte chiloţi cu picior şi o cămăşuţă. Şiretul de la corset mi-a revenit iarăşi mie (iarăşi în oftaturile Lerei). Am avut de furcă o groază cu prinzătoarele ciorapilor – până la urmă le-a desfăcut ea. S-a aşezat pe scaun. Eu m-am lăsat pe vine şi i-am scos ciorapii din picioare. Odată cu ciorapii negri, mâinile mele au alunecat pe pielea albă a Lerei. Extraordinar de albă. Pe-atunci femeile nu se bronzau.

Mai e nevoie să spun că, odată culcaţi în pat, numărul pretenţiilor şi oftaturilor Lerei a sporit? Nu se codea să-mi orienteze mişcările, făgăduind cuiva nevăzut că era ultima oară când şcolea băieţei. Mi s-a părut că după o vreme oftaturile ei şi-au pierdut nota de indignare, dar până la urmă nu sunt sigur. Câţi ani avea? Cred că optsprezece, nu mai mult. Dar atunci mi se părea infinit de adultă.

Pe urmă a fumat stând pe scaun. Picior peste picior, dezbrăcată încă. Cu degetul mare şi cu arătătorul ţinea un ţigaret de argint cu o ţigară şi dădea afară cu precauţie fumul din gură. Eu, instalat turceşte pe pat, o examinam în tăcere. Vedeam pentru prima oară un corp de femeie gol. Arătând spre cruciuliţa de pe pieptul meu, Lera a întrebat:

— Tu crezi în Dumnezeu?

— Da.
— În epoca aeroplanelor e ruşinos să fii credincios. Uite, eu sunt fiică de preot, dar nu cred. A tras un fum. De ce taci?
— Au desfiinţat aeroplanele moartea?
Lera a izbucnit în râs:
— Bineînţeles!

Luni

Mi-am amintit. Mi-am amintit totul despre aviator. Aveam 11-12 ani când tata m-a luat cu el la aerodromul Komendantski – să văd cum zboară aeroplanele. Cu doi ani înainte nu exista niciun aerodrom Komendantski – era doar hipodromul Komendantski, unde aveau loc şi mitingurile aviatice. După ce s-a construit alături aerodromul, mitingurile se ţineau pe el... Ştiu de la Geiger că acum asta se numeşte *show* aviatic, dar mie îmi place mai mult miting. După părerea mea, în viaţa de-acum e prea mult *show*. Vorbesc ca om care se uită cât e săptămâna de lungă la *vizel*.
Iulie, soare. Vântul cald face să freamăte dantela umbrelelor. Mulţi sunt cu pălării de paie, unii cu nişte coifuri triunghiulare făcute din ziare. Noi ne-am dus dis-de-dimineaţă, ca să stăm în primul rând de spectatori. Putem să ne uităm pe îndelete nu numai la aeroplane, ci şi la aviatori. Chiar în clipa când i-am văzut pe acei oameni, am luat hotărârea fermă că mă voi face aviator. Nu pompier, nu dirijor – aviator.
Voiam să stau şi eu tot aşa, înconjurat de ajutoare, şi, uitându-mă în depărtare, să duc fără grabă ţigara la gură. Să îmi răsucesc şi eu aşa vârfurile ridicate ale mustăţilor. Înainte să mă duc spre aeroplan, să îmi închei pe bărbie catarama la cască. Să îmi pun fără grabă ochelarii-conserve. Dar farmecul cel mai mare nu consta pentru mine în asta. Pe mine mă fermeca cuvântul ca atare – aviator. Vibraţia lui contopea frumuseţea zborului şi mugetul motorului, libertatea şi forţa. Era un cuvânt minunat. Mai târziu a apărut *liotcik*[17], pe care l-ar fi inventat Hlebnikov[18]. Cuvântul nu e rău, dar e cam ciunt: are în el ceva de vrabie. Iar aviator – aviatorul e o pasăre mare şi frumoasă. O astfel de pasăre voiam să fiu şi eu.
Aviator Platonov. Nu a devenit chiar numele meu de-acasă, dar câteodată îmi spuneau aşa. Şi îmi plăcea.

Marţi

Păi eu chiar gândesc neistoric – aici Geiger are, probabil, dreptate. Privirea istorică îi face pe toţi ostatici ai marilor evenimente sociale. Dar eu văd lucrurile altfel: exact invers. Marile evenimente cresc în

fiecare individ în parte. Mai cu seamă marile zguduiri.

Totul este foarte simplu. În fiecare om există rahat. Atunci când rahatul tău intră în rezonanţă cu rahatul altora, încep revoluţii, războaie, fascism, comunism... Şi această rezonanţă nu e legată de nivelul de trai sau de forma de conducere. Adică, poate, este legată, dar nu în mod direct. Ce este curios: binele nu se repercutează deloc cu aceeaşi viteză în sufletele celorlalţi.

Miercuri

O săptămână întreagă nu am scris. Am bolit. Valentina e de părere că a fost prea rece pentru mine în timpul plimbării şi mă sfătuieşte să mă îmbrac mai călduros. Geiger nu e de acord cu ea. După părerea lui, am fost atât de transpus descriind cum am fost bolnavi Anastasia şi cu mine, încât chiar m-am îmbolnăvit. Nu este departe de adevăr.

Iar de scris, nu că nu am putut – nu am vrut, nu am avut dispoziţie. Dispoziţie în general. Geiger a spus că e normal. Că în primele săptămâni m-au ţinut încordarea, mobilizarea în urma şocului, dar cum a intrat viaţa cât de cât pe un făgaş – m-am delăsat. Da, sunt de acord, m-am delăsat. Dar mie tocmai făgaşul meu nu-mi place. E cumva strâmb, discontinuu – pe unde a tot cotit atâţia ani? Şi în primul rând – unde duce? La viaţa aceea ciudată pe care o văd la televizor? Această viaţă nu mă atrage deocamdată. Nici pe Geiger, după cum a ieşit la iveală.

Iar în privinţa jurnalului a spus să nu mă neliniştesc – nimeni nu mă sileşte să scriu în el în fiecare zi. Nu mă sileşte – pentru asta chiar mulţumesc. Şi n-o să scriu. În general vorbind, Geiger îmi place din ce în ce mai mult. Nu se prea lasă pradă emoţiilor, e chiar puţin rece, dar prin răceala asta se simte o bunăvoinţă reală.

Mai rău e invers, când în spatele unei veselii exterioare se ascunde una de şobolan. Am avut un cunoscut, Aleksei Konstantinovici Averianov. Mic, chel, cu un cap mare, leit o ciupercă. Şi se înmulţea, probabil, prin spori, cum să ţi-l imaginezi, aşa cum era, cu o femeie? Deşi – nu, erau şi pe la el nişte femei, sigur, tot aşa mici ca şi el. Stai de vorbă cu el un ceas-două – un om numai suflet: blând, prevenitor, binevoitor din fire. Râde de se prăpădeşte, de nici nu mai ştie de el, cu nişte hahahauri distincte, răsunătoare, cu capul lăsat într-o parte. Iar într-o bună zi se dovedeşte că nu este blând şi nu este binevoitor, ci un invidios patologic, iar pe la spatele tău spune nişte...

Cine era acest Averianov? Cu ce se ocupa, de unde îl cunoşteam – nu-mi amintesc nimic. Dar, iată, natura lui de ciupercă, comportamentul lui de vierme mi-au rămas în memorie. Da, mi-au rămas şi lentilele bombate ale ochelarilor. Care făceau ca şi ochii lui să pară bombaţi. Dar cum de a venit brusc vorba despre el? Ah, da,

Geiger – uite, el nu-i aşa.

— Tocmai mi-am amintit de un oarecare Averianov, îi spun, firea lui, statura, până şi ochelarii. Dar ce a însemnat el în viaţa mea – nu-mi amintesc nici dacă mă omori. De ce sunt construite aşa amintirile? Şi ce înseamnă amintire din punct de vedere ştiinţific?

— Amintirea este o anumită combinaţie de neuroni, de celule ale encefalului. Intră în legătură alţi neuroni – îţi apare o altă amintire.

— Cu alte cuvinte, pentru ca Averianov să îmi apară în întregul lui nu mi-au ajuns neuronii? E cumva foarte mecanicist.

— Da, nu îţi face griji, poate că o să-ţi mai apară Averianov în toată splendoarea. Poate că nici n-o să te bucuri. Iar în afară de asta – Geiger şi-a încheiat nasturele de sus al halatului –, ar fi plictisitor dacă amintirile dumitale ar reflecta viaţa în oglindă. Ele o fac selectiv, şi asta le apropie de artă.

Mie, de fapt, nici nu îmi trebuie Averianov. Ce îmi amintesc despre el este absolut suficient.

Joi

Ce mă miră la televiziune: acolo tot timpul au jocuri. Ghicesc cuvinte, melodii, dar şi, am citit, se pregătesc să trimită pe cineva să supravieţuiască pe o insulă nelocuită. Toţi sunt veseli, inventivi şi destul de mediocri, aş zice. Se vede că n-a existat în viaţa lor o insulă pe care să fie nevoiţi să supravieţuiască. Asta le-o lipsi oare?

Sâmbătă

Mă tot gândesc la natura amintirilor. Nu cumva ceea ce păstrează memoria mea e numai o combinaţie a neuronilor în cap? Mirosul bradului de Crăciun, clinchetul de sticlă al ghirlandelor în curent – neuroni sunt? Pârâitul fâşiilor de hârtie pe rama ferestrei când e deschisă în aprilie şi casa se umple de aerul primăverii. Se umple de discuţiile cu voce înceată de pe stradă. De ţăcănitul tocurilor seara pe trotuar, de bâzâitul insectelor de noapte pe tavan. Dar simţământul nostru fremătător, al meu şi al Anastasiei, de care îmi amintesc cu recunoştinţă şi îmi voi aminti până la sfârşitul vieţii – tot neuroni să fie? Şoapta ei prinzând glas din pricina râsului, mireasma părului ei când e culcată lângă mine.

După zilele cu gripă stăteam deseori culcaţi unul lângă altul. De obicei ziua, când nu era nimeni în casă. Stăteam îmbrăţişaţi. Uneori, fără să ne atingem unul de altul. Stăteam de vorbă. Tăceam. Într-o astfel de clipă i-am şoptit chiar în ureche:

— Vreau să fii soţia mea.

Anastasia era pusă pe râs, şi mi-a fost frică să nu înceapă să râdă.

Dar ea nu a râs. A răspuns scurt:
— Şi eu vreau.
Tot în ureche. Am simţit buzele ei calde.
Nici nu trecuserăm la *tu* unul cu altul. Mie mi se părea că neprihănirea relaţiilor noastre nu trebuie supusă nici unor încercări, nici chiar unora neînsemnate, cum este un *tu.* Anastasia mai avea mai puţin de un an până la majorat, şi eu mi-am promis să aştept până la majorat.
— Doar ţi-e greu aşa... a spus odată Anastasia. Fără o femeie.
— Am o femeie. Pe dumneata.
Ea s-a înroşit.
— Atunci voi fi femeie... de tot.
Am sărutat-o pe frunte.
— Nu vreau înainte de cununie.
Cel mai acut simţământ este cel nesatisfăcut, şi eu îl încercam pe de-a-ntregul. Niciodată acel *dumneata* al meu nu a fost mai senzual. Îi simt şi acum jarul pe buze. Cel mai adevărat jar. E greu de crezut că se ajunge aici printr-o combinaţie de neuroni.

Luni

Omul nu e pisică, el nu poate ateriza în patru labe oriunde ar fi aruncat. A fost pus într-un anumit timp istoric pentru ceva anume. Ce se întâmplă când îl pierde?

Marţi

Azi a fost o zi deosebită – am fost pentru prima dată în oraş. După procedurile matinale, Geiger a întrebat:
— Vrei să mergi cu maşina?
Voiam? După atâtea săptămâni în salon? Faţa mi s-a luminat într-un zâmbet prostesc. Ultima dată zâmbisem la o astfel de ofertă în copilărie, când fiecare călătorie mi se părea o sărbătoare. Dar nici acum nu era ceva banal. Aveam ocazia să merg nu cu un automobil obişnuit din tinereţea mea, ci cu unul dintre aparatele acelea aerodinamice pe care până acum le văzusem numai la televizor. Dar principalul e că se termina sihăstria mea forţată şi că mă cufundam în noua viaţă.
Mă cufundam – este cuvântul exact. Doar cufundă-te, îmi spuneau mama şi tata pe plajă, temându-se să nu răcesc. Dar să nu înoţi. N-o să înot, nu, şi să te cufunzi e o fericire. Temându-se că organismul meu slăbit va ceda celui dintâi microb, Geiger nu m-a lăsat să ies din automobil. Din când în când oprea şi îmi dădea voie să cobor geamul. Apăsam un buton de pe uşă, şi geamul luneca în jos cu un bâzâit abia

perceptibil. Nu-mi puteam lua ochii...

Aşa am stat puţin în faţa Ermitajului, a Călăreţului de Aramă şi a catedralei Sf. Isaac. N-am descoperit nicio schimbare esenţială faţă de timpul meu. Ei, poate asfalt în locul pavelelor. Stâlpii electrici sunt cumva altfel, nu sunt din lemn. Am fost pe Vasilievski Ostrov – şi acolo e totul în perfectă ordine. Am plecat apoi în Petrogradskaia Storona.

La colţul lui Bolşoi cu Zverinskaia ne-am oprit (am parcat, a croncănit Geiger). Am ieşit din automobil acolo unde era înainte librăria Viaţa: acum era ceva fără cărţi. Ceva mai degrabă gastronomic. Iar casa de vizavi de Bolşoi era înainte cu două etaje mai mică. Îmi amintesc bine, fiindcă mă uitam des la ea de la fereastră, şi aveam toată viaţa ei ca în palmă. Înseamnă că au supraetajat-o.

Spre această casă ne-am şi îndreptat. Geiger a apăsat trei butoane de lângă clanţă şi uşa s-a deschis. Am început, încet, să urcăm. Scara e numai scuipaţi şi mucuri de ţigări: scuipaţii sunt obişnuiţi, dar mucuri ca acelea n-am mai văzut. Arătau cu totul neobişnuit. Lângă una din uşi, Geiger a zornăit nişte chei.

— E apartamentul unor prieteni ai mei, mi-a spus, cine ştie de ce, în şoaptă. Din el se vede excelent casa dumitale.

Am intrat. Totul e neobişnuit – podelele, mobila, lămpile. Adică îţi dai seama ce sunt şi e clar la ce servesc toate, dar în acelaşi timp te surprind. Ferestrele dau spre două locuri: spre Bolşoi Prospekt şi spre curte. Geiger m-a dus la fereastra care dă spre Bolşoi. M-am mirat în sinea mea: e iarnă în oraş, dar cercevelele nu sunt duble, sunt altfel, subţiri. Totuşi în apartament e cald.

Uitându-mă la ferestrele de la fosta mea locuinţă, mi-am amintit cum le izolam împreună cu Anastasia. Cu tăişul cuţitului îndesam vată în crăpăturile cercevelelor şi lipeam deasupra benzi de hârtie. Fierbeam clei de amidon. După aceea, de la mirosul cleiului eram întotdeauna mai binedispus. Mi-am amintit senzaţia plăcută, de intim, toamna. Afară e frig, e vânt, dar la noi o să fie cald. Luând de la Anastasia o fâşie unsă, am simţit pe obraz o buclă din părul ei. I-am sărutat degetele – şi-a tras mâna. Nebunule – au clei pe ele... A lins cleiul de pe buzele mele.

Geiger a scos din servietă un binoclu şi mi l-a dat. Aha, într-adevăr, uită-ne pe amândoi cum stăm, acum se poate vedea totul. Ea dă cu clei şi îmi pasează mie, şi eu lipesc. Netezesc cu grijă fiecare fâşie pe cercevea. Hârtia e umedă, alunecoasă, are cocoloaşe pe dedesubt. Fâşia se mai rupe ici şi colo, fără să se facă auzită, şi eu pun frumos cap la cap şi lipesc, fără să netezesc. O treabă migăloasă. Era ceea ce ar fi trebuit să ne salveze de iarnă, dar nu ne-a salvat. Căldura din casă tot s-a dus.

Acest *dumneata* al meu şi *Anastasia* mi se par acum ceva cam prea de tot, chiar caraghios. Dar atunci erau pentru mine aproape o chezăşie a intangibilităţii ei, a Anastasiei. Până la un anumit punct – un simbol al ascezei mele, ceva asemenea rasei în care călugărului îi este, probabil, mai uşor să reziste ispitelor. Sau, dimpotrivă, mai greu.

Un început de senzualitate exista, fireşte, în relaţia noastră, dar era un fel aparte de senzualitate. Ea nu mergea mai departe de privire, de intonaţie, de atingere din întâmplare, şi asta îi dădea o intensitate incredibilă. Noaptea, stând în pat, îmi aminteam discuţiile noastre din timpul zilei. Le interpretam şi le reinterpretam.

Pe uşa bătută în scânduri, lângă care stătea patul meu, licăreau chiar şi în întuneric cuiele îndoite. Îmi treceam un deget peste ele. Mă gândeam că de partea cealaltă a uşii se află patul ei. Uneori auzeam câte un scârţâit înăbuşit. Parcă dormeam amândoi în acelaşi pat, separaţi de peretele despărţitor. Deocamdată, mă gândeam, separaţi.

Ceea ce ascundeam noi cu atâta grijă de ceilalţi nu era, desigur, niciun secret pentru nimeni. Sunt lucruri care, stând sub acelaşi acoperiş, nu pot fi ascunse. Până şi Voronin, distrat ca un profesor, ghicise câte ceva. Începuse să se uite la mine, cum se spune, cu o atenţie nouă, şi aceasta atenţie era binevoitoare. Profesorul ba mă bătea încurajator pe spate, ba zâmbea fără niciun motiv. Odată s-a apropiat de mine şi de Anastasia şi ne-a îmbrăţişat. O îmbrăţişare care echivala cu o binecuvântare.

Lunile care au urmat mi-au fost luminate de prietenia cu Anastasia şi cu tatăl ei. Aproape seară de seară ne adunam în camera lor şi beam ceai. Care, de fapt, nu era ceai (ceaiul era atunci imposibil de procurat), ci nişte plante uscate şi nişte fructe de pădure care păstrau aroma verii. Culese de Anastasia. Câteodată – după îndelungate stăruinţe – venea şi mama. Ea se jena. Considera că, locuind într-un spaţiu comun, este foarte important să respecţi distanţa. Ceea ce mi se pare corect.

Se întâmpla să mai fie, aha, Averianov – aşa cum mi l-am amintit nu demult: capul lăsat pe un umăr, lentilele groase ale ochelarilor. Când venea, se aşeza într-un fotoliu şi se pierdea în el. Vorbea puţin. Zâmbea, dar mai des râdea. Râdea tare – ca dintr-un preaplin de sinceritate. Era coleg cu Voronin la Academia Teologică, era profesor şi el. L-am văzut acum în fotoliu (un greier din cărţile de colorat) şi mi-am amintit totul despre el. Cum ar spune Geiger, legătura neuronilor s-a restabilit. Când, în iarna aceea, l-au arestat pe Voronin, principalele declaraţii privind activitatea sa contrarevoluţionară le-a dat Averianov. A fost arestat pe baza denunţului lui Zareţki, dar procesul a fost montat pe baza declaraţiilor lui Averianov. Zareţki nu

articula cuvântul *contrarevoluţionar*.

Sâmbătă

Ieri am mers în Siverskaia. Eu aş fi vrut cu trenul, dar Geiger s-a opus. A spus că în trenuri sunt viruşi, iar rezistenţa organismului meu este slăbită. După părerea mea, exagerează. La vremea lui, organismul meu era aşa de rezistent, că mersul cu trenul era o nimica toată pentru el. Dar nu hotărăsc eu, ci Geiger.

Am plecat cu maşina. Geiger, ca şi înainte, la volan, eu – pe scaunul de lângă el. Mi s-a pus centura. Automobilul de-acum (mai bine – *maşină*, mi-a sugerat Geiger) prinde o viteză de necrezut. Pe străzile din oraş nu se simte foarte tare, dar odată ce ieşi din oraş ţi se taie respiraţia. Când am început să depăşim alte maşini, am simţit cum îmi înţepenesc mâinile pe braţele scaunului. Geiger a observat şi asta, şi a redus viteza. Dar cărui rus (a zâmbit) nu-i place... Am zâmbit şi eu. M-am gândit că dacă la viteza aceea am intra în ceva, organismul meu ar zbura bucăţi-bucăţi – indiferent de rezistenţa lui. După cum şi al lui Geiger.

Maşinile din faţă treceau ca vântul şi ne împroşcau cu stropi de noroi, aşa că parbrizul se înceţoşa întruna. Oprea nu numai vântul, ci şi lumina. Dibaciul Geiger îl stropea cu apă şi îl curăţa cu *ştergătoarele*. Cum învăţasem să cobor geamurile, am apăsat butonul, dar a năvălit în maşină o asemenea tornadă, că am închis imediat. Da, e mai bine aşa, a încuviinţat Geiger. Mai bine aşa.

Am *parcat* lângă staţia de cale ferată, pe care nu am recunoscut-o. Mai exact, parcă am recunoscut una dintre construcţiile ei, care acum devenise magazin. Iată, aşa eşti acum, Siverskaia... Când am ieşit din maşină, Geiger m-a rugat să îmi pun o mască de tifon. Am ridicat din umeri şi mi-am pus-o. La urma urmelor, el este şef aici, iar eu sunt obişnuit să mă supun. Dar chiar şi prin tifon se simţea aerul fără de seamăn al Siverskăi. Am luat-o, pe o stradă cu case sărăcăcioase, cu patru etaje, spre dig.

În Siverskaia se vedea clar că iarna e pe sfârşite. Fiindcă există un miros de primăvară, unul anume, care apare când încă e zăpadă peste tot. Nu miros, mai degrabă un fel de moliciune a aerului.

— Dar unde e vila baronului Frederiks?

Din pricina măştii, vocea mea suna surd, chiar cumva acuzator.

— Nu s-a păstrat.

Zăpada e deja afânată, nu scârţâie.

— De ce nu s-a păstrat?

Gest nedefinit al lui Geiger, care nu lasă loc altor *de ce*. Coborâm spre dig. Ruinele de lângă apă sunt complet acoperite de gunoi. Admirăm cum ţâşnesc de sub noi şuvoaie de spumă. Nu fusesem aici

niciodată iarna, aşa că mi-a fost puţin mai uşor. Faptul că Siverskaia nu seamănă cu ea însăşi ţi-l poţi explica, dacă vrei, prin aceea că acum are înfăţişarea ei de iarnă. Dar vara se mai poate întoarce totul la ce-a fost. Absolut totul, inclusiv vila lui Frederiks.

Da, uite-l, drumul: după ce traversam peste dig, pe-atunci drumul urca. Faleze roşii. Da, tata trăia atunci, şi bunica trăia. Şi mama. Mă tot gândesc la mama şi nu vreau să îl întreb pe Geiger cum de e ea acolo. *Acolo.* Doar e clar că a murit de mult, dar mă tem să aud.

Am trecut pe strada Ţerkovnaia, deşi pe tăbliţe scrie *Krasnaia*[19]. Dacă se are în vedere argila devoniană, atunci este chiar cât se poate de potrivit. În scurt timp am văzut casa noastră. Şi-a schimbat culoarea şi acoperişul şi s-a făcut mai joasă, dar cum să nu, o recunoşteai fără greş. Geiger, discret, a rămas în urmă. Cu mâna pe portiţă, am cercetat atent casa. Ea e. M-am întors către Geiger, şi el a dat din cap. Până şi lumina din fereastră e uşor galbenă, ca înainte.

Din casă a ieşit un bărbat în vârstă şi s-a îndreptat spre portiţă. Văzându-mă, a încetinit pasul. S-a oprit.

— Am locuit în această vilă cu chirie, am explicat eu. Cândva, foarte demult.

Omul a clătinat din cap:

— Această casă o am de la tatăl meu. Nici el, nici bunicul nu au închiriat-o nimănui.

— Poate străbunicul?

Uitându-se la masca mea, a întrebat politicos:

— Sunteţi aici la tratament?

— Da, într-un fel.

El a dat din cap. A ieşit în stradă şi, vârându-şi o mână printre scândurile portiţei, a închis clanţa pe dinăuntru. A luat-o fără grabă spre dig.

Plecarea lui nu a făcut să se stingă lumina în casă – probabil rămăsese cineva. Poate familia mea. Să fi intrat, i-aş fi văzut pe toţi cei apropiaţi mie (ei, uite c-ai venit, drăguţule) şi aş fi înţeles că totul, în afară de şederea lor extratemporală la masă, e vis şi fantasmă, şi, năpădit de fericire, aş fi izbucnit în plâns ca atunci, în ziua peregrinărilor mele de unul singur. Dar n-am intrat.

Duminică

Veselă pasărea sare
Pe-a belelelor cărare
Şi nici nu-i trece prin minte
Ce-o aşteaptă înainte.[20]

Mi-am amintit vechiul cuplet, legat de ce – nu ştiu.

N-o fi despre mine?

Luni

Iarna ne sculam la ora şase, dar se lumina pe la amiază. Dimineaţa mi se părea cea mai îngrozitoare parte a zilei. Chiar dacă spre seară muream de dureri, de oboseală şi de ger, măcar atunci nădăjduiam la odihna de noapte. În timp ce dimineaţa deschideam ochii cu gândul că începe iarăşi totul. De multe ori nu puteam să mă trezesc. Deschideam ochii, mă ridicam (pentru o tărăganare de o clipă erai bătut cu o bâtă), dar nu mă trezeam. În timp ce ne duceau la locul de muncă, dormeam de-a-n picioarelea: se poate dormi şi în mers. Nu ne spălam – n-aveam când, ne mai ştergeam faţa cu zăpadă sau cu muşchi ud când eram deja la muncă. Apucam doar să ne mâncăm bucata de pâine şi să bem apă. Se aducea nişte apă fiartă, dar până să ţi-o toarne era aproape rece. Nici nu avea importanţă, că oricum nu avea nimic în ea. Şi nici după ce să bei n-aveai. Visam doar la două lucruri pe lume: să mănânc şi să dorm pe săturate.

Marţi

După profesorul Voronin au venit seara. Încruntaţi, concentraţi, cum se şi cuvine cuiva care reprezintă o mare putere. Care nu a venit de capul lui. Percheziţionând camera, nu se grăbeau. Cu degete nedeprinse să dea paginile, cercetau carte după carte. Obosind să mai răsfoiască, luau cărţile de cotor şi le scuturau energic. Cădeau semne de carte, vederi, la un moment dat a zburat de-acolo, rotindu-se, o bancnotă de zece ruble de dinainte de Revoluţie. La fel de minuţios au cercetat lenjeria. Stând pe coridor, am văzut cum pipăiau degetele lor cearşafurile în care dormea Anastasia.

Anastasia. Când angajaţii GPU[21] şi-au prezentat actele, ea s-a lăsat în fotoliu. Profesorul încă le mai preciza ceva, dar ea se lăsase deja în fotoliu – nemişcată, fără să spună nimic. Palidă cum nu o mai văzusem niciodată. Voronin s-a uitat şi el la ea şi s-a speriat. S-a lăsat pe vine în faţa fotoliului, a luat-o de bărbie şi a spus că o să se aranjeze totul. Au dus-o în celălalt capăt al camerei. Unul dintre ei i-a adus apă, un gest cu o licărire de omenesc în el.

Că totul s-a petrecut în urma denunţului făcut de el, Zareţki nu a ascuns. Temându-se să nu fie scăpat ceva la percheziţie, i-a dus pe cei veniţi şi la dulapul din bucătărie al Voroninilor. Au găsit o strecurătoare, o râzătoare şi câteva borcane goale. Ce căutau nu ştia nimeni – cel mai probabil, nici căutătorii înşişi.

— Acum dumneata răspunzi de ea, mi-a şoptit Voronin pe coridor.

Ne-am îmbrăţişat. Pe urmă şi-a îmbrăţişat fiica. Cel care îi adusese

apă Anastasiei i-a desfăcut braţele strânse pe după gâtul tatălui ei. Şi una, şi alta făceau parte, probabil, din acţiunile lui obişnuite. De faţă cu tatăl ei, Anastasia n-a plâns – i-a fost frică pentru el, că nu avea să reziste. A izbucnit în plâns după ce el a ieşit. Vorbea, şi cuvintele ieşeau din ea în hohote, unul după altul, ca o vomă. O îngrozea faptul că plecase seara – nu ziua, nu noaptea, când lucrurile par a avea o ordine, ci când timpul e nesigur, între.

M-am dus la uşa lui Zareţki şi am smucit clanţa. S-a dovedit închisă pe dinăuntru cu zăvorul. Am tras de ea cu amândouă mâinile, şi zăvorul a zburat. Zareţki era aşezat la masă, cu braţele încrucişate pe ea. Masa era goală, nu era pe ea nici chiar salamul.

— Te omor, păduche! am zis încet.

— Omori un proletar – eşti deferit justiţiei, a răspuns la fel de încet Zareţki.

Nu era sfidare în cuvintele lui, mai degrabă tristeţe. Şedea nemişcat, doar unul din pomeţi, umflat, i se crispa. O amfibie. O reptilă tristă. M-am dus chiar lângă el.

— O să te omor astfel încât n-o să afle nimeni.

Toată noaptea aceea am petrecut-o în camera Voroninilor. Anastasia şedea în fotoliu, eu – alături de ea, pe podea. Spre dimineaţă a adormit, şi am dus-o în pat. Când am aşezat-o pe el, a deschis ochii şi mi-a spus:

— Nu-l omorî. Auzi, nu-l omorî.

Parcă a spus în somn.

Eu am tăcut, neştiind de fapt ce să răspund – bine, n-o să-l omor? O să încerc să nu-l omor? Mă gândeam: cum o să fie viaţa după arestarea tatălui ei? M-am uitat la Anastasia: adormise din nou. Acuşi adorm şi eu. La un moment dat mi-a căzut tocul din mână şi m-a trezit. O să continui mâine.

Miercuri

Continui. Viaţa după arestarea profesorului a decurs, oricât ar părea de ciudat, aproape ca înainte. De Zareţki ne ciocneam şi eu, şi mama, şi Anastasia, la bucătărie, pe coridor şi în faţa toaletei. De mirare e că ne salutam. Prima l-a salutat mama (îi era teamă că Zareţki o să continue cu denunţurile şi spera că aşa o să îi cumpere tăcerea), apoi eu, dar în cele din urmă şi Anastasia. Mama îl saluta cu voce tare, dar noi doar dădeam din cap. Nu ne gândeam la viitoarele lui denunţuri – pur şi simplu, trăind sub acelaşi acoperiş, e greu să te prefaci că omul nu există. E greu să trăieşti într-o ură permanentă, chiar dacă e justificată.

Câteodată, Anastasia şi cu mine stăteam culcaţi unul lângă altul, dar nu ne îngăduiam niciunul dintre gesturile de tandreţe de dinainte. Ni

se părea că, atât timp cât tatăl ei era închis, nu aveam dreptul la nimic de acest fel, că, dacă avea să se întâmple ceva cu el, vinovaţi vom fi numai noi. E greu de explicat, dar legam cumva eliberarea lui de castitatea noastră. Şi când, la sfârşitul iernii, Anastasia a împlinit şaisprezece ani, nimic nu s-a schimbat în relaţia noastră. Puteam deja să ne cununăm, dar în împrejurările de-atunci ne era la fel de imposibil ca şi înainte.

Trecând odată beat pe coridor, Zareţki mi-a spus:

— Nu ştiu nici eu de ce l-am denunţat pe profesor. M-am dus aşa, cine ştie de ce, şi l-am denunţat. A făcut câţiva paşi spre toaletă şi s-a întors. Dar pe voi n-o să vă denunţ, să n-aveţi grijă.

După aceea, m-am întrebat nu o dată de ce a făcut el de fapt denunţul. Să se fi simţit jignit? Dar pe Zareţki nu l-a jignit nimeni, pur şi simplu nu i se dădea atenţie. Mda... Poate asta a şi fost cea mai mare jignire pentru el?

Din când în când mergeam cu Anastasia pe Gorohovaia, în speranţa că ni se va da voie să-l vedem pe profesor, dar nu ni se dădea. Nici pachet nu primeau. Oricum încerca Anastasia să le vorbească zbirilor de-acolo – şi le zâmbea, şi făcea auzite nişte note metalice, şi se gudura nu ajuta la nimic. Fizionomiile lor neevoluate rămâneau impenetrabile. Mă uitam la ei şi îmi închipuiam cum, apucându-i de păr, îmi iau avânt şi dau cu ei de perete. Dau până mă lasă puterile, dau cu satisfacţie, de le sare sângele brun-cenuşiu-murdar pe scaunele tip, pe jos, pe tavan. Aşa făceam de câte ori ne duceam. Şi cred că nu se putea să nu ştie. Ultima dată ne-am dus pe 26 martie şi oamenii aceia ne-au spus că profesorul Voronin a fost împuşcat.

Vineri

Astăzi în locul sorei Valentina a apărut sora Angela. E tânără, dar nu are farmecul Valentinei. O înfăţişare destul de vulgară, nicio legătură cu numele. Geiger a spus că Valentina e bolnavă, şi tonul lui nu prea mi-a plăcut. Nu ştiu de ce.

Toată ziua am încercat să scriu la computer. M-am simţit ca primul tipograf[22].

Sâmbătă

Acum câteva zile, Geiger mi-a adus o carte a unui american despre îngheţarea morţilor pentru a fi înviaţi ulterior. Îmi mai propusese deja ceva asemănător. Atractivă lectură – mai ales când eşti în spital. Autorul enumeră problemele de care se lovesc pionierii congelării – nu sunt simple. Le va fi permis văduvelor şi văduvilor să se căsătorească după îngheţarea celui răposat? Ce să facă cei decongelaţi

şi înviaţi dând de soţii foştilor soţi? Există dreptul legal de a congela o rudă sau (adaug de la mine) un vecin de apartament? Poate cel care a fost declarat oficial cadavru şi a fost congelat să aibă drepturi şi obligaţii legale? Poate să voteze după decongelare? Ultima întrebare chiar m-a înduioşat.

De altfel, principala complicaţie o constituie, după părerea americanului, nu atât votarea, cât îngheţarea şi dezgheţarea. La răcire, din suspensia celulară se separă lichidul, care se transformă în cristale de gheaţă. După cum se ştie, prin îngheţare apa se dilată şi poate vătăma celula. Mai mult decât atât, ceea ce nu s-a transformat în gheaţă devine o soluţie salină extrem de caustică, putând ataca celula. În schimb, în cazul unei îngheţări foarte rapide – şi aici ar există parcă un motiv de optimism –, dimensiunile cristalelor şi concentraţia soluţiei saline sunt mai mici.

Pentru a preîntâmpina vătămările, la îngheţare se foloseşte glicerină – ea neutralizează soluţia salină. Aşa încât sarcina numărul unu la dezgheţare devine îndepărtarea glicerinei din organism. Fără rezolvarea ei, toate celelalte acţiuni nu au sens – cu glicerină în loc de sânge nu zburzi. Există, ce-i drept, şi alte întrebări: de ce îmi aduce Geiger lucruri de acest gen, iar eu le citesc pe toate?

— Rezultă, îl întreb într-o zi pe Geiger, că problema nu e atât îngheţarea, cât dezgheţarea corectă?

— Aşa rezultă.

— Dacă înţeleg bine, cu toate succesele ştiinţei, nu s-a reuşit să fie înviat la dezgheţare nimeni?

— S-a reuşit, răspunde.

— Interesant! Cine? Un babuin?

Geiger se uită la mine compătimitor şi cumva chiar cu o atenţie încordată:

— Dumneata.

Joi

Toate zilele astea m-am gândit la cele auzite. La început, parcă am luat totul calm, dar pe urmă, al doilea val m-a cam dat peste cap. Cu mine s-a reuşit dezgheţarea: de aici rezultă logic că am fost îngheţat. Ce poţi să mai spui…

Gândul o lua razna, făcea slalom. Căuta să nu se întoarcă în punctul de plecare. Mi-au venit în minte buştenii îngheţaţi din Neva. Sticlele, ligheanele, câinii şi porumbeii morţi – tot ce ieşea, topindu-se cu greu din gheaţă, primăvara. Cum arătam în postura de prizonier al gheţii – ca un porumbel? Ca frumoasa adormită, poate? Îmi apărea oare prin gheaţă faţa lividă şi aveam ochii închişi? Sau nici nu era deloc gheaţă? Mai degrabă nu era – îngheţarea se face, după câte am citit, cu azot.

Erau zile pe insulă când voiam chiar eu să îngheţ. Să mă aşez sub un copac şi să uit de toate. Mi-l aminteam atunci pe Lermontov – „să-dorm, să pot uita”. Îmi imaginam foarte bine cum se ajunge aici. Când deja nu-ţi mai e frig, când nu-ţi doreşti nimic – nici să trăieşti. Mai exact spus, nu te gândeşti la viaţă şi nu te gândeşti la moarte, de-aceea nu ţi-e frică. Speri: se va face cumva acolo, se va petrece acolo ceva care n-o să îngăduie să pieri definitiv. Dar nu se petrecea. Îi găseau primăvara sub pini într-un hal de nici nu vrei să-i descrii. Dar eu, mi-aduc aminte, i-am şi descris – nu făceau faţă iernatului. Acolo să fi îngheţat eu? Nu pare să fie aşa: o bună îngheţare cere, după cum se ştie, glicerină. Mă uit la mine în oglindă şi mă gândesc fără falsă modestie că, în fond, nu m-am păstrat rău.

Geiger a intrat de câteva ori şi m-a bătut pe umăr. Mă bătea şi ieşea, fără să spună un cuvânt. De fapt, ce poţi să spui?

— Dar cum aţi reuşit să mă dezgheţaţi? întreb. Şi în primul rând: cum aţi reuşit să scoateţi glicerina?

— Un specialist... În privirea lui Geiger e stimă. Dar nu a fost glicerină.

— Cum nu a fost? mă mir eu.

— Păi da, nu a fost. Tocmai asta-i enigma.

Vineri

Sfârşitul lui martie. La sfârşitul lui martie s-a prăpădit Zareţki. A fost găsit cu ţeasta spartă, pe malul râului Jdanovka, nu departe de fabrica de mezeluri unde lucra. A venit la noi anchetatorul Treşnikov de la cercetări penale – un tip solid, la vreo patruzeci de ani, cu nişte mustăţi de morsă. Treşnikov cerceta cine i-ar fi putut dori moartea lui Zareţki. A întrebat dacă avea duşmani sau rude cărora le-ar putea reveni camera lui. Duşmani sau rude (se pricep să formuleze acolo, la cercetări) – noi nu ştiam nici de unii, nici de alţii. A întrebat unde ne aflam fiecare dintre noi în ajun, seara, dar noi fuseserăm cu toţii acasă.

Treşnikov a spus că Zareţki era descheiat la pantaloni, că avea la brâu o sfoară şi că un capăt al sforii atârna în indispensabili.

— Ştiţi la ce servea sfoara? a întrebat.

Noi ştiam că era pentru salam, dar, cine ştie de ce, am spus:

— Nu ştim.

Treşnikov bănuia că Zareţki era maniac şi încercase să violeze pe cineva. Că de-aceea a şi păţit-o. Noi am obiectat că n-am remarcat la el ceva de felul acesta şi că femei, în general, nu veneau la el. Acest din urmă lucru i s-a părut suspect lui Treşnikov.

— Asta, când nu vin femei, nu e semn bun, a oftat el.

Pe urmă eu, din partea apartamentului nostru, m-am dus la morgă

pentru identificare. L-am recunoscut fără nicio greutate. Pe o masă de marmură zăcea într-adevăr Zareţki – mic, gol-goluţ, cu pete cadaverice pe faţă. Ceea ce numea el *puţulică* se dovedea a fi uimitor de mic. Era suficient să te uiţi ca să înlături orice idee de viol.

Nu erau niciun fel de vătămări vizibile pe capul lui Zareţki – craniul era găurit la spate. Pentru că nu se găsise obiectul cauzator de moarte, Treşnikov presupunea că fusese împins şi se lovise cu capul de o piatră – acolo, pe mal, erau multe pietre tăioase. Admitea şi o lovitură dată din spate, în care caz era puţin probabil ca Zareţki să fi atacat pe cineva, era de crezut tocmai contrariul. Dacă răposatul nu ar fi fost descheiat la pantaloni, Treşnikov ar fi înclinat poate spre această variantă.

Eu, sigur, i-aş fi putut spune anchetatorului că defunctul scotea din fabrică, în pantaloni, salam. După ce trecea de postul de control – descria chiar el asta când era beat –, cobora pe un mal abrupt spre râu, unde nu e lume. Îşi descheia pantalonii şi dezlega salamul, iar după aceea îl ducea în mână. Ceea ce este foarte de înţeles: nu e comod să mergi cu un salam în pantaloni. Dacă îi spuneam asta, Treşnikov ar fi ajuns la concluzia simplă că Zareţki nu era singurul amator de salam în locul acela pustiu. Că pe foametea din timpul nostru, angajatul fabricii de mezeluri căzuse victimă dragostei nutrite de cineva pentru acest produs. Căci faptul de a nu fi fost găsit prins de sfoara de la brâu arăta că salamul fusese luat.

Numai că nu i-am spus nimic lui Treşnikov: lasă să creadă ce vrea despre Zareţki. A fost felul meu de a mă răzbuna pe răposat? Nu ştiu. Nu pot spune că nu mai puteam de mila lui. La plecare, Treşnikov a întrebat, nu ştiu de ce, dacă Zareţki a turnat la GPU. Cu un al şaselea simţ, am hotărât că e mai bine să nu mint şi am spus că a turnat. Ce însemna această întrebare? O aluzie la faptul că aveam şi noi motive să îl omorâm şi că el ştie acest lucru? Acţiunea penală a fost în scurt timp închisă.

Zareţki a fost înmormântat lângă mama lui, la cimitirul Smolensk, unde ne ieşise în cale cu o sticlă de vodcă în buzunar. Înmormântarea a fost organizată pe cheltuiala fabricii de mezeluri, fără mare pompă, dar mai ales, se zice, fără lume. Probabil conducerea fabricii a hotărât să nu întrerupă procesul de producţie a salamului şi nu a învoit pe nimeni, dar poate că printre angajaţii fabricii se dovedise a nu fi fost nimeni apropiat cât de cât de Zareţki. Mai de crezut este, fireşte, varianta a doua. Nici Anastasia şi cu mine nu ne-am dus la înmormântare. Ceea ce e de înţeles.

Sâmbătă

Iată ce a ieşit la suprafaţă din adâncurile conştiinţei mele: se consideră că desenul academic este bazat pe cunoaşterea şi înţelegerea formei, el e străin de reproducerea lipsită de sens şi de redarea în funcţie de impresie. Şi încă: forma trebuie să se înscrie în format, ca să nu plutească şi să nu apară la periferia desenului locuri plictisitoare.

Oricum, mă întreb: astfel de lucruri vin numai în mintea pictorilor sau în mintea oricui? De pildă, a lui Geiger?

Luni

Astăzi, Geiger a apărut însoţit de un băieţel de vreo şapte ani. Mai exact, Geiger venise după nişte acte ale Valentinei (erau pe pervaz), iar băiatul se uita prin uşa întredeschisă – îl vedeam. Când l-am întrebat pe Geiger ce e cu Valentina, uşa s-a deschis de tot.

— Are toxicoză precoce, a spus băiatul. Iar eu şi cu tata am venit după lucrurile ei.

În spatele lui a apărut un tip negricios, tuns scurt, cu o sacoşă în mână – probabil soţul Valentinei. Mai mic de statură decât ea. L-a împins pe băiat de la uşă şi a trântit-o. Geiger şi-a desfăcut braţele.

— Valentina e din nou însărcinată, şi eu, închipuie-ţi, n-am niciun amestec.

După cum trântise uşa, soţul Valentinei nu era convins de asta.

— Nici eu n-am niciun amestec, am glumit eu.

— Te întristează? a întrebat serios Geiger.

N-am spus nimic. Mă bucura neamestecul lui Geiger.

Ca descriitor al vieţii, înclin să îl cred.

Marţi

Geiger mi-a spus că în curând o să ies în lume. Am întrebat ce înseamnă, deşi înţelegeam perfect. Că doar mă uit la televizor şi citesc ziare. Geiger, stând aşa cum îi place lui, călare pe scaun, mi-a explicat că în viitorul apropiat voi intra în *spaţiul mediatic*. În calitate, mă rog, de *newsmaker* (există pe lume un astfel de cuvânt). Mai devreme sau mai târziu trebuia să se întâmple.

— Un experiment cere bani, iar interesul public înseamnă bani, a spus Geiger.

Am tăcut, întorcând pe toate părţile frumoasa frază. Autorul ei a tăcut şi el. În spatele ferestrei strălucea soarele şi se auzea ropotul mărunt al picăturilor pe pervaz. Topirea zăpezii se producea sub privirea plină de interes a lui Geiger, dar fără participarea lui. Cam ca şi dezgheţarea mea. Zilele trecute, el a mărturisit că nici până acum nu a înţeles ce soluţie a fost introdusă în vasele mele. În ele s-a găsit ser fiziologic, care nu asigură integritatea celulelor la îngheţare, în mod cert a fost şi un adaos chimic care, în anii somnului meu îngheţat, se volatilizase pur şi simplu. Dacă n-ar fi fost, este de crezut că nu m-aş fi dezgheţat aşa de uşor.

Descoperind în vasele mele serul fiziologic, Geiger l-a înlocuit la dezgheţare cu sânge care avea grupa mea, ceea ce, după spusele lui, nu a fost chiar atât de complicat. Compoziţia soluţiei iniţiale a fost o descoperire genială a celor care m-au îngheţat, dar formula acestei descoperiri, dintr-o serie de cauze, nu s-a păstrat. Despre cauze nu m-am apucat să întreb – nu e chiar aşa de interesant. Cunoscând particularităţile ţării noastre, e mai simplu să te miri că s-a păstrat totuşi ceva.

În această poveste, pe mine şi pe Geiger ne consolează faptul că m-am păstrat *eu*. Asta considerăm noi o realizare incontestabilă.

Miercuri

Mi-am amintit ceva de care nu pot să nu roşesc. Dar nici nu pot să nu râd. Cum ne-am dus eu şi Seva la o prostituată – aşa s-ar putea intitula această povestire. Anume cum ne-am dus – întrucât cu asta treaba s-a şi terminat, şi anume la o singură prostituată – pentru că a fost una pentru amândoi.

Ideea a fost a lui Seva. Adică nu ideea, ci visul. Îmi spusese nu o dată că dacă am strânge bani am putea să ne ducem, de exemplu, la o casă de toleranţă. Cuvintele *de exemplu* poposeau invariabil în aceste

enunţuri, ceea ce pe mine mă făcea să râd. *De exemplu,* puteam să ne ducem la circ sau la un spectacol de iluzionism, dar ca să ne ducem *de exemplu* la prostituate era, după părerea mea, cam ciudat. Cel mai probabil, lui Seva i se părea că aceste cuvinte mai destind situaţia. Că poate fac propunerea mai puţin ciudată. Judecând după cât de des revenea la ea, tema îl preocupa în mod sensibil.

Seva spunea că, de fapt, nu e nevoie de cine ştie ce sumă, deşi din banii de buzunar n-aveam cum să o strângem prea repede nici pe aceea. Din calculele lui mai reieşea şi că a lua o prostituată pentru două persoane e mult mai ieftin decât să iei două prostituate şi că nu trebuie decât să faci învoiala corect. Fiindcă suntem aşa de tineri (a chicotit Seva), fata se va gândi că nu suntem mare lucru la pat, în vreme ce noi (Seva a făcut o mişcare obscenă din şolduri), ce mai, o s-o torturăm.

Ocazia ni s-a prezentat la sfârşitul anului şcolar. L-am sărbătorit la noi, pe Bolşoi, şi fiecare a fost recompensat de părinţi cu bani.

— Astăzi ne ducem la prostituate, mi-a şoptit la ureche Seva. Fii pregătit.

Eu n-am răspuns nimic. Nici nu precizase ce avea în vedere ca pregătire.

— Se *închiriază* aici, alături, pe Bolşaia Puşkarskaia.

După ce am şovăit puţin, am încuviinţat. La urma urmelor, fuseseră atâtea discuţii despre asta, încât să îl las acum singur pe Seva ar fi fost o trădare. Iar dacă e să fiu chiar cinstit, mă încerca şi pe mine o oarecare – hai să spunem aşa – curiozitate.

Şi ne-am dus. Pe drum, Seva mi-a spus ce şi cum anume trebuie făcut cu o damă.

— Unuia din noi poate n-o să-i reuşească astăzi, mi-a spus aşa, parcă în treacăt, Seva. Aşa se întâmplă când eşti agitat.

După felul critic cum m-a privit era limpede cui n-o să-i reuşească. Asemenea priviri nu îşi permitea prea des la adresa mea.

Fetele stăteau acolo unde spusese el, şi asta m-a făcut să îi acord mai multă încredere. Când Seva s-a îndreptat spre una dintre ele (cea mai solidă, după cât mi s-a părut mie), am preferat să rămân la distanţă. El mi-a aruncat o privire distrată, dar nu şi-a schimbat direcţia. Apropiindu-se de aleasa lui, a discutat cu ea temeinic. Din când în când arăta spre mine, iar fata ridica din umeri. Mie nu mi-a aruncat nicio privire, fiindcă problema, după toate probabilităţile, nu eram eu, ci banii. În cele din urmă, Seva a reuşit să cadă la învoială cu ea, şi am fost invitaţi amândoi să o urmăm.

— Avem două ore cu ea, mi-a şoptit Seva din mers. Deci o oră pentru fiecare.

Fata pe care se pregătea Seva s-o tortureze se numea Katia. Fată, bineînţeles, nu era – nici după natura ocupaţiilor, nici ca vârstă.

Mergând în rând cu Katia, am cercetat-o pe furiş: era trecută de treizeci. N-am avut deloc mult de mers. Katia a cotit în curtea unei case de lemn şi a urcat la etaj.

Nimic din ce îmi închipuiam eu nu era în locuinţa Katiei – nici perdele roşu-aprins, nici pat imens cu baldachin. Era o locuinţă sărmană – chiar locuinţă, unde, după ce se elibera de clienţi, ea locuia pur şi simplu. Dar nici Katia însăşi nu aducea câtuşi de puţin a vestală a amorului. După ce s-a rezemat în coate pe măsuţa din bucătărie, am avut în faţa noastră o femeie obosită, destul de ofilită.

Primul s-a dus cu ea în cameră, se înţelege, Seva. Eu am rămas în bucătărie, pregătindu-mă să îmi astup urechile de cum vor începe gemetele. Dar nu a urmat niciun geamăt. După o jumătate de oră, din cameră a ieşit Seva – cu mâinile în buzunarele pantalonilor. Roşu ca un rac (se istovise?) şi deja îmbrăcat. În urma lui s-a arătat în uşă Katia – nici îmbrăcămintea ei nu era în prea mare dezordine. Oboseala ei (o torturase, vasăzică, ticălosul!) se accentuase vizibil. Cu un gest, m-a invitat în cameră. Şi-a netezit părul blond şi, după părerea mea, nu foarte curat.

— Aşa. Am spus că unuia din noi n-o să-i reuşească azi... a trântit deodată Seva.

Vioiciunea tonului nu lăsa nicio îndoială că făcea aluzie la mine.

— Chiar, cui? am întrebat nu fără provocare în glas.

— Mie...

Pe faţa lui Seva a apărut un zâmbet forţat. Zâmbetul ăsta – în combinaţie cu ochii indescriptibil de trişti! – a făcut să simt ridicându-mi-se din rărunchi un hohot de râs. Ajuns la limita de sus, ieşea spasmodic din mine, şi n-am putut să-l mai opresc. În chip neaşteptat pentru mine, a început să hohotească şi Katia. Hohotea grosolan şi maliţios, cutremurându-se din tot trupul ei mare, şi nu mai era în ea nici urmă de oboseală. Râdea, scheunând uşor, chiar şi Seva – altceva nu-i mai rămăsese de făcut.

Cu Katia, se înţelege, nu m-am mai dus şi eu. I-am dat banii pentru o persoană. Primind banii, nu s-a oprit din râs. Odată ajunşi în stradă, am stat o groază şi ne-am uitat la ferestrele ei. Era o zi însorită de iunie. Vântul uşor aducea miros de lemn încălzit şi de balegă de cal, căzută ici şi colo pe pietrele caldarâmului, şi fluturau perdelele la fereastra Katiei. Iar după perdea (am văzut) stătea Katia şi se uita la noi. Figura ei nu mi-a rămas în minte, dar mirosurile şi legănatul perdelelor – astea mi-au rămas. Şi luciul mat al unei pietre de caldarâm în soare, şi casele de lemn. Mai târziu am aflat că în casele acelea stăteau femei ca şi Katia. M-am plimbat nu demult cu Geiger pe Puşkarskaia – acum nu mai sunt acolo casele acelea, şi nici femeile. Trupurile lor, care au absorbit atâta sudoare şi spermă, au putrezit de mult.

Joi

Geiger a spus că vârsta mea biologică este de aproximativ treizeci de ani. În azotul lichid aproape că nu am îmbătrânit.

Sâmbătă

La o săptămână după ce acţiunea penală în privinţa lui Zareţki a fost închisă, au venit la noi ca să facă percheziţie. Numai că acum nu erau de la anchete penale, ci de la GPU. La vremea aceea îi văzusem şi pe unii, şi pe alţii, şi puteam să compar. Primii erau în majoritate de dinainte de revoluţie. Oameni pe înţelesul meu, cu un anume simţ al umorului, chiar simpatici oarecum. Cei care lucrau la GPU păreau exact opusul lor: concentrarea lor încruntată nu predispunea la glume. Când fusesem chemat să îl recunosc pe Zareţki, îl avusesem alături la această identificare pe anchetatorul Treşnikov. El râdea şi mi-a spus că principala deosebire dintre o anchetă penală şi una politică este că la prima se caută omul pornind de la caz, iar la a doua i se caută omului un caz. Despre calităţile profesionale ale celor de la GPU, Treşnikov s-a exprimat fără cine ştie ce stimă.

Dar camera mea au percheziţionat-o tocmai ei. Văzusem deja percheziţia din camera Voroninilor, iar cea care avea loc acum nu se deosebea prea mult de ea. Deosebirea consta numai în faptul că multe lucruri pe care le atingeau ghepeuşnicii aveau istoria lor, sufletul lor, pentru că fuseseră atinse de tata şi de mama – mai cu seamă de tata, pentru că el nu mai era cu noi. Mi-a fost greu să văd cum unul dintre cei veniţi cântărea în mână ceasul de argint al tatei şi îl lipea de ureche. L-a deschis, nu cu prestanţa aceea care te impresiona, cum făcea tata, ci într-un fel necioplit, ca o maimuţă care desface o nucă găsită.

Mi-a fost greu să văd cum scormonesc în lenjerie. Ştiam ce scârbă îi este mamei şi îmi imaginam perfect ce simţea în timp ce mâinile acelea străine umblau prin cearşafuri şi cămăşile de noapte. O să spăl totul, se gândea, o să spăl bine totul, să nu rămână nicio urmă a mâinilor lor. Dar poate că nu se gândea. Şedea în semiîntuneric, temându-se să se mişte. I se părea că soarta mea se află acum pe o balanţă îngrozitoare, şi se temea să nu o încline spre pieirea mea.

Le încurc, bineînţeles: balanţa – ea era în gândurile *mele*. Şi nu mama era aşezată – Anastasia era, mă temeam că era gata să leşine. Iar mama le apuca mâinile celor care veniseră şi le spunea că eu nu sunt vinovat de nimic. Ei răspundeau că justiţia revoluţionară o să lămurească, iar ea continua să spună ceva – repede, incoerent, ca şi cum voia să descânte nefericita mea soartă...

Eu mă uitam la dulapul unde stătea Themis, şi am înţeles că nimeni nu o să mai lămurească nimic şi că orice rezultat al procesului va fi nedrept, pentru că nu mai exista instrumentul cântăririi. Vederea statuetei de bronz cu balanţa ruptă a fost pentru mine cel mai îngrozitor lucru din seara aceea – mai îngrozitor chiar decât fiinţele acelea care cotrobăiau prin lucrurile mele intime, mai îngrozitor poate decât ceea ce mă ameninţa pentru viitor. Vederea acestei statuete nu lăsa nici cea mai mică speranţă. Am înţeles brusc, cât se poate de clar, că de câţiva ani dispăruse noţiunea de drept şi nedrept. De sus şi jos, de lumină şi întuneric, de omenesc şi animalic. Cine şi ce va cântări, dar şi cine mai are nevoie acum? Lui Themis a mea îi rămăsese numai sabia.

Când m-au luat, mama l-a reţinut pe unul dintre ei şi i-a spus în şoaptă câteva cuvinte. Era cel pe care îl interesase ceasul tatei. Ea i-a luat palma şi i-a vârât ceva în ea. Ceasul – ce altceva putea să-i vâre? Amatorul de ceasuri n-a răspuns nimic şi a zâmbit şiret. Mâna cu ceasul a lunecat în buzunarul pantalonilor bufanţi. Mama s-a lipit de umărul lui, neînţelegând încă faptul că nu folosise la nimic. Ultima îmbrăţişare nu s-a dus la mine, ci la el, în speranţa de a cumpăra pentru mine măcar indulgenţă. Anastasia era lângă mine, şi am mai apucat să îmi lipesc obrazul de ea, dar, când mama s-a aruncat spre mine, între noi stătea deja escorta.

Pe palier m-am întors şi mi-am aruncat privirea la dreptunghiul luminos din uşă. În spatele celor din escortă le-am văzut pe cele dragi mie – s-a dovedit că pentru ultima oară. Le văd şi acum cu o exactitate fotografică. Ştiu că şi ele m-au văzut când m-am întors. M-au fotografiat pentru toată viaţa – m-a luminat flash-ul durerii lor. După moartea mea, cele două fotografii se vor contopi într-una.

În stradă m-au împins într-un furgon închis. Când după mine s-au urcat în el ghepeuşnicii, uşa s-a trântit cu un zdrăngănit, şi n-am auzit zgomot mai lipsit de speranţă. Fereastra, cu zăbrele, era chiar sub plafon – datorită ei am putut să disting feţele lugubre ale tovarăşilor mei de drum. Şi am mai văzut caturile de sus şi acoperişurile unor case. Pe unele le recunoşteam, şi aşa am înţeles unde mergeam. Îmi amintesc că nu era încă întuneric. În ciuda faptului că era seară, pe cer se revărsa lumină: se apropiau nopţile albe. Mi-am luat rămas-bun de la oraş – simţeam că n-am să mă mai întorc. Aşa a şi fost. Acum m-am întors în cu totul alt oraş. Iar acela nu mai e.

Luni

În copilărie îmi plăcea să mă uit cum muncesc lucrătorii la pavaje. Cum puneau hexaedrele de lemn în pavajul din calupuri. Cum turnau smoală în rosturi şi puneau pe deasupra nisip. Pe un pavaj din acesta,

roţile treceau fără zgomot, moale – lemnului îi e proprie această moliciune vie. Uneori, dimineaţa, înainte să plec la gimnaziu, auzeam cum reparau pavajul, schimbând pavelele frontale stricate. Pavelele hexagonale le aduceau cu căruţele sau le tăiau pe loc din prefabricate pe măsura golului şi le bătătoreau cu maiuri masive, cu un zgomot surd, de lemn. Auzeam zgomotele astea prin somn, şi nu mă supărau, dimpotrivă, făceau ca minutele rămase până la sculare să fie şi mai dulci, pentru că oamenii care lucrau acolo se sculaseră deja de mult, sufereau de frig, încovoiaţi în vântul sărat, iar eu stăteam culcat în patul cald, încă mai stăteam, şi minutele mele mi se păreau o veşnicie. Acelaşi lucru îl simţeam când portarii începeau, încă pe întuneric, să cureţe zăpada cu lopeţile. O răzuiau. Spărgeau gheaţa. Se suduiau cu voce joasă între ei. Spre deosebire de mine, ei nu se bucurau de zăpadă. Nu o aşteptau, ca mine, încă de la jumătatea toamnei, deschizând dimineaţa ochii, ridicând privirea şi încremenind: s-a luminat tavanul de la reflexele străzii albite peste noapte?

Acum nu mai iubesc nici eu zăpada.

Săptămâna trecută s-a citit Canonul de Pocăinţă al lui Andrei din Creta, iar astăzi a început Săptămâna Patimilor. L-aş ruga pe Geiger să-mi aducă Canonul de Pocăinţă, dar e puţin probabil să îl aibă.

Mi-e dor de Valentina. Oare se va întoarce?

Miercuri

Geiger mi-a povestit că ideea îngheţării le-a venit autorităţilor după moartea lui Lenin. Convingându-se cu exemplul lui Lenin că după moarte conducătorul statului suferă aceleaşi modificări ca şi cetăţeanul de rând, autorităţile au fost cuprinse de nelinişte. O soluţie li s-a părut păstrarea cadavrelor în stare îngheţată până când ştiinţa avea să fie capabilă să prelungească viaţa biologică. Grija lor firească pentru o existenţă după moarte a şi servit, după cum a spus Geiger, drept impuls pentru cercetările în domeniul congelării. Să îl congeleze pe însuşi conducătorul proletariatului mondial nu încercaseră, iar să-l îmbălsămeze s-au apucat când se descompusese deja de tot.

Geiger a amintit de grupul academicianului Muromţev, însărcinat după moartea lui Lenin să se ocupe de problemele congelării.

— Îţi este cunoscut acest nume?

— Îmi este, răspund nesigur. Da, parcă îmi este...

Multe dintre cele pe care le citisem la american fuseseră făcute, după cum se vede, încă din anii ’20, de către Muromţev. Şi şobolanii, şi iepurii – toţi fuseseră îngheţaţi şi dezgheţaţi excelent în laboratorul lui –, totul, cu excepţia maimuţelor, care în Leningradul de atunci erau, asta e, de negăsit. Laboratorul a lucrat cu mare succes – din 1924 până în 1926, când Muromţev a fost arestat.

După cum mi-a explicat Geiger, în anul 1926, academicianul a refuzat categoric să îl congeleze pe Feliks Dzerjinski[23], care, după un discurs de două ore la o plenară a ŢK[24], fusese lovit de apoplexie. Savantul a explicat refuzul de a-l congela pe Dzerjinski prin faptul că ştiinţa nu este încă pregătită pentru experimente atât de complexe. A încercat în tot felul să demonstreze că trecerea de la şobolani la Dzerjinski este imposibilă fără experienţe pe forme intermediare, dar nu l-au ascultat.

Muromţev a fost acuzat de sabotaj. În versiunea acuzatorilor, el nu l-a congelat pe Dzerjinski pentru că nu a dorit ca Feliks cel de fier să fie cândva, în viitor, dezgheţat. După câteva săptămâni de interogatorii, acuzatul a acceptat această versiune. A recunoscut că i-a fost milă de urmaşii care ar fi fost nevoiţi să aibă de-a face cu Dzerjinski, dar şi că a sabotat totalmente intrarea conducerii Ţării Sovietelor în nemurire.

Joi

La primul interogatoriu nu m-au bătut. Anchetatorul Babuşkin, care făcea interogatoriul, doar a notat datele procesului-verbal. M-a mai întrebat dacă recunosc participarea mea la complotul organizat de Voronin. A spus că recunoaşterea sinceră mă va scuti de multe necazuri. Am negat toate învinuirile, şi Babuşkin m-a ascultat gânditor. În ziua aceea arăta obosit. Atunci mi-a şi trecut prin minte că, într-un fel, chiar corespundea numelui său[25].

După interogatoriu am fost dus într-o încăpere întunecoasă care mirosea urât. Cum am zăbovit puţin în faţa uşii deschise (priveliştea era înspăimântătoare), m-au împins cu forţa peste prag. M-am împiedicat de ceva şi am căzut. Un timp am zăcut cu faţa în jos. Ochii îi aveam închişi, dar nasul inspira duhoarea încăperii, iar palmele simţeau podeaua de lemn moale, aproape putrezită. Fusese cândva de lemn, dar îşi schimbase natura din pricina umezelii şi a mizeriei. Zăceam fără să mă mişc, parcă tot mai speram ca cele ce se petreceau erau în vis, că trebuie să nu expir, să nu mă mişc, şi mai ales să nu mă trezesc în acest loc al visului, ca să nu devină realitate.

Speranţele mele nu s-au adeverit. În cele din urmă m-am ridicat totuşi. La început în patru labe, după aceea de tot. Am văzut siluetele tovarăşilor mei de cameră – atât am desluşit. Unul dintre ei mi-a arătat locul meu pe prici. Nu m-a întrebat nimeni nimic, iar eu nu am spus nimic. M-am culcat, şi de data asta chiar am adormit, şi am dormit adânc, fără vise. Peste noapte m-a trezit un geamăt al cuiva, pe urmă am adormit din nou. Dimineaţa, când s-a dat deşteptarea, nu puteam pricepe unde sunt.

La al doilea interogatoriu, Babuşkin m-a bătut. Probabil că în ajun

nu fusese chiar în cea mai bună dispoziţie şi hotărâse să nu înceapă cu o treabă de mântuială. Dar e posibil şi ca seara să fi avut nişte treburi. De data asta, Babuşkin era în formă şi nu se grăbea nicăieri. M-a pus pe un scaun, mi-a legat mâinile şi picioarele, după aceea şi-a suflecat mânecile cămăşii şi m-a lovit cu toată puterea în faţă. Am simţit cum îmi şiroieşte sângele din nas pe buze şi pe bărbie. Când am căzut de pe scaun, Babuşkin mi-a smuls ghetele şi m-a bătut cu o bâtă de lemn peste călcâie. Era cumplit de dureros, dar nu ducea la schilodire. Probabil nici chiar în departamentul lui nu era încurajată schilodirea.

Când m-a legat şi şi-a suflecat mânecile, nu mi-a fost frică. M-am gândit că vrea să mă sperie. Dar el nu speria – el bătea, şi o făcea chiar cu o anume desfătare. În tăcere. Tăcut am fost şi eu. După aceea am văzut în viaţa mea multe bătăi, ele erau însoţite de zbierete şi înjurături, dar bătaia aceea, din pricina liniştii ei, a fost cea mai neobişnuită. După ce a pus întrebarea, o singură dată, Babuşkin a hotărât să mă bată până răspund. Eu nu din eroism am tăcut. Căzusem parcă într-o stare de leşin şi înţelegeam doar vag ce se petrece.

Văzând că nu primeşte răspuns la întrebare, mi-a pus-o totuşi pe cea de-a doua.

— Cum l-aţi – bătându-mă, Babuşkin păstra în chip ciudat acest *dumneavoastră* – cum l-aţi omorât pe vecinul dumneavoastră Zareţki? Zareţki ne-a scris că l-aţi ameninţat că îl omorâţi, doar că noi nu i-am dat atenţie. Mi-a fluturat prin faţă scrisoarea lui Zareţki. Şi rău am făcut.

La al treilea interogatoriu am fost dus, ţinut de subsuori, de doi paznici. Atât de tare mi se umflaseră picioarele de pe urma bătăilor, că nu mai puteam merge singur. Ghetele nu-mi mai încăpeau, şi picioarele mele goale se târau pe pardoseala de piatră a coridorului. La acest interogatoriu, Babuşkin mi-a citit declaraţiile lui Averianov, care descrisese în detaliu rolul meu în complotul contrarevoluţionar al lui Voronin. La acest interogatoriu am mărturisit că am participat la complot şi am recunoscut că l-am omorât pe Zareţki.

Vineri

Geiger mi-a adus Canonul de Pocăinţă, şi l-am citit toată ziua. Încet, oprindu-mă.

De unde voi începe a plânge faptele vieţii mele cele ticăloase?
Ce începere voi pune, Hristoase, tânguirii de-acum?[26]

Duminică

Astăzi este Paştele. Azi-noapte am fost cu Geiger la catedrala Sfântul Vladimir, unde mă duceam în anii dinainte. La început nu a vrut să

mă ducă acolo, se temea că fiind adunată atâta lume o să iau vreun virus, dar am insistat. Cum toată strada era înţesată de maşini, am lăsat-o pe a noastră după colţ. Era, într-adevăr, lume multă.

Afară, miliţia încerca să facă faţă îmbulzelii; cu greu am reuşit să intrăm. Şi înăuntru era multă lume. Nu era aer. Nu se schimbase nimic acolo, doar icoanele se întunecaseră de tot. Geiger a cumpărat două lumânări, şi am încercat să ne facem loc mai în faţă. Ceea ce nu s-a dovedit tocmai simplu. Ne-am alăturat unui flux îngust care înainta prin smucituri. Abia după câteva minute de stat ne-am dat seama că era *flux* – aşa de încet se mişca. Ceara lumânării îmi cădea pe degete, fără să mă ardă. Am mirosit – nu era ceară, ci parafină.

Şi mi-am amintit un alt Paşte – fără lumânări, şi nici măcar în biserică, ci sub cerul liber. Nu era doar aşa, liber, era fără nori, fără sfârşit, cu fulguraţii de auroră boreală jucând pe el. Singura dată din memoria mea când pe noi, deţinuţii, ne-au scos noaptea din companiile corecţionale; şi noi ne-am strâns lângă biserica cimitirului. Aşa un Paşte nu mai văzusem niciodată şi, probabil, nu o să mai văd. Cum biserica o umpluseră cu precădere episcopii, pentru preoţi şi mireni aproape că nu mai rămăsese loc.

Noi stăteam printre morminte, în troienele care se topeau, şi prindeam cuvintele slujbei care ajungea la noi prin uşile deschise. Şi mirosea deja a primăvară, şi vântul era cald, şi sub picioarele noastre zăceau *cei din morminte*. Pentru prima dată după multe luni pe insulă, mi-am simţit inima uşoară. Noi ştiam că după noaptea de nesomn ne aşteaptă o zi chinuitoare de muncă, dar nimeni nu s-a întors la companie, fiindcă sentimentul de fericire care ne cuprinsese era mai de preţ. Până şi cei care se aflau abia la începutul unei lungi perioade de lagăr au crezut într-o apropiată eliberare. O vedeau limpede în strălucirea nocturnă a cerului.

Marţi

Ieri a fost mult aşteptata conferinţă de presă. Aşteptată, ce-i drept, nu de mine, nu eu eram nerăbdător. Eu doar mă frământam: cum aveau să mă primească? În noaptea precedentă n-am dormit, şi nici în noaptea de după. Abia astăzi, ziua, am izbutit să adorm. M-am trezit acum – seară, afară e întuneric, e neplăcut. Simt că se apropie agitaţia dinainte, la noapte iar n-am să dorm: cum o să trăiesc acum? Am fost acoperit de anonimatul meu ca de o zăpadă. Dar acum? Toată lumea îmi ştie acum faţa, sunt o celebritate, numai că eu n-am deloc nevoie de asta. Dacă aş fi contemporan cu prezentul, notorietatea mea m-ar bucura, cred că m-aş scălda în ea. Numai că eu le sunt străin, ce să caut eu printre ei? Se uită la mine ca la un peşte în acvariu, în ochii lor e doar curiozitate. Mă simt nu ştiu nici eu cine. Exact ca în

copilărie, când am fost împins în mijlocul sălii şi mi s-a spus: du-te fără frică.

Dar mie mi-e frică. Înainte să intru în sala de conferinţe, mă uit prin uşa întredeschisă – puzderie de oameni, camere de luat vederi. Mi se spune că mulţi n-au reuşit să răzbată. Şi, brusc, recunosc această sală. Am fost în ea când eram la universitate. Aceasta e oare universitatea? Şi faptul că îmi amintesc sala nu înseamnă că am învăţat aici? Asta da întrebare. Am atâta minte să n-o pun nimănui... A reieşit că nu e universitatea. Fără să întreb, mi se spune că suntem în clădirea Academiei de Ştiinţe. Deasupra scării de onoare (mi se arată) e mozaicul *Poltava* al lui Lomonosov. N-oi fi fost academician în viaţa trecută?

Când intru cu Geiger şi cu vicepreşedintele Academiei de Ştiinţe în sală, toată lumea aplaudă. Vicepreşedintele spune că, după părerea lui, aceste aplauze sunt pentru capacitatea ştiinţifică a Academiei Ruse şi pentru curajul omului care sunt eu. Când pomeneşte de curaj las ochii în jos, fiindcă despre îngheţare, cu tot ce a însemnat ea, îmi amintesc vag. Ca şi despre curaj.

Câteva dintre aceste circumstanţe se lămuresc când ia cuvântul Geiger. El le comunică celor de faţă că îngheţarea s-a făcut în lagărul cu destinaţie specială Solovki de către grupul academicianului Muromţev, care s-a aflat acolo cu tot colectivul său. Îmi mut privirea la Geiger, şi el, fără să se întrerupă, îmi confirmă din cap. Când a vorbit cu mine despre Muromţev nu a pomenit de Solovki. De fapt, aş fi putut să ghicesc asta.

Geiger vorbeşte încă mult, se opreşte asupra particularităţilor conservării mele, asupra detaliilor medicale ale dezgheţării, dar nu îl mai ascult. Multe încep să se aşeze la locul lor în memoria mea – insula, chinurile, frigul. Mai cu seamă frigul – cosmic, de nebiruit –, care tot creştea, şi, după cum se vede, iată cu ce s-a terminat.

Temându-se să nu pericliteze reabilitarea mea, Geiger nu le dă voie ziariştilor să îmi pună întrebări despre trecut. Ei întreabă despre prezent. La primele întrebări răspund cu o voce guturală şi din când în când îmi dreg glasul. Temperatura – spun – e normală. Tensiunea se încadrează în normal. Simt întruna cu buzele suprafaţa care fâşâie a microfonului, mă aud pe mine parcă dintr-o parte. Pauzele din discursul meu sunt umplute de declicurile aparatelor foto. Spun nişte fraze scurte şi mă ruşinez singur de mine: aşa ar putea răspunde un babuin dezgheţat, nu o persoană din Veacul de Argint.

— Se ştie că în primele săptămâni de după dezgheţare aţi avut unele probleme cu sănătatea. Acum vă simţiţi mai bine?

— Mai bine... Încerc să fiu mai degajat. Cel puţin e mai bine decât în azot lichid.

Aplauze: ce tip, s-a decongelat şi glumeşte! Simt că mă înroşesc.

— Dar cu Blok aţi vorbit? se strigă din rândurile din spate.

Geiger se ridică şi dă mustrător din cap.

— Doar am rugat...

— L-am văzut la o seară de poezie, răspund, dar nu am vorbit. Cu Remizov[27] am vorbit, la o coadă. El locuia pe linia lui 14...

— Despre ce aţi vorbit?

Geiger bate ameninţător cu creionul în microfon.

— Nu-mi amintesc. Mă umflă râsul, dar mă silesc să mă stăpânesc. *Eu* mă duceam după alimente pe linia lui 8, şi *el* tot pe linia lui 8. Şi nu ştiam că e Remizov, abia pe urmă am înţeles, după o fotografie.

Buzele mi se întind într-un zâmbet, şi în sală încep toţi să zâmbească. Râd în hohote, şi toţi râd în hohote. Încep să plâng în hohote, iar în sală e linişte. Geiger se repede la mine (scaunul i se răstoarnă cu un bubuit), mă ia pe după umeri şi mă scoate pe uşa din spate afară. Acolo ne aşteaptă maşina. Mă scutură frisoanele – aşa am dârdâit în toţi anii aceia. Şi niciodată n-o să mă mai încălzesc.

Miercuri

Dar am vrut mult să vorbesc cu Blok. Eu, care ştiu prea puţine pe dinafară, învăţasem poezia lui *Aviatorul.* Iată începutul ei:

Un zburător ca o săgeată
În slobod iureş, năzdrăvan,
Ca o fantasma-naripată
Porni-n albastrul ocean.[28]

Chiar aflaseră pentru mine numărul de telefon al lui Blok, dar n-am telefonat. Numărul ăsta mi-l repetam zi şi noapte. Pot să îl spun şi-acum: 6-12-00.

Joi

Din Kem[29] am fost duşi cu şlepul *Clara Zetkin.* În cala închisă etanş, fără lumină şi fără aer. Din lotul de deţinuţi, m-am urcat pe şlep printre ultimii, aşa că am rămas pe scară, chiar lângă ieşire. Erau mai puţini acolo, şi prin crăpăturile trapei care dădea pe punte pătrundea aerul marin. Asta mi-a salvat viaţa. Mulţi dintre primii care fuseseră împinşi în cală au fost striviţi ori s-au sufocat.

Cam la o oră după ce am părăsit cheiul din Kem s-a dezlănţuit o furtună. Valurile Mării Albe sunt mai mici decât cele de ocean, dar sunt mai greu de suportat – poate tocmai fiindcă nu sunt înalte. Cei mai slabi au început să vomite de la cel dintâi balans. Oamenii erau îndesaţi în cală ca sardelele în butoi, vărsau pe ei şi pe cei din jur. Din

cauza asta li s-a făcut rău şi celor care nu se temeau de obicei de tangaj.

Dar răul abia avea să urmeze. Când vasul a început să se lase când cu un bord, când cu celălalt, s-au auzit nişte ţipete sfâşietoare. Mureau cei care erau lângă bord. O masă de oameni, de mii de puduri, i-a presat de fierul ruginit al şlepului şi i-a făcut turtă. Mai târziu, când au fost târâte pe chei, trupurile lor mutilate lăsau dâre de dizenterie.

Am vărsat şi eu – mi s-a întors stomacul pe dos. Frica de înec, care mă cuprinsese în primele minute de balans, a trecut repede. Nepăsarea apărută îmi creiona imaginea adâncurilor reci unde nu aveam să mai vărs şi nu aveam să mai aud strigătele celor care mureau. Unde nu e escortă. În ceasurile acelea cumplite nu m-am gândit, cine ştie de ce, că nici unuia dintre noi nu-i va fi dat să iasă din bezna şi duhoarea aceea, că, până şi pe fundul fundului, trapa ruginită a *Clarei Zetkin* va rămâne închisă etanş şi noi vom pluti veşnic în fecalele şi borâtura noastră.

În Golful Prosperităţii ne-au scos pe chei îmbrâncindu-ne. S-a dat ordin ca aceia care nu erau în stare să meargă să fie traşi de ceilalţi deţinuţi, Şi cei care mergeau, şi cei care nu puteau să meargă simţeau cam acelaşi lucru. Eram fericiţi că rămăseserăm vii, fiindcă niciunul dintre noi nu văzuse în viaţa lui ceva mai înspăimântător decât pântecul *Clarei Zetkin.* Atunci ni se părea că nici nu vom mai vedea.

Pe mal ne-au pus rânduri-rânduri şi au început să ne înveţe să răspundem la salutul conducerii. Am strigat „Trăi...” comandantului de grupă, comandantului de companie şi şefului lagărului. Şeful lagărului, Nogtev, s-a clătinat, beat, în faţa rândurilor şi s-a declarat nemulţumit de salut, pentru că nu am strigat toţi odată. După toate cele îndurate pe mare, nu mai aveam vlagă. Voiam teribil să dorm. Ca să nu adorm, am tras adânc în piept aerul marin, care făcea parte din lumea liberă dinainte. Înseamnă, mă gândeam, că o parte a acestei lumi va rămâne totuşi în viaţa noastră.

Ne-am repetat salutul de un nesfârşit număr de ori. Vântul îl împrăştia pe toată insula, dar asta nu l-a făcut cu nimic mai bun. *Trăi* al nostru era considerat insuficient de energic, dar este de crezut că aşa şi era. Pentru un *trăi* energic nu aveam pur şi simplu putere. Strigau bandiţi şi academicieni, episcopi şi generali ţarişti, dar vocile lor nu se contopeau într-un singur strigăt. Eu eram în primul rând, alături de generalul Miller. Era general combativ, care făcuse Marele Război la o vârstă încă destul de tânără. În jurul nostru zburau pescăruşi, am fost atent – şi ei strigau *trăi,* şi, pare-se, mai bine decât noi, de vreme ce de la ei Nogtev n-a avut pretenţii. Cu siguranţă, pentru o clipă am adormit totuşi...

Când am deschis ochii, Nogtev se îndrepta deja spre noi. Am fost sigur că din cauza mea. Că înfăţişarea mea nemilitară i-a stârnit mânia

şefului lagărului, şi că acum venea să mă înveţe minte. Dar nu; nu a venit la mine, ci la Miller, model de ordine şi de ţinută. Cu ochiul lui format, Nogtev l-a remarcat imediat pe cel care era aşa cum el nu ar fi putut să devină niciodată. S-a apropiat în scurta lui de piele cu un pas tot mai întins – golanul golanilor. Scoţându-şi din mers revolverul.

— Cum stai în faţa comandantului? a urlat Nogtev. Comandantul să-l mănânci din ochi, jigodie!

Miller s-a uitat liniştit la Nogtev. Şi-a îndreptat sacul pe umăr cu o mişcare în care nu era nici agitaţie, nici frică. Cu un scârţâit al scurtei de piele, Nogtev a lipit revolverul de fruntea generalului şi câteva clipe a tărăgănat. În secundele acelea am fost sigur că nu va mai trage. Ochi înguşti. Un fir de păr scăpat pe pomeţii de mongol, raşi. În asemenea cazuri, zăbava înseamnă renunţare.

Nogtev a tras.

Două caraule l-au tras de picioare pe cel ucis spre ghereta pazei. Au luat din mers şi sacul. Cadavrul a rămas să zacă într-o poziţie ciudată – pe-o parte, cu o mână sucită nefiresc. Ochii – deschişi. Generalul continua să privească la ce se petrecea pe mal cu calmul dinainte.

După aceea, s-a făcut cu noi instrucţie. Ne-am întors la dreapta, la stânga şi împrejur, şi ne adia vântul cald de vară, pentru că până şi la Solovki vara e caldă. Şi în vântul acela, mirosul de răşină de pin şi de fructe de taiga era amestecat cu prospeţimea mării. Marea Albă nu mirosea ca mările sudice, dar prospeţimea ei pătrundea în fiecare celulă a corpului. Soarele care nu apune al nordului strălucea pe crestele valurilor. Noi stăteam cu spatele la golf, dar, când ne întorceam, strălucirea aceea se vedea, şi mă bucuram cu adevărat. Îmi amintea marea în împrejurimile Aluştei, unde fusesem la odihnă cu părinţii mei în anul 1911.

Vineri

Da, Aluşta. Stăteam în zona Professorski Ugolok, în vila juristului Hiacintov, care condusese cândva teza de doctorat a tatei. Când nu a mai fost nicio îndoială că familia Hiacintov îşi va petrece vara lui 1911(?) la Nisa, bătrânul l-a invitat pe fostul său elev să stea la vila lui din Crimeea. Aşa ne-am trezit noi la Aluşta – exact în anul 1911.

Professorski Ugolok era la o jumătate de oră de mers pe jos de poştă. Cu zece copeici puteai ajunge acolo cu tramvaiul, dar noi nu-l luam aproape niciodată. La poştă mergeam pe jos, era plimbarea noastră de seară. Mergeam pe lângă chiparoşi, măslini şi tufe de ienupăr şi inspiram aerul umed, înmiresmat. Aerul de Piter e şi el umed, dar umezeala lui e rece şi neplăcută, aş spune că ea nu mângâie. Ceea ce scriu astăzi nu puteam încă exprima atunci, dar simţeam profund.

Plaja. Iubeam neînchipuit de mult plaja. Zgomotul cu care se izbeau valurile – solemn, dens, ca başii în fosa orchestrei. Umblatul ud pe nisip, ca pe urmă iar să intru în apă. Şi după aceea, gata, pe nisip – cu urechile pline de apă. Pe lângă mine – ţipete, lovituri de minge. Care clatină apa în urechi, dar nu trec prin ea, se aud ca de departe. Te răsuceşti pe-o parte, şi dopul de apă se desfundă, scurgându-se, firişor invizibil, pe ureche. Zgomotele redevin acute. În mijlocul cerului – soarele. Te uiţi la el printre degetele pe care nu le ţii lipite strâns – să vezi, într-o clipă le şi pârleşte. De altminteri, degetele sunt deja trandafirii pe margini.

Edificiile de nisip. Nisipul ud se scurge de pe degetul mijlociu, încremeneşte în chip de turnuleţ. Spre mare – ziduri întărite cu pietricele. Iar valurile îşi rostogolesc leneş marginea înspumată până la ele. Zidurile nu rezistă mult valurilor, iar după aceea trebuie ridicate din nou şi trebuie adâncit şanţul din faţa lor. În general, să fii stăpânul unui castel înseamnă treabă, nu glumă.

Stăpâni suntem doi – eu şi Mitea Dorn, fiul renumitului chirurg moscovit. Castelul îl fortificăm împotriva unui posibil atac al sălbaticilor, care e de aşteptat (normal) dinspre mare. Sălbaticii sunt feroce, au vorba guturală, neplăcută. Sunt canibali. Vin în pirogi, înghiţind totul în cale. Dar mie şi lui Mitea ne este aşa de bine, şi nu ne paşte niciun pericol pe insuliţa noastră verde. Din vârfurile turnurilor de pază cresc crenguţe de chiparos, care se mişcă frumos în vânt.

Din când în când se rostogoleşte câte un val puternic. Trecând de-a lungul fortificaţiilor noastre, nu că le distruge, dar le roade, le netezeşte contururile. Le face cu câteva sute de ani mai vechi – cam cum e fortăreaţa din Aluşta, ascunsă, nu departe de-aici, în verdeaţă. Rostesc în gând cuvântul *Aluşta* şi îi descopăr însuşiri cu totul noi pentru mine. Ce cuvânt ud şi strălucitor – zici că e un harbuz în soare. Aluşta... Mitea Dorn observă cum mi se mişcă buzele, dar nu întreabă nimic.

Iată, plecăm de pe plajă, în pantaloni scurţi şi cămaşă, cu panamale pe cap. Ne e ruşine să purtăm pălării de copii, dar tatăl lui Mitea ne explică... Nu aud cuvintele doctorului, în capul meu sunt ceaţa şi oboseala de după plajă. Observ mişcările mâinilor lui păroase, cu oscioare ieşite în afară la încheieturi. Degetele lungi, făcute parcă anume pentru bisturiu, degetele – cu ele taie, taie, taie carne omenească. Părul de pe falangele degetelor e decolorat, se vede numai când e ud.

Sub haine începe să se simtă sarea de mare, îţi strânge pielea. Când aplec capul, îmi vine soarele pe grumaz. După baie e plăcută căldura lui, şi merg cu capul plecat. Sub picioare – pietriş, crenguţe de chiparos; uneori – cărăbuşi şi şopârle. Şopârlele le iau în palmă, şi ele

se prefac că mor. Ştiu că e o şmecherie de-a lor, dar şi eu mă prefac la rândul meu că le cred: le pun cu grijă pe iarbă. De câte ori n-am vrut mai târziu să mă prefac mort – să mă pună tot aşa pe iarbă şi să nu mă mai atingă. Numai că nu te credeau, aşteptau să mori cu adevărat.

Sâmbătă

Mă uit deja de câteva săptămâni la televizor cum îi bombardează americanii pe sârbi. De ce, pentru ce? M-am gândit să îl întreb pe Geiger când o să vină, dar am uitat, pentru că Geiger a venit să îmi spună că Valentina şi-a dat demisia. Soţul ei vrea ca ea să fie preocupată numai de viitorul lor copilaş. Şi nu de Geiger, adaug de la mine.

— Dar cum e cu disertaţia ei? întreb. Şi de ce mie nu mi-a spus niciodată despre familia ei?

— Eşti gelos?

Nu, nu sunt gelos. Mă doare când din viaţa mea pleacă oameni. Toţi contemporanii mei au plecat, iar acum a plecat şi Valentina.

Da, Geiger mi-a mai spus că adună documente pentru reabilitarea mea. Se vede că eu am reacţionat cam cu nepăsare, de vreme ce el a început să îmi explice cu de-amănuntul. Reabilitarea e necesară, mă rog, pentru anularea antecedentelor, deşi el, Geiger, înţelege că eu personal nu am nevoie de nicio reabilitare. Chiar – oare am nevoie?

Luni

Astăzi m-au dus la televiziune. Se află în Petrogradskaia Storona, nu departe de Kamennoostrovski Prospekt – iată, vasăzică, de unde vine radiaţia fermecată. Ce ciudat, acest mister are o adresă în oraş... Când am trecut pe Kamennoostrovski, am recunoscut câteva case de la începutul secolului. În una dintre ele am fost cu puţin timp înainte să fiu arestat, trebuia să duc înapoi nişte cărţi pe care le luase profesorul Voronin ca să le citească. Ce ciudat: omul nu mai este, dar cartea continua să trăiască.

La televiziune, mai întâi m-au machiat: mi-au pudrat faţa, mi-au pulverizat pe păr un lac dintr-un flacon metalic. Pe timpul meu, asta se numea pulverizator, dar acum – spray. Spray, sigur, e mai scurt. În engleză sunt multe astfel de cuvinţele – micuţe, sonore, ca mingea de ping-pong – comode şi, în general, economice. Numai că înainte nu se făcea economie la cuvinte.

În studio mi s-a pus un microfon. Mi s-a spus că discuţia va fi înregistrată, nu în transmisie directă (pronunţ aceste cuvinte ca pe apă!), ca să nu am emoţii. De fapt, nici nu am avut emoţii – la înregistrare e ca la înregistrare. Emoţii ai când sunt în jur mulţi

oameni, se uită la tine, te mai încurajează, sau, să zicem, te întrerup – pe când aici? Linişte. Calm desăvârşit. Prezentatoarea e cordială, stă picior peste picior. Am văzut-o de multe ori pe ecran – întotdeauna stă aşa. În mână are un pix cu pastă, care pare a se învârti singur în jurul axei sale. Străluceşte în lumina reflectoarelor. Degete lungi, pline de inele. E clar, să învârteşti un pix cu degete ca astea e o ocupaţie profitabilă.

— În fiecare zi vă amintiţi ceva nou?

— În fiecare.

— Ce v-aţi amintit astăzi?

Fustă scurtă, i se văd genunchii. Răspunzând, încerc să nu mă uit mai jos de talie.

— O casă de pe Kamennoostrovski. Am trecut pe lângă ea şi am recunoscut-o. Are, ştiţi, nişte balustrade interesante... Împletite. Şi crini din fier forjat – ceva extraordinar de frumos. Cu puţin timp înainte să fiu arestat, am urcat pe această scară şi am atins lemnul cu palma. Netezimea aceea, nu ştiu de ce, mi-a rămas în minte, degetele mele o simt şi-acum. Mă dusesem la un apartament de-acolo – să înapoiez nişte cărţi. Aşadar, am sunat. S-a auzit zăngănitul zăvorului – nu scrâşnet, nu scrâşneşte, ci chiar zăngănit –, asemenea zgomote scot zăvoarele temeinice, cele de la jumătatea uşii. Am intrat – mirosul deosebit pe care îl are o casă în care sunt multe cărţi. Uşa a deschis-o o fată şchioapă – mi-am dat seama imediat, cine ştie de ce, că e şchioapă... Dar poate ştiam? Faţă îngustă, ochi înfundaţi – există un astfel de gen la Piter. Pe umeri, un şal. A mers înaintea mea, nestânjenită de faptul că şchiopăta. Şi peste tot, într-adevăr, cărţi, şi mai adusesem şi eu patru sau cinci. Mulţumesc, am spus. Uitaţi, am zis, am fost rugat să le aduc. Povestesc, probabil, multe lucruri inutile...

— Nu, de ce, totul e teribil de interesant. Pixul se învârtea tot mai repede între degetele ei. În ce fel v-a rămas în memorie ziua Revoluţiei din Octombrie?

— Ştiţi, nici nu mi-a rămas. Abia mai târziu, înţelegând ce zi a fost aceea, mi-am refăcut-o în memorie. Era, dacă nu cumva confund, lapoviţă. Mai exact, întâi a fost o ploaie care s-a transformat în ninsoare udă. Ieşisem să mă duc undeva, îmi uitasem acasă fularul, şi fulgii mi se topeau pe gât, îi simţeam topiţi pe pielea mea fierbinte. Era vânt, se întunecase devreme, ştiţi şi dumneavoastră că pentru Petersburg e cea mai scârboasă vreme...

Mai vorbeam, dar la un moment dat în stânga mea s-a iscat o uşoară mişcare: Geiger îi făcea semn prezentatoarei să încheie. Ea mi-a mai pus o întrebare şi a oprit filmarea. Mi s-a părut că era oarecum dezamăgită – ori pentru că o oprise Geiger prea devreme, ori de răspunsurile mele. Mai degrabă de răspunsuri: cred că nu auzise ce

voia.

După filmare m-au întrebat dacă aş putea găsi apartamentul la care mă dusesem. Mi s-a părut că aş putea – de vreme ce recunoscusem casa, de ce nu aş... Geiger a întrebat pentru ce este necesar. I s-a răspuns că s-ar dori să se filmeze momentul întâlnirii mele cu trecutul. Aşa s-ar şi intitula această emisiune – întâlnire cu trecutul. Geiger a spus că nu poate să mă lase pentru o emisiune cu un titlu atât de banal. I s-a propus să dea orice alt titlu, dar Geiger a continuat să şovăie. Nu era convins că o astfel de întâlnire va fi în folosul meu. Mai exact, considera că ea trebuia pregătită. Dar ei, cei de la televiziune, l-au înduplecat.

Când ne-am apropiat de intrarea principală, n-am recunoscut-o. În locul uşii sculptate din stejar stătea strâmb ceva căptuşit cu nişte şipci de lemn. Legănându-se în curent, scotea un scârţâit. Unul dintre cei doi operatori TV a bătut în şipci cu degetele. „Cherestea”, a spus. A dispărut în întunericul dinăuntru. Ai doilea operator a propus să fiu filmat în timp ce mă apropiam de uşă. M-au dus în colţul casei şi m-au rugat să mă apropii încă o dată şi să intru. M-am apropiat şi am vrut să deschid uşa, dar deodată am văzut că în loc de clanţă era un şurub lung. Am zăbovit o clipă: întâlnirea cu trecutul îşi pierduse chiar din primul moment ţinuta. Am început să trag cu degetul mare şi cu arătătorul de şurub, dar uşa nu s-a deschis de prima dată. M-am uitat la degetele mele: filetul lăsase urme vizibile. Am mai apucat o dată şurubul, cu putere. Uşa s-a deschis.

Scara principală m-a întâmpinat cu un miros înţepător de urină. Lumină nu era – doar raza de la camera TV. Îmi bătea drept în ochi, nu vedeam nimic. Picioarele le puneam pe trepte pe dibuite. Urcam, şi raza urca şi ea dintr-o parte; m-am împiedicat, şi s-a împiedicat şi raza: călcaserăm împreună pe aceeaşi treaptă tocită. Pentru autenticitate, am pus mâna pe balustradă. Era în felul lui un gest de efect, întru totul corespunzător întâlnirii cu trecutul, dar mâna n-a putut înainta frumos, lunecând. În locul netedului cizelat – pe care, repet, şi-l amintea mâna mea –, am simţit o bară de metal pe care nu se mai afla lemn. Şi cu toate că nu se vedea aproape nimic, picioarele m-au dus singure la uşa care trebuia.

Geiger a sunat, şi, în spatele uşii – mai întâi abia auzit, apoi tot mai tare –, s-a auzit un târşâit. La limita de sus a zgomotului (se pricepeau să târşâie acolo, în apartament), uşa s-a deschis. În prag a apărut un bărbat într-un maiou perforat. Era chel şi nu părea treaz. Când l-a ajuns raza camerei, a mijit ochii şi a întrebat în ce scop este filmat. I s-a explicat că eu fusesem în acest apartament în 1923 şi că aş dori să intru şi acum. Omul în maiou nu s-a mirat, dar a spus că azi nu poate să mă lase. Azi are musafiri. A propus să venim mâine.

În felul lui, avea dreptate. Pentru cineva care aşteptase aproape

optzeci de ani, încă o zi nu conta. Mi i-am imaginat, nu ştiu de ce, pe musafirii lui – probabil şedeau şi ei tot în maiouri, şedeau de mult. Şi aveau să şadă şi de-acum înainte. Ştiam că nu voi mai veni aici, pentru că altfel aveau să rămână cu mine ei, nu cei care locuiseră aici înainte. Ei aveau să ocupe în memoria mea locul celor dinainte, aşa cum ocupaseră apartamentul lor. Şi mi-am amintit numele de familie al oamenilor care locuiseră înainte în acest apartament: Meşceriakov.

Primul a ieşit afară Geiger. Lăsându-i să treacă pe toţi ceilalţi, ţinea uşa de şurub. A început să spună că a fost în tot felul de ţări, şi că peste tot – cu tot războiul, cu toată revoluţia – la uşile de la intrare se păstraseră clanţele vechi. Se pare că se păstraseră destul de mult timp şi la Petersburg. La treaba cu clanţele se ajunsese relativ recent, când au început să le deşurubeze ca să le vândă la fier vechi. După părerea lui, dispariţia clanţelor a devenit semnul vizibil al sfârşitului unei vieţi normale. Începutul sălbăticirii treptate, dar neabătute.

Totuşi, ce importanţă dă omul ăsta clanţelor!

Marţi

Vila profesorului Hiacintov. Chiar şi pe căldura din Crimeea, ea rămânea răcoroasă. Venind de la plajă, aşteptam cu plăcere să mă afund în semiîntunericul vilei, care avea să-mi răcorească trupul încins. Răcoarea acestei case nu însemna şi prospeţime. Mai degrabă un îmbătător aer închis, care avea în el mirosul plăcut al cărţilor vechi şi al numeroaselor trofee oceanice, ajunse într-un chip de neînţeles la profesorul jurist. Răspândind un miros uşor sărat, stăteau pe rafturi stele-de-mare uscate, scoici sidefate, o carapace gigantică de broască-ţestoasă (era fixată pe un suport oblic), o sabie de peşte-sabie, un ac de peşte-ac, o cască colonială de plută şi măşti de indigeni. Cât despre indigeni, nu aveam nici cea mai vagă idee despre meleagurile lor. Poate aveau vreo legătură cu Robinson – contam foarte mult pe-atunci pe asta.

Dând cu grijă la o parte ofrandele mării, luam de pe rafturi cărţile profesorului. Erau volume de Mayne Reid şi Jules Verne, povestiri despre călătorii pe mare, descrieri de ţări exotice – lucruri infinit de depărtate de jurisprudenţă. În vila lui din Crimeea, profesorul Hiacintov aduna ceea ce visa el în copilărie, dar nu fusese să fie. Ceea ce nu era prevăzut de modul său de viaţă şi nu îşi avea locul în Corpul de Legi al Imperiului Rus. În ţările dragi inimii lui, bănuiesc că, în general, nu existau legi.

Stăteam turceşte într-un fotoliu de cimişir (la mirosurile casei se adăuga mireasma de cimişir) şi citeam cărţile lui Hiacintov. Dădeam paginile cu mâna dreaptă, iar stânga ţinea strâns o bucată de pâine cu unt şi cu zahăr. Muşcam şi citeam. Şi zahărul scârţâia pe buzele mele.

Din când în când ridicam ochii din carte şi mă gândeam cum devii jurist. Visezi la asta din copilărie? E îndoielnic. Eu am visat să fiu ba pompier, ba dirijor, dar jurist – niciodată.

Dar îmi mai imaginam că rămân în odaia aceea răcoroasă pentru totdeauna, că stau în ea ca într-o capsulă, că afară sunt revoluţii şi cutremure, că nu mai sunt acolo nici zahăr, nici unt, nici chiar Imperiul Rus, iar eu tot stau şi citesc, citesc... Anii care au urmat au arătat că în privinţa zahărului şi a untului am ghicit, dar, uite, cu statul şi cu cititul, vai, n-am nimerit. Noua viaţă nu predispunea la citit.

Da, important: pe unul dintre dulapuri stătea o Themis – exact la fel ca a noastră, doar că era cu balanţa, fiindcă nimeni din casa Hiacintovilor nu hotărâse, probabil, s-o rupă. Acum mi se pare că statueta asta i-o dăruise tatei chiar Hiacintov. Evident că fusese un lucru pe gustul lui.

Sâmbătă

Astăzi l-am întrebat pe Geiger:

— Mama mea a murit?

— A murit, a răspuns el. În ’40.

Duminică

Azi am fost cu Geiger la cimitirul Smolensk. Am început dimineaţa cu slujba de la biserica Maicii Domnului din Smolensk (eu am început-o, Geiger a stat afară), pe urmă ne-am dus la capela Sfintei Xenia. Xenia, după cum se vede, a fost canonizată nu demult. Ţin minte că m-am dus cândva cu mama la capelă, şi Xenia era venerată încă de-atunci: cei veniţi lăsau bileţele. Mama mi-a spus: „Scrie şi tu”. Am scris. Ce rugăminte oi fi avut?

O văd şi acum pe mama în ziua aceea de primăvară – cu o basma legată strâns, care parcă îi strângea trăsăturile feţei şi îi dădea o înfăţişare severă şi cumva deprimată. Mai întâi vremea fusese posomorâtă şi bătuse vântul, dar pe urmă, undeva chiar la margine, cerul s-a făcut albastru. Noi stăteam la mormântul tatei, iar albastrul s-a întins până a ajuns la locul durerii noastre, unde s-a oprit. Aşa că mama şi cu mine şedeam la hotarul dintre albastru şi gri, şi cerul aşa a rămas, nu s-a mai schimbat nimic pe el. Eu am turnat vodcă în păhărele, ea a tăiat feliuţe subţiri de pâine. Dosul palmei îi era străbătut de firele venelor, pe care parcă nu le mai văzusem până atunci. Poate apăruseră din pricina frigului. Dar poate că erau începutul bătrâneţii ei.

— De ce a murit?

Special am întrebat pe drum, ca să nu lămurim nimic la mormântul mamei. Odinioară, mama nu-mi dădea voie să vorbesc despre cei prezenţi la persoana a treia, iar acum ea era, oricum, prezentă. Am întrebat oarecum încurcat...

— De pneumonie. Geiger şi-a suflat nasul într-o batistă de hârtie. S-a spus că a răcit chiar aici.

Mormântul l-am găsit fără greutate, nu e departe de alee. După ce intrase mama în el, nu se schimbase nimic la suprafaţă. Mama a intrat în el în sensul strict al cuvântului – spaţiul fusese prevăzut pentru două locuri, şi, după cum mi-a spus Geiger, mama a fost îngropată deasupra bunicii. Era aceeaşi cruce de granit care fusese pusă de tata după moartea bunicii. După ce murise el, fusese gravat pe cruce şi numele lui. Când a fost îngropată acolo mama, nimeni nu a gravat nimic, pur şi simplu nu a avut cine să o facă. Chiar dacă nu e pus numele şi nu e o moviliţă, mama e aici şi, da, e prezentă. Se simţea asta.

Geiger a scos dintr-un buzunar lateral un recipient şi două păhărele de argint cu învelitori din piele. În recipient era coniac.

— În ’40 i s-a trimis o înştiinţare despre moartea dumitale, a spus Geiger umplând paharele. Interesant e diagnosticul: pneumonie. Îngheţându-te, cekiştii au dat dovadă de simţ al umorului. Pneumonie. Ai răcit în azotul lichid.

Am băut fără să ciocnim.

După această înştiinţare, mama nu a mai avut pe nimeni apropiat, nu a mai avut unde să se ducă în afară de cimitir. Stătea aici cu ceasurile, vorbea cu cei duşi. A murit de aceeaşi boală pe care mi-o atribuiseră mie în înştiinţare. Să fi fost întâmplător? N-am cum să aflu până când n-am să mă întâlnesc cu ea. Gândindu-mă la mama, îmi spuneam că putea să fi murit în timpul blocadei – poate pentru că în ultimele zile citisem despre blocadă.

— În acest cimitir sunt şi morminte ale altor oameni pe care i-am cunoscut, i-am spus lui Geiger.

El a încuviinţat din cap, dar n-a răspuns nimic – probabil aştepta să mai pun întrebări. Dar n-am întrebat nimic. Nimic. Ieşind pe poarta cimitirului, m-am gândit: bine că mama n-a apucat blocada.

Anastasia a apucat-o oare?

Marţi

Tata, răcit, face gargară în baie, iar eu mă instalez pe un taburet lângă el. Vreau să văd cu ochii mei lucrul acela misterios care produce în gât zgomotele gâlgâite, modulaţiile acelea ciudate – de la ghiorăit până la geamăt – pe care doar în astfel de ocazii le auzi de la el. Aşa urcă naturalistul spre marginea craterului, vrând să prindă clocotele

lavei înaintea erupţiei. La cererea mea, mama îmi dă o lumânare. Gâlgâiala din gâtul tatei abia dacă e luminată de flacără, iar faptul că este ascunsă constituie şi principala atracţie. Mai târziu, când am mai crescut şi făceam deja singur gargară ca un maestru, am descoperit că îţi reuşeşte şi fără voce. Reuşeşte – dar prost, fiindcă vocea amână expirarea şi o face mai puternică. În timp ce murmurul fără voce nu are forţă şi e jalnic.

Miercuri

Buştenii. Buştenii mari erau numiţi pe insulă buştihani. Treisprezece buşteni din aceştia avea sarcină fiecare să predea cekistului la terminarea schimbului. Lucram câte doi – deci în total douăzeci şi şase de buşteni. Sarcina era de neîndeplinit – cel puţin pentru cei care nu mai făcuseră o astfel de muncă.

Trebuia doborât copacul şi curăţat de crengi şi de noduri, dar mai întâi trebuia să răzbeşti la partea de jos a trunchiului, care se pierdea în zăpada adâncă. O dezgropam cu mâinile goale – lopeţi nu erau, nici măcar mânuşi nu se dădeau. Ca să ni se mai încălzească mâinile, dădeam zăpada cu picioarele – goale şi ele, fiindcă încălţămintea noastră consta în nişte opinci din coajă de tei pe care le încălţam peste obielele din pânză de sac. După ce curăţăm partea de jos a trunchiului, aduceam sub el un joagăr şi începeam să tăiem. La început, de îngheţat ce era trunchiul, dinţii alunecau, dar când pânza fierăstrăului intra în carnea pinului se mai uşura efortul. Date fiind mişcările identice, ritmice, timpul părea că dispare, iar tu te prăbuşeai în altă realitate. Şezând pe vine sau stând în genunchi, tăiam până când ne înţepeneau mâinile pe mânerele fierăstrăului. Atunci ne ridicam şi schimbam locurile, schimbând în acest fel şi mâinile. Aveam nevoie să ne ridicăm şi ca să ne încălzim cât de cât picioarele îngheţate.

Picioarele nu de puţine ori degerau şi trebuiau amputate. Ceea ce nu înseamnă că numărul celor cu un singur picior creştea brusc la Solovki – oamenii aceştia, de regulă, nu supravieţuiau. Mureau în infirmerie de epuizare ori pentru că, la amputare, cioturile erau înfăşurate în nişte cârpe prost spălate.

Aşa a murit Vasia Korobkov, cu care făceam eu pereche. Spusese de la amiază că nu îşi simte picioarele, dar niciunul dintre cekişti nu a stat să-l asculte. Am văzut că Vasia nu mai putea deja să dea la joagăr, nu mai putea nici să se ţină pe picioare, şedea în zăpadă lângă trunchi. Am încercat să dau mai departe singur, el doar atârna la capătul joagărului, şi braţul nu i se mişca. La terminarea schimbului am predat doar zece buşteni, mai puţin de jumătate din cât trebuia. Ne-au lăsat în pădure până dimineaţă, să ne îndeplinim toată norma. Vasia i-a rugat plângând pe cekişti să ne îngăduie să ne întoarcem la

companie. Nu ne-au îngăduit, au început să dea în el cu paturile puştilor, şi n-am fost scutit nici eu. Înjurăturile lor se pierdeau în viscol, chiar şi loviturile aproape că nu se simţeau de gros ce era rumeguşul alb.

Am rămas în pădure toată noaptea, dar nu am făcut nici măcar o bucată. La început, Vasia a zăcut pe zăpadă, pe urmă l-am pus pe un buştean, i-am scos opincile şi i-am frecat picioarele cu zăpadă – erau gheaţă, reci şi tari. În puterea nopţii era întuneric beznă, dar când s-a oprit deodată viscolul am văzut faţa lui Vasia la lumina lunii. Mai curgeau pe ea lacrimile, dar nu mai avea nimic jalnic şi plângăreţ – gerul îi înţepenise trăsăturile. Faţa lui pierduse putinţa de a plânge sau de a râde, apăruse pe ea ceva grav, dacă nu chiar solemn.

Din când în când fugeam încoace şi-ncolo ca să mă încălzesc, doar că anevoie – n-aveam putere. În zori, eu am luat-o de la capăt – fără să fi dormit şi fără să fi mâncat. Mi-au dat un alt tovarăş de muncă şi m-au pus să muncesc. Pe Vasia l-au târât doi deţinuţi la infirmerie, unde i-au amputat ambele picioare. După o zi a murit de septicemie.

Când, la un moment dat, i-am povestit lui Geiger cum munceam noi pe un ger de minus patruzeci de grade – fără îmbrăcăminte caldă, fără încălţăminte şi fără hrană –, mi-a spus că nu înţelege cum e posibil să rămâi în viaţă în asemenea condiţii.

Păi nici nu am rămas.

Joi

Am părăsit spitalul. Mai devreme sau mai târziu urma să o fac: Geiger a considerat că nu e indicat să trăiesc în continuare în climatul de seră al spitalului. Toată săptămâna ne-am ocupat de mutare, aşa că n-am mai avut deloc posibilitatea să scriu. Vorbind despre posibilitate, am în vedere nu atât timpul, cât altceva.

Asta însemnând locul unde m-am mutat: în vechiul meu apartament! Locuiesc din nou acolo, la intersecţia dintre Bolşoi şi Zverinskaia. Se vede că, la insistenţa doctorilor (a se citi: a lui Geiger), autorităţile orăşeneşti au răscumpărat fosta mea kommunalkă, au reparat-o şi m-au instalat acolo. Camera în care locuisem cândva cu mama a fost destinată personalului medical care mă îngrijea (cu precădere sorei Angela), în salon am fost instalat eu, iar camera lui Zareţki a fost lăsată pentru situaţiile în care mă vizita Geiger. Totul a fost făcut ca să mă obişnuiesc cât mai repede posibil în noul mediu.

Prima mea zi în noua locuinţă am petrecut-o singur. După câte înţeleg, aşa s-a manifestat tactul faţă de amintirile mele – şi am fost recunoscător pentru acest lucru. Umblam dintr-o cameră în alta. Totul e absolut altfel – podelele, uşile, cercevelele. Altfel e până şi mobila veche – special cumpărată înaintea mutării mele. Am deschis robinetul

de la bucătărie – zgomotul apei e cu totul altfel. În anii ’20 răpăia cu zgomot în chiuveta de tablă, dar acum nu mai răpăie. Şi chiuveta nu e din tablă. Ca înainte a rămas numai volumul încăperilor, dar nici de acest lucru nu sunt sigur. După cum mi s-a spus, în toţi anii care s-au scurs, apartamentelor la comun li s-a modificat de atâtea ori suprafaţa şi au fost reîmpărţite de atâtea ori, încât să cauţi asemănarea cu trecutul ar fi de-a dreptul fără sens.

Şi totuşi ea exista. În apartamentul proaspăt renovat, cu noua lui mobilă veche, această asemănare se făcea simţită într-un anumit fel. De exemplu, în faptul că ştiam cu precizie câţi paşi sunt de la fereastră până la uşă. În faptul că puteam să văd cu ochii închişi *ce* se vede de la fiecare fereastră. Dar mai ales: închizând ochii, mi se pare întotdeauna că aud glasurile celor care au trăit odinioară aici. Am înţeles pentru prima dată cât se poate de clar că i-am pierdut pe cei care au trăit aici, pentru totdeauna.

M-am întins pe pat şi am închis ochii. Voiam să pier, să nu fiu, să îngheţ din nou şi să nu mă mai dezgheţ. Am căzut într-un somn tulbure, vâscos. Somnul mă trăgea tot mai adânc şi tot mai fără de ieşire, încât nici nu mai înţelegeam dacă umbrele din casă le visez sau umblă peste tot aievea. Ştiam că în astfel de cazuri e nevoie de voinţa de a te trezi, de un efort, dar tocmai asta nu mă hotăram să fac, pentru că nu mai ştiam *ce* e mai îngrozitor – visul sau realitatea. Un astfel de sentiment aveam cândva pe insulă.

M-a trezit soneria de la uşă. Era Geiger – ce mult m-am bucurat! Dacă nu era el, nu m-aş mai fi trezit niciodată. A venit să mă vadă şi a adus o sticlă de coniac. Vocea lui calmă şi coniacul m-au liniştit. Acum nu mai voiam să dorm – voiam să mă aşez şi să stau de vorbă.

Printre altele, l-am întrebat pe Geiger dacă pot să ies şi singur. El a răspuns că e chiar necesar. A scos din buzunar un portofel şi mi l-a dat. Mi-a explicat îndelung valoarea bancnotelor, cum şi ce se plăteşte ş.a.m.d. N-am reţinut mare lucru. Am stat de vorbă până pe la două noaptea, iar pe urmă Geiger a dat telefon acasă şi a spus că rămâne peste noapte la mine. M-am gândit că nu ştiu nimic despre el – nici despre familie, nici ce preocupări are în afara activităţii lui. Că a stat astăzi cu mine cum e: în afara activităţii, sau face parte din ea?

Geiger s-a culcat în odaia lui Zareţki, pregătită pentru el, dar mie tot nu mi-e a dormi – m-am săturat de somn în timpul zilei. Stau şi scriu. Din când în când aud scârţâind arcurile patului de după perete. Bine că e Geiger, nu Zareţki.

Vineri

De unde voi începe a plânge faptele vieţii mele cele ticăloase?

Sâmbătă

Seara am stat la fereastră. Am zărit pe pervaz coniacul lăsat de Geiger – deschis, de altminteri. Mai întâi m-am uitat jos, la maşinile care treceau, iar pe urmă – la cer. Pe cer – avioane, atât de deosebite de aeroplane. Eu, aviatorul Platonov, beam din coniacul lui Geiger şi îmi aminteam aerodromul Komendantski, care, după cum se pare, nu mai există. Oare cum vine asta – nu mai există? Cum se poate duce de pe faţa pământului o întreagă lume, o întreagă viaţă cu bucuriile, tragediile şi descoperirile ei, când cu o aşteptare, când cu zgomotul plicticos al ploii acolo, pe băncile goale, când cu vârtejurile de praf vara pe câmpul rămas pustiu?

Unde este, te întrebi, această lume? Unde sunt femeile cu toalete elegante, care le oferă buchete aviatorilor? Unde sunt bărbaţii cu chipiuri care le alunecă pe nas? Cu bastoane şi cu ţigări în dinţi – unde sunt bărbaţii aceia? Unde suntem noi toţi cei care stăteam la marginea câmpului, cu ce fel de Atlantidă ne-am dus la fund? Unde e, în sfârşit, gigantica inscripţie *Societatea rusă de aeronautică*, împodobind hangarul din care ieşeau aeroplanele?

Căci eu ştiam toate aceste aparate ca pe degete. Le deosebeam cu ochii închişi, după zgomotul motorului. Monoplanul *Blériot* de biplanul, să spunem, *Voisin* sau *Farman*. Îi ştiam la faţă pe aviatori: Pégoud, Poiré, Garros, Nesterov, Maciejewicz. Nu că îi văzusem personal pe toţi – dar acasă la mine erau atârnate portretele lor. Unde sunt aceste portrete?

Nu mai sunt – de fapt, de-asta am şi băut coniac. De-asta îl şi termin acum, când scriu aceste rânduri. Zilele trecute am fost întrebat: „De ce aţi dorit cu atâta ardoare să deveniţi aviator – era un vis legat de cer?" Ei, bravo! Dar nu era numai cerul aici, erau şi alte lucruri minunate – şi casca, şi ochelarii, şi mustăţile, Şi, iarăşi, ţigările scumpe. Jacheta îmblănită şi pantalonii de piele. Trebuie înţeles că aviatorii erau adevăraţi idoli, elita.

Deşi idolii aveau şi ei părţile lor slabe. Bunăoară, aviatorii miroseau a ulei de ricin, care era folosit pentru ungerea motorului. Mai ales cei care zburau în şube. Şi mulţi aşa şi zburau: acolo, la înălţime, e foarte frig. Acolo, de altfel, mai trebuie să şi ajungi. Eu am văzut cum un aviator a străbătut câmpul, dar nu a reuşit să decoleze. L-a mai străbătut o dată – acelaşi rezultat. Toată lumea râdea, se împroşca şampanie. După a patra încercare i s-a făcut semn cu fanionul şi a fost trimis în hangar.

Aşadar, un vis. Dar, sigur, un vis legat şi de cer. Faţă de care (de cer) noi toţi cei de pe aerodrom suntem atât de mici:

Iar jos, sub arşiţa de soare,

În pâclă deasă, fără vânt,
Mulţimi de oameni şi hangare
Strivite-s parcă la pământ.[30]

Noi toţi suntem parcă striviţi aici, asta aşa e. Dar în cer – acolo totul e altfel.

Duminică

Astăzi, pentru prima dată, am ieşit din casă singur. Am luat-o pe Bolşoi Prospekt spre podul Tucikov. Am traversat Aleksandrovski Prospekt prin pasajul subteran – fostul Aleksandrovski, acum Dobroliubov. Dobroliubov[31], de altfel, a început ca un om cumsecade, s-a ocupat de literatura rusă veche... Pe pod – un vânt care îmi hărţuia trenciul (dat de Geiger). La mijlocul podului m-am oprit, m-am apropiat de parapet. Apa e neagră, clocoteşte în jurul pilonului – la fel ca acum şaptezeci de ani. Atunci, după moartea Cebotarevskăi[32], soţia lui Sologub[33], m-am dus să mă uit la apa asta – sinistru. Veneau mulţi.

Ieşind pe Malîi Prospekt în Vasilievski Ostrov, am traversat linie după linie. Câte ceva s-a schimbat, desigur, dar recunoşti totul. De pe linia lui 17 am cotit la dreapta, am dat colţul – cimitirul Smolensk. Aici e, dragul de el: nu m-a înşelat memoria. Când am intrat pe poarta cimitirului, mi-am simţit inima, chiar mi-a stat pentru o clipă. Am mers pe aleea centrală, am ocolit biserica – şi m-am oprit iar.

Mi-am amintit pe unde s-o iau. La mama – drept înainte. La a mea. La mama ei, a Anastasiei – pe unde? Şi doar mergeam împreună, şi nu o dată. Mi s-a părut că la stânga. Am ieşit din alee şi, făcând să trosnească crengile căzute, am început să îmi fac drum printre morminte. Citeam nume. Sologub, Cebotarevskaia – ei, poftim, ne-am întâlnit, şi nu m-am mirat.

Voronina... M-a luat groaza, oh, ce groază am simţit. Mi-am ferit privirea, dar pe urmă, ca din fugă, m-am uitat iar. Voronina Antonina. Mihailovna. A-ul acela cu care începea numele îmi tăiase respiraţia, nici să citesc până la capăt n-am mai fost în stare. Am tras adânc aer în piept şi am citit: Antonina, nu Anastasia. Deci Anastasia nu e trecută aici. Şi ce-i cu asta? Mă tem că nimic. Doar mă bucur să aflu că în acest mormânt nu e Anastasia.

Când am plecat, la poarta cimitirului mi-a ieşit în cale un cerşetor. De data asta nu avea frunze galbene – se pare că acum era alt cerşetor. Dar, de fapt, e luna mai – de unde frunze galbene acum? Şi totuşi: uite – mi-a trecut prin minte – dacă întorc capul, în spate e ea... N-am avut curajul să-l întorc. Am miluit cerşetorul şi i-am spus să se roage pentru Anastasia şi Innokenti.

— Pentru sănătate, pentru liniştea sufletului? a întrebat el.

Începea să bureze.

— Nu ştiu... E cam neclar şi cu una, şi cu alta.

Păcat, totuşi, că nu m-am întors. Fusese o clipă când totul era posibil.

Luni

Într-o zi de mai a anului 1921 băteam în cuie nişte panouri de lemn împreună cu Ostapciuk. L-au întrebat:

— Cum te cheamă?

Iar el:

— Ostapciuk. Ivan Mihailovici.

Aşa a şi scris pontatoarea – înmuind creionul în salivă, chiar acolo, pe un panou, pe o foaie micuţă care fremăta. Creionul ei era chimic, buzele şi limba – violete. Părul, legat cu o basma, auriu, bătând în roşu. Chiar de la primele ore ale dimineţii strălucea soarele. Sunt uneori lucruri cu totul nesemnificative, dar, cine ştie de ce, îţi rămân în minte.

Panourile erau pentru propagandă, erau destinate afişelor. Noi le făceam ca prestaţie în muncă – pe cheiul Jdanov, în curtea unui atelier de tâmplărie. Nici nu ştiam *ce* avea să se pună pe ele, ce propagandă. Luam pur şi simplu scânduri vechi dintr-un maldăr, le tăiam cu fierăstrăul la dimensiunile unui panou şi le aşezam frumos pe jos. Aruncam peste ele două scânduri de-a curmezişul şi le fixam în cuie de cele de dedesubt. După aceea le întorceam şi băteam pe margini un cadru din şipci. Rezulta un panou.

Ostapciuk şi-a scos vestonul şi cămaşa.

— O să răciţi. E răcoare.

— Nu, a răspuns Ostapciuk, la soare nu răcesc. Las' să simtă şi corpul, barem din an în Paşti, soarele.

Corpul lui Ostapciuk chiar era provocator de alb – neplăcut de alb, ca al unei creaturi a nopţii.

— Şi mi-e şi milă de veston şi de cămaşă, a adăugat după câteva minute. De ce să le stric la muncă?

Nu i-am înţeles precauţiile: hainele lui numai bune nu erau, se vedea imediat. Dar am tăcut. Eu nu m-am dezbrăcat. Anticipând deprinderea de mai târziu, din lagăr, simţeam încă de-atunci că e cu atât mai bine cu cât omul are mai multe pe el.

În pauză ni s-au adus din atelier câte o bucată de pâine, o bucăţică de zahăr şi o cană de ceai de morcov. Ostapciuk şi-a vărsat ceaiul şi mi-a propus să fac acelaşi lucru. Eu şovăiam, dar el a insistat. Arăta a om care ştie bine ce face. Am vărsat şi eu ce era în cană. Şi atunci, din rucsacul care stătea pe scânduri, Ostapciuk a scos o sticlă cu un lichid uşor tulbure. După mijitul şmecheresc al ochilor, am înţeles că trebuie

să îmi exprim aprobarea. Şi că nu am nicio părere de rău după ceaiul vărsat, fie el şi de morcov. Şi cu toate că a bea basamac cu Ostapciuk nu era o mare bucurie, le-am exprimat şi pe una, şi pe alta.

— Mi l-au trimis rudele nevesti-mii de la ţară, mi-a spus tovarăşul meu de băutură. Ai rude la ţară?

Nu, n-aveam. Nici măcar soţie n-aveam.

Ostapciuk a turnat, cu gâlgâieli, basamacul în căni. A mutat sticla de la o cană la alta, fără să îi salte gâtul – şi nu a prăpădit nicio picătură. În aer s-a simţit un miros tare de poşircă.

— Pentru succesul propagandei noastre, a zis Ostapciuk.

Judecând după grimasa pe care a făcut-o, nu credea în acest succes. Cu un zgomot de tinichea, am ciocnit. Sorbind câte puţin, cu câte o înghiţitură din gustare la fiecare înghiţitură de băutură, mi-am mâncat pâinea, iar pe urmă şi zahărul. Ostapciuk s-a mărginit însă la pâine, iar zahărul, după ce l-a lins de câteva ori, l-a pus cu grijă în rucsac.

Restul pauzei l-am petrecut amândoi întinşi pe scânduri. El mi-a povestit din viaţa lui, iar eu m-am uitat cum pluteau norii pe cer. Pluteau foarte repede, schimbându-şi din mers forma şi chiar culoarea. Apăreau de după un zid al atelierului şi, în scurt timp, dispăreau după acoperişul casei de-alături. Fiecare – o întruchipare a schimbării şi a instabilităţii, spre deosebire de Ostapciuk, care fusese toată viaţa paznic la Observatorul Pulkovo. Acum Observatorul nu funcţiona şi, deocamdată, el nu avea ce păzi.

Mirosul scândurilor, ziua aceea de mai şi chiar istoriile lui Ostapciuk mă făceau să simt ceva care nu era departe de fericire. Tot ce vedeam şi simţeam în ziua aceea spunea desluşit că viaţa abia începe. Şi dacă cele mai simple întâmplări ale ei au atâta prospeţime şi bucurie, atunci chiar ai ce aştepta de la evenimentele importante care abia o să urmeze. Aşa mi se părea atunci.

Marţi

Seva – mie:

— Intră în partidul bolşevic!

E iunie. Soare. Răzbeşte prin frunzişul stejarilor din Petrovski Park. Mergem pe o alee, călcând pe ghindele de anul trecut.

— De ce să intru?

— Ca să pregătim revoluţia. Revoluţiile, după cum spune Marx, sunt locomotivele istoriei.

Seva, după cât se vede, este acum marxist.

— Dar dacă locomotiva te duce undeva unde nu trebuie? întreb. Că doar n-o conduci tu.

Seva nu admite o astfel de posibilitate. Se uită la mine supărat – de la o vreme, i-a apărut privirea asta.

— Partidul, spune, înseamnă forţă. Ştii cât de mulţi suntem! Nu pot greşi toţi.

În primul rând, pot.

În al doilea, e suficient să greşească mecanicul.

În al treilea, poate fi vorba despre o acţiune intenţionată. Rău intenţionată.

Nu-i spun lui Seva nimic din toate astea, fiindcă nu vreau să-l mai supăr. În altă situaţie, poate că i-aş spune, dar acum nu vreau. Ţin la ziua asta de vară, cu sirenele vapoarelor pe Neva şi cu mersul nostru pe alee. „Partidul înseamnă forţă." Iar Seva, mă gândesc mergând alături de el, e slab. Şi o să se supere pe mine din cauză că e slab, doar îl ştiu bine. Li se alătură celor care i se par puternici şi speră să-i dea şi lui din puterea lor. Nu-i vor da nimic. Pentru o clipă îmi trece prin cap că dacă Seva ar deveni tiran, eu aş fi primul pe care l-ar termina.

Seva, unde eşti acum? În care mormânt?

Miercuri

Dimineaţa, ducând gunoiul, am observat un om care scotocea în *container*. În ciuda frumoasei denumiri, gunoiul rămâne gunoi, şi oamenii, ca şi înainte, nu se jenează să scotocească în el. Nici acest om nu se jena. Punea toate lucrurile care îi plăceau pe capacul containerului şi le examina mai cu de-amănuntul. M-a rugat să îi arăt gunoiul meu. După ce a cercetat ce adusesem, brusc, a întrebat:

— Da' chiar e adevărat că v-au dezgheţat?

I-am povestit lui Geiger.

— Asta înseamnă să ai notorietate, mi-a spus. Eşti şi recunoscut.

Vineri

Astăzi Geiger mi-a adus nişte ochelari. Cu o ramă groasă, dar cu sticlă obişnuită – ca să nu fiu recunoscut. De fapt, spune el, se puteau cumpăra ochelari negri, dar cu ei, în primul rând că nu e comod, iar în al doilea, atrag chiar ei atenţia. Pentru că, după conferinţa de presă, chiar începusem să fiu recunoscut pe stradă.

— Păstrează această înfăţişare de rezervă, a spus Geiger. Nu-ţi scoate niciodată ochelarii.

N-o să-i scot. Când, în a doua parte a zilei, au venit de la televiziune să mă filmeze, i-am scos. Au fixat îndelung camera, lumina, mi-au pudrat faţa. Interviul propriu-zis a durat şi el vreo oră şi jumătate. Şi în tot acest timp am stat fără ochelari.

— În ce vedeţi diferenţa dintre timpul de atunci şi cel de acum?

Din cauza luminii puternice, nu disting faţa jurnalistului. E greu să vorbeşti când nu vezi faţa interlocutorului.

— Ştiţi, atunci până şi zgomotele erau altele – zgomotele obişnuite ale străzii. Ţăcănitul copitelor s-a dus cu totul din viaţă, iar dacă e să luăm motoarele, chiar şi zgomotul lor e altul. Atunci era numai bubuiala gazelor de eşapament, acum e o huruială generală. Claxoanele, şi ele sunt altfel. Da, am uitat un lucru esenţial: acum nimeni nu strigă. În timp ce pe vremuri strigau telalii, spoitorii, lăptăresele. Zgomotele s-au schimbat mult...

— Zgomotele nu sunt totul, cred eu; cuvintele s-au schimbat, acesta este principalul lucru. S-au schimbat, nu?

— Se poate, răspund eu. Poate că s-au schimbat. Numai că mai uşor te obişnuieşti cu cuvintele noi decât cu zgomotele noi sau, să zicem, cu mirosurile.

— Eu tot încerc să vă aduc la teme istorice – râde –, iar dumneavoastră îmi vorbiţi numai despre zgomote şi despre mirosuri.

Mi se urcă sângele la cap. Vai, cum mi se urcă!

— Oare nu înţelegeţi că este singurul lucru care merită menţionat? Despre cuvinte se poate citi în manualul de istorie, dar despre zgomote nu se poate. Dumneavoastră ştiţi ce înseamnă ca într-o clipă să fii lipsit de aceste zgomote?

Oftez din rărunchi. Câtă vreme sunt singur cu mine sau, să spunem, cu Geiger, sunt liniştit. El înţelege că am fost lipsit de timpul meu şi nu vorbeşte în plus. Îmi iartă istericalele. Acum, blând dar insistent, conduce afară grupul de la televiziune. De pe coridor se aud bombănelile lor nedumerite.

După ce au plecat cu toţii, mi-am pus ochelarii şi m-am privit îndelung în oglindă.

Sâmbătă

Nu ştiu cum se face că oameni diametral opuşi pot să aibă acelaşi nume. Era pe insulă un cekist, un ticălos cum nu s-a mai pomenit – ei bine, numele lui de familie era Voronin. Cum se poate? De ce? Ori nu există nicio legitate în privinţa numelor? Visam la o osândă pentru el, o inventam în timp ce munceam, şi asta îmi dădea putere atunci când părea că nu mai aveam niciun strop. Voiam să îl rog pe Dumnezeu să-l treacă în listele acelea din care nu mai eşti şters niciodată, şi nu exista iertare dacă ai ajuns în ele, dar mă temeam ca nu cumva numele lui să arunce vreo umbră asupra tatălui Anastasiei. Mi-am amintit de Zareţki, şi cum îi mai doream răul, şi cum a murit Zareţki – şi mi-a fost insuportabil de ruşine, fiindcă Zareţki avea de fapt trăsături omeneşti, pe când Voronin nu avea. Nu am să descriu ce făcea Voronin.

Sunt întrebat de fiecare dată cum am supravieţuit în lagăr. Au în vedere nu numai latura fizică a vieţii, ci şi pe aceea care face ca omul

să fie om. Întrebarea e justificată, fiindcă lagărul este un iad nu atât din cauza chinurilor trupeşti, cât din cauza dezumanizării multora dintre cei care au ajuns acolo. Ca să nu laşi să fie distrus în tine ceea ce a mai rămas omenesc, trebuie să părăseşti Iadul măcar vremelnic, măcar mental. Să te gândeşti la Rai.

Duminică

Te trezeşti la vilă dis-de-dimineaţă – se întâmpla. Toţi dorm încă. Ieşi în vârful picioarelor pe verandă, ca să nu trezeşti pe nimeni. Păşeşti cu grijă, dar podelele tot scârţâie. E un scârţâit liniştit, nu îi deranjează pe cei care dorm. Te străduieşti să deschizi fără zgomot fereastra, dar cerceveaua se lasă greu, geamurile zdrăngănesc, îţi pare deja rău de ce faci. Dar deschizi fereastra – şi te bucuri. Perdelele nu freamătă, nu e pic de vânt. Te miri ce intens e aerul, şi ce tare miroase a conifere. Pe cercevea se mişcă încet un păianjen, îţi pui coatele pe pervaz (vopseaua veche se cojeşte şi se lipeşte de piele) şi te uiţi afară. Iarba străluceşte de rouă, umbrele de pe ea au intensitatea dimineţii. E linişte ca în Rai. Mie mi se pare, nu ştiu de ce, că în Rai trebuie să fie linişte.

De fapt, uite-l, Raiul. În casă dorm mama, tata şi bunica. Ne iubim unii pe alţii, ne e bine împreună, e tihnă. Nu e nevoie decât ca timpul să înceteze să se mişte, să nu tulbure binele care s-a instaurat. Nu vreau evenimente noi, las' să existe ceea ce este deja, ce, e puţin? Pentru că dacă totul o să continue, oamenii dragi mie o să moară. Cei care dorm liniştiţi în casă o să moară. Ei nu ştiu că fericirea noastră e suspendată deasupra unei prăpăstii îngrozitoare. O să se trezească, o să trăiască evenimentele care le sunt sortite – şi sfârşitul. Că doar se ştie care e direcţia. Şi pe mine mă aşteaptă asta. Dar înaintea celorlalţi – pe bunica, probabil, în ochii căreia nu văd încă nelinişte. Bănuieşte, cu siguranţă, că starea noastră de bine e iluzorie, că e numai până la un timp.

Raiul e absenţa timpului. Dacă timpul se va opri, nu vor mai fi evenimente. Vor rămâne neevenimentele. Pinii, uite, o să rămână, jos – maronii, noduroşi, sus – netezi şi chihlimbarii. Agrişul de lângă gard n-o să piară nici el. Scârţâitul portiţei, înăbuşit de plânsul copilului din vila de-alături, prima bătaie a ploii pe acoperişul verandei – tot ceea ce nu e suprimat de schimbarea guvernelor şi de căderea imperiilor. Tot ceea ce se înfăptuieşte pe deasupra istoriei – în afara timpului, eliberat.

Luni

A fost Geiger. Înainte de a pleca a spus deodată că Anastasia

trăieşte.

Anastasia trăieşte.

24 mai 1999. Anastasia trăieşte.

Marţi

N-am dormit toată noaptea. Dis-de-dimineaţă îl sun pe Geiger, ca să mergem împreună la ea. O clipă, el îşi drege vocea, răspunde cu o voce răguşită:

— E la spital.

— La ce spital?

— La numărul 87. Asta nu e important. Oricum, e prea devreme, acolo se poate suna abia peste vreo două ore.

Mă uit la ceas – şase dimineaţa, de-asta are aşa o voce.

La opt şi jumătate mă sună el.

— Trebuie să amânăm călătoria. Anastasia Sergheevna nu e deocamdată pregătită.

Tac. Pentru că chiar nu ştiu ce să întreb. Este la spitalul 87 şi nu vrea să mă vadă.

— A spus că nu e pregătită, bălmăjeşte Geiger. Ştii, este de înţeles. E femeie...

Dar eu nu înţeleg. Nu dezaprob, nu mă supăr – doar că nu înţeleg. Peste zi îl sun încă o dată pe Geiger.

— Poate nu a înţeles că sunt eu – că eu sunt. La nouăzeci şi trei de ani e posibil şi asta, nu?

— Memoria, într-adevăr, îi revine numai uneori... Geiger trece din nou la o bălmăjeală. Dar că eşti dumneata, cred eu, a înţeles totuşi.

Cu atât mai mult nu înţeleg. Ce e asta – jenă? Dar să te jenezi poţi după douăzeci de ani, hai – după treizeci, nu după mai bine de şaizeci. O întâlnire ca asta e aproape postumă, acum e totuna cum arăţi. Şi chiar, în general, că eşti femeie sau că eşti bărbat, mie mi se pare că, la vârsta asta, mare importanţă n-are. Dar Anastasiei nu i se pare aşa.

Miercuri

Ştiu că ea e undeva pe-aproape, dar nu pot s-o văd. Cum să trăiesc cu gândul ăsta? Cât să aştept? Nici n-am stare să mă ocup cu ceva, ca să-mi abat gândul de la ea. Până acum citeam mult, mă uitam la televizor – studiam, ca să zic aşa, noua realitate. Dar acum mă gândesc numai la Anastasia, şi nu doar prin amintiri – încerc să-mi imaginez cum este ea acum. Încerc – şi mă tem. Nu pentru mine mă tem, ci pentru Anastasia, mă tem că îi e frică să nu mă sperie.

Îmi amintesc cum a spus că nu vrea să moară niciodată – şi nu a murit. Nici să îmbătrânească nu voia – poate nici nu a îmbătrânit?

Greu de crezut... Cu bună ştiinţă nu îl întreb nimic pe Geiger despre felul cum arată ea. Cum o fi acum – chealǎ, fǎrǎ dinţi? Chealǎ, nu neapărat, dar, da, fără dinţi, cu siguranţă.

Părul ei era moale, ca... mătasea. N-am vrut să scriu mătase – prea s-a banalizat, aşa scriu toţi. Dar dacă aşa era – ca mătasea. Ca şi cămaşa ei de noapte din mătase, pe care nu am atins-o niciodată în timpul discuţiilor noastre târzii. Printre însuşirile mătăsii e şi faptul că se lasă. Poate chiar să se lase să cadă. Părul meu e mai aspru, se poate încreţi, încâlci, zbârli, dar să se lase nu poate. Pentru că nu e mătase. Îmi îngropam faţa în părul Anastasiei şi întrebam în şoaptă – de unde are însuşirea asta? Care e natura acestui val de culoarea grâului – liniştit, proaspăt, răsfirându-se pe umeri? Întrebam: îmi aparţine, acum e şi proprietatea mea? Bineînţeles, răspundea ea, cum altfel, doar ce are fiecare dintre noi devine comun. Eu îmi puneam palma sub valul acela şi îl ridicam până la părul meu. Dar se poate crede, întrebam, că ăsta e părul meu? Nici nu se poate crede altceva, răspundea ea.

E la spitalul 87. Chiar, unde o fi acest spital?

Joi

Geiger mi-a povestit azi care a fost cursul vieţii ei. Nu i-am cerut eu – ştiam că nu prea aveau cum să mă bucure aceste informaţii –, dar nici nu m-am apucat să îl întrerup.

Anastasia m-a aşteptat destul de mult – până în 1932; pe urmă s-a căsătorit cu constructorul-şef al uzinei Baltik, Pozdeev. În 1933 li s-a născut un fiu, Innokenti (Geiger s-a uitat la mine cu înţeles), de unde se vede că ea se gândea la mine şi atunci. Dar deja nu mă mai aştepta.

În 1938, Pozdeev a fost acuzat de colaborare cu serviciile străine de informaţii şi condamnat la moarte prin împuşcare. În prima iarnă a blocadei, Innokenti a murit. După cum a spus Anastasia după aceea, de numele acesta sunt legate cele mai importante două pierderi ale ei. După moartea lui Innokenti nu a mai dorit nu numai să lupte pentru ceva, dar nici să trăiască, şi s-a culcat lângă copil, ca să moară. A fost găsită în locuinţa pustie, dusă la spital, iar după aceea, evacuată la Kazan.

După război, Anastasia s-a căsătorit cu profesorul entomolog Osipov. Cu toate că în 1946 li s-a născut un fiu, Serghei (de această dată i-a dat numele tatălui ei), căsnicia lor nu s-a dovedit a fi trainică. Anastasia a constatat dezamăgită că Osipov – în concordanţă cu obiectul cercetărilor sale – era un om mărunt. Până la urmă, şi-a luat fiul şi a plecat de la el.

Prăpastia dintre foştii soţi a fost, judecând după toate, atât de mare, încât până şi numele de familie primit de băiat a fost după mamă:

Voronin. Dar poate că problema nu fusese atât de mult prăpastia, cât nemărginita dragoste a Anastasiei pentru tatăl ei.

În copilărie, Serghei Voronin şi-a văzut tatăl de două sau de trei ori, vizite pe care şi le aminteşte vag. Iar când băiatul a crescut, tatăl nu mai era în viaţă: Osipov a murit subit în timpul uneia dintre expediţiile în Asia Mijlocie.

Destinul lui Serghei Voronin a repetat până la un punct destinul tatălui său, rămas pentru el un necunoscut. Oricât de ciudat ar fi (dar, poate, nici nu e ciudat?), a devenit şi el entomolog. Îl aşteptau şi pe el o căsătorie târzie şi un divorţ timpuriu. Au existat totuşi şi deosebiri faţă de viaţa tatălui. Prima dintre ele a constat în faptul că lui Serghei Voronin i s-a născut o fiică (1980), pe care a numit-o, fireşte, Anastasia. A doua, şi cea mai importantă, este aceea că cercetătorul nu a pierit în Asia Mijlocie: dată fiind specia cercetată de el, nici măcar nu s-a dus acolo.

În timpul perestroikăi a plecat la o universitate din Statele Unite ale Americii, şi acolo a şi rămas. Fosta lui soţie a continuat să trăiască la Piter, dar fiica ei a preferat să nu rămână cu ea. La paisprezece ani (cu ocazia uneia dintre numeroasele lor certuri), ea s-a mutat la bunica ei, şi cele două Anastasii au locuit de-atunci împreună. Acum trei săptămâni, Anastasia cea bătrână a ajuns la spital.

Anastasia cea bătrână. Când ne-am despărţit, ea avea 17, iar eu 23 de ani. Acum ea are 93, iar eu cam 30 – aceasta este, dacă e să-l cred pe Geiger, vârsta mea biologică. Eu am zăcut în azot lichid, iar ea a crescut, a înflorit, s-a ofilit, s-a ramolit. Se pare că firea i se schimbase în rău, îşi insulta colegii de muncă (chiar, oare ce devenise?), îşi numea soţul „insectă”. Păi sigur că îl numea aşa – doar era entomolog. Cum să nu-l numească?

Faptul că ea a rămas Voronina face să îmi fie cumva mai uşor.

Vreau oare s-o văd?

Vineri

Vreau mult.

Vreau mult s-o văd.

Sâmbăta

M-am sculat devreme, am băut o cafea. Am găsit în *Pagini aurii* numărul de telefon al spitalului orăşenesc 87. Am sunat. Aşa cum m-am aşteptat, spitalul e departe, la periferie, nu am cum să mă descurc singur. Am chemat un taxi. Simţisem că astăzi o să mă duc la ea, dar nu i-am spus nimic lui Geiger. Acolo trebuie să mă arăt singur.

M-am urcat în maşină, ne-am îndreptat spre sud. Cât am mers prin

oraşul vechi a fost bine, dar cum am ajuns în Kupcino[34] mi s-a întristat sufletul. Nu pare din Petersburg locul acesta. Ne-am oprit lângă spital – nenorocit, ca şi raionul. Prăpădit. Geamuri crăpate lipite cu fâşii de hârtie, ici-colo, în loc de geam – placaj. Clădirile vechi, chiar într-o stare ca asta, nu sunt atât de deprimante, se poate sta chiar şi în cele neîngrijite. Dar cele noi sunt netrainice, nenaturale, se vede imediat că sunt imitaţie.

Sub copertina de la intrare fumau doi inşi în halate albe şi scuipau vârtos pe jos. Două cămile. Am trecut pe lângă ei spre ghişeu. Acolo era o bătrână cu ochelarii atârnaţi de un şnur.

— Voronina Anastasia Sergheevna în ce salon este?

Şi-a pus ochelarii. După ce şi-a scuipat pe un deget, a răsfoit ceva. Şi uitasem să întreb la telefon programul de vizite. Şi de papuci, şi de halat.

— Etajul patru, salonul 407.

— Care sunt orele de vizită?

— Vizitaţi când vreţi, a spus fără să ridice ochii.

Fără să desfacă buzele.

— Dar cum arată acum?

— Cine?

— Voronina.

Nu a răspuns. Mai bine făceam să o întreb de halat. Sau de papuci.

— De altfel, aveţi acolo două cămile care stau – şi am arătat spre intrare. Uitaţi-vă la intrare, nu la mine!

Am luat-o pe scară (liftul nu mergea); becurile ardeau din două-n două. Semiîntuneric fiind, a fost cât pe-aci să zbor în nişte plante artificiale. De produse de acest fel m-am ciocnit deja de câteva ori în noua mea viaţă, mai ales în instituţiile de stat. Frumuseţea lor e, după părerea mea, îndoielnică, în schimb nu au nevoie de lumină. Au nevoie, mai degrabă, de contrariul ei: cu cât e mai puţină lumină, cu atât arată mai bine. Ciudat: eram în stare, într-o situaţie ca asta, să mă gândesc la ele. Din pricina emoţiei.

Tot ce scriu acum vine din emoţie. Din conştiinţa mea care pâlpâie, pare-se, nu complet dezgheţată. Nu ştiu de ce am scris toate astea: doar nu m-am dus nicăieri astăzi. Telefonul, adresa şi chiar fotografia spitalului le-am găsit în *Pagini aurii*, dar de dus, nu m-am dus. Doar am telefonat şi am aflat numărul salonului: 407. Dar să mă duc, n-am găsit în mine suficientă hotărâre.

Duminică

Ziua a început ca şi ieri. M-am sculat devreme, am băut o cafea. Am chemat un taxi şi, da, m-am dus totuşi. Spitalul, geamurile lipite, cei doi fumători la intrare – totul ca şi cum ar fi fost fotografiat. Şi scorpia

la ghişeu, cu ochelarii pe şnur.

Iată-l, etajul patru. Merg pe un coridor, citesc romburile cu numerele saloanelor – unele sunt, altele au fost rupte. Numărul 407 este scris pe uşă cu creionul. Bat. Inima îmi bate şi ea. Din salon (nu imediat) mi se spune să intru – o voce de femeie, grosolană, aproape bărbătească. Apăs pe clanţă – e înţepenită. Aceeaşi voce îmi spune să apăs mai tare. Zguduindu-se spasmodic, uşa se deschide. Şi mă zguduie şi pe mine – chiar acum, când scriu.

Intru, mă izbeşte în nări un miros pătrunzător de urină. Opt paturi pe două rânduri. Opt bătrâne: şapte culcate, una semişezând – cea de lângă fereastră. Se vede că ea a şi răspuns. Încerc să ghicesc care dintre ele e Anastasia.

— La cine aţi venit? întreabă cea care şade.

Da, ea a răspuns: rar aşa voce. E de-ajuns să-ţi imaginezi că o voce ca asta răsună lângă tine toată viaţa...

— La Anastasia Sergheevna.

— La Voronina? Dar ce-i eşti – nepot? Ori doar rudă?

Bună întrebare, principalul e că îmi dă de ales. Mă uit la cea care a întrebat. Faţa e contra luminii, nu se vede, are numai glas.

— Doar rudă.

Bătrânele de prin paturi prind să se mişte, unele se ridică puţin în coate. De pe un taburet cade o cană de tinichea, o ridic. Pe marginea cănii, acolo unde au atins-o buzele, e lipită pâine molfăită, uscată.

— Păi dacă-i eşti rudă, ia şi îngrijeşte-o, mă povăţuieşte o voce, că de două zile stă-n rahat mamaia, şi nu se-apropie unu'. Şi devenind brusc mai vocală: Pe bunici nu vrea nimeni să le spele.

Nu vrea. Ochii mi se obişnuiesc cu lumina şi încep să disting trăsăturile celei care vorbeşte. Nici urmă de furie în ele. Nas cârn, de ţară, rânduri-rânduri de zbârcituri pornind de la el. Păr cărunt scăpat de sub basma.

— Nu face gură, Katia – se aude din alt pat. Omul vine prima dată, şi tu sari cu gura pe el.

— Da pân-acu' unde-a fost? se interesează Katia.

— Unde a fost nu mai e. (Asta, trebuie să observ, aşa este.) Dar nepoata a fost ieri? A fost. Şi de spălat, că veni vorba, ar putea şi sora.

Katia molfăie din buze, parcă ar cântări şi o astfel de posibilitate.

— Aşteaptă tu de la a noastră. Vocea îi sună aproape împăciuitor. Fără sută nu mişca un deget. Acuma pesemne că s-a trântit în oficiu.

Iar eu tot nu am idee încă cine de-aici e Anastasia. Nu mi-o arată nimeni, pentru că îşi închipuie că ştiu. În sfârşit, interlocutoarea Katiei dă din mână spre unul dintre paturi:

— Nu sta să ne asculţi pe toate. Mergi la mamaia matale.

Înţeleg unde trebuie să merg, şi fac primul pas. De fapt, înţelesesem din prima secundă, dar mi-a fost frică de confirmare. Acum, că mi s-a

confirmat, mă duc. Fără să ridic ochii la Anastasia, cercetez noptiera de lângă pat. O sticlă de apă minerală, un tub cu cremă, un pahar cu o proteză dentară. Dantura Anastasiei.

Anastasia. Zace cu ochii închişi. Cu gura întredeschisă. Respiră greu. Când expiră, se formează din când în când băşicuţe, şi se sparg imediat. Mâna stângă e pe pătură, făcută pumn, parcă ameninţă pe cineva. Pe cine? Pe bolşevicii care i-au omorât tatăl şi m-au băgat pe mine în azot? Viaţa în general? Iau această mână de încheietură şi o duc la buze. De câte ori am făcut asta – abia atingând-o, aproape insesizabil. Urmărind fiecare linie de pe îndoitură, simţind firişoarele invizibile. Dar acum mâna e alta, cu totul alta. Udă de lacrimile mele. Pumnul se desface încet: e târziu să ameninţe. Dar nici nu are pe cine.

— Da' oricum... spal-o.

Asta e Katia.

— O spăl. Numai că nu ştiu cum să fac...

— Aşa e cu toţi când vine vremea. Las' că-ţi spunem noi.

Ea, nici la Solovki n-ar fi pierit.

Mi se dă dispoziţie să scot de sub saltea muşamaua şi să o întind. Apucând-o pe Anastasia de un umăr, o întorc pe-o parte (trupul îi e uşor) şi pun sub ea muşamaua. Anastasia are pampers (parcă aşa, nu?) – am văzut din astea la televizor, la bebeluşi.

— Nu-ţi fie frică! comandă Katia. Tot omul ajunge să se obişnuiască.

Nu mi-e frică. Îmi amintesc cum visam să văd trupul gol al Anastasiei. Îmi fug ochii la faţa ei. Ochii Anastasiei se întredeschid, dar nu e nimic în ei care să arate că e conştientă. E chiar mai bine aşa.

— Scoate-i-l! Bine că nepoată-sa a-nceput să cumpere d-ăstea, că pân-atunci ne descurcarăm cu pelinci.

Desfac pampersul. Îl îndepărtez auzind cum se desprinde de carnea ei. Un miros. Fără ocol spus, o duhoare puternică. Duhoare, ei şi? În Solovki, ce n-am tras în piept şi ce n-am atins! Am în faţa mea singurul om apropiat mie, şi dacă asta îi este starea, ea trebuie luată ca atare. E o fericire că acest om există, că a rezistat până m-am întors la viaţă. Fac pampersul rulou şi îl pun frumos pe jos.

— Acuma scoate de sub pat ţucalu' şi pune-l pe muşama. Ridic-o niţel pe mamaie de şale şi pune-o cu poponeaţa pe ţucal. Katia se ridică şi, lipăind, dibuie după papuci. Nepoata se descurcă singură. Învaţă şi tu.

Katia dispare pentru un minut din salon şi se întoarce cu o stropitoare şi un burete. Apa din stropitoare e caldă şi, după culoare, cu permanganat de potasiu. Ciudat, dar tocmai tonul Katiei, de comandant de regiment, mă ajută, nu-mi dă voie să mă lase puterile. Cu mâna stângă torn câte puţină apă, cu dreapta o spăl pe Anastasia la fund. Aşa, cu grijă, plimb buretele.

— Desfă-i mai mult picioarele, altfel nu se spală!

Să nu taci, Katia, să nu taci, fiindcă în linişte e cu neputinţă să fac asta. Sub jetul de apă zboară în ţucal ceva dintr-un rahat.

O şterg pe Anastasia cu un prosop. Şterg muşamaua. Duc afară pampersul, spăl oala. Mi se ordonă să ung totul cu cremă, să nu se irite. Storc cremă din tub pe degete şi îi ating vintrele. Simt cum îmi tremură mâna. Floarea de odinioară pe care o dorisem atât de mult.

Luni

Ultima zi de mai, mâine e vară. Scriu, abia e trecut de unu noaptea: de fapt, e deja vară. Am fost în timpul zilei la Anastasia, mi-am amintit de o vară.

Ne întâlnim întâmplător la colţul dintre Kamennoostrovski şi Bolşoi. Unde te duci? Acasă. Şi eu tot acasă. Merg cu ea pe Bolşoi Prospekt, cu soarele în ochi. Tălpile ei de lemn au ecou. Se străduieşte să pună piciorul cu grijă – dar tot troncănesc, aşa e încălţămintea asta. La colţul cu Ordinarnaia, de unde o fi apărut – o birjă. Ridic în ultimul moment mâna şi o ţin pe Anastasia. Pieptul ei îmi atinge mâna. Ceva se rupe în mine – din cauza atingerii, dar şi mai mult – de frică, putea să nimerească sub birja aceea. Într-o zi însorită. În vântul baltic, cald. Ar fi zăcut pe caldarâm, iar vântul i-ar fi dat peste cap rochia. Picioarele sucite aiurea, lemnul şters al tălpilor. Tot timpul mi-era frică pentru ea: dacă i se întâmplă brusc ceva, aeriană, fragilă cum e? S-a dovedit a fi mai rezistentă decât am crezut eu. Viaţa a făcut-o aşa.

Apropiindu-mă de uşa salonului, m-am ciocnit de Nastia. O observasem încă de pe scară şi îmi dădusem seama că e ea. Mergeam cu doi paşi în urma ei, şi inima mă înţepa, ca ieri. Nu mă uitasem la ea ca lumea, dar înţelesesem deja că îi seamănă: părul, mersul – exact ca ale Anastasiei. Probabil că mă aşteptam, poate chiar speram, dar chiar s-a dovedit că îi semăna – când s-a întors. La uşă. Dând cu ochii de mine:

— Sunteţi Innokenti?

Am încuviinţat din cap. M-am temut că îmi piere graiul.

— Eu sunt Nastia. Mi-a întins mâna. Imediat ce v-am văzut la televizor, am ştiut că o să veniţi.

A zâmbit. M-am trezit că îi ţineam încă mâna. O mână răcoroasă. Slabă, se simte fiecare oscior.

— De Anastasia mi-a spus doctorul...

— Ştiu. Eu i-am spus doctorului. Mâna îi lunecă din a mea. M-am gândit că e important pentru dumneavoastră.

Important... Zâmbetul îl are ca al Anastasiei. Se spune că nu cu părinţii seamănă copiii, ci cu bunicii.

Duhoarea din salon nu te mai izbea în nări, ca ieri. Nu că slăbise, pur şi simplu încetase să se simtă. Anastasia, ca şi înainte, nu era

conştientă, şi totuşi mi s-a părut că azi era mai bine decât ieri. Ochii îi erau deschişi. Privirea nu îi era focalizată, umbla aiurea prin cameră, dar se mişca.

Împreună cu Nastia, am spălat-o pe Anastasia pe cap. Mai întâi am strâns pernele şi i-am pus un prosop în jurul gâtului, ca să nu se scurgă apa. Pe urmă eu am adus un lighean mic cu apă caldă. L-am pus amândoi cu grijă în locul pernelor şi am purces la spălat. Eu i-am ţinut capul, iar Nastia, făcând şi masaj cu palmele în care îşi pusese şampon, i-a spălat părul. Era scurt, ziceai că e un arici mic. Ceea ce, împreună cu privirea care nu clipea, dădea impresia de demenţă totală. Când, clătindu-i părul, am turnat apă cu stropitoarea, Anastasia a clipit de câteva ori, dar în privirea ei nu s-a schimbat nimic.

— Îmi aduc aminte de părul ei lung, i-am spus, nu ştiu de ce, Nastiei.

— I l-au tăiat la spital, să fie mai uşor de spălat.

Pe urmă i-am spălat corpul cu un burete – după ce am pus muşamaua şi prosoapele. Nastia i-a tăiat unghiile. Anastasia nu s-a împotrivit, dar nici nu a dat vreun semn de participare.

— Acum câteva zile, bunica era încă, în general, în ordine, a spus Nastia – chiar aici, în spital fiind. A reuşit chiar să refuze întâlnirea cu dumneavoastră. Dar acum – vedeţi şi dumneavoastră cum...

Când, împreună cu Nastia, am ieşit din salon, am fost întâmpinaţi de jurnalişti. Din cauza atâtor flash-uri, am strâns ochii.

— Ce aţi simţit când aţi văzut-o pe iubita dumneavoastră după atâtea zeci de ani?

Am strâns pleoapele şi mai tare şi nu le-am mai desfăcut. Aşa procedam uneori şi în copilărie, asta m-a salvat de la multe. Aşa m-am şi văzut la ştirile de seară.

Marţi

Dimineaţa a plouat. Ploaia se năpustea în geamuri, parcă îndrepta cineva un jet spre ele. Apartamentul meu e pe colţ: e vânt ba dintr-o parte, ba din cealaltă. Culcat în pat, mă uitam cum curge apa pe sticlă în valuri fine, transparente. Când valurile au început să aibă irizări divers colorate, curiozitatea m-a făcut să mă scol. Jos, o maşina de miliţie – un accident. Mi-am amintit imediat un alt accident – doi căruţaşi, chiar în acest loc, tot pe ploaie. Şi atunci am stat la fereastră – în ce an a fost asta? Tot ce e pe lume a fost deja cândva... Mi-am lipit fruntea de geam. Se ciocniseră două automobile. Nu chiar rău, doar faruri înfundate. Şi doi inşi în ploaie – în costum, cu cravată, teferi după accident, se înjurau de mama focului. Ca şi căruţaşii, de altfel.

A trecut pentru o clipă Geiger, mi-a adus bani. Nu e prima dată

când îmi aduce, dar tot nu întreb de unde sunt. Aş vrea să sper că sunt de la guvern, în contul unei compensaţii – ori de la Dumă, de la preşedinte. Interesant, or avea aşa un buget – pentru dezgheţarea populaţiei? Şi banii sunt, aşa, nostimi, mici în comparaţie cu cei dinainte. Va trebui, sigur, să întreb de unde sunt.

A venit sora medicală Angela – a spălat pe jos şi mi-a făcut o injecţie. La cererea mea, nu mai vine în fiecare zi, aşa încât în ceea ce priveşte podelele a fost foarte în regulă. Dar injecţia am impresia că mi-a făcut-o cu rea intenţie – ce rost au nişte injecţii care nu ţi se fac regulat? Pur şi simplu m-a înţepat în fund, ca să mă pună la punct. Pentru că de la început am preferat să nu rămână noaptea, iar după aceea am rugat-o şi să vină mai rar – am jignit-o, se-nţelege de la sine. Interesant, în ce calitate mi-a trimis-o Geiger? Că mă irită rău de tot.

La unu am chemat un taxi. M-am înţeles cu Nastia ca astăzi să ne întâlnim la intrarea în spital. La două, imediat ce termină ea orele la universitate. Nastia studiază la Facultatea de Economie. Pentru o fată e o alegere neobişnuită, aş zice eu, dar viaţa s-a schimbat, s-a schimbat total. Ce ştiu eu despre această viaţă ca să spun „neobişnuit”?

La unu şi jumătate eram la spital. M-am plimbat în jurul clădirii încercând să ghicesc ferestrele Anastasiei. Mi-am amintit că geamurile de la salonul ei aveau crăpături lipite cu fâşii de hârtie. Dar mai toate ferestrele erau împestriţate cu fâşii, una lângă alta – cum să ghiceşti? Mi-a venit în minte, păi sigur, o poveste a lui Andersen, crucile cu cretă. Mi-o citea bunica înainte să adorm. Pe măsură ce avansa în adâncul poveştii, lectura îşi pierdea intonaţiile, apoi şi sunetul. Dintre noi doi, bunica adormea prima.

Nastia a venit la două fix, asta da punctualitate. Răspândea un miros plăcut, necunoscut – fin, aproape imperceptibil. În vremurile dinainte femeile miroseau altfel – cum să nu-mi amintesc de părul Anastasiei? Poate sunt demodat, dar valul acela de prospeţime, care... Se pare că m-am zăpăcit.

Iată despre ce e vorba. Când ne-am aşezat pe bancă să ne punem botoşii şi Nastia s-a lăsat puţin pe spate ca să îşi potrivească pe sandale încălţămintea aceea ciudată, faţa mea a ajuns în dreptul gâtului ei: prin parfumul fin al Nastiei a răzbătut mirosul părului Anastasiei! M-am apropiat fără să vreau de ea, şi în clipa aceea ea s-a întors, ca şi cum simţise totul cu ceafa, şi m-a surprins. M-am înroşit: simţise, şi mă prinsese. Dar poate că nu are rost să lămureşti totul.

Pe Nastia şi pe mine ne aştepta o surpriză: Anastasia fusese mutată într-un salon separat. La acest salon ne-a condus, coborând în hol pentru noi, medicul-şef al spitalului. Statură mare: macrocefal, îndesat. Şi totuşi, mi-a trecut prin minte, n-are picioare strâmbe. Peste costumul cu vestă e aruncat halatul alb. La gât un stetoscop –

interesant, pe cine o asculta la el în cabinet?

— Sunt medicul-şef al acestui spital, a spus şi a atins tăbliţa de pe halat: „Medic-şef”.

Dinspre el venea miros de cafea, era clar de la ce fusese întrerupt. Şi de ţigară. E de crezut că o strivise la repezeală în scrumieră când fusese sunat de jos. Dar, mă întreb, de ce l-au sunat? De ce mutarea într-un salon separat? Au interpretat ochii mei închişi ca pe o expresie a groazei, a impresiei total neplăcute lăsate de condiţiile de viaţă din spital?

— Chiar şi în condiţiile noastre deloc simple, am hotărât să îi punem la dispoziţie Voroninei un salon separat. Hotărârea a fost firească, dacă avem în vedere...

Mi se adresa în primul rând mie, şi doar din când în când Nastiei. Eu dădeam din cap, dar nu ascultam, fermecat de ritmul uşilor care zburau pe lângă noi. O uşă s-a deschis şi am văzut-o pe Anastasia. Pe un pat – perfecţiune a tehnicii, nici nu pot spune pat o instalaţie cu autopropulsie, cu o mulţime de mânere, butoane şi roţi. Cu o lenjerie de pat albă ca zăpada. În mijlocul salonului.

Era o privelişte ciudată. Când Anastasia zăcea într-un salon supraaglomerat şi urât mirositor, ea era parte a vieţii obişnuite. Plutea, ca să spun aşa, în fluxul cotidianului – trist, dar firesc. Acum ea nu mai făcea parte din ceea ce înseamnă comun. Fusese pusă la antipodul comunului, ca orice este scos în afara vieţii. Ca monumentul din centrul pieţei, ca sicriul din mijlocul bisericii. Iar în ceea ce priveşte îngrijirea corporală, Anastasia nu mai avea probleme. Când Nastia a scos prosoape curate, i s-a spus că acum nu mai trebuie să o spele pe bunica – mă rog, o spală ei.

Pe bunica.

Miercuri

M-am trezit – soare. Am deschis fereastra – vreme caldă. Pe la unsprezece a sunat Nastia şi a propus să ne întâlnim o oră mai târziu la staţia de metrou Sportivnaia. Staţia, după câte văd, e aproape de casa mea, lângă capela catedralei Sfântul Vladimir. Când am ieşit, Nastia era deja acolo. Cu o geantă gri din pânză, cu o bluziţă aruncată peste ea. Umerii goi. Părul desfăcut – ca al Anastasiei, când, acum aproape un secol, se ducea în toiul nopţii la bucătărie. Am luat (gentleman) geanta Nastiei, şi pe umărul ei a rămas o dunguţă trandafirie. În jurul dunguţei, abia perceptibili, pistrui. Poate şi Anastasia avea – umerii ei nu i-am văzut. Ba da, i-am văzut – alaltăieri.

Am intrat în staţie şi Nastia a cumpărat cartele.

— N-am mai mers niciodată cu metroul...

— N-aţi pierdut mare lucru.

Am coborât pe scara rulantă, ne-am urcat în trenul subteran, am ieşit din el, ne-am urcat în-altul, şi totul – pentru prima oară. Se pare că, într-adevăr, nu pierdusem mare lucru. Mă enervează mai ales faptul că peste tot se aud difuzoare – reclame. La afişe te poţi întoarce cu spatele, dar de zgomot cum să scapi? Mi-am astupat urechile – Nastia a râs.

Ieşind de la metrou, am ajuns la o alee acoperită cu pătrate din beton. Făceam pentru prima dată bucata asta de drum pe jos. În stânga era un şir de garaje nevopsite, iar în dreapta – un loc viran cu nişte mesteceni prăpădiţi plantaţi în linie. În noroiul uscat, cu urme de roţi de maşină, aceşti mesteceni nu bucurau ochii. Viaţa lor era un chin. Cochetăria lor amărâtă era şi mai dezolantă decât rugina garajelor: ele, cel puţin, nu aveau nicio pretenţie. Mergeam printr-un Petersburg pe care nu-l cunoşteam încă. După vreo douăzeci de minute a răsărit în faţa noastră spitalul.

Anastasia era aranjată, dar la fel de absentă ca înainte. Uneori deschidea ochii, şi părea că, uite, uite, o să vorbească. Dar nu a vorbit. Dintre buzele ei căzute nu ieşea decât respiraţia greoaie. În primele câteva minute a trebăluit prin salon (zdrăngănitul de sticlă şi de metal al tăvii) o soră medicală, pe urmă a plecat. Noi am stat pe scaunele din stânga Anastasiei. I-am luat mâna şi i-am strâns-o uşor. Anastasia a deschis ochii. Şi i-a închis. Mâna ei a rămas în a mea. Degetele mele i-au desfăcut cu grijă degetele – cândva ne plăcea să facem asta.

Dimineaţa, după ce mă asiguram că nu mai era nimeni acasă, mă duceam în camera ei şi mă aşezam lângă pat. Ea, fireşte, auzea că am intrat şi că am luat scaunul – doar vedeam cum îi tremurau pleoapele. Ştiam amândoi că nu doarme, dar ne era drag momentul când ochii ei albaştri se deschideau. Voiam amândoi ca primul pe care îl vedea să fiu eu. Mă aplecam şi îi sărutam ochii, şi buzele mele îi simţeau genele. Anastasia scotea o mână de sub plapumă şi, încet, ca prin somn, o mişca spre mine. Slabă, cu vene albastre, ca un mic şarpe de pat. Degetele noastre se împleteau, se strângeau între ele, uneori până la durere, până trosneau, şi liber îmi rămânea numai degetul mare, şi, uite, cu el, în ciuda durerii, ori poate chiar din pricina ei, mângâiam mâna Anastasiei.

— Bunica a spus cumva că pricina catastrofei a fost un oarecare Zareţki, a spus încet Nastia. Că de la denunţul lui au început toate nenorocirile.

— Se poate spune şi aşa...

I-am simţit privirea.

— Dar se poate şi altfel?

— Nu exclud că totul a început mai înainte. Numai când anume nu e clar.

În drum spre metrou, Nastia m-a luat de braţ. Şi mi-a făcut plăcere.

Joi

M-am întâlnit iar cu Nastia la Sportivnaia şi ne-am dus la spital. Uitasem să îmi pun ochelarii, şi în metrou m-au recunoscut. Mi-au cerut autografe, câţiva chiar de-a valma. Am coborât la staţia cea mai apropiată şi am scotocit mult prin geantă – în cele din urmă am găsit ochelarii. Am ajuns la spital; acolo – reporterii TV; Nastia îi zărise încă de departe. Mi-am scos ochelarii, ca să nu-mi deconspir chipul de rezervă. Am trecut prin frontul ziariştilor fără să spun o vorbă. Dar când am intrat în spital, a venit spre mine o fată brunetă cu un microfon. Puteam să trec şi acum pe lângă ea, dar m-am oprit. Ceva din figura ei mi-a câştigat bunăvoinţa.

— O iubiţi la fel ca înainte? a întrebat ea.

Da, un chip frumos. Cu un chip ca ăsta chiar că poţi să pui asemenea întrebări. Cei din stradă au intrat şi ei în sala de primire şi ne-au înconjurat.

— O iubesc.

La fel ca înainte?

Vineri

Cum m-am trezit, am înţeles că mă îmbolnăvesc. O durere surdă în articulaţii, junghiuri în pomeţii obrajilor, îmi lăcrimează ochii. I-am telefonat lui Geiger, i-am spus că mi se pare că am influenţă. Gripă, a confirmat Geiger. Nu mi-a dat voie să ies din casă. În vreo patruzeci de minute a şi apărut cu medicamente.

— Era de prevăzut, a declarat, că mersul cu metroul va duce aici, fiindcă nu ai imunitate la infecţiile de acum. Dar trebuie să treci şi prin asta. Important este ca deocamdată să nu te duci la spital – e periculos atât pentru dumneata, cât şi pentru Anastasia. Pentru ea poate fi chiar mai periculos.

Eu nu am încă imunitate, iar a ei, după cum se vede, e mai scăzută decât trebuie. După plecarea lui Geiger am încercat să o sun pe Nastia, dar n-am găsit-o acasă. La ora stabilită am ajuns la capela de lângă metrou. Nastia era acolo, iar eu m-am apropiat de ea cu paşi nehotărâţi, chiar ferindu-mă şi acoperindu-mi gura cu palma. Ea mă zărise de departe şi urmărea puţin mirată felul în care mă apropiam. Cu degetul mare (gest de neîncredere) şi-a dus o şuviţă de păr după ureche. Oprindu-mă la doi-trei paşi, i-am explicat despre ce e vorba. A înţeles şi am convenit să ne telefonăm.

Acasă mă aştepta singurătatea. Venirile matinale ale lui Geiger nu le pun la socoteala: să aibă grijă de mine e datoria lui de doctor. Da, el

îşi îndeplineşte datoria cu maximă responsabilitate, chiar cu prietenie, dar nu se poate compara cu veghea mea de odinioară la patul Anastasiei când s-a îmbolnăvit. Ba chiar *pe* patul. Îi citeam *Robinson Crusoe*, şi ea îmi ţinea mâna. Şi acum, când ne-am întâlnit după o veşnicie, mâinile noastre s-au atins din nou. Anastasia, ca şi atunci, zăcea în pat şi era din nou bolnavă. Ce-i drept, boala (boala?) este acum alta, dar şi Anastasia e alta. S-a schimbat foarte mult.

Şi totuşi, fiindcă ea exista, mi-e mai uşor. Prezenţa ei pe pământ e o dovadă că n-am visat viaţa mea dinainte. Culcându-mă în pat, pot să închid ochii şi să mă gândesc că, uite, acum o să vină la mine Anastasia, o să-mi ia mâna şi o să-mi dea din răcoarea ei. Fiindcă acest lucru pot încă să mi-l imaginez: se ridică de pe patul de spital, vine aici şi îmi ia mâna. Cât eşti viu, nimic nu e imposibil – imposibilul vine numai odată cu moartea. Dar nici asta nu e obligatoriu.

Duminică

Toată ziua de ieri mi-am petrecut-o pe jumătate adormit. Geiger e îngrijorat: nu se aştepta ca gripa să treacă atât de greu.

— Plăteşti pentru faptul că toate deceniile astea nu ai fost bolnav, mi-a spus. E procesul de adaptare.

Frumos...

De trei ori pe zi vine la mine o soră. Nu e Angela; e o tanti în vârstă şi plicticoasă, visul bolnavului. Îmi ia temperatura, îmi dă tablete. Uneori îmi face o injecţie. De fiecare dată sună Geiger (aud cum la celălalt capăt al firului vocea i se transformă într-un zumzet amărât). Acum îl am musafir în fiecare seară.

Ultima dată m-am îmbolnăvit pe insulă – acolo, fireşte, îngrijirea era alta. Alta. Seara mi-a luat felcerul temperatura: 39,5.

— Învoiţi-mă mâine de la muncă, m-am rugat eu.

— Nu pot, a răspuns, procentul de învoiri e fix. Asta e, o să mergi la o muncă uşoară. Fiindcă ai 39,5, am eu grijă.

Dimineaţa abia m-am sculat, beculeţul chior din baracă mi se lăbărţa în ochi. Întuneric, noiembrie, soarele răsare abia peste vreo cinci ore – şi ce soare e aici? Mai slab şi decât beculeţul. Când ne-au repartizat, să nu-mi cred urechilor: la săpat şanţul. Şi eu nu am putere nici să merg. Nu am putere nici măcar să obiectez, îmi e rău de tot, deşi, dacă e să compari cu tifosul, poate că e ceva mai uşor.

Stau până la genunchi în apă. Ca încălţări – opincile din coajă de tei, dar în opinci e şi mai greu, le scoţi înainte de a intra să munceşti la şanţ. În picioare simt un frig de gheaţă, în restul corpului – dogoare. Aşa o dogoare, că nu lipseşte mult să înceapă să fiarbă apa de la picioarele mele. Îmi alunecă tălpile pe pământul mlăştinos, turbifer. Îl scot din apă, lopată cu lopată. Iese la suprafaţă clefăind. Parcă luându-

şi rămas-bun de la mediul lui. Lăsând să se scurgă din el noroi negru – lopată cu lopată. Nu mai pot. Zac pe marginea şanţului.

Voronin. Văd că vine Voronin cu revolverul, dar nu am putere nici să mă mişc. Da, se pare că acum mă şi împuşcă. Şi o să se termine toate pentru mine – şanţul, deşteptarea, apa chioară zisă supă. De Zareţki a fost bine – n-a avut nimic de felul ăsta. A fost pălit cu un obiect greu, nici nu s-a chinuit. Iar pe mine m-au bătut la interogatorii şi m-au sufocat în cala *Clarei Zetkin,* ca să mă termine, sleit, pe marginea unui şanţ. Un foc de revolver – şi nu mai sunt. Nu mai e cititul bunicii când eram bolnav, nu mai e vila din Siverskaia, nu mai e Anastasia. Uite câte o să duc după mine. Dar poate totul o să rămână undeva – în vreo parte a universului, că nu e obligatoriu să fie în capul meu –, o să-şi găsească vreun port fără vânt şi o să existe acolo.

Voronin m-a lovit cu piciorul şi, spre mirarea mea, nu m-a durut. Poate pentru că nu mai aveam mare legătură cu corpul meu. Ei şi, m-a lovit… Cineva i-a spus că sunt bolnav, şi Voronin m-a mai lovit o dată. Să fi închis ochii, ca şi cum nu mai eram conştient – de ce oare nu i-am închis? Sau chiar nu mai eram, fiindcă, absolut conştient, e greu să înţelegi ce se petrece.

Voronin a procedat cum proceda întotdeauna. L-a pus pe un deţinut de la canal, lovindu-l, să urineze într-o cană. Cana mi-a adus-o în dreptul feţei şi mi-a propus să beau sau să mă duc la muncă. A tras cocoşul şi a numărat până la trei…

Se spune că pentru ceea ce s-a făcut în lagărele de concentrare nu există prescripţie. O să trimit această descriere la procuratură, la poliţie sau acolo, la Curtea Supremă – să audă şi ei de Voronin. Scriu şi simt că îmi creşte temperatura. Îmi vâjâie capul. O să merg până la Judecata de Apoi, să-l acuz pe Voronin nu atât de batjocură şi ucidere, cât de însuşirea numelui celui mai drag mie. Oare se dă importanţă *acolo* numelor de familie?

Atunci chiar mi-am pierdut cunoştinţa. Asta m-a salvat de la împuşcare; mi-am revenit la infirmerie. Dar când m-am restabilit am fost trimis la carceră pe Sekirnaia Gora[35] – pentru refuzul de a munci.

Luni

Geiger m-a anunţat astăzi că sora Angela nu va mai veni la mine. Foarte bine, e de înţeles. Pricep de ce mi-au trimis-o, dar consider că nu e în regulă. Nu-mi trebuie o soră atât de vulgară.

Marţi

Astăzi s-a dat pe unul dintre canale un film despre mine. Era făcut din fragmente din interviurile pe care le dădusem în ultima vreme.

Fragmentele alternau cu o cronică cinematografică despre Solovki, cu o muzică tristă. Muzica era în locul tuturor sunetelor şi cuvintelor de-atunci, care erau, bineînţeles, nemuzicale. În special cuvintele.

Se spune că un adevăr incomplet e minciună. Falsitatea acestei cronici cinematografice nici nu consta în faptul că e o făcătură la comanda GPU. N-am văzut pe nimeni la infirmerie cu lenjerie de corp curată, nimeni nu citea ziare în încăperea pentru repaus, nu juca şah etc. Nu-i asta, repet. Doar că, în chip ciudat, siluetele alb-negre care bântuie pe ecran au încetat să aibă vreo tangenţă cu realitatea, sunt doar nişte semne decolorate ale ei. La fel ca desenele pe stâncă din peşteri – animale şi omuleţi –, nostime, amintesc de cele de-acum, dar despre viaţa de-atunci nu spun nimic. Te uiţi la ele, dar limpede este numai faptul că bizonii erau patrupezi şi oamenii bipezi – cum sunt, de fapt, şi acum.

Dar la Solovki existau sunete – izbirea capului de prici când trecea caraula şi lua *zek*-ul[36] de păr şi dădea cu el de stâlpul priciului până obosea; sau trosnetul lindinilor apăsate cu unghia. Erau şi mirosuri. A ploşniţe strivite mirosea. A corpuri nespălate – fiindcă munceam zilnic până la epuizare, dar aproape că nu ne spălam. Şi toate se contopeau în mirosul comun al disperării, în culoarea şi sunetul disperării, fiindcă ele doar par ascunse în suflet şi inaccesibile organelor de simţ.

Existau pe insulă, bineînţeles, şi foşnetul pădurii, şi freamătul ferigilor, şi mireasma conurilor de pin, şi cerul. Dacă pui mâinile la ochi în chip de binoclu, acoperind tot ce este în jur, îţi poţi imagina că nu peste Solovki e cerul, ci undeva deasupra Parisului, sau măcar a Piterului. Astfel de lucruri nu c-ar fi dat speranţa că avea să se schimbe soarta (ea era imprevizibilă), dar parcă atestau că totuşi sunt prezente pe lume elemente ale raţionalului – dacă nu la oameni, atunci în natură. Aici intră şi scârţâitul unei uşi când e vânt (un scârţâit moale, apoi brusc – o bufnitură energică), şi mirosul rugului de la exploatările forestiere. Te uiţi la foc un minut, arunci un lemn, două, şi parcă ţi-e mai uşor. Arde, aşa cum îi e rostul. Legile omeneşti pot fi schimbate, dar cele fizice, după cum se vede, nu.

Am urmărit imaginile cronicii cinematografice (era dată pe fondul unui ţăcănit stilizat) şi am recunoscut multe. Am recunoscut porţile – oh, cum mi-a sărit inima când am intrat pe ele prima dată. Pentru că, atunci când am coborât de pe vapor la debarcader, mă aflam deja în lagăr, dar faptul că eram închis l-am conştientizat abia când am intrat pe poartă. Scrisesem din greşeală proscris; nu era rău nici aşa. L-am recunoscut pe şef, pe ticălosul de Nogtev. Apropo de ticăloşi: mi s-a părut că undeva a apărut pentru o clipă şi Voronin. Să fie, să nu fie el?

Să-l luăm pe Voronin – ce este el acum? Nişte oase – o mână de oase, dacă nu l-au ars, bineînţeles. Ce spaimă băga atunci în toţi, iar acum – nişte rămăşiţe şi o marionetă cenuşie într-un cadru. Uite, l-am

numit ticălos, continui să-l urăsc. Numai că dacă o fac acum, înseamnă că îl urăsc pe cel de-acum, iar el – se ştie ce e deja. Atunci pe cine urăsc? Dar, dacă simt şi acum toate astea faţă de el, înseamnă că nu e praf şi pulbere? Poate că, rămânând în memoria mea, Voronin a devenit parte din mine şi îl urăsc în mine?

Miercuri

A sunat Nastia, m-a întrebat cum mă simt. Îmi face plăcere că se interesează. Mă surprind că mi-e dor de ea. Am întrebat-o cum e Anastasia. Nu-mi vine să spun *bunica,* deşi Nastia numai aşa spune. E-n ordine, răspunde, adică – la fel ca până acum.

Nastia a spus că toate nenorocirile noastre au început de la Zareţki. Dar, spre deosebire de Voronin, faţă de Zareţki nu simt ură. Simt milă – amestecată poate cu dispreţ, dar milă. Cum se îndopa, după ce se încuia, cu salamul lui – aşa ceva numai milă poate să-ţi facă. Nici nu ştiu ce zăcea în puţina lui minte şi de ce l-a denunţat pe profesor... Important este, la urma urmelor, altceva: el nu era mâncător de oameni din vocaţie. Ca, de pildă, Voronin. E îngrozitor că a fost omorât.

După film sunt sunat cu solicitări de interviuri – refuz. În primele săptămâni după ce, ca să spun aşa, m-au descoperit, am acceptat, dar după puţin timp am înţeles că mă repet. Am început să încerc să spun acelaşi lucru altfel, dar de fiecare dată ieşea şi mai prost. I-am împărtăşit acest lucru lui Geiger. A răspuns că nu e nicio ruşine să te repeţi, toţi oamenii, mă rog, cunoscuţi fac asta, aşa că pot continua cu curaj. Presa actuală e făcută, după spusele lui, după principiul reclamei – cu cât te repeţi mai mult, cu atât mai bine. A dezvoltat o întreagă teorie, potrivit căreia tendinţa omului spre nou este mai slabă decât ataşamentul de vechi. Acest lucru ar fi exprimat deosebit de clar la copii, care sunt mai bucuroşi întotdeauna să recitească decât să citească. Poate aşa şi e, întotdeauna l-am preferat pe *Robinson Crusoe* tuturor noutăţilor... Dar interviurile am început să le refuz.

Dintre toţi cei care mi-au telefonat, m-am hotărât să îi vin în întâmpinare numai unei domnişoare – îi tremurase vocea. Iată ce fac cu bărbaţii vocile care tremură. Ce-i drept, am acceptat să răspund numai la telefon şi numai la o singură întrebare. Pe care s-a canonit o groază să mi-o pună.

— Care este principala descoperire pe care aţi făcut-o în lagăr?

Întrebare, de fapt, banală, ca tot ce conţine cuvintele *principal*, *cel mai* etc. E ciudat că a trebuit atâta behăială pentru o asemenea întrebare. Dar cu cât e mai banală întrebarea, cu atât este mai complicat să răspunzi la ea.

— Am descoperit că omul se transformă în vită incredibil de repede.

Joi

Astăzi m-au sunat de la firma *Produse congelate*. Mi-au propus un contract pentru o reclamă. Am închis.

Am scris din nou la computer – câteva pagini din *Robinson Crusoe.* Oricum, scriu mult mai repede.

Vineri

Astăzi e o săptămână de când sunt bolnav. Se pare că merg spre bine. Temperatura nu e mare, în jur de 37,7, dar sunt foarte slăbit. De dimineaţă a trecut Geiger, insistă cu regimul la pat. De altfel, zac şi fără insistenţele lui: n-am putere. Când i-am spus de produsele congelate a râs. A spus că acum sunt vremuri pragmatice, că ar trebui chibzuit bine înainte de a refuza. La plecare m-a mai sfătuit o dată să fiu mai atent cu ofertele publicitare, şi, după faţa lui, n-am înţeles dacă glumea sau nu.

A sunat Nastia, ceea ce a făcut să mă simt mai puţin singur. A vorbit cu compasiune, dar a sunat din politeţe, cred. Doar se simte din ton. Dar ce altceva pot să aştept? Nu, nu am pretenţia la o relaţie specială cu ea, nu asta am în vedere. Simt însă că aici le sunt tuturor străin. Ei au viaţa lor, felul lor de a vorbi, de a se mişca, de a gândi. Preţuiesc alte lucruri. Şi nu că ar fi mai rele sau mai bune decât ale mele; pur şi simplu sunt altele. Am venit la cei care trăiesc acum ca un om de pe alt continent, poate chiar de pe altă planetă. Se interesează de mine, mă examinează ca pe un exponat de muzeu, dar nu mă consideră de-al lor.

Singurătatea nu e întotdeauna ceva rău. Când eram pe insulă, numai asta visam, singurătate. După ce se dădea retragerea, adormeam foarte repede, mă prăbuşeam pe prici, dar înainte să mă cufund cu totul în somn se scurgeau câteva minute, şi acela era timpul visurilor mele.

Mi-l imaginam pe Robinson Crusoe târându-se de-a lungul fâşiei bătute de valuri, mă mutam de pe insula mea pe insula lui şi, chiar dacă nu făceam schimb de locuri cu el (ce-i trebuia lui insula mea?), îi luam locul pentru câteva clipe pe acel binecuvântat pământ nelocuit. Cu tălpile goale, simţeam covorul de frunze din pădurea tropicală, unde chiar şi pe caniculă există prospeţime, iar iarna e verde, pentru că acolo nu e iarnă. Covorul se auzea mustind sub picioare, întorceam spre mine frunzele imense ca nişte căuşe şi mă delectam bând apa adunată în ele după ploaia din timpul nopţii. Care se scurgea cum voia, nimerindu-mi în nas, în ochi, răsucindu-se în zbor într-un fuior strâns, strălucitor.

Nu vorbeam cu nimeni, doar cu papagalii, dar şi aceia îmi spuneau

numai ce voiam să aud de la ei. Aici nu existau nici muncă forţată, nici escortă, nici chiar deţinuţii care îmi erau tovarăşi, umiliţi şi sălbăticiţi – nimic din ceea ce nu corespunde unui mod de viaţă omenesc şi din ce nu voiam să văd. Cei care creaseră iadul Solovki îi lipseau pe oameni de omenesc, în timp ce Robinson – el, dimpotrivă, umanizase întreaga natură din jurul lui, făcuse din ea o prelungire a lui. Aceia distrugeau orice amintire despre civilizaţie, iar el crea civilizaţie din nimic. Din memorie.

Luni

Am citit undeva că Themis era înfăţişată de greci fără a fi legată la ochi. Fără balanţă şi fără sabie. Cea pe care o cunoaştem noi acum este Justiţia romană, care i-a urmat lui Themis. Bun, să fie la romani, să fie Justiţia – mie mi-a plăcut Themis aşa cum era. Şi mâna ridicată cu balanţa (la mine, sigur, e fără balanţă), şi sabia în mâna cealaltă, chiar şi legătura de pe ochi. Veşmântul lung coborând în falduri, sânul stâng dezgolit. Care pe mine, adolescent, mă tulbura.

Câteodată luam statueta de pe dulap şi o puneam pe biroul meu. Degetul îmi luneca pe lustrul ei ideal. O luam în mână şi mă minunam cât de bine se potrivea în palma mea: degetele intrau uşor în faldurile veşmântului, iar braţul ei ridicat devenea un reazem pentru palma mea. Admiram perfecţiunea formei la pipăit. Probabil că acest lucru a şi făcut să fiu pictor...

Pictor! Acum multă vreme fusesem pe aproape – îmi aminteam şi în acelaşi timp nu-mi aminteam. Aşa îţi aminteşti câteodată ceva în somn, şi nu crezi că e adevărat. Dar acum, deodată, am crezut: am fost pictor... Bun, n-am fost, am vrut să devin, dar pictor. Răspunsul la întrebarea ce am fost totuşi a venit acum, când mă gândeam la Themis. A apărut în conştiinţă cât se poate de clar. Themis. Formă. Perfecţiune. Iar eu sunt pictor, student la Academia de Arte. Sfincşii de pe chei. Vaza, calul, Apollo. Fâşâitul creionului pe hârtie. De ce nu mi le-am amintit?

Am găsit acum un creion, am hotărât să desenez ceva. O vază, un cal... N-am reuşit. Probabil că sunt prea tulburat. În ciuda orei târzii, l-am sunat pe Geiger, i-am spus ce am descoperit.

— Da, a răspuns, ai studiat la Academia de Arte, chiar cu rezultate foarte frumoase. Nu ai absolvit din pricina circumstanţelor ştiute.

Ascultându-i vocea stinsă, mi-am dat seama că îl trezisem din somn, şi gândul nu mi-a fost lipsit de o bucurie răutăcioasă. Amintindu-mi ce am fost, am simţit nu numai bucurie, ci şi iritare. Mi s-a părut că Geiger ar fi trebuit demult să-mi dea de înţeles acest lucru. Ceea ce i-am şi spus. El (pauză) a răspuns că a şovăit în această privinţă, dar că până la urmă a hotărât aşa cum a hotărât. Şi faptul că am astupat

acum aceasta gaură din memoria mea confirma justeţea liniei urmate: lucrurile cele mai importante din viaţa mea trebuie să mi le amintesc singur.

Aşa. Dar dacă nu îmi aminteam?

Marţi

Azi-dimineaţă Geiger a venit cu o trusă de acuarele, cu hârtie şi cu pensule din păr de nevăstuică siberiană. Pare-se că telefonul meu a avut efect asupra lui. M-a examinat cu de-amănuntul şi mi-a dat voie să ies din casă. Am sunat-o imediat pe Nastia. Ne-am întâlnit la Sportivnaia şi ne-am dus la spital. Starea Anastasiei rămăsese aproape neschimbată. Spun aproape pentru că, chiar înainte să plecăm, s-a ridicat puţin într-un cot şi i-a spus Nastiei pe nume. Ţinând ochii în tavan. Dacă o văzuseră pe Nastia, nu se ştie.

La întoarcere am propus să mergem să mâncăm undeva. Am ieşit de la metrou pe canalul rebotezat acum Ekaterininski. Micul restaurant la care m-a dus Nastia avea vedere spre Kazanski Sobor[37]. De catedrală ne despărţea granitul canalului, şi undeva, jos, curgeau apele lui nevăzute.

— Comandă pentru amândoi, am rugat-o. Ultima dată am fost la restaurant acum vreo sută de ani.

— Optzeci şi ceva, nu mai mult, m-a corectat Nastia.

— Cochetez.

Stăteam unul în faţa celuilalt lângă o fereastră, şi întreaga fereastră era ocupată de imensa catedrală. Care se uita la noi cu vădit reproş, fiindcă mă văzuse de atâtea ori plimbându-mă cu Anastasia. Şezând cu ea pe treptele de granit, care chiar şi în serile de vară erau reci. Ultima imagine rămasă în memorie e de toamnă: între coloanele catedralei zburătăceşte un ziar. În amurg seamănă cu o stafie de mărime medie, iar Anastasia şi cu mine ne uităm în tăcere la el. Şi noi, şi catedrala eram atunci cu optzeci de ani mai tineri.

Acum mă vedea cu Nastia. Nu e ce crede, aş fi putut să-i spun. Nu i-am spus. Aveam gura ocupată de biftecul comandat de Nastia, dar problema nu era biftecul – nu înţelegeam nici eu ce se petrece cu mine. O plac pe Nastia? Sigur că o plac. Îmi este uşor şi bine cu ea. Aceste două sentimente nu le-am avut nici în anii de lagăr, nici (cu atât mai mult) în deceniile care au urmat. Consider că, într-un fel, o trădez pe Anastasia? Nu, nu consider. Când mi-a venit în minte acolo, lângă fereastră, întrebarea m-a tulburat, dar acum, acasă, m-am liniştit. Am înţeles cât e de absurdă.

Privirea mi-a căzut pe vopselele lui Geiger – cum a reuşit să cumpere azi toate astea? Dar, poate, nu azi? Poate totul era deja cumpărat şi aştepta să îi vină vremea?

Miercuri

Ferestre-vitrină cu perdele de pânză. Cópii de statui antice din ghips. Sclavul lui Michelangelo, discobolul. Apoxiomen, cu dubla înclinare a capului – în faţă şi într-o parte, racursi dificil. Protoforme: sferă, cub, cilindru, piramidă, con, prismă hexagonală, prismă triunghiulară. Părţi ale feţei lui David: nasul, ochii, buzele.

Ieri, în toiul nopţii, am încercat să pictez. N-a ieşit nimic.

Joi

O revistă care se bucură de popularitate mi-a comandat un articol despre anul 1919 la Petersburg. A picat cât se poate de bine. Cu desenul nu prea merge – să reuşesc oare cu scrisul? Da, şi nu plătesc prost, nici nu mă aşteptam la atât. Avertizez din capul locului redacţia că nu voi scrie despre evenimente şi nici chiar despre oameni – despre acestea se ştie şi fără mine. Pe mine mă interesează viaţa de toate zilele în detaliile ei mărunte, lucrurile care pentru contemporani par de la sine înţelese şi nedemne de atenţie. Care însoţesc toate evenimentele, iar pe urmă dispar fără să le fi descris cineva – ca şi cum totul s-ar fi petrecut în vid.

Ei dau din cap – poftiţi, scrieţi, nu e nicio problemă, dar eu nu mă mai pot opri. Aşa rămân scoiculiţele în roci, spun, miliardele de scoici mici care au trăit pe fundul oceanului. Noi înţelegem cum arătau, dar nu avem idee despre viaţa lor obişnuită, în afara rocii, viaţa în apă, printre alge fără astâmpăr, în lumina unui soare preistoric. Apa asta nu există în scrierile istorice. Dar dumneavoastră, râd ei la redacţie, sunteţi poet. Nu, obiectez eu în spiritul lui Geiger, sunt descriitor al vieţii.

Vineri

Pe Sekirnaia Gora am urcat cu două escorte şi am simţit cum mi se contractă stomacul de frică. Mi s-a făcut ruşine de frica asta, nu mi se mai întâmplase să am aşa o frică, nici chiar în drum spre Solovki. Escortele erau nişte indivizi liniştiţi, mai degrabă indiferenţi, ceea ce, potrivit etaloanelor de lagăr, este tot ce poate fi mai bun. Nu m-au gonit din urmă, aproape că nici nu înjurau, dar nici nu arătau vreun interes deosebit pentru soarta mea. Nici între ei nu vorbeau nimic. Se vedea bine că îi sleise viaţa de lagăr, iar acum pur şi simplu îşi cruţau puterile. Lagărul nu-i termina numai pe deţinuţi.

Când am ajuns sus, în faţa noastră s-a deschis o privelişte de o

frumuseţe incredibilă. Păduri galbene. Lacuri albastre. Undeva, chiar la orizont, marea plumburie. Mi-am amintit: pădurile nu erau complet galbene. Se vedeau petele verzi ale brazilor, parcă turnase cineva o culoare în alta şi nu le amestecase. Nu mi-a căzut bine. Am luat această frumuseţe drept un semn al faptului că aveam să mor curând. M-am gândit că aşa ceva – cel mai frumos lucru pe care ţi-a fost dat să-l vezi în viaţa ta – ţi se poate arăta numai înainte de moarte. Puteau vedea şi escortele, dar ele nu se uitau în partea aceea.

M-au dus la carceră, care îşi avea locul într-o biserică, şi au bătut cu paturile puştilor. De partea cealaltă a uşii a clănţănit un lacăt – parcă erau dinţii lupului din poveste. Parcă mă înghiţea. Mi s-a ordonat să intru, escortele au rămas afară. Trecând pragul, le-am aruncat o privire de rămas-bun. Ce greu mi-a fost că plecau, ce singur mă simţeam. Ca un copil dat de rude la cămin. În faţa morţii care mă aştepta, până şi aceşti oameni mi se păreau apropiaţi.

Am fost dus în naos, mi s-a ordonat să-mi scot încălţămintea şi să las pe mine numai îmbrăcămintea de corp. Văzând cimentul de pe jos, am rugat să mi se dea voie să nu-mi scot ciorapii. Am fost lovit în plină figură. Desculţ, în izmene şi cu faţa însângerată, am intrat în noua mea celulă. A fost chiar bine că mă loviseră. Aşa mi-a fost mai uşor.

Sâmbătă

Astăzi m-am dus la întâlnirea cu Nastia, la metrou, cu o jumătate de oră mai devreme. Şi nu a fost ceva întâmplător: ieşind din casă, am fost conştient că era prea devreme. M-am aşezat pe parapetul de la locul de întâlnire şi m-am gândit: ce e cu mine, sunt nerăbdător s-o văd? Am şi ridicat din umeri. Nu, am decis, pur şi simplu nu îmi place să stau acasă. Acolo am doar fantome, mi-e urât.

M-am uitat cum puneau asfalt pe carosabil. Nespălaţi, băuţi, cu nişte veste soioase (cândva portocalii), aruncau asfaltul fierbinte cu lopeţile, iar un cilindru compresor îl întindea. Şi feţele lor erau îngrozitoare. Nici când se pava cu calupuri nu erau aşa. A început să plouă, la început mărunt, pe urmă mai tare. În adânciturile din asfaltul gras, fumegând, s-au făcut băltoace. Fum amestecat cu aburi: muncă de iad. O ţine mult asfaltul turnat pe ploaie? Ba încă şi turnat de nişte indivizi ca aceştia.

În depărtare am văzut-o pe Nastia – delicată, cu o umbreluţă. Ca o figurină, *ceea ce* eu (ca pictor) preţuiesc foarte mult la femei. Zărindu-mă, a grăbit pasul, aproape că a început să alerge. Ca să nu mă ude ploaia. Atâţia ani am îngheţat, iar acum, uite, mă udă. A ajuns la mine alergând şi m-a luat sub umbrelă. A scos din buzunar o batistă de hârtie şi mi-a şters faţa – plăcut! Imediat s-a oprit şi ploaia. Nastia, cu

un declic, a făcut să se închidă umbrela. Apucând-o ca pe o pasăre udă, i-a strâns frumos cutele-aripi.

Coborâm la metrou. Mulţumită Nastiei, ştiu deja cum să stau pe escalator la coborâre – cu o treaptă mai jos decât însoţitoarea, cu faţa întoarsă spre ea. Pe părul însoţitoarei strălucesc picături. Pe geantă se întinde o urmă udă de la umbrelă.

— Ştii, Nastia, mi-am amintit ce am fost. Fac o pauză. Pictor. Pictor începător.

Ea mă priveşte cu o curiozitate moderată. Nu ştie cât timp mi-a luat ca să îmi amintesc.

— Aţi reuşit să vă găsiţi lucrările de-atunci?

Dau din cap că nu. Nastia mă întoarce în sensul de mers şi părăsim escalatorul.

— Nu-i nimic, o să faceţi unele noi! Nu-i aşa?

Zâmbeşte.

— Nu-mi aduc aminte cum se fac. Nastia, imaginează-ţi, nu-mi aduc aminte...

Duminică

Toată ziua de ieri mi-am făcut în minte planul articolului. A mers uşor, fără niciun efort. Doar sunt pictor – pictor, nu istoric. Pentru mine nu e importantă succesiunea evenimentelor, pe mine mă preocupă numai existenţa lor ca fapte. Punctele planului le scriu fără nicio logică, pe măsură ce îmi amintesc.

Nu existau lucruri noi – toată lumea umbla în haine vechi. Ceea ce avea chiar un anume şic – *vremuri grele* era *zicerea* favorită a acelui timp. Vremurilor grele trebuie să ştii să le supravieţuieşti: poartă ce ai avut până se face ferfeniţă, nu îmbrăca nimic nou, chiar dacă ai. Aşa şi erau purtate, prelungindu-li-se viaţa.

Ziarele nu se vindeau, ci se lipeau la colţurile caselor. Oamenii muncii le citeau în grup. Asta apropie.

Alimente vândute pe ascuns. Vânzarea la liber era interzisă.

Apa nu ajungea la etajele de sus. Acolo apa se strângea în căzi. Căzile se umpleau până sus, iar baie se făcea la lighean.

Tot despre îmbrăcăminte: toată lumea umbla şifonată – dacă era frig, nu te dezbrăcai la culcare.

Lumina mai mult nu ardea, se dădea curent două ore pe zi. Se făceau lămpi cu gaz.

Iarna îngheţau ţevile de scurgere. Nu se folosea toaleta, se mergea la privata din curte, cel mai adesea cu oala de noapte, pentru a fi golită. Dar private nu erau în toate curţile.

Tramvaiele erau o raritate, erai nevoit să mergi pe jos. Şi chiar dacă apăreau, erau pline ochi.

O privelişte neobişnuită: iarna nu ieşea fum pe coşuri. Nu era nimic de pus pe foc. Ce se putuse demonta fusese demontat pentru lemne. Se tăiaseră cu fierăstrăul uşile dintre camere. Anastasia s-a îmbolnăvit, am împrumutat de la portar cincizeci de bucăţi de lemn de foc, după care mi-am stors mintea o lună cum să i le dau înapoi. Nu am avut ce face, i-am dat pentru lemne o solniţă de argint – o aveam încă de la bunica. O jale.

Cartelele. Pentru zahăr, pentru pâine. Vânzând nişte cartele mi-am procurat galoşi.

Statul cu orele pentru gaz lampant la Petrocomună.

Turtele din coji de cartofi. Ceaiul de morcov sau de mesteacăn. Tot despre mâncare: la colţul dintre Bolşaia Morskaia şi Nevski a zăcut multă vreme un cal căzut, din crupa căruia se tăiase o halcă de carne.

Cele mai răspândite cadouri în anul 1919: ceară roşie, hârtie, peniţe, creioane. Eu i-am dăruit Anastasiei un borcan cu melasă.

Încerc să reconstitui lumea aceea care s-a dus pentru totdeauna, dar rezultă numai nişte biete fărâme. Şi, peste ele, un sentiment – nu ştiu cum să îl exprim corect... Iată, noi eram în lumea de-atunci diferiţi, străini, deseori duşmani, dar, dacă te uiţi acum, vezi că eram cumva de-ai noştri. Timpul ne era comun tuturor, ceea ce, după cum se dovedeşte, înseamnă foarte mult. El ne făcea să fim participativi unul faţă de altul. Pentru mine este îngrozitor că acum toţi îmi sunt străini. Toţi, în afară de Anastasia şi de Geiger. Ai mei sunt acum numai doi oameni, în timp ce înainte era toată lumea.

Luni

L-am întrebat azi pe Geiger de ce nu am putut atâta vreme să-mi amintesc că am fost pictor. Şi cum se explică faptul (aici mi s-a subţiat vocea) că acum nu reuşesc să desenez nimic.

— E ceva cu celulele creierului care răspund de această zonă, a spus Geiger. După toate probabilităţile, nu s-au refăcut după dezgheţare.

— Şi era ocupaţia mea de bază...

— Poate tocmai de aceea aceste celule nu s-au refăcut. După ce a tăcut puţin, a adăugat: în schimb, scrii bine. Creativitatea, cum se spune acum, creativitatea dumitale a pierdut un canal, dar a căpătat altul. Oare descrierile dumitale literare nu sunt un rod al picturii?

Elegant răspuns.

Marţi

Azi m-am gândit iar la Sekirnaia Gora. În cazul ei sunt neputincioase şi pictura, şi descrierile literare. Oare ce descriere poate reda un frig care nu se mai sfârşeşte, zi şi noapte? Sau foamea? Orice

povestire presupune un eveniment încheiat, în timp ce aici e un înspăimântător fărădesfârşit. Nu te mai poţi încălzi, un ceas, încă unul, încă unul, zece. Şi nu numai cu frigul, şi cu foamea e cu neputinţă să te obişnuieşti. Locatarii de la etajul izolatorului stau *pe stinghii* desculţi, doar în izmene. Încăperea nu e încălzită, e interzis să vorbeşti, e interzis să te mişti. Băncile sunt înalte, picioarele nu ajung la podea. După câteva ore se umflă într-aşa un hal, că nu te mai poţi ridica pe ele. Tortura durează mult, durează, şi durata asta omoară. Cum să descrii tortura asta? Doar să scrii despre ea tot atâta timp cât durează. Ore, zile, luni.

Luni – rar cine rezistă: îşi pierd minţile, dar, mai des, mor. Stai din zori, simţi cum îţi atârnă tălpile, e curent, simţi cum trage de jos, de la pardoseala de ciment. Stinghiile îţi intră în carne Pe urmă, când picioarele parcă nici nu mai simt nimic, vine chinul întregului trup, chinul de a nu mai putea sta aşezat. Îţi duci pe furiş palmele sub picioare şi încerci să te desprinzi puţin de tot de stinghie, să te mişti cât de cât.

În ferestruica din uşă sunt ochii caraulei. Urmăresc cum ţi se încordează palmele, cum, îndoite din genunchi, picioarele ţi se ridică o idee mai sus decât picioarele tovarăşilor. Caraula intră cu o bâtă. Loveşte – în cap, peste umeri. Te prăväleşti de pe bancă şi, cu urlete sălbatice, te izbeşti cu capul de pardoseală. Şi parcă te desprinzi de trupul torturat. De urletul tău animalic. Tu eşti cel care urlă aşa? În tine dă cu picioarele paza care vine în fugă, pe tine te leagă? Îţi frânge braţele şi ţi le leagă la spate, de picioare. Nu mai eşti om, eşti roată, atunci de ce nu te dau de-a dura?

Te târăsc sus pe trepte, te trag în „luminator”. „Luminatorul” e partea de sus a bisericii, care servea înainte de far. Acum nu mai există acolo nici felinar, nici geamuri. Doar vânt, cel mai puternic vânt, cel care e în vârful dealului. Îi rezişti o vreme, dar pe urmă rezistenţa dispare. Şi timpul dispare – durata aceea care nu poate fi descrisă. Te laşi în voia vântului aceluia, el îţi va vindeca rănile, el te va duce în direcţia care trebuie. Şi zbori.

Joi

Azi, când am fost la spital, Anastasia a spus: „Innokenti”. Fără a fi în stare de conştienţă, cum a fost înainte, când a pomenit numele Nastiei. Şi totuşi, are licăre ale conştiinţei, ceva se întâmplă acolo, cineva e prezent acolo. Să zicem, Nastia şi cu mine.

Vineri

Anastasia a spus din nou numele meu.

M-am aplecat şi am spus:
— Sunt aici, Anastasia.
Am repetat de câteva ori – rar şi desluşit.
Am întrebat:
— Ce ai vrut să-mi spui:
Zăcea cu ochii închişi. Respira anevoie.
Oare m-a auzit?

Sâmbătă

Seamănă cu Karl Marx, numai că are ochelari. Mâna dreaptă se sprijină în baston, stânga desenează pe tablă cu un indicator lung din metal, cu cretă la capăt. Alcătuirea ochiului. Globul ocular – o sferă prinsă între pleoapa de sus şi cea de jos. Toate liniile invizibile se desenează ca vizibile, forma apare ca transparentă.

Îmi trece deodată prin cap că probabil ar fi fost mai bine dacă Marx ar fi pictat – el şi numeroşii lui adepţi. Să îl fi desenat pe David al lui Michelangelo, să fi şters cu pâine uscată surplusul de grafit, să se fi dus la Plios[38] să facă studii. Cred că ar fi fost mai puţină durere pe lume. Un om care desenează are cumva un ascendent faţă de unul care nu desenează, e mai pătruns. Preţuieşte lumea în toate manifestările ei. O păstrează.

I-am împărtăşit aceste consideraţii lui Geiger. El şi-a ţuguiat buzele şi a tăcut un timp. Întrebându-l direct ce crede despre teoria mea, a răspuns că nu o poate susţine. Că el cunoaşte un ticălos trecut prin toate relele, care a fost în tinereţea lui pictor. Ce să mai spui? Influenţa exercitată de pictură îşi are limitele ei.

Luni

Astăzi am fost la Anastasia singur – Nastia se pregătea pentru ultimul examen din sesiune. Am chemat un taxi şi m-am dus. De mers cu metroul a devenit imposibil: ochelarii nu mă salvează, sunt recunoscut fără greş şi cu ochelari. Şi taximetristul m-a recunoscut. S-a uitat îndelung la mine în oglinda retrovizoare şi pe urmă a întrebat:
— Iertaţi-mă, acolo, în gheaţă, simţeaţi ceva? Aveaţi vreo, cum se spune, dorinţă?
— Aveam o dorinţă – să mă dezgheţe.
Pauză.
— Asta e foarte de-nţeles.
Anastasia m-a întâmpinat cu o tăcere, şi în această zi nu a spus nimic. O mână (pete galbene pe piele) atârna din pat. M-am aşezat pe scaun lângă pat şi i-am luat mâna în a mea. Mi s-a părut că palma ei a răspuns, că s-a strâns uşor. Poate că aşa răspunde orice palmă când o

iei. Simplă contractare a muşchilor.

M-am aplecat spre urechea Anastasiei şi am întrebat: îşi aminteşte mâinile noastre atingându-se? În viaţa dinainte – îşi aminteşte? Pleoapele ei au tremurat, dar nu s-au deschis. Am început să îi povestesc cum am împodobit noi bradul. Cum scoteam eu podoabele din cutie şi le desfăceam cu un foşnet din hârtia în care erau înfăşurate. Şi după ce le găseam agăţătoarea şi o îndreptam, îi treceam ei podoabele. Îi atingeam degetele cu degetele mele – de altfel, în văzul tuturor. Activitatea noastră comună oferea această posibilitate.

Asta a fost seara. Iar dimineaţa, când am intrat la Voronini, bradul era cu totul altul. Strălucea (ploaie de podoabe) în soarele palid de decembrie. Oberlihtul era deschis, şi ghirlandele aveau un clinchet abia auzit. Da, am spus eu în şoaptă ţinând mâna Anastasiei, există sunete rare, care nu seamănă cu nimic. De exemplu, clinchetul unei ghirlande în curent – e numai din sticlă, nici nu se poate spune cât e de fragilă – şi-o aminteşte oare? Sunetul ăsta mi-e foarte drag şi mi-l amintesc deseori.

I-am amintit în şoaptă Anastasiei şi alte lucruri dragi. De exemplu, cum mi-a luat odată palma, spunând că vrea să îmi vadă soarta. Şi-a plimbat pernuţa degetului pe împletitura de linii şi a spus ceva, iar mie îmi treceau fiori prin palmă. Nu îi auzeam cuvintele, fiindcă urechile mele nu funcţionau. Dintre toate părţile corpului meu exista numai palma pe care luneca degetul Anastasiei. Urmărea fiecare moviliţă, fiecare linie. Cea mai lungă s-a dovedit linia vieţii. Interesant, o fi fost oare luat în considerare atunci şi timpul cât aveam să fiu îngheţat?

Joi

M-am trezit în lazaret. Nu în baraca aceea împuţită unde fusesem înainte, ci într-o încăpere luminoasă şi curată. Totul – podeaua, tavanul, masa, scaunele, patul – era alb, şi, cumva liniştit, mi-a trecut prin minte gândul că după bătăile de pe Sekirnaia Gora am nimerit direct în Rai.

Dar nu era Raiul, nu aşa erau lucrurile de-aici. Scaunul era vienez, dat din gros cu vopsea albă, pe măciuliile patului – şiroaie încremenite de vopsea; în Rai nu s-ar fi vopsit aşa. Odaia era albă, dar pământească. Aplecându-mă din pat, am văzut până la urmă şi obiecte care nu erau albe – o găleată albastră cu o cârpă roşiatică. Pe găleată scria cu litere roşii, scurse „LAZAR”.

Tot restul nu era alb de fapt. Bunăoară, podeaua. S-a dovedit a fi de un cafeniu-deschis. Stăteam culcat şi mă miram că un minut mai devreme putuse să mi se pară altfel. Reveniseră nu numai culorile, ci şi mirosurile. În încăpere mirosea, fără nicio îndoială, a medicamente,

iar de la găleata cu inscripţie misterioasă venea un miros de clorură de var. Şi una, şi alta inutile, cred, în Rai.

În încăpere a intrat o soră medicală, şi am mijit ochii. E o deprindere din lagăr – să dai impresia că nu exişti. Când auzi că mişcă cineva, să încremeneşti. Să te faci una cu întunericul. Să nu vezi nimic şi să fii nevăzut.

După ce a şters podeaua, sora a luat găleata şi cârpa şi a ieşit. S-au auzit paşi bărbăteşti. Printre gene am văzut cum pe podeaua încă udă păşesc pantofi. Nici nu-mi mai aminteam când văzusem pentru ultima oară pantofi în lagăr. Pe pantofi se sprijineau cutele unor pantaloni. Negrului sever al pantalonilor i-a luat locul albul unui halat. Cel care intrase s-a aplecat deasupra patului şi a spus numele meu.

Venirea lui mi-a amintit prima apariţie a lui Geiger – deşi, poate, totul a fost invers, şi Geiger mi-a amintit după aceea de cel care intrase. După cum se ştie, în timp se merge în ambele sensuri. Ce e important: am deschis ochii. Necunoscutul s-a uitat la mine fără să spună nimic. Bărbuţă de profesor, ochelari. N-am spus nici eu nimic, pentru că el era cel care trebuia să vorbească. Şi a vorbit:

— Prima dumitale sarcină, Innokenti Petrovici, este să te restabileşti.

Asta presupunea cumva o întrebare despre a doua sarcină, dar nu am pus-o. Uitându-mă la găleată, am întrebat:

— LAZAR e prescurtare de la lazaret?

— E o altă prescurtare. A zâmbit. *Laboratoria po zamorajivaniu i regheneraţii*[39], dar e puţin probabil ca dumneata să fi auzit de acest laborator.

Am auzit? Şi da, şi nu. La Solovki existau câteva laboratoare despre care nu se ştia nimic precis – nici felul activităţii lor, nici măcar denumirea. Dar oamenilor unuia dintre ele – după cum începeam să înţeleg, chiar ai acestuia – li se spunea în lagăr lazari. Odată chiar am întrebat pe cineva de ce li se spune lazari, dar atunci nu am primit răspuns.

De câteva ori îi văzusem pe lazari la debarcader. Coborau din şalupă şi dădeau impresia, potrivit etaloanelor de lagăr, de oameni norocoşi – hrăniţi, îmbrăcaţi şi (învăţasem să apreciez asta fără greş) nebătuţi. Spre deosebire de interlocutorul meu, lazarii nu purtau pantofi, dar şi cizmele lor erau un semn de bunăstare. Mi-am mai amintit şi că lazarii veneau pe insula Bolşoi Soloveţki[40] de pe insula Anzer. Şi că plecau tot acolo.

— Noi ne aflăm acum pe Anzer? am întrebat.

Privire mirată.

— Da, pe Anzer.

Sâmbătă

Ziua a început devreme, cu un telefon al Nastiei. Foarte devreme – la şase. Tocmai i se comunicase de la spital (pentru o clipă mi s-a oprit inima) că Anastasia a redevenit conştientă. Nastia voia să treacă să mă ia cu un taxi şi m-a rugat să o aştept peste douăzeci de minute la intrare. După zece minute eram jos. Pe Bolşoi Prospekt aproape că nu erau trecători, Şi maşini treceau rar. Etajele de sus erau poleite de reflexele soarelui care se înălţa de după Fortăreaţa Petropavlovsk. Mai văzusem asta.

În zorii unei zile de vară de prin anul 1911 aşteptăm trăsura pentru gară. Soare, caturile de sus, vântul răcoros al dimineţii. Eu sunt în pantaloni scurţi (bretele încrucişate) şi am piele de găină pe genunchi. Sar ca să mă încălzesc, deşi, la drept vorbind, nu mi-e chiar foarte frig. Mai degrabă sunt agitat. Mă îngrijorez că n-o să vină trăsura – şi n-o să ne mai ducem la Aluşta. Sandalele mele clămpănesc zgomotos pe pavaj. Zgomotul e acoperit treptat de ţăcănitul copitelor. Şoptesc: fericire, fericire! A sosit trăsura.

A sosit taxiul. Mă aşez lângă Nastia, pe bancheta din spate. Podul Birjevoi[41] şi podul Dvorţovîi[42], Piaţa Senatului, Moskovski Prospekt. Chiar dacă nu mergem la Aluşta, în general, se pare că ne îndreptăm spre sud: în maşină se face mai cald. Cobor geamul şi îmi sprijin un cot pe el. Mâna e inertă, degetele se mişcă sub apăsarea vântului – moale şi melancolic – ca vegetaţia subacvatică. Ce o să-i spun Anastasiei? Ce o să-mi spună ea?

Chiar lângă salon ne-a oprit o soră. După ce şi-a revenit, Anastasia rugase să fie chemat un preot, care a şi spovedit-o. După vreo zece minute, cu Sfintele Daruri în braţele întinse, preotul a ieşit. După aceea a stat în salon sora. Când a ieşit, a spus că avem numai cinci minute – nu trebuie mai mult. M-am uitat la Nastia, ea a dat din cap că da. Mi-a simţit spaima. În prag, m-a împins uşor înainte. Am deschis uşa.

M-a întâmpinat privirea Anastasiei. M-am dus spre ea, ca spre un far în întuneric, cu paşi mici. Pe umăr am simţit palma Nastiei, dar nu mi-a ajutat. Aş spune chiar că m-a stânjenit. De fapt, probabil că trebuia să intru aici singur. Vocea mi-a rămas în gât şi, apropiindu-mă de pat, n-am rostit un cuvânt. M-am lăsat în genunchi şi mi-am lipit fruntea de mâna Anastasiei. I-am simţit pe ceafă cealaltă mână – aproape imponderabilă. Mâna s-a mişcat. M-a mângâiat pe păr, cum mă mângâia odinioară. Suntem în apartamentul nostru de pe Bolşoi, şi toţi suntem încă vii – mama, profesorul Voronin şi chiar Zareţki. Şi el e viu. Ei toţi au plecat la treabă, iar Anastasia şi cu mine am rămas. Ea e bolnavă şi am trecut să o văd. Şi mi-am pus fruntea pe mâna ei, şi ea mă mângâie. Văd toate astea ca aievea şi, după cum se pare, vorbesc – vorbesc cu voce tare. Ele mă ascultă în tăcere – Anastasia, Nastia şi

sora. Deodată, Anastasia rupe tăcerea. Spune:

— Zareţki.

Sună ca un scârţâit de portiţă. Ca un cui pe sticlă. Cel mai departe de ea, de cea de-atunci, s-a dus nu înfăţişarea – glasul. Ridic capul. Anastasia se uită la soră.

— Zareţki e păcatul *meu.*

Sora încuviinţează din cap – fireşte, din politeţe. Puţin probabil să ştie ceva despre Zareţki.

— Ce spui tu, bunico? întreabă Nastia, şi tonul ei nu presupune răspuns.

— Eu l-am... Cum se spune acum? La comanda mea... Tocmai asta e, la comanda mea! Aici e nenorocirea.

— Bunico!

— Uite asta ţi-e bunica. O pacoste...

Anastasia trage brusc aer în piept şi dă în tuse. Sora o bate cu palma pe spate şi o ridică puţin pe perne. Ne face semn, fără să vadă Anastasia, să plecăm. Aceste precauţii n-au niciun rost – oricum Anastasia nu vede nimic. Pe jumătate culcată, cu ochii închişi, respiră greu. Ieşim.

După câteva minute, Anastasia e scoasă din salon pe targă. Targa zboară cu o viteza neobişnuită pentru un spital, dar noi nu rămânem în urmă. Cei care ies în cale pe coridor sar în lături, la perete. În plină viteză, targa intră pe uşile date de perete de la reanimare. Uşile ni se închid în nas.

O oră mai târziu, iese şi vine la noi un doctor de la reanimare şi ne spune că Anastasia este în comă. Rămânem în continuare la uşă. După o vreme ni se aduc scaune; stăm până seara. Pe la zece, în baza regulamentului spitalului, suntem rugaţi să ne ducem acasă. Eu nici nu ştiam că era deja ora zece – doar era lumină. Înţelegem amândoi că nu e vorba de regulament – le este milă de noi. Plecăm.

Duminică

Dimineaţă ne-am dus la spital. Nicio schimbare.

Seara m-a sunat Geiger. Ieri, vasăzică, s-a împlinit o jumătate de an din ziua când am redevenit conştient.

Va redeveni oare şi Anastasia?

Luni

La fel, nicio schimbare. În împrejurările de faţă, şi asta poate fi socotită o veste bună.

Miercuri

Azi şi ieri am fost amândoi la spital. Am stat pe scaune pe coridor. Ne-au întrebat ce rost are să stăm acolo dacă, oricum, nu suntem lăsaţi să intrăm la reanimare. Rostul este, am spus noi, că suntem aproape.

Ieri ne-a invitat la el medicul-şef şi ne-a spus că subordonaţii lui fac tot ce este posibil. Ne-a tratat cu coniac. După coniac, faţa i s-a rumenit şi a devenit ceva mai destinsă. Ne-a spus că, de fapt, nu e nicio speranţă. Ne-a dat şi mie, şi Nastiei câte o carte de vizită – cred că pentru a doua oară deja. Conducându-ne, şi-a îndreptat halatul aruncat pe umeri. Sub halat – un costum scump, după cât spune Nastia. Care s-ar fi pierdut cu totul sub un halat închis la toţi nasturii. Costumul sub halat mi-a amintit de academicianul Muromţev. Era tot ce avea medicul-şef dintr-un academician.

Muromţev. Costumul, pantofii, dar în primul rând felul de a vorbi, toate erau departe de ceea ce însemna Solovki. O dată pe zi mă examina – uneori împreună cu doctorul curant, alteori separat. Încet-încet am început să înţeleg că şi interesul lui era separat, coincidea numai în parte cu cel medical. De altfel, n-a fost nevoie să fac mult timp presupuneri în legătură cu acest interes. La un moment dat, Muromţev a făcut în aşa fel încât sora să ne lase singuri şi m-a pus, cum se spune, la curent.

După refuzul academicianului de a îngheţa cadavrul lui F. Dzerjinski (în anul 1926), întregul personal al Laboratorului pentru Îngheţare şi Regenerare (LAZAR) a fost arestat şi trimis de la Leningrad la Solovki. Încercările de justificare prin lipsa de experienţă în domeniul îngheţării oamenilor nu au avut succes. Nu a ajutat nici scrisoarea trimisă de Muromţev la ŢK, în care expunea în detaliu rezultatele îngheţării şobolanilor şi explica refuzul de a-l îngheţa pe Dzerjinski. Potrivit spuselor anchetatorului care l-a interogat pe Muromţev, scrisoarea purta rezoluţia autografă a lui I. Stalin, prin care decizia academicianului era considerată greşită. În rezoluţie se arăta că pentru cadavrul lui Dzerjinski trebuie aplicate aceleaşi metode ştiinţifice ca şi până atunci, iar răposatul trebuie să fie considerat un şobolan mare.

În acelaşi timp, scrisoarea referitoare la îngheţare avusese în mod evident efect asupra lui Stalin. Aşa se explica, în opinia lui Muromţev, fericita soartă a colectivului de la LAZAR. Ei nu numai că au scăpat de împuşcare, dar au şi fost cazaţi în condiţii, prin comparaţie cu cele din lagăr, omeneşti. Aflându-se deja la Solovki, cei de la laborator au aflat că autorul rezoluţiei nutreşte un interes personal pentru experimentele care se efectuau. Nu reprimase încă toţi duşmanii, dar ştia că trebuie neapărat să le vină de hac – deci venise vremea să se gândească la o viaţă veşnică.

Acest interes s-a manifestat în deplinătatea lui atunci când, într-una din zile, Stalin l-a sunat pe academicianul Muromţev. A întrebat dacă şobolanii care au fost folosiţi pentru experiment sunt vii. Primind un răspuns afirmativ, Stalin a propus ca experimentul să fie continuat cu oameni vii. Fără să aştepte vreo îndrumare ştiinţifică din partea conducătorului, academicianul s-a încumetat, nici mai mult, nici mai puţin, să aibă replică, în sensul că, atunci când vasele de sânge sunt umplute cu soluţia, nu prea are importanţă dacă organismul este viu sau mort, pentru că la îngheţare el oricum pare că se mortifică, şi, în fine, unde să găsească el oameni vii în asemenea scopuri.

Stalin a tăcut puţin. El chiar nu înţelegea problema, pentru că în lagăre erau totuşi încă mulţi oameni vii. Conducătorul i-a cerut academicianului să i-l dea la telefon pe şeful lagărului, şi i-a cerut acestuia să găsească vii. Gândindu-se că acesta este un fel de a fi făcut vinovat de condiţiile în care sunt ţinuţi deţinuţii, şeful a promis cu o voce pierită să găsească vii. Deşi, desigur, nu i se aducea nicio vină.

Viii au fost găsiţi la izolatorul de pe Sekirnaia Gora. Din punctul de vedere al şefului lagărului, aceştia erau oameni gata de orice. Ei nu aveau cine ştie ce aşteptări în privinţa timpului cât aveau să mai rămână vii. Avantajul lor faţă de ceilalţi vii consta în faptul că ei alegeau îngheţarea de bunăvoie. Aceşti oameni nu trebuiau să fie supuşi vreunor bătăi care să altereze materialul uman – deci şi puritatea experimentului.

Muromţev a mai povestit încă multe (mai târziu m-a invitat nu o dată la plimbare), dar din zi în zi îl ascultam cu tot mai puţină atenţie. Mergeam alături de el pe mal, dădeam din cap când se întrerupea şi când râdea; când râdea el, că eu mă gândeam la ale mele. Iar uneori nici nu mă gândeam – pur şi simplu mă uitam cum zburau pe mal smocuri murdare de spumă. Cum pietrele ascuţite ale Anzerului spintecau valul care pleca. Relaţiile mele cu Muromţev erau calde, într-un fel, aveam o activitate comună, dar exista o circumstanţă care m-a îndepărtat treptat de el. Şi anume faptul că Muromţev rămânea să trăiască. Iar eu mă pregăteam să mor.

Vineri

Astăzi, după spital, Nastia m-a invitat la ea acasă. Mai exact, acasă la Anastasia – într-un vechi apartament spaţios, nu departe de locul unde era biserica Znamenskaia. Care, spre mirarea mea, nu mai este. Este metroul: lumii cereşti i-a luat locul lumea subpământeană.

Pentru venirea mea, Nastia, după cum s-a văzut, pregătise un prânz. Primul fel borş, al doilea carne de porc prăjită în vin – necrezut de gustos. În toate aceste luni, fireşte, m-am hrănit bine – din dispoziţia lui Geiger, mi se aducea prânzul în sufertaşe – dar una e prânzul din

sufertaş, şi alta din mâinile calde ale Nastiei. Acela e şablon, aici e de casă... Mă simt chiar stânjenit că scriu aşa de amănunţit despre mâncare.

— Dumneata ai pregătit totul special pentru mine? am întrebat.

Ce stupid sună acest *dumneata*. A zâmbit: chiar aşa. Special. Strângând farfuriile de pe masă, i s-a atins piciorul de şoldul meu. În acest *dumneata* al meu cu ea nu există incandescenţa care era cândva cu Anastasia. Probabil timpul s-a schimbat: ceea ce era intim pare acum ceremonios şi stupid. Va trebui să trec într-un fel cu Nastia la *tu*. Dar în ce fel?

Uitându-mă la cărţile de pe rafturi, am văzut-o... pe Themis. Statueta cu balanţa ruptă din copilăria mea. Raftul cu Themis s-a desprins de celelalte rafturi şi a început să plutească prin cameră. Vasăzică, mâncam lingură după lingură din borşul Nastiei, iar în spate era Themis. Am întins mâna spre ea, şi imediat mi-am retras-o. Nastia mi-a observat gestul.

— Statueta aceasta e a bunicii. Unul dintre puţinele lucruri care s-au păstrat din vremurile de demult. Dar aceasta o recunoaşteţi?

Alături de Themis stătea o fotografie a mea. Este deci de presupus că Anastasia a fost moştenitoarea mamei mele. De fapt, cui altcuiva putea să îi lase mama aceste lucruri? Fotografia fusese făcută de tata nu cu mult timp înainte să moară.

Siverskaia, 1917; stau în picioare, rezemat de balustrada podeţului. Braţele încrucişate pe piept, privirea – la cererea tatei – în depărtare. Sub mine – curgerea iute a Oredejului, în şuvoaiele lui se încolăcesc alge. Dacă te uiţi mult la ele, par a fi nişte şerpi de apă (există aşa ceva?) plutind în susul râului. Miros de apă şi de pini, cântec surd de cuc în adâncul pădurii.

— De ce să mă uit în depărtare, îi spun eu tatei, e nefiresc, e ca şi cum nu te-aş observa pe tine cu aparatul foto.

— Nu, răspunde tata ascunzându-se după trepied, acum priveşti în veşnicie, pentru că portretul foto include prezentul şi trecutul tău, dar poate că şi viitorul. Ironia, sigur, e sănătoasă, dar uneori – îndreptându-se, se uită gânditor la mine – nu trebuie să te jenezi de patos, fiindcă râsul îşi are limitele lui şi nu are capacitatea de a reflecta ceea ce e înălţător.

Pe urmă tata reglează aparatul foto ca să îl fotografiez eu pe el, şi stă şi el tot aşa pe podeţ şi se uită în depărtare. În privirea lui este, fără îndoială, mai multă veşnicie decât în a mea. Până la trecerea în veşnicie, tata mai are câteva săptămâni. În general, la gara Varşavski este deja gata totul.

Sâmbătă

Trecerea mea în veşnicie urma să se petreacă la Solovki. Din discuţiile cu Muromţev am aflat că nu am şanse să supravieţuiesc după îngheţare. În timpul plimbărilor noastre, el a fost invariabil binevoitor, deşi e puţin probabil că îmi purta un interes personal – mai degrabă voia să îşi facă o imagine generală despre cel care avea să fie îngheţat de această dată.

Aflând că sunt credincios, academicianul mi-a spus că acordul meu pentru a fi îngheţat nu înseamnă sinucidere. El considera că ar fi fost în măsură mult mai mare sinucidere dacă aş fi hotărât să mă întorc pe Sekirnaia Gora.

— Ai numai două căi – Muromţev a spus asta cu voce egală –, şi amândouă se pare că duc la moarte.

Cel puţin era cinstit. Am ridicat din umeri:

— Toate căile duc la moarte.

— Dacă decizi să fii lazar, vei trăi două-trei luni cu tot confortul. După mine, e mai bine să mori în condiţii bune şi sătul. Dar alegerea îţi aparţine.

Şi am făcut-o. Am devenit lazar.

Duminică

Anastasia a murit. Mă duc la spital, unde mă va aştepta Nastia.

Anastasia a murit.

Luni

Azi ne-am ocupat de pregătirile pentru înmormântare, şi asta mi-a distras atenţia de la moartea ei. Cât timp am comandat împreună cu Nastia cele de trebuinţă şi am convenit asupra unor lucruri, nu că Anastasia era vie, dar parcă nu era încă cu desăvârşire moartă. Era un participant tăcut la discuţii – măcar pentru faptul că ele se învârteau în jurul ei.

Ieri s-a mai petrecut un eveniment legat indisolubil de Anastasia. După ce am plecat de la spital (nu mai găsisem în salon trupul Anastasiei), ne-am dus la mine. Nastia s-a oferit să mă conducă, fiindcă starea mea o îngrijora. Şi chiar n-aş fi făcut faţă. Moartea Anastasiei, aşteptată şi firească, care a trezit în Nastia o tristeţe senină, a acţionat asupra mea cu totul altfel.

M-a zdruncinat. Vorbeam tare şi incoerent, vocea nu-mi dădea ascultare, şi din când în când o lua în sus, ca la cocoş. După ce am ieşit din incinta spitalului, parcă m-am liniştit, dar în taxi m-a apucat iarăşi şi am ţipat la şofer. Lucrul cel mai de mirare este că îmi amintesc totul până în cele mai mici amănunte – chiar şi cum, înjurându-mă cu şoferul, m-am gândit că pe urmă o să-mi fie ruşine.

Acasă m-am aşezat în fotoliu şi am început să plâng. Cu Anastasia se rupsese ultimul fir care mă lega de timpul meu. Nastia s-a aşezat pe pervazul ferestrei. Am simţit pe cap mâna ei. I-am luat mâna în mâna mea şi i-am sărutat-o. De câteva ori am sărutat-o. Nastia şi-a tras cu grijă mâna.

— Nu trebuie. Dumneavoastră aveţi nevoie numai de ea, aşa e?

Mi s-a făcut frică să n-o pierd şi pe ea.

— Vreau să fii ea.

Aceasta a fost prima noastră noapte. Pătrunzând în Nastia, ştiam că astăzi ea trebuie, negreşit, să zămislească. Conştiinţa acestui fapt mi-a dezgolit sentimentele, le-a făcut insuportabil de acute, a străpuns, m-a făcut bucăţi, a irupt în ea, şi am strigat. În clipa aceea chiar n-am mai ştiut dacă era Nastia sau Anastasia. Şi am devenit *tu* unul pentru altul.

PARTEA A DOUA

Vineri [Geiger]

Zilele trecute, Innokenti mi-a spus că de vreo două săptămâni nu mai ţine jurnalul. M-a anunţat cumva în treacăt.

Eu ştiam şi aşa că nu îl mai ţine. Numai că nu de vreo două săptămâni, ci de aproape o lună, dar, după cum spune un vechi banc, cine ţine socoteala?

Totuşi, nu m-am abţinut şi am precizat că este o lună. Drept răspuns m-a făcut neamţ – ha. Pe urmă a zâmbit şi a spus că pentru el asta e o laudă. Am zâmbit şi eu, mă rog, *abgemacht.* Am răspuns că şi pentru mine e o laudă.

Da, principalul: m-am agăţat de această discuţie şi l-am convins să continue jurnalul. Pentru asta, bineînţeles, a trebuit să îi promit că şi Nastia va face acest lucru. Şi chiar şi eu. Altfel, Innokenti, după cum s-a exprimat el, se va simţi ca *un şobolan pentru experimente.* Uite-aşa...

Ce să facem, o să scriem toţi – fiecare la computerul lui. Pe urmă punem totul la un loc.

Mie, nu ştiu de ce, mi se pare că scrisul este pentru Innokenti o plăcere. Un fel de a înlocui pictura, la care ceva nu mai merge. Iar în ultima vreme nu mai scrie pentru că viaţa este acum mai importantă pentru el decât creaţia.

Cu mine e altceva. Vorbesc prost. Scriu prost. Nici viaţă, nici creaţie – ştiinţa, atât. Tot ce îmi trebuie să scriu despre Innokenti se află, în general, în jurnalul de observaţii.

Sau nu totul?

Vineri [Nastia]

Să scriem cu toţii! La început, ideea mi s-a părut cam ciudată, dar pe urmă m-am gândit: de ce nu? O să fie un jurnal tripartit – păi e interesant!

Primul lucru cu care trebuie început – chiar trebuie, pentru că nu există ştire mai importantă: sunt însărcinată! S-a întâmplat, cred, chiar în prima mea noapte cu Platonov. Temperamentul lui m-a speriat atunci. Mi s-a părut că o dată sau de două ori chiar şi-a pierdut pentru o clipă cunoştinţa. Ceea ce e de înţeles: el mă iubeşte cu o dragoste dublă – pentru bunica şi pentru mine. Şi asta nu mă deranjează. Dimpotrivă.

Ce m-a deranjat şi m-a frământat este gândul că nu sunt virgină. Pentru un om de azi e un amănunt, dar iubitul meu e deosebit. El şi la *tu* a trecut cu mine abia în prima noastră noapte, iar cu bunica nici nu a trecut. Geiger, referitor la Platonov, l-a citat pe Bunin: „Un om care nu-i al veacului de-acum”. Pe-atunci era o atitudine severă faţă de

virginitate – să n-o pierzi! Dar gentilul meu prieten nici n-a pus vreo întrebare în această privinţă. Deşi, cred, şi-a dat seama de tot. Se poate spune chiar că a simţit în adâncul lui.

De când ne-am mutat în apartamentul lui, pe Bolşoi, nu am auzit de la el altceva decât cuvinte de dragoste. Şi înainte, bineînţeles, ghicisem *cum* mă priveşte, dar atunci nu-mi putea spune nimic. Acum însă, da, vorbeşte. Şi eu vorbesc, pentru că îl iubesc foarte mult. Platoşa e deştept, e fin. Foarte bun, printre altele, la pat: n-ai zice că e după dezgheţare. E bun, şi îi spun asta tot timpul. Drept răspuns – zâmbeşte. Uite, ăsta e un zâmbet frumos.

Zâmbeşte, iubitule!

Sâmbătă [Innokenti]

Aşadar, continuarea însemnărilor. Dacă e să fim exacţi, acestea nu mai sunt însemnări. Pornind de la faptul că mi s-a propus să folosesc un computer, am inventat cuvântul *întipăriri.* Le-am spus cuvântul lui Geiger şi Nastiei, şi ei au dat apatic din cap. Nu le place, oh, nu le place! Nici frumos nu li se pare. Nici mie, ca să spun adevărul, dar nu arăt. Verific cât de departe va merge răbdarea prietenilor mei.

Deocamdată rabdă. Geiger – el e în general fericit că am luat iar, ca să mă exprim preindustrial, condeiul; cam de o lună, după cum se vede, nu am scris nimic. Într-un fel m-a obosit scriptologia dinainte, am cam lăsat-o baltă, dar acum, îndemnat de Geiger, încep iar. Ca să spun deschis, nu fără şovăieli.

Geiger a insistat asupra faptului că jurnalul este un gen vechi, aşa că pentru mine e ceva organic. Că eu, ca să folosesc expresia lui Bunin, nu sunt „un om al veacului de-acum". Am ţinut jurnal cât se poate de bine o jumătate de an – de ce să nu ţin şi mai departe? De „veacul de-acum'" îmi vorbise deja la un moment dat. O frază grăitoare, am memorat-o. Adevărul e că eu l-am citit numai pe Bunin cel timpuriu şi nu-mi amintesc să fi fost acolo, dar motivaţia lui Geiger o înţeleg. Pentru el e important să se documenteze asupra celor ce se petrec în creierul meu. Dar mie la ce-mi trebuie? După cum a remarcat chiar Geiger, am scris şase luni bătute pe muchie – oare nu e de ajuns?

I-am spus că aceste însemnări mă fac să fiu într-un fel ceva deosebit, experimental. Chiar un fel de şobolan, în timp ce eu trebuie să mă contopesc cu noua viaţă, şi, în general (am chicotit forţat), am soţie tânără, seara nu-mi arde de însemnări. Geiger mi-a replicat că şobolanii nu ţin jurnal şi că nimeni nu mă împiedică (privire spre Nastia) să mă contopesc cu noua viaţă. A fost, o spun de-a dreptul, stăruitor.

Geiger m-a convins că procesul reabilitării mele trebuie să rămână în ştiinţă. Ca reacţie la şobolan, a propus să fim toţi trei în aceeaşi

ipostază – eu, Nastia şi el. Întâmplările, după părerea lui, vor fi prezentate în trei dimensiuni, astfel încât privirea asupra celor ce se petrec va fi tridimensională. Faptul că vom scrie toţi cei din troica noastră trebuie să mă liniştească, pentru că nu voi mai fi într-o situaţie deosebită, în general, Geiger m-a liniştit.

Dar principalul abia urmează: Nastia este însărcinată.

Luni [Geiger]

Interesant, oare cum o percepe Innokenti pe Nastia? Ea a apărut în viaţa lui în afara mea. La fix, cred. Adevărul e că nici organizat nu ieşea mai bine. E ceva ce a venit de la sine.

Să o luăm pe Nastia. În primul rând, îl iubeşte. În plus, îl iubeşte cu tot ce înseamnă viaţa lui. Cu sentimentele lui pentru Anastasia, cu experienţa lagărului, cu celebritatea de-acum.

Celebritatea lui, după cât mi se pare mie, face obiectul unei atenţii deosebite din partea Nastiei. Pur şi simplu se scaldă în ea. Ceea ce este scuzabil: Nastia, de fapt, e încă un copil.

Nu e proastă. Pentru un om ca Innokenti, e un lucru important. E emoţională. Poate excesiv de emoţională, ceea ce poate enerva uneori. De fapt, în cazul nostru, această caracteristică a Nastiei e mai degrabă un plus. Firea ei activă îl trage pe Innokenti în noul lui timp.

Femeile ruse sunt, în general, formidabil de vii. Mie, neamţului, asta îmi place la ele.

Iar Nastia este în plus şi practică. Nu zgârcită, nu *sparsam*[43], ci practică. De vreme ce ne-au venit în minte nemţii, această calitate este, desigur, germana. La ea se exprima prin nişte detalii, nişte expresii.

De exemplu, dăm pe stradă de o tarabă cu pepeni verzi. Innokenti vrea imediat, ceea ce este de înţeles, să cumpere un pepene. Nastia spune că alături, la supermarket, sunt pepeni mai buni. Şi mai ieftini. Dar problema e că el vrea să cumpere pepene aici şi acum. Lui îi place ca viaţa să-şi dea singură la iveală bogăţiile în faţa lui. Iar supermarketul – el, pardon, e altceva. Aici e ceva de care ai dat tu, acolo îţi procuri.

În pragmatismul ei nu este nimic rău. Doar că pentru vârsta şi firea ei e ceva puţin surprinzător. Cum se împacă asta cu emoţionalitatea ei?

Dar poate e stilul epocii? Generaţie de jurişti şi de economişti.

Numai că, te întrebi, unde e visul?

Zborul, unde e?

Marţi [Innokenti]

Când a murit Anastasia, m-am întrebat dacă relaţiile mele cu Nastia nu sunt o trădare. Nu în sensul bărbat-femeie, ci chiar în ceea ce înseamnă dimensiunea lor umană. Dacă e să fiu sincer până la capăt, întrebarea asta a apărut încă înainte de moartea Anastasiei, dar mi-a fost frică să o pun. Chiar şi mie însumi. Fiindcă ghiceam încotro bate. Dar şi după ce mi-am pus această întrebare, în primele săptămâni după moartea Anastasiei m-am temut să răspund la ea, deşi să amân răspunsul era deja cu neputinţă.

Uneori, ceva greu de făcut în condiţii obişnuite reuşeşte mai lesne pe hârtie. Sau pe computer, dacă luăm cazul meu. La întrebarea dacă viaţa mea cu Nastia este o trădare faţă de Anastasia, răspund categoric: nu.

Principala dovadă e sarcina Nastiei. Anastasia şi cu mine *trebuia* să avem un copil, dar noi *nu am putut* să avem un copil. Nastia poartă în ea carnea Anastasiei – înseamnă că viitorul nostru copil este în parte şi copilul Anastasiei. Dacă istoria rusă nu ar fi atât de lipsită de matcă[44], Nastia ar fi acum nepoata pe care aş fi avut-o cu Anastasia. De fapt, numai istoria e problema? Şi oare se face să pui totul pe seama ei?

Acum, am observat că în Rusia a fost îndrăgită zicerea cu absenţa modului conjunctiv în istorie. Ca şi pe timpul meu, apar şi acum *ziceri*, şi sunt repetate şi unde îşi au, şi unde nu-şi au locul. Istoria, vedeţi, nu are... Poate chiar nu are, numai că sunt situaţii când pare că ea acordă o a doua şansă. Este o repetare şi în acelaşi timp o nerepetare a ceea ce a fost.

Cum altfel să explici faptul că mie mi s-a mai dat o dată şansa de a trăi? Că eu – dacă e să spunem lucrurilor pe nume – am înviat? Că Anastasia a trăit până la târzia întâlnire cu mine? Că am întâlnit-o pe Nastia, pe care o iubesc şi care mă iubeşte? Să fie toate acestea pur şi simplu situaţii de sine stătătoare sau, mai mult decât atât, întâmplări? Bineînţeles că nu. Eu şi Nastia (şi Anastasia!) avem de-a face cu bucăţele din acelaşi mozaic, fiindcă, atunci când o multitudine de întâmplări se compun într-o imagine generală, este vorba despre o legitate.

Nu pot să mă hotărăsc să mă duc la mormântul Anastasiei. Mă tem să mă încredinţez că a murit.

Miercuri [Innokenti]

Acum, când viaţa intră încet-încet pe un făgaş, în orice, până şi în cea mai banală viaţă de zi cu zi, se face simţită fericirea. De fapt, tocmai viaţa de zi cu zi e fericirea – mergi unde vrei, citeşti ce vrei... În fine, pur şi simplu trăieşti. Dar cea mai mare fericire a mea e în Nastia şi în aşteptarea copilului. Seara, când stau cu Nastia pe canapea, îi mângâi burta. În care schimbările sunt aproape

insesizabile. Iar ceea ce, chipurile, este sesizabil – aşa spune Nastia – e rodul închipuirii mele. Păi da, ea vede mai bine: oricum ai lua-o, ea îşi cunoaşte mai bine abdomenul.

Mă gândesc fără contenire la micuţ. Am scris acum *micuţ* – ca şi cum sexul e stabilit: masculin. De fapt, nu e aşa. Chiar mi se pare că aş vrea mai mult o fetiţă. Ea ar continua acest şir – Anastasia, Nastia... Numai ce nume ar trebui să aibă nu e clar. E obositor când toată familia are acelaşi prenume.

Miercuri [Nastia]

Copilaşul e tema favorită a lui Platoşa. Chiar e surprinzător cumva... De unde atâta maternitate la un bărbat? Ar fi mai corect spus paternitate, dar, cine ştie de ce, nu merge. Seara începe să mă mângâie pe burtă, şi mă gâdilă. Întreabă de ce mă încordez când mă atinge. Ridic din umeri, dar eu ştiu de ce: ca să nu încep să râd din cauza gâdilatului, fiindcă, în mod sigur, râsul l-ar jigni. Mi-e frică şi să nu trag vreun vânt. De când sunt însărcinată au început să mă chinuie gazele, în special după cină. Ele fac, cred, stomacul mai mare, iar Platonov al meu ia asta drept creştere a copilului.

Ne-am tot gândit în care apartament ar fi mai bine să locuim acum – în al meu sau în al lui. Am hotărât că în al lui Platonov. Am hotărât – adică eu şi cu Geiger, iar Platonov, drăguţul de el, nu s-a amestecat. Geiger a spus că pentru un om care a fost dezgheţat e mai bine să locuiască într-o ambianţă cunoscută lui. În privinţa vieţii celor dezgheţaţi e mai bine să nu te pui cu el – e specialist pe bune. Dar nici nu e nevoie: apartamentul de pe Bolşoi e mai bun şi mai comod. Iar apartamentul meu o să-l închiriem – de ce să nu producă? Chiar dacă Geiger i-a aranjat lui Platoşa un sprijin din partea statului, acum e deja limpede că numai cu atât nu ne descurcăm. Fiindcă statul nostru sprijină anemic de tot.

Platonov o să aibă acum o mulţime de cheltuieli noi, e o celebritate. O să fie unde gândeşti şi unde nu gândeşti – păi cine nu vrea să îl cunoască acum? Vreau să fie cel mai bun. Să fie un adevărat leu de lume, nu un exponat de la Kunstkamera[45]. Iar eu şi copilaşul o să fim pe lângă el, mai mult nu ne trebuie.

Joi [Geiger]

Am citit acum că datele calendaristice ţin de timpul liniar, iar zilele săptămânii – de cel ciclic.

Timpul liniar e istoric, iar cel ciclic e închis în el. Nici nu e timp.

E veşnicie, se poate spune.

Rezultă că istoria prezentată de troica noastră nu bate niciunde. E

cea mai de nădejde istorie.

Poate nici nu e istorie.

Vineri [Innokenti]

Marx. Preda desenul. Impozant şi, da, formidabilă asemănare cu autorul *Capitalului.* Fiind profesor de pictură, nu se putea să nu sesizeze. O fi sperat că noile autorităţi nu se vor atinge de cineva cu această înfăţişare? Glumea? Protesta? Nu pot să îmi amintesc numele lui, dar de ce să nu îi spun pur şi simplu Marx?

Merge legănat pe lângă şevalete. Făcând parchetul să scârţâie. Îşi scarpină barba cu degetele lui groase. Spune:

— Forma pluteşte pe coală. Trebuie folosit întreg formatul, în el trebuie organizată o lume.

Trebuie organizată o lume. Voce surdă, viscerală. Pare că acolo, înăuntrul acestui om, şade încă unul şi dă indicaţii.

Sâmbătă [Geiger]

Am fost astăzi la Platonovi. O să îi numesc aşa, deşi deocamdată nu s-au căsătorit oficial. Frumos nume. Tot ce include numele de Platon are o nuanţă de înţelepciune.

O are şi acest cuplu? Da, într-o anumită măsură. Innokenti – prin circumstanţele vieţii lui. Prin cantitatea celor trăite. Nastia – prin calităţi înnăscute.

De fapt, nu se poate spune că Nastia e înţeleaptă, e caraghios să spui asta despre o copilă. Am în vedere numai faptul că ea organizează judicios viaţa lor comună. O înţelepciune feminină, nu?

Dar, în genere, înţelepciunea înseamnă în primul rând experienţă. O experienţă care a fost înţeleasă, fireşte. În lipsa înţelegerii, toate vânătăile căpătate sunt fără rost.

Când am spus cu voce tare acest lucru, Innokenti a obiectat că înţelegerea poate să se producă şi fără vânătăi. În gura unui om cu un asemenea bagaj de viaţă sună autoritar. Numai că dacă nu sunt vânătăi, nu este clar ce era de înţeles. Innokenti nu a explicat în vreun fel, iar eu nu m-am apucat să întreb.

După aceea a fost o cină remarcabil de gustoasă. Printre altele, la lumina lumânărilor. Nastia le-a pus în două sfeşnice aduse de acasă. A spus că sunt ale bunicii şi a întrebat dacă Innokenti le recunoaşte. El a făcut un gest nedefinit. Iar Nastia, cred eu, ar fi dorit mult ca el să le recunoască.

Ar fi putut, desigur, să le recunoască. Măcar în semn de gratitudine pentru cină.

După cină, ei s-au aşezat pe canapea. Eu în fotoliu. Innokenti a stat

tot timpul cu mâna pe burta Nastiei. Am dedus că Nastia e însărcinată. I-am întrebat oarecum în glumă dacă e aşa. Dar ei au răspuns cât se poate de serios: da, e însărcinată.

Asta mă bucură. Foarte mult. I-am felicitat.

La propunerea lui Innokenti, ne-am apucat să jucăm loto. Pe timpul lui se juca. Acum nu se mai joacă, dar ce importanţă are? Mai ales că e aşa de plăcut să joci. Aşa de intim.

Jucam şi mă gândeam că Innokenti a meritat această intimitate ca nimeni altul.

Şi m-am mai gândit că dacă aş fi preşedinte, aş pune populaţia FR[46] să joace seara loto. Din tot ce ar putea întreprinde acum autorităţile, ăsta mi se pare cel mai bun lucru.

Duminică [Innokenti]

Ieri am petrecut o seară frumoasă cu Geiger. A fost foarte entuziasmat aflând că Nastia e însărcinată. Păi da, pentru un naturalist e întotdeauna plăcut când cel aflat sub tutela lui se înmulţeşte: asta arată un tonus bun. Glumesc. Relaţiile noastre cu Geiger sunt în primul rând omeneşti, şi doar pe urmă medicale etc. De când am ieşit din spital, acest lucru a devenit şi mai evident. Poate să dea impresia că e rece, dar eu îl cunosc. În felul lui, e un om de suflet.

Că pentru Geiger e caracteristic faptul că ţine la adevărurile unanim acceptate, asta e altceva. Mai exact, ţine la formulă, poate chiar – la *zicere*. Ei, în genul că tensiunea creşte după cafea sau, să zicem, după crimă urmează pedeapsă. Dar zilele trecute am citit că, uite, cafeaua e departe de a ridica întotdeauna tensiunea. Ca să nu mai vorbesc de crimă şi de pedeapsă.

Despre Nastia, Geiger a spus nu demult că pentru vârsta ei e surprinzător de pragmatică şi că tineretul se maturizează rapid. Cineva din afară s-ar gândi că e o laudă, numai că eu l-am studiat deja destul de bine pe Geiger. El priveşte această calitate a Nastiei ca pe un paradox, lui neplăcându-i paradoxurile. Nu e un prieten al lor. Chiar îmi cam imaginez de la ce *zicere* porneşte aici: *tinereţii îi este propriu romantismul* – ceva de genul ăsta. Iar faptul că romantismul se poate asocia cu calităţi practice îl irită în adâncul sufletului.

El e un om al regulilor. Şi iubeşte formula pentru că ea exprimă o regulă. În regulă stă puterea lui (este categoric puternic), dar în acelaşi timp şi slăbiciunea: se teme de excepţii. Geiger, sunt convins, înţelege că viaţa e mai complicată decât orice schemă, dar în acelaşi timp ţine la scheme. Pentru el, de asta depinde ordinea lumii. Iar în viaţa rusească excepţia este regulă, numai că Geiger nu înţelege asta. Sau, mai degrabă, nu acceptă.

Tema de ieri au fost cucuiele şi vânătăile, care ar genera automat

experienţă. Vânătăile, odată trecute prin înţelegere, chiar sunt experienţă – exact aşa a fost spus. Dar mie nu mi se pare că e aşa. Adică e posibil: vânătăile pot să dea experienţă. Dar pot şi să nu dea. Uite, bunăoară, principalele mele impresii nu au legătură cu vânătăile, deşi vânătăi – oho, câte am avut. Ba încă la propriu.

Luni [Nastia]

Azi am reuşit să cad la învoială pentru închirierea apartamentului bunicii. A mers repede, nimic de zis. I-am spus lui Platoşa că nu am ţinut la preţ şi am fost răsplătită pentru moderaţie. M-a sărutat pe nas. Nicio părere, detaliile de felul ăsta nu îl interesează. Mi-am frecat nasul de bărbia lui.

— Înţelegi, zevzecule, că acum o să trăim mai înlesniţi?

— Principalul, răspunde el, e să trăieşti, restul vine cumva de la sine.

— Ca să vină sunt necesare, printre altele, eforturi.

Rezultă că, dintre noi doi, cea cu veniturile sunt eu. E ofensator pentru mine? Nicidecum. Ar fi o catastrofă dacă ar mai începe să se ocupe şi Platoşa de bunăstare. Noi doi suntem puternici prin faptul că suntem diferiţi şi ne completăm unul pe altul. Asta se numeşte căsnicie ideală. Eu îi fac viaţa confortabilă, iar el recuperează tot ce a pierdut cât a fost îngheţat.

Citeşte mult. Lângă patul nostru sunt două teancuri de cărţi: în partea lui, unul mare, iar în a mea – ei, da, unul mic. Ieri m-am uitat prin cărţile lui Platonov: istorie, filosofie, literatură. Nu fleacuri. Iar în teancul meu – e jenant şi de spus. Poliţiste şi *loveburgeri.* Produse preponderent de damă. *Indigene.*

Cărţile mele pot întotdeauna să fie lăsate pentru mai târziu, lăsate chiar baltă, dar ale lui Platoşa – nu, nu pot. Oh... Ele sunt obiectul geloziei mele. Mă strecor sub braţul lui şi şoptesc:

— Innokenti Petrovici, sunteţi foarte ocupat?

Râde. Îşi cere iertare. Foarte temperamental îşi cere, iar eu mă împotrivesc moale. Se dovedeşte că sunt mai interesantă decât cartea, care zboară pe jos. Zace, desfăcută, cu coperta în sus şi ne urmăreşte finalul apoteotic. Iar mie îmi mai cade din când în când privirea pe ea. Şi la un fa de sus dau cu ochii de Arnold, să zicem, Toynbee. Asta cam descurajează. Dar mai înduioşător decât orice e faptul că după un minut Platonov al meu se dă de-a dura peste mine după carte, şi se apucă din nou de citit. Acum, când scriu asta, el citeşte o carte despre cucerirea cosmosului în URSS. E, într-un fel, surprinzător.

N-o fi rău că, însărcinată, mă dau atâta-n bărci? Va trebui să-l întreb pe doctor.

Marţi [Innokenti]

Am citit astăzi o carte despre Solovki – era descris acolo punctul de etapă Kem. Iar acela e chiar locul unde l-am văzut ultima oară pe vărul meu Seva. Nu-mi vine să scriu despre asta.

Miercuri [Geiger]

Innokenti mi-a povestit că l-a sunat „un oarecare Belkov” de la guvern. A discutat cu el destul de mult.

Era vorba, bineînţeles, de Jeltkov. Persoană cunoscută de toată lumea (în afară de Innokenti). Jeltkov i-a oferit orice fel de sprijin. Şi-a lăsat numărul de telefon, ca Innokenti să îl sune dacă are nevoie. Fiind în Piter, a promis „să vină la un ceai”.

Sehr demokratisch.[47]

Miercuri [Nastia]

Pe Platoşa l-a sunat Jeltkov de la guvern. Aş spune *însuşi* Jeltkov. I-a oferit *tot sprijinul.* Cineva, ce-i drept, a spus că atunci când ţi se oferă tot sprijinul trebuie să ai dubii: o astfel de ofertă nu obligă la nimic. Dar Jeltkov cred că nici nu are la ce să fie obligat în cazul de faţă: ce poate să ofere dacă Platoşa nu are nevoie de nimic?

Iar Platonov e tare şi el – a discutat fără niciun fel de emoţie, destul de impasibil, se poate spune. Fără exagerată (ah) bucurie, chiar fără o emoţie cu greu stăpânită – foarte calm. Eu, stând în faţa lui, am dat din mână – adică, mai cu suflet un pic. În sinea mea am fost mândră de el – e sunat de la conducerea ţării, şi discută aşa, fără să se tulbure. Bărbat.

Joi [Innokenti]

Geiger nu este, bineînţeles, atât de rectiliniu cum l-am descris eu zilele trecute. I-am dat replica la pragmatismul Nastiei. A înţeles deja că astfel de cuvinte mă afectează, şi acum tace. Geiger, mai bine taci... Aşadar, iată: cu toate că eu am exagerat câte ceva în însemnările mele, în ceea ce e principal cred că nu am greşit. Geiger e un om inteligent şi fin, care crede în idealurile sociale, reflectate la el în tot felul de afirmaţii, nu de puţine ori în lozinci destul de înflăcărate. După cum am observat, ştie o mulţime. Le rosteşte aparent degajat, dar ţine mult la ele în sufletul lui.

Ceea ce pare că nu înţelege el este faptul că realitatea oboseşte din pricina lozincilor şi începe să se evapore din ele. Rămân numai *zicerile*,

care nu se folosesc deloc aşa cum era de aşteptat. Bunăoară, pe timpul meu iubeau zicerea cu pace popoarelor şi pământ ţăranilor. Bun, şi? În loc de pace au primit război civil, şi în loc de pământ – *prodrazviorstka*[48], iar după aceea colhozuri. Nimănui nu i-ar fi trecut aşa ceva prin cap – nici chiar lui Geiger dacă ar fi trăit atunci. Cum şi-ar fi adaptat el atunci lozincile la realitate?

Sau consideraţiile lui despre experienţă – mă tot gândesc la ele. Poate că vânătăile chiar generează o anume experienţă, dar eu continui să consider că ea nu e esenţială. Uite, bunăoară, în copilărie am văzut deseori în biserică morţi – este, dacă vrei, tot o *vânătaie*. Dar îmi amintesc ca acum: morţii aceia nu au făcut să se nască în mine frica de moarte. Mă uitam la ei atent, nu mi-era frică nici să îi ating. Odată am mângâiat un bătrân pe frunte: fruntea era rece şi aspră. Mama s-a speriat, s-a repezit să mă tragă, iar eu nu înţelegeam de ce.

Moartea am descoperit-o şi m-a înspăimântat abia după ani de zile, pe vremea când mă maturizam, dar n-a fost pentru că am văzut morţi. Descoperirea asta a fost condiţionată de logica dezvoltării mele interioare.

Sâmbăta [Geiger]

Tema experienţei l-a afectat serios pe Innokenti al nostru. Am mai avut o discuţie cu el pe această temă. Innokenti a spus că pe el nu l-au format bătăile din lagăr. Ci cu totul alte lucruri. De pildă, ţârâitul unui greier de câmp în Siverskaia. Mirosul samovarului când dă în clocot.

Eu am încercat să îi explic că şi acest lucru este luat în consideraţie. La urma urmelor, orice fapt se produce pe un anumit fond. Dar el doar a dat din mâini. Greierul de câmp, zice, chiar este un fapt esenţial.

— Bun, recunoşti că istoria e un lanţ de evenimente? întreb eu.

— Recunosc, răspunde Innokenti. Întrebarea este ce trebuie considerat eveniment.

Istoria lui Innokenti nu e numai în afara timpului. Ea se deosebeşte şi prin faptul că e formată nu din evenimente, ci din fapte.

Sau aşa: eveniment al ei este tot ce se petrece pe lume. Inclusiv, se înţelege, greierul de câmp şi samovarul. De ce? Păi, după cum reiese, pentru că şi unul, şi altul răspândesc linişte şi pace. În asta, zice, constă rolul lor istoric.

Luni [Nastia]

Ziua a început cu o dezamăgire. Ne-au sunat preconizaţii noştri chiriaşi că au renunţat la apartament. Nu ştiu de ce; am întrebat din ce cauză – au răspuns că personală. I-am comunicat asta cetăţeanului Platonov, dar atitudinea lui faţă de cele întâmplate a fost calmă. Mie

însă mi-a părut rău. Am irosit o groază de timp şi de putere cu căutatul, am găsit un cuplu fără copii – şi poftim. Trebuie să iau totul de la capăt. Nu există fericire, m-am gândit. Şi mi-am amintit pe loc poezioara din vremea tinereţii lui Platoşa cu locuitorul australian – el, vasăzică, *pe fundul mării se lasă şi caută fericirea omenească.* Uite de cine avem noi nevoie.

Interesant este că, astă-seară chiar, am fost la o recepţie la Consulatul Australiei. Eu am fost pentru prima oară la o recepţie străină – nostim. La început a apărut consulul şi ne-a salutat pe toţi în numele locuitorilor australieni. Printre altele, a vorbit şi un neaustralian: a început, în chip neaşteptat pentru toţi, să explice de ce trebuie bombardată Serbia. Cel mai caraghios e că, asemenea jucăriei, avea ochii bulbucaţi, iar cele spuse s-au dovedit a fi o reeditare a poezioarei lui Platonov.

Pe urmă a fost un cocktail. La Platonov al meu veneau întruna tot felul de oameni şi îşi exprimau aprecierea pentru curajul lui. El îşi lăsa tarta şi le mulţumea politicos. Spunea că pur şi simplu nu a avut de ales. Mi-am admirat amabilul însoţitor. De ce a fost invitat la consulat, n-am înţeles nici eu, nici el. Probabil că în această zi adunau aici oameni curajoşi.

Marţi [Geiger]

Innokenti s-a schimbat. Nu se mai vede la el frica de ceea ce nu era pe vremea lui. De fapt, şi timpul prezent e acum *al lui.* S-a adaptat la el chiar bine.

Nu că are siguranţă – are linişte. Şi pare că se obişnuieşte cu rolul de celebritate.

E invitat peste tot, peste tot sunt bucuroşi de prezenţa lui. Am auzit cum răspunde la telefon: „Mulţumesc...”, „Trebuie să mă uit în agendă...”.

Innokenti chiar are deja o agendă. Ea e Nastia.

Cel mai mult, o astfel de viaţă îi place, bineînţeles, ei. Nastia e în al nouălea cer, şi nu îşi ascunde simţămintele. Nostim. Amintindu-şi din când în când că e gravidă, îşi ia o mină obosită. Dar chiar şi atunci străluceşte de fericire.

Asta mă bucură. O asemenea sursă de pozitiv nu găseşti uşor. Pentru pacientul meu acest lucru e foarte important.

Joi [Innokenti]

Anzer este, probabil, singurul timp omenesc dintre toţi anii mei la Solovki. Nu numesc fericit acest timp numai datorită faptului că fiecare zi a restabilirii fizice mă apropia de ziua plecării mele. De ziua

morţii mele, îmi şopteam, pentru că nici eu, nici ceilalţi lazari nu ne făceam niciun fel de iluzii în privinţa rezultatelor îngheţării. Muromţev făcea totul ca să ne prelungească timpul şederii pe Anzer, dar ce însemnau câteva săptămâni dăruite faţă de viaţa confiscată?

Ne simţeam ca nişte animale care sunt hrănite pentru tăiere şi care, spre deosebire de animalele obişnuite, ştiu acest lucru. Viaţa noastră chiar avea ceva animalic – era o îndobitocire care nu lăsa să te apuce disperarea. Parcă îţi ţineau capul sub apă şi brusc îţi dădeau drumul, te lăsau să iei aer – şi tu inspirai cu toată gura şi nu prea te gândeai la ce te-aştepta pe urmă. Pur şi simplu te bucurai că poţi să respiri.

Muromţev obţinuse pentru lazari deplină libertate de mişcare. Li se dădea un permis cu care se puteau mişca nestânjeniţi pe insulă. După micul dejun (apropo, foarte săţios), mă duceam la plimbare. Aveam pe mine o scurtă din blană de oaie şi o căciulă din blană de lup, iar în picioare – cizme ofiţereşti moi. Pe drum întâlneam deţinuţi pe jumătate dezbrăcaţi, cu roabe – aşa cum fusesem şi eu cu foarte puţin timp în urmă. Ei mă petreceau în tăcere cu privirea: de vorbit cu lazarii era interzis cât se poate de drastic. Ajungeam la mare şi mă plimbam pe mal.

Deşi în adâncul insulei, mai ales în zonele ei împădurite, era deja zăpadă, pe mal, fiind descoperit, zăpada aproape că nu se menţinea. Numai ici-colo, prinsă de tufişuri, îşi făcea simţită nesupărător prezenţa, dar până şi aceste pete se amestecau cu nisipul şi deveneau invizibile. Anzerul avea nişte ţărmuri de nisip minunate. Păşind pe nisip, îi simţeam chiar prin cizme moliciunea şi îmi închipuiam că mă aflu în sud: vară, panglica pălăriei panama umedă, fire de nisip între degetele transpirate.

Mă sileam să nu mă uit la apă, fiindcă nu era o apă de vară. Marea nu avea deasupra ei un cer de azur, aşa încât nu avea de unde să îşi ia o nuanţă adecvată. Dar nisipul arăta exact ca vara. E adevărat, era rece, dar eu nu mă atingeam de el.

Citesc acum despre cosmos. E interesant că primii au nimerit acolo câinii.

Vineri [Geiger]

Innokenti a semnat astăzi contractul pentru reclama la alimentele congelate. E rezultatul faptului că cei care au sunat au dat de Nastia.

El îmi spusese la un moment dat că l-au sunat. Le-a închis. Probabil că şi eu le-aş fi închis.

Dar Nastia nu le-a închis. A discutat cu ei ca un om de afaceri, a aflat mărimea onorariului şi a fost impresionată.

Într-un fel, ea are dreptate. Categoric, banii daţi de stat lui Innokenti ca alocaţie nu ajung. Şi mai vin şi neregulat. A trebuit să

introduc în clinică consultaţii cu plată. Nu este absolut legal. Dar veniturile rezultate au mers pentru pacientul nostru.

E interesant că despre contractul semnat mi-a spus Nastia. Nu fără mândrie. Innokenti nu a făcut niciun fel de comentariu. E stânjenit?

Dacă contractele cu produsele congelate vor continua, voi putea să renunţ la consultaţii.

Vineri [Innokenti]

Nastia s-a schimbat oarecum. Faţă de cum era înainte de moartea Anastasiei, e un pic alta. În fiecare zi descopăr o Nastie nouă, ceea ce e o mare mulţumire.

În ce măsură seamănă ea cu Anastasia?

Sâmbătă [Nastia]

Pentru săptămâna viitoare e programată o mare conferinţă, de presă la o agenţie de ştiri. La început am crezut că e o iniţiativă a agenţiei, dar celor de-acolo le-a scăpat că evenimentul e plătit de o firmă de legume. Printr-o coincidenţă (ei!) de necrezut, cea căreia îi face reclamă Platoşa. Ce curios – negustorii de legume fac reclamă nu numai verzei lor, ci şi celui care îi face reclamă. Totul e bine gândit.

Apropo, Platonov al meu a semnat un contract pentru o serie de clipuri publicitare. Imediat ce l-a semnat, l-au dus la un studio cinematografic pentru primul clip. El a cam dat înapoi, a zis că nu e îmbrăcat pentru filmare, că aşa şi pe dincolo, dar ei au spus că, dimpotrivă, va trebui să se dezbrace. Eu i-am spus la ureche că nu are de ce să-şi facă cine ştie ce griji: lenjeria lui de corp e nouă. Numai că asta nu l-a liniştit...

Sosim la studio. Vedem un recipient dintr-un material special – argintiu, cu vreo sută de nituri lustruite. Pe marginile recipientului – vată îmbibată cu clei, ca un strat de gheaţă, iar de la fund se ridică un gaz care reprezintă gerul azotic. Sub formă de fulgi pufoşi, gazul se aşterne pe jos în jurul recipientului. Platoşa este dezbrăcat până la chiloţi şi pus în butoi. De fapt, el abia dacă se vede în acest butoi. Din afara cadrului este întrebat:

— Ce v-a ajutat să rezistaţi aici atâtea decenii?

El scoate un pachet de legume congelate şi le ridică deasupra lui:

— Iată ce!

Întregul studio se tăvăleşte pe jos de râs.

Iar mie mi se face deodată milă de el.

Duminică [Geiger]

Innokenti şi Nastia mi-au descris filmarea reclamei.

Pe de o parte, e hazliu. Dar pe de alta – bagatelizează tragismul vieţii lui Innokenti. În primul rând, în propriii lui ochi.

Reiese că a zăcut amorţit atâtea decenii într-un butoi. Nici că i-a păsat, fiindcă s-a hrănit cu legume congelate.

Oricum, ce trivial! *Schrecklich*[49]*!*

Luni [Innokenti]

Am filmat acum două zile pentru un clip publicitar – Nastia s-a înţeles cu agenţia pentru o serie întreagă. O tâmpenie de necrezut, e penibil şi de povestit, dar dau un onorariu nebunesc. Niciodată nu mi-aş fi închipuit că aşa ceva o să aducă atâţia bani.

Citesc acum despre ceea ce s-a petrecut în ţară după arestarea mea. Autorii exprimă tot timpul ideea că întreaga ţară a devenit un lagăr. Bineînţeles, câte ceva mai auzisem eu încă pe-atunci de la cei nou-închişi, câte ceva ştiam graţie lui Muromţev, ale cărui legături cu capitalele nu se întrerupseseră. Dar adevărata amploare a terorii nu mi-o închipuisem totuşi.

Muromţev. Era un om franc, într-un fel, nu prea se sinchisea. De necazuri mai mari l-a scăpat, cred, faptul că era deja la Solovki. S-a aflat în centrul tornadei, unde, după cum se ştie, este calmul cel mai mare. Pentru *ceea ce* îmi spusese mie în timpul plimbărilor noastre, în libertate ar fi fost împuşcat de vreo treizeci de ori. De altfel nici eu, pregătindu-mă pentru cufundarea în azot, nu îmi mai ascundeam opiniile – de nimeni, nu numai de Muromţev. Cuvintele mele ajungeau, mai mult ca sigur, până la conducerea lagărului, care nu îşi făcea însă nicio grijă în privinţa lor. Ştia că toate opiniile mele vor fi îngheţate odată cu mine. Şi n-aveau să se dezgheţe niciodată.

Ceilalţi lazari aveau prudenţa de lagăr, ceea ce pe mine, sincer, mă mira. Poate chiar credeau că vor fi dezgheţaţi cândva şi se temeau de eventuale acuzaţii în viitor? Frica lor avea un efect demoralizator asupra mea. Nu cumva credeau că nici viitorul îndepărtat nu avea să ne scoată din iadul bolşevic?

Câteodată, Muromţev mă poftea în locuinţa lui (el avea o locuinţă separată!) şi mă trata cu cafea cu coniac. Când buzele lui atingeau ceşcuţa de cafea, vârfurile zbârlite ale mustăţilor i se lăsau neaşteptat de jos. Se vedea că mustăţile academicianului erau supuse unei îngrijiri deosebite. Îi împodobea figura şi un barbişon, iar ochelarii rotunzi şi subţiri luceau, dar nimic nu avea Muromţev mai frumos decât mustăţile. Aceste mustăţi, împreună cu cafeaua şi coniacul, insuflau speranţă. Atât timp cât existau oameni care arătau ca acesta, viaţa normală nu părea fără întoarcere.

În timpul uneia dintre discuţii, Muromţev mi-a spus:
— Curând va începe adevărata teroare.
— Dar ce, am fost eu curios, acum nu e adevărată?
— Degeaba ironizezi. Pentru o teroare adevărată sunt necesare două lucruri: pregătirea societăţii şi cel care se va pune în frunte. Societatea este deja pregătită. Nu mai este mult de făcut.
— Şi cine se va pune în frunte?
Muromţev a tăcut un timp.
— Cel mai puternic. După cum ştii, el m-a sunat o dată, aşa că, uite: puterea i se simte până şi la telefon. Una animalică, neomenească.
I-am dat crezare lui Muromţev: lucrase cu şobolani.

Marţi [Nastia]

Dimineaţă a sunat Jeltkov – a dat de mine. Mai exact spus, a sunat referentul lui, şi când i-am răspuns că Platonov nu este acasă, a intervenit în discuţie Jeltkov însuşi şi a spus că e chiar mai bine aşa.
— Dumneata şi cu mine o să punem la cale un mic complot: aranjăm, fără ştirea soţului dumitale, să bem un ceai. Îl invităm, cum s-ar spune, la gata.
— Sunteţi la Petersburg? am întrebat eu.
— Dar dumneavoastră?
Hohot în receptor. Râd şi eu, dar mai mult din politeţe. Ne luăm rămas-bun, pe diseară. Jeltkov e un bărbat excepţional. Are umor, comunici uşor cu el. Ce-i drept, din spusele lui rezultă că Innokenti Petrovici visa de mult la acest ceai, numai că nu îl implorase, şi iată, acum, în sfârşit, avea să fie. Dar asta e un fleac, nu e ceva rău. Chiar e în favoarea lui Jeltkov într-un anumit sens – adică şi noi suntem oameni vii, putem şi noi la o adică să tragem o minciună. Când nu ai chiar niciun punct slab e cam neomenesc...
Am cumpărat împreună cu Platoşa nişte pateuri şi tot felul de dulciuri orientale de la o cofetărie. La şase seara s-a auzit soneria la uşă. Am deschis. Primii au intrat doi agenţi de pază (din urechi le ieşeau fire), după ei nişte inşi în uniforma cofetăriei Nord, şi abia pe urmă cetăţeanul Jeltkov. După Jeltkov urmau vreo zece foto- şi telereporteri. Delegaţia o încheiau alţi doi agenţi de pază. Noi, zăpăciţi, ne-am dat înapoi, în camera mare, iar cei veniţi (parcă era un atac) au înaintat spre noi.
Ceai am băut vreo zece minute – exact cât le-a trebuit ca să fixeze cadrul şi să facă filmarea. Atmosferă, o spun deschis, n-a fost. Dar nici nu avea cum să fie atmosferă, de vreme ce la masă, deşi fuseseră invitaţi toţi, stăteam numai eu cu Platonov şi cu Jeltkov. Ceilalţi membri ai delegaţiei, în picioare pe lângă perete, ţăcăneau camerele şi vorbeau în staţii radio. Am luat câte o înghiţitură, şi toată trupa,

făcând gălăgie şi tropăind, a plecat. Ne-a rămas un ceainic mare pentru infuzii, cu inscripţia „Din partea Guvernului FR”, şi trei torturi Nord, dintre care apucaserăm să desfacem numai unul.

Interesant, oare aşa îşi bea el ceaiul întotdeauna?

Marţi [Geiger]

A sunat Nastia. Mi-a povestit că în seara asta a trecut pe neaşteptate pe la ei Jeltkov.

Dar eu ştiam deja. Văzusem la televizor. Au arătat tot. Innokenti Platonov şi Jeltkov, ocrotitorul dezgheţaţilor.

De fapt, nu Jeltkov era subiectul. Nastia a sunat în legătură cu pateurile şi torturile: sunt gustoase şi nu are cine să le mănânce. M-a invitat să vin mâine la ceai.

Mă duc, bineînţeles.

Miercuri [Geiger]

Am băut ceai. Eu nu sunt Jeltkov, nu a mers repede. Am stat până la unu şi jumătate, m-am întors acasă cu taxiul.

În chip neaşteptat pentru mine, Innokenti a început să vorbească despre dictatură şi despre teroare. Ce nenorocire sunt ele pentru popor. (Nastia îmi arăta în tăcere spre pateuri.)

Iar după aceea, dă-i şi dă-i, că dictatura este până la urmă decizia societăţii, că Stalin este exponentul voinţei societăţii.

— Nu este voinţa societăţii să moară, am obiectat eu.

— Ba este. Se numeşte sinucidere colectivă. De ce se aruncă pe ţărm grupuri de balene, nu te-ai gândit?

Nu m-am gândit.

— Vrei să spui, am zis, că Stalin este numai un instrument al acestei sinucideri?

— Da. Ca frânghia sau briciul.

— O astfel de opinie îl degrevează pe scelerat de răspundere: ce să ceri de la o frânghie?

Innokenti a clătinat din cap.

— Nu, răspunderea îi rămâne sceleratului. Trebuie înţeles numai că răul nu avea cum să nu se întâmple. Era aşteptat.

Era aşteptat?

Vineri [Nastia]

Azi-dimineaţă m-am trezit mai devreme decât cetăţeanul Platonov. M-am aşezat turceşte pe pat şi m-am uitat la soţul meu, care dormea.

Pe faţa lui nu era seninătate, era suferinţă. Buzele îi tremurau uşor, şi pleoapele. De ce? te întrebi. După toate loviturile sorţii şi după toate pierderile – aşa un happy-end. A găsit de toate: atenţie din partea tuturor (dar ce spun eu – de-a dreptul glorie!), bani, chiar şi pe Anastasia lui pierdută a găsit-o în mine.

Tare aş fi vrut să-l trezesc, dar n-am avut curajul. Ar fi trebuit să explic că, vasăzică, el în somn... O explicaţie de felul ăsta ar putea să îl traumatizeze. Şi-aşa Geiger îmi atrage tot timpul atenţia să fiu cu băgare de seamă cu el. Şi nu l-am trezit, am stat şi m-am uitat la el. O mână pe plapumă – firişoarele venelor, chiar sub piele: radioscopia asta are ceva copilăresc în ea. Şi când mă gândesc – e mâna unui om de o sută de ani! Mână care mă mângâie.

Într-un interviu dat unei reviste pentru femei am fost întrebată (într-un interviu! eu!) în ce măsură îl apreciez pe Innokenti Petrovici ca bărbat. O întrebare, bineînţeles, de prost-gust. Am şi răspuns că întrebarea e de prost-gust, dar nu m-am abţinut şi am spus că Innokenti Petrovici este, ca bărbat, oho-ho!

Am stat ce-am stat, şi pe urmă m-am băgat din nou sub plapumă. Am început să mă gândesc la vrute şi nevrute. Ieri, de exemplu, mi s-a adresat un alt agent publicitar, care reprezenta un concern de mobilă. Îl ruga pe Platoşa să aducă la cunoştinţa opiniei publice că preţurile la mobilă cresc peste tot vertiginos, dar că la ei, de trei ani deja, sunt ca îngheţate. Telespectatorul, în ideea comanditarilor, o să prindă imediat curaj şi o să se apuce să le cumpere mobila. Pentru acest enunţ banal, lui Platoşa i se oferă o sumă de o dată şi jumătate mai mare decât pentru legume – am la ce să mă gândesc. Şi, oricum, mobila e mai onorabilă decât legumele.

Sâmbătă [Innokenti]

Marx – către mine, bătând cu bastonul:

— Linia de construcţie este fundamentul lucrării. Dumneata nu ai terminat cu construcţia formei, e prea devreme să treci la modelarea în clarobscur.

Dar eu, după cât se vede, am trecut. De ce? se pune întrebarea.

Sâmbătă [Geiger]

Prin Nastia, lui Innokenti i s-a propus să facă onorurile unei petreceri corporatiste. La o fabrică, de altfel, de instalaţii frigorifice. Asta mi-a spus chiar Nastia. Mi-a cerut sfatul.

Am luat-o pe după umeri şi am sfătuit-o să reducă din viteză.

Nastia nu a obiectat. Din câte a spus, de-aceea mi s-a şi adresat, pentru că propunerea i s-a părut problematică.

Ei, e remarcabil că i s-a părut. Fiindcă spiritul activ al Nastiei a început să mă îngrijoreze. Innokenti simte acest lucru.

— Probabil că dumneata o consideri pe Nastia foarte pragmatică... mi-a spus el zilele trecute. Ca să spun pe ruseşte – interesată.

— Nu, nu o consider. Cred că în ea încă vorbeşte copilăria, şi vorbeşte, pur şi simplu, în stilul de azi.

Innokenti s-a uitat lung la mine.

— Ştii, aşa cred şi eu.

Am râs amândoi.

Pot să spun când nu mi-a venit să râd. Când am văzut la televizor reclama cu Innokenti. Eu nu mă uit la televizor, doar la cină îl deschid pentru scurt timp. La ştirile de seară. Şi acum, după ştiri, deodată – Innokenti în butoi. Şi azot lichid, şi legume. Şi textul acela bizar...

Am vrut să stau de vorbă serios cu Nastia. Pe urmă m-am gândit: dar poate că ea are dreptate în anumite privinţe. Banii sunt într-adevăr necesari. Banii. *Geld.*

Luni [Innokenti]

Văd că pe Geiger îl enervează felul activ de-a fi al Nastiei. Dar în discuţia cu mine a calificat-o chiar el drept copilărie. Foarte corect: e într-adevăr copilărie. O astfel de percepţie a lucrurilor mă ajută şi pe mine, mă face să mă împac cu ceea ce mi-e străin în comportamentul Nastiei. Dar felul ei de-a fi copilăresc – oricum s-ar manifesta – mă înduioşează, uneori aproape până la lacrimi. Uneori mă sperie cu faptul că aparţine altei lumi, că e incompatibilă cu mine, cu experienţa mea.

Mi-e teamă că nu o să ne potrivim niciodată, fiindcă pe mine – am spus-o deja – experienţa mea nu m-a format. Ea ucidea. Citesc mult acum despre vremurile sovietice, şi la Şalamov, mi se pare, am dat de ideea că, după ce ai supravieţuit faptelor îngrozitoare din lagăr, nu trebuie să povesteşti despre ele: ele ies din cadrul experienţei umane, şi, poate, după ele este de fapt mai bine să nu trăieşti.

Am văzut lucruri care m-au marcat înlăuntrul meu, ele nu încap în cuvinte. În lagărul de concentrare erau aduse loturi de femei deţinute, pe care, de cum veneau, le siluiau cei de la pază. Când apăreau semne că au rămas gravide, nenorocitele erau trimise pe insula Zaiaţki – *insula Julietelor.* Acesta era locul de pedeapsă pentru *desfrânare sexuală,* pedepsită sever în lagăr. Pe insula absolut pustie, unde veşnic e vânt, condiţiile erau crâncene, şi multe dintre ele nu supravieţuiau. Scriu asta, şi pe deasupra celor scrise de mine rătăcesc umbre care au fost cândva oameni. Cuvintele devin praf: nu se constituie nicicum în oameni.

Pentru ca ele, cuvintele, să îşi recapete forţa, trebuie descris ceea ce

este de nedescris. Fiinţe delicate, educate la Smolnîi[50], sub buzele băloase ale ghepeuşnicilor. Sub mâinile lor nespălate. Lepădăturile acelea mirosind a sudoare, puţind, chemau cele mai frumoase femei ca să „spele podelele”, iar ele n-aveau cum să nu se supună.

Urletul unei femei căreia îi împuşcaseră soţul, îi luaseră cei cinci copii şi o trimiseseră în Solovki. Acolo au siluit-o şi i-au dat o boală urâtă. I-a spus doctorul despre boală. La intrarea în infirmerie a început să se tăvălească pe pământul îngheţat. N-au bătut-o imediat, i-au poruncit să se ridice. După aceea au început să dea în ea cu cizmele, lovind-o tot mai tare şi mai des, cu o plăcere de fiară. Ea ţipa tare, ascuţit, şi tăcea scurt după loviturile sub stomac. Cel mai îngrozitor în urletul ei era nu intensitatea lui, ci nota joasă, nefeminină, cu care se termina fiecare strigăt ascuţit.

Eu am văzut asta. Şi de-atunci nu izbutesc s-o alung din memorie. Eu trăiesc cu asta, şi asta este ceea ce mă deosebeşte de Nastia şi ne face să fim oameni de pe planete diferite. Cum vom putea să trăim împreună aşa, infinit de diferiţi? Ea cu grădina ei primăvăratică, eu cu un asemenea abis. Eu ştiu ce înspăimântătoare e viaţa. Iar ea nu ştie.

Marţi [Nastia]

Azi a fost conferinţa de presă a lui Platoşa. De data asta soţul meu a arătat mult mai sigur de sine decât înainte. Gândul acesta mi-a trecut prin cap în timpul conferinţei şi mi-a fost confirmat seara, când am revăzut-o. Nu are sens să o redau: e publicată în întregime în *Vecerka.*

Marţi [Geiger]

M-am uitat astă-seară la o mare conferinţă de presă a lui Innokenti.

Fusese pus, stând jos, pe fondul unui mare panou de reclamă. Ceea ce dădea evenimentului un aspect cât se poate de comercial.

Innokenti a devenit mai sigur de sine. A răspuns calm.

Degetele lui învârteau un creion. Nastia mi-a spus mai târziu că serviciul PR de la legume îi adusese creionul (bine că nu un morcov congelat). Ca să îi dea un aer de siguranţă. Nastia nu cred să aibă nevoie de aşa ceva.

Nu s-a putut fără impromptu-urile acelea drăguţe de care e plină viaţa. Când Innokenti a răspuns la întrebarea privind suma ajutorului primit de el din partea statului (vuiet de dezamăgire în sală), pe panoul de reclamă a apărut „OOO[51] Patria”.

Patriotica firmă nu a fost remarcată numai de operator. Un reporter de la un ziar, arătând spre panoul de reclamă, l-a întrebat pe Innokenti dacă nu i se pare că Patria chiar a fost faţă de el un OOO. Dar gluma a rămas în suspensie. Innokenti nu ştia ce înseamnă această

abreviere.

Nicicând i s-a explicat totul nu a râs. A început să discute cu cea mai mare seriozitate, spunând că nu este nimic rău în răspunderea limitată a Patriei. Fiecare trebuie să răspundă pentru sine. Numai răspunderea personală poate fi nelimitată.

Iar după aceea a spus că e absurd să învinuieşti statul pentru necazurile tale. Şi istoria – e absurd. Poţi să te învinuieşti numai pe tine.

Corespondenţii s-au posomorât. Unul a întrebat:

— Nu învinuiţi statul pentru că aţi ajuns în lagăr? Pentru că v-au transformat într-un bloc de gheaţă? Pentru că viaţa dumneavoastră a devenit o adevărată pedeapsă – nu se ştie pentru ce?

— Pedeapsă care să nu se ştie pentru ce e nu există, a răspuns Innokenti. Trebuie doar să te gândeşti, şi răspunsul se va găsi în mod sigur.

Interesantă logică. În mod bizar, coincide cu logica GPU. Acolo te ajutau să găseşti răspunsul.

Marţi [Innokenti]

Mă tot întreb dacă Nastia seamănă cu Anastasia. Când abia ne cunoscuserăm, mi s-a părut că seamănă. Dar acum – parcă nu. Nu pot să definesc schimbările care s-au petrecut în Nastia. A devenit degajată? Sigură de ea? Se spune că numai în căsnicie poţi să cunoşti o femeie. Bun, e tot o *zicere*, una banală, dar asta înseamnă că nu e adevărată?

Da, cât timp nu am trăit împreună, Nastia era puţin altfel. Dar ar fi ciudat să păstrăm stilul relaţiilor noastre dinainte, când circumstanţele legăturii noastre s-au schimbat. De exemplu, acum ne vedem unul pe altul goi, şi-atunci – să vorbim ca înainte? Etapa asta, Anastasia şi cu mine pur şi simplu n-am avut-o, altfel cred că s-ar fi schimbat şi ea. Şi e deja timpul să încetez să o compar pe Nastia cu Anastasia. Nastia este ea însăşi, nu e oiţa Dolly şi nu e copia bunicii – este un om absolut de sine stătător. Atunci de ce o măsor cu o unitate străină?

Miercuri [Nastia]

Azi-noapte m-a trezit un fel de scâncet liniştit. Am aprins veioza şi am înţeles că era Platoşa. Plângea în somn şi avea faţa udă de lacrimi. Încerca să rostească ceva, dar gura nu i se deschidea, iar glasul îi era, cine ştie de ce, subţire, aproape de copil. De-asta şi aducea a scâncet. Un chip cu ochii închişi e de obicei inexpresiv, dar în el era atâta durere… Nu chip – ci o mască tragică, reflectând ce îndurase el acolo, în viaţa trecută. Să-l trezesc? Să nu-l trezesc? Voiam să curm imediat

somnul ăsta neguros, dar mi-a rost frică să nu fie şi mai rău aşa. Am atins cu buzele buzele lui Platoşa şi am simţit sare. A deschis ochii, dar nu s-a trezit. I-a închis din nou, şi pe urmă a dormit fără să mai geamă.

Dar eu n-am mai putut să adorm. Au început să-mi vină în cap toate prostiile de peste zi. Mi-am adus aminte că astăzi am căzut în sfârşit la învoială şi închiriez apartamentul meu, am luat şi un avans. M-am apucat să decid ce să las acolo: bineînţeles, mobila, vesela, încă nişte nimicuri. Să iau: cărţile la care ţin, tot felul de mărunţişuri intime, lucrurile bunicii. În astfel de cazuri se face o listă, dar n-am vrut, ca să nu îl trezesc pe Platoşa.

Joi [Innokenti]

Câţiva ghepeuşnici de la unitatea medicală au siluit o fată. Eu zăceam după peretele despărţitor din lemn şi auzeam totul. Să mă scol nu eram în stare. Am strigat după doctor, dar nu era acolo. Am început să lovesc în perete, dar nu m-a luat nimeni în seamă. Am continuat să bat. A venit unul dintre violatori, m-a tras jos din pat şi m-a izbit de câteva ori cu cizma. Mi-am pierdut cunoştinţa.

M-a trezit plânsul de după perete. Se auzeau şi vocea doctorului, şi zdrăngănit de instrumente. După aceea, doctorul a intrat la mine.

— Eu pot să vă arăt un ghepeuşnic care a fost acolo, am spus. A venit să mă bată şi îl ţin minte.

Doctorul m-a ajutat cu băgare de seamă să mă culc în pat.

— Chiar îl ţii minte? s-a întors el din prag. În locul dumitale, l-aş uita cât se poate de repede.

În mod surprinzător, ştiam cine zăcea după perete. Era fiinţa aceea imaterială pe care o văzusem cândva în Petrogradskaia Storona. Balustrada cu crini din fier forjat a scării, mirosul de cărţi al locuinţei. Ea mergea în faţa mea. Şchiopăta. Eu o urmam mergând încet pe lângă rafturile cu cărţi. Şchiopăta, da. Părul strâns la spate, un şal pe umeri: te uiţi şi vezi – bibliotecară până în vârful unghiilor, ba şi cu cărţile acelea împrejur. Îi mai adusesem şi eu câteva – dintre cele luate de profesorul Voronin de la familia lor. Meşceriakovii: numele se unise cu adresa, de-aceea se păstrase. Familia Meşceriakov. Ce familie era? Nu am mai aflat.

Nici numele ei mic nu îl aflasem. Nu am vrut? Socoteam că o taină nu trebuie să aibă nume?

Am trecut în bibliotecă (de fapt, toate încăperile erau aici bibliotecă). Două fotolii, de o parte şi de alta a unei mese rotunde. Ea s-a întors, a rămas în picioare în spatele fotoliului de pe partea cealaltă şi şi-a pus mâinile pe spătar. M-am uitat pentru prima oară bine la ea: nu, nu e bibliotecară. În niciun caz.

— Uitaţi! I-am întins cărţile. Am fost rugat să vi le predau.

Şi pentru că ea continua să tacă, am spus:

— Mulţumesc.

A zâmbit. Uimitor chip: gotic, ochi cu linie coborâtoare. Şi o venă care şerpuia pe gâtul delicat. Şi infirmitatea aceea... A răspuns:

— Nu aveţi pentru ce.

Nu mi-a oferit ceai, nu i s-ar fi potrivit defel – adică să se apuce să fiarbă apă pe lampa cu gaz? Dar nici să iau loc nu mă invitase. O regină. Stăteam şi mă uitam la ea. Îmi imaginam fericirea de a o avea. Nu fericire – altceva, cu o fiinţă ca ea nu putea fi fericire, poate o dulce durere? Era deosebită, şi acest lucru atrăgea. Pe toţi. Nu degeaba o vânaseră până şi fiarele de ghepeuşnici de la unitatea medicală. Solistele ansamblurilor de dansuri populare nu-i mai mulţumeau. Voiau, nemernicii, ceva imaterial.

În noaptea aceea de lagăr, după ce au plecat toţi, ea a venit la mine. Şchiopătând. Târându-se. Mă reţinuse şi ea atunci, la Piter, şi aici m-a recunoscut. S-a aşezat pe patul meu, pe urmă s-a întins, fiindcă aşezată nu putea sta. I-am mângâiat mâinile. I-am mângâiat părul – cu sânge închegat, aspru, ca o sârmă. În tăcere. Ştiam deja – cu ea trebuia să taci. Dar atingerile noastre au fost mai profunde decât cuvintele. Spre dimineaţă, ea şi-a lipit buzele de urechea mea:

— Mulţumesc...

Am vrut să îi răspund, dar mi-a acoperit gura cu palma:

— Altfel, acum n-aş mai fi fost eu.

Palma îi mirosea a medicamente.

Culcată lângă mine, ea era Anastasia. Când a plecat, mi-a fost clar că pe ghepeuşnic o să-l omor. M-am simţit uşurat, şi am adormit.

Vineri [Geiger]

Ieri s-a luat legătura cu mine de la Smolnîi. Mi s-a spus că guvernatorul ne invită pe Innokenti şi pe mine la el. Pentru că problema apartamentului lui Innokenti se rezolvase la nivelul guvernatorului, am răspuns că îl voi ruga să vină.

I-am telefonat. N-a avut nimic împotrivă. Şi, în general, a avut o atitudine foarte calmă.

Ne-am dus astăzi, spre ora douăsprezece. A trebuit să aşteptăm puţin, guvernatorul primise pe cineva. Când am fost invitaţi în sala unde aveau loc primirile, presa era deja acolo. Conlocutorii au fost aşezaţi în fotolii la o masă rotundă.

Guvernatorul a rostit câteva fraze de pe o hârtiuţă. Nu îmi pot aminti acum niciuna – cu excepţia ultimei. În ea se spunea că Innokenti trebuie să înţeleagă ca nimeni altul deosebirea dintre democraţie şi dictatură.

Innokenti a mulţumit. Din câte înţeleg eu, nici nu se cerea mai mult, dar el a hotărât să răspundă. La urma urmelor, de ce nu?

A spus că nivelul specific al răului este cam acelaşi în toate epocile. Răul, pur şi simplu, ia diferite forme. Uneori se face prezent prin anarhie şi criminalitate, iar uneori prin putere. El, ca longeviv, a văzut şi una, şi alta.

Guvernatorul s-a gândit puţin şi l-a întrebat pe Innokenti cum se simte.

Răspunsul nu a fost nici de data asta formal. Oaspetele i-a povestit guvernatorului despre variaţiile temperaturii şi tensiunii sale. Ceea ce, desigur, a fost ceva neaşteptat. *Aber schön*[52].

Sâmbătă [Innokenti]

Ieri m-au sunat de la un partid şi mi-au propus să intru în el. Eu m-am arătat ezitant. Mi s-a explicat că acest partid este la putere şi că dacă vreau să obţin ceva... O am pe Nastia – ce altceva pot să obţin? Am mulţumit şi am închis telefonul. Pe urmă a sunat Geiger cu o invitaţie din partea guvernatorului. Am acceptat imediat să mă duc împreună cu el, dar despre telefonul de la partid, cine ştie de ce, nu i-am spus. Poate pentru că a coincis cu invitaţia. Oare ce vor de la mine? Reclame? Le-au plăcut clipurile mele cu legume?

Astăzi, când ne-a primit guvernatorul, am avut posibilitatea să mă uit bine la el de la mică distanţă, să îmi fac o idee despre cum arată puterea. Şi arată, o spun deschis, obişnuit, nimic supranatural: începuturi mari de chelie, faţă îngrijită şi în acelaşi timp cumva şifonată, piele pătată. Mă uitam la guvernator şi mă gândeam că apropierea de el nu are niciun efect asupra mea, parcă ar fi o prezenţă televizată. Da, comparaţia este exactă: obiectul observaţiei e lângă tine şi se vede bine, dar nu ai contact cu el, el e de partea cealaltă a ecranului.

Duminică [Innokenti]

Nu, totuşi o să scriu despre vărul Seva. Seva la punctul de etapă Kem. Seva în scurtă de piele şi cu chipiu cu steaua roşie.

Noi, *zek*-ii stăteam de trei ore în formaţie şi îl aşteptam pe şeful care avea să ne hotărască soarta. Mai exact, sorţile, fiindcă până şi-aici fiecare îşi avea propria soartă. A apărut şeful: era Seva. Mergea însoţit de câţiva cekişti. Nu pot spune că am fost foarte mirat văzându-l – poate doar în prima secundă. De fapt, te puteai aştepta la aşa ceva de la el. Găsise puterea aceea mare pe care o caută, şi acum acţiona în numele ei.

Nu m-a observat imediat. Întâi s-a aşezat la masă, şi-a turnat apă

din carafă. A băut. Dar pe urmă a ridicat ochii şi m-a zărit. Mi s-a părut că a zâmbit – doar mi s-a părut. Nu fusese zâmbet – fusese un spasm. Şi-a coborât imediat privirea pe hârtia de pe masă. Scărpinându-şi nasul, a început să dea citire: numele şi locul unde este repartizat. În ciuda durităţii afişate, vocea îi tremura. Când s-a apropiat de litera *P*, a început să se frângă.

— Platonov!

În privirea lui Seva sunt frică şi implorare. Se gândeşte, cu siguranţă, că rudenia cu mine îl va compromite. Că cekiştii aveau să raporteze imediat acolo unde trebuie.

— Prezent! răspund.

Eu şi Seva, doi aviatori. La mare, una şi mai nordică decât atunci. Numai că acum el e conducătorul, toate manetele sunt în mâinile lui. Încotro zburăm?

— Până voi da o dispoziţie anume, rămâne pe insula Popov.

Dăduse în răguşeală.

— Am înţeles, rămâne!

Mă uit în podea. Vopseaua de pe scânduri se umflase, formase o cămilă care zăcea pe podea. Ce bine le e cămilelor în ţările calde. Pot scuipa pe orice. Şi fără să îl văd pe Seva, îi simt uşurarea: nu am arătat că ne cunoaştem. Am atâta minte ca să înţeleg că un punct de etapă nu este cel mai bun loc pentru recunoaşteri.

Din clipa aceea am început să nădăjduiesc că el mă va scoate din lagăr. Sau că mă va lăsa aici, să zicem, la o muncă uşoară. Aşteptam ca azi-mâine să dea cumva de mine sau, pur şi simplu, să mă cheme. Mai întâi ca să mă încurajeze, iar pe urmă – cine ştie? – ca să îmi uşureze soarta.

Nu s-a întâmplat nimic de felul acesta. Seva nu a avut interes nici să mă întâlnească, nici să mă ţină în preajma lui. Temător cum era, cred că a considerat că pericolul ar fi fost prea mare pentru el.

Ordinul lui Seva a apărut după douăsprezece ore. Am fost trimis la compania 13 a lagărului Solovki cu destinaţie specială. Era unul dintre locurile cele mai dure de pe Solovki. Să îşi fi propus Seva să mă termine? Nu ştiu. Nu sunt sigur decât că, semnându-şi ordinul, a suferit. Poate şi-a amintit şi disputa noastră despre locomotivele istoriei.

Marţi [Geiger]

Nastia nu a fost invitată la guvernator. Pretenţia mi-a exprimat-o ulterior Innokenti.

Iniţial nu spusese nimic în sensul ăsta. Rezultă de aici că pretenţia porneşte chiar de la neinvitată. Innokenti m-a rugat ca în situaţiile de acest fel să o menţionez neapărat şi pe Nastia.

Arată palidă. Se vede că sarcina ei nu merge prea uşor. De-aici şi nervii.

Apropo de mersul la guvernator. Cât am aşteptat, Innokenti mi-a spus că zilele trecute a terminat de citit o carte despre eroii cosmosului. Dintre numeroşii eroi, cea mai puternică impresie i-au lăsat-o, în mod ciudat, Belka şi Strelka[53]. Despre care a vorbit cu emoţie.

Marţi [Nastia]

Platoşa şi Geiger s-au dus la guvernator – pe mine nu m-a invitat nimeni. Nu că aveam mare nevoie de acest guver', în principiu, mă doare-n cot de el – numai că, potrivit etichetei, soţia celui invitat trebuie să fie împreună cu el. Lui Geiger probabil că nici nu i-a dat prin cap, dar Innokenti Petrovici ar fi putut să se gândească. Întâi nu i-am spus ce cred despre asta, dar pe urmă, când am făcut dragoste, i-am spus. El: vai, dar ce neplăcut, nu mi-am dat seama pe loc, nici nu mi-a dat prin minte.

Păcat că nu i-a dat. Gata, astăzi nu mai am chef să scriu.

Joi [Innokenti]

Am studiat drumurile ghepeuşnicului violator. Nu chiar studiat – cum puteam eu urmări pe cineva care se mişcă liber prin lagăr? Pur şi simplu munceam în atelierul de reparaţii, care era în apropierea locului unde stăteau ei tolăniţi. Numele ghepeuşnicului (asta am aflat destul de repede) era simplu – Panov. Cât despre drumurile lui, nici ele nu erau complicate: duceau la baia pentru personalul de comandă, care era în spatele atelierului.

Panov apărea de obicei sâmbăta, împreună cu ghepeuşnicul care îl schimba; uneori venea şi în timpul săptămânii. La început am crezut că individul se întâlnea acolo cu dame, dar, după cum a ieşit la iveală, prefera să îşi aranjeze acasă întâlnirile de acest gen. Panov venea la baie atât de des numai pentru că îi plăcea baia de aburi. Aprecia desfătările trupeşti şi în sens mai larg, dar baia de aburi era probabil cea mai importantă pentru el. Intersectarea noastră în spaţiu (aşa se potriviseră lucrurile!) mi s-a părut a nu fi întâmplătoare. Ea m-a convins definitiv că, totuşi, o să-l lichidez pe Panov – aşa cum intenţionam.

Nici măcar nu aveam nevoie să alerg după el: trecea el singur pe lângă mine, îl vedeam prin geamul tulbure al atelierului. Odată am luat o găleată şi o cârpă şi am spălat geamul. Au râs toţi – adică pentru ce? Nu pot (am spus) să suport geamurile murdare. Aşa sunt eu obişnuit încă de-acasă. Ei, dacă e de-acasă (dar tot râdeau), atunci e

altă treabă. În schimb, am început să îl văd bine pe Panov – când se ducea şi când se întorcea. La înapoiere mergea uneori singur, de unde se putea trage concluzia că în acele cazuri fusese ultimul la baia de aburi.

Odată, după ce l-am văzut mergând obosit (capul în jos, un deget în nas) pe lângă fereastră, m-am furişat din atelier prin uşa din spate şi, fără să ies afară, m-am strecurat spre baie. La geamul din tinda băii nu era lumină. Uşa de la baie era închisă cu cheia. Pe care am descoperit-o repede sub grătarul de lemn de la uşă, dar am lăsat-o acolo. Principalul îl aflasem: Panov rămânea şi după ce, conform regulamentului din lagăr, baia trebuia închisă, iar personalul trebuia să plece. I se lăsa cheia, şi închidea el singur baia.

Puteam să plec deja, dar am mai ridicat o dată grătarul de lemn. Era făcut grosolan, cu spaţii mari între stinghii. Dintr-un crac al pantalonilor am scos pânza unui fierăstrău pentru metal. O parte o avea tocită, cealaltă era înfăşurată într-o ţesătură grosolană. Am băgat pânza de fierăstrău între două stinghii, şi a încăput bine. I-am apăsat muchia cu două degete. A intrat de tot, a rămas doar un mic capăt de care puteai s-o tragi afară. Dar dacă nu ştiai de ea, nu se putea observa. Iar de ştiut de ea, ştiam numai eu. Şi taina asta mi-a făcut viaţa mai uşoară.

Vineri [Geiger]

Am fost sunat de la administraţia prezidenţială. Mi s-a comunicat prin cuvinte solemne că Innokenti şi cu mine suntem invitaţi la Moscova pentru a fi decoraţi.

În clipa aceea mi-am adus aminte: mă sunaseră acum vreo două luni. Mă întrebaseră cine, pe lângă mine, merită să fie decorat pentru un experiment ştiinţific curajos. Am răspuns că, în primul rând, nu ştiu dacă eu sunt demn de aşa ceva. Am fost întrerupt politicos şi mi s-a propus să mă gândesc totuşi. *Wahnsinn*[54]...

Dacă experimentul a fost curajos pentru cineva, acela a fost Innokenti. L-am numit.

De această dată şi-au exprimat îndoiala interlocutorii mei. Se temeau că Innokenti Petrovici fusese într-o anumită măsură... *obiect* al experimentului.

— Nu, am obiectat eu surprinzător de înflăcărat. Nu, nu şi nu.

El a fost cel mai adevărat subiect – dacă or aprecia asemenea cuvinte. A acceptat conştient experimentul şi a fost subiectul lui.

Vasăzică, iată, şi la administraţia prezidenţială sunt capabili să te asculte cu atenţie. Decoraţii am primit amândoi – şi eu, şi Innokenti. Numai că mie mi-au dat Ordinul pentru Onoare, iar lui – Ordinul pentru Curaj. La el au apreciat totuşi cel mai mult curajul. Care, după

cum i-am spus la telefon anunţându-i decorarea, generează negreşit onoare.

Innokenti a primit vestea imperturbabil. A întrebat numai dacă Nastia a fost invitată la ceremonie. Nu, n-a fost. Şi nu prea cred că aici pot să schimb ceva.

Vineri [Innokenti]

M-a sunat acum Geiger şi mi-a spus ceva ciudat despre nişte ordine. Nu că nu cred în aşa ceva (în ce n-am crezut după dezgheţare!), dar nu prea se potriveşte cu mine. În afară de asta, Geiger a aflat că la Kremlin eşti invitat fără rude. Nastia o să se simtă iarăşi jignită. N-o fi fost păcălit pur şi simplu cu ordinele astea? Am citit despre asemenea cazuri.

Vineri [Nastia]

Mâine intră chiriaşii în apartamentul meu. Astăzi i-am luat pe sfinţii purtători de decoraţii şi am mers acolo ca să facem ultimele retuşuri. Vasăzică, aşa am şi stat în taxi: în spate, pe scaunul din dreapta – Onoarea, în stânga – Curajul, iar pe scaunul din faţă eu, nu se înţelege cine. Ei, să zicem, Maternitatea – aş putea să devin mamă eroină? Dar aşa, fără pompă.

Ei sunt stânjeniţi că nu am fost invitată la ceremonie, şi eu îi liniştesc cum pot. Să merg la Emsk nu-mi doresc chiar deloc. Una e să mă plimb cu copilul în burtă prin Smolnîi, şi alta să stau printre străini la înghesuială. Dar mă bucur că de data asta şi-au adus aminte de mine. Doar îi iubesc aşa de mult pe amândoi – chiar şi pe plicticosul de Geiger!

Am pus apartamentul într-o relativă ordine, am adunat patru saci de lucruri, pe care nu mi-a venit să le las unor străini, şi le-am dus pe Bolşoi Prospekt. Un obiect deosebit de preţios mi s-a părut statueta lui Themis, ajunsă la bunica de la mama lui Platoşa. Lui Themis i-a fost ruptă balanţa, ceea ce, potrivit legendei, e opera mâinilor soţului meu. Special am luat-o pe Themis cu el de faţă – solemn şi fără să mă grăbesc –, dar nu a avut nicio reacţie. Când am pus-o pe dulap în sufragerie, a încuviinţat moale din cap.

— Ce poate fi mai presus decât dreptatea? am strigat ca să-l scot din amorţeală.

El s-a gândit puţin. A spus:

— Probabil numai mila.

Când Geiger a plecat, mi-a mărturisit că l-a durut capul. Păi atunci, sigur, nu-ţi arde de dreptate.

Sâmbătă [Nastia]

Ieri Platoşa chiar nu s-a simţit bine. L-am culcat şi a adormit imediat. După un timp l-am sunat pe Geiger ca să-i spun despre starea lui Platoşa. I-am spus cu această ocazie şi că jucăria pe care o iubea în copilărie nu-l mai bucura.

— A scris, şi-a amintit Geiger, că această statuetă e într-un fel legată de primii lui paşi în pictură. Dacă nu cumva chiar i-a insuflat această preocupare. Iar acum acest lucru îi dă un fel de stupoare. Poate că de-aici sunt şi problemele cu Themis.

— Atunci ce să fac cu ea?

— Păi nimic, să stea acolo. Poate are ecou.

Aşa deci. Ei, atunci să stea.

Luni [Innokenti]

Mă tot gândesc: cum de hotărâsem totuşi atunci să îl lichidez pe Panov? Impulsurile de acest fel dispar repede în lagăr. Nu că nu ai putere (bineînţeles că nu ai), dar pur şi simplu nu vezi ce sens are o astfel de vendetă. Sentimentele se evaporă. Nu rămâne nimic din ele, totul merge spre autoconservare. Când, mai târziu, îmi aşteptam pe Anzer îngheţarea, nu mai aveam niciun fel de suferinţă şi de obidă. După toate bătăile, batjocurile şi torturile – nu mai existau. Exista oboseală.

Iar în seara aceea liniştită, după ce am ascuns unealta în grătarul de la tinda băii, am răsuflat uşurat. Să porţi la tine aşa ceva nu era lipsit de pericol. Şi nici nu îmi trebuia. Aveam nevoie de ea anume aici, acum nu rămânea decât să aştept un moment prielnic.

Momentul l-am aşteptat până a sosit, dar pe Panov nu l-am omorât.

Era o seară cam la fel de liniştită când am băgat de seamă că era singur în baie. Tot ce e legat de Panov s-a petrecut, da, în seri liniştite. Furişându-mă din atelier, m-am apropiat de baie. Am văzut de departe lumină electrică în tinda băii şi mi-am amintit noaptea când a fost siluită fata şchioapă. Am încercat să-mi induc starea aceea în care mâna loveşte singură. Nu că loveşte, ci împunge, taie. O mişcare abilă şi elegantă, care duce pânza îngustă de fierăstrău între coastele lui Panov. Nu voiam să se chinuie, voiam să nu trăiască, pur şi simplu să-i curm existenţa abjectă.

După ce am ridicat fără zgomot grătarul, am scos unealta. În ultimele raze ale soarelui i-am admirat tăişul, strălucirea – de câte ori nu trecusem peste ea pile de toate mărimile, făcând ultimele retuşuri cu cea mai fină dintre ele! Şi o ascundeam tot timpul, o ascundeam de cei care erau în atelier. Platonov... Mă depărtez, ţin unealta sub cot,

mă trag spre perete. Platonov, pentru cine meştereşti tu tăişul ăsta? Nimeni nu m-a întrebat, nimeni nu m-a dibuit. Şi în seara aceea am admirat tăişul, fără să-mi fac cine ştie ce griji că mă va zări, să zicem, Panov. Eram atât de montat, încât oricum nu ar fi trecut de mine.

Înainte de a deschide uşa, m-am apropiat de fereastra tindei. Pe banca de lemn, nemişcat, zăcea Panov. Zăcea pe spate, cu braţele de-a lungul corpului, iar corpul era de un alb cadaveric şi nu dădea semne de viaţă. Am început să mă uit atent la abdomenul lui, încercând să prind o cât de mică mişcare dată de respiraţie, dar nu mişca deloc.

Mi-am dat seama ce îmi amintea această imagine din fereastră: era o repetare a ceea ce văzusem la morgă la identificarea cadavrului lui Zareţki. Mă uitam la cel care fusese înainte Zareţki şi mă gândeam că dreptatea triumfase. Şi mi-am dat seama că nu mă bucură aceasta victorie. Şi că aş fi vrut mult ca Zareţki să fie viu.

O mână a lui Panov a tresărit şi a început să-i scarpine pieptul. Am inspirat adânc. Nu ştiam nici eu ce simţeam în clipa aceea – bucurie sau dezamăgire. Ştiam un singur lucru: că nu îl voi omorî pe Panov.

Marţi [Innokenti]

Azi, în timpul zilei, am zburat cu avionul la Moscova. Geiger mă dăscăleşte: cuvântul „avion” poate fi omis, se subînţelege, că doar nu cu aeroplanul, zice el. La fel, zice, nu trebuie să mai spui „sun *la telefon*” – e de-ajuns, simplu, „sun”... Tocmai am cinat amândoi la restaurantul hotelului şi stăm fiecare în camera lui.

Spre deosebire de doctorul Geiger, aviatorul Platonov a urcat azi pentru prima oară în cer – iată un aviator aparte. Care nu prea zboară. Şi nici măcar unicul meu zbor, cel de astăzi, nu a fost reuşit. Când avionul a început să ruleze pe pista de decolare, a început să îmi fie cam rău, să mă sufoc, să-mi fie greaţă. Geiger (a spus că mă făcusem foarte palid) a deschis ventilaţia deasupra scaunului meu, şi mi-a fost ceva mai bine. N-am mai avut nimic când avionul a luat înălţime.

Mi-a venit în minte imaginea ultimei dăţi când am fost cu tata pe aerodromul Komendantski. Sfârşit de august. Miting aviatic, ploaie, umbrele deasupra mulţimii. Dintre aeroplanele aşezate în şir, cel mai aproape de noi e cel al aviatorului Frolov. Zborul lui este aşteptat cu un interes deosebit: s-a anunţat că astăzi va face o demonstraţie cu figuri de înaltă acrobaţie, nemaivăzute până acum.

Frolov stă în picioare sub o aripă a aeroplanului său, cu o ţigară neaprinsă în gură. Căutându-şi chibriturile, se plesneşte peste numeroasele buzunare ale combinezonului. Le găseşte. Hârşâie. Chibriturile s-au umezit de la ploaie. Şi atunci mă gândesc aşa: dacă astăzi, deodată, aviatorul Frolov se va zdrobi (este, totuşi, înaltă acrobaţie), înseamnă că nu i s-a împlinit, chiar înaintea morţii, o

dorinţă atât de simplă.

Mi-e milă de aviator. Îi cer tatei chibriturile şi alerg spre el peste câmp. Este interzis, şi mă fluieră organizatorul, dar eu alerg să îi dau chibrituri aviatorului. El, cine ştie cum, a înţeles totul şi vine spre mine. Zâmbeşte. Eu tot alerg ţinând în mâna întinsă cutia cu chibrituri. Ajungem unul în dreptul altuia. Aviatorul ia chibriturile şi îşi aprinde ţigara. Trage primul fum, îi văd faţa printre rotocoale. Luându-şi rămas-bun de la mine, îmi strânge mâna cu putere. Cu aşa o putere, numai că nu ţip, dar reuşesc să mă stăpânesc. Aşadar, aşa e strângerea de mână a unui aviator. Întorcându-mă în mulţimea de spectatori, traversez iar o parte a terenului de zbor, dar organizatorul nu mai fluieră. Stă întors cu spatele.

Şi iată-mă alături de tata, mă uit la terenul de zbor. Vine rândul aviatorului Frolov. Şi-a fumat deja de mult ţigara şi stă în scaunul aeroplanului. Elicea se învârteşte. Aeroplanul zvâcneşte şi trepidează, ţinut de opt oameni de la aerodrom. La semnalul aviatorului, oamenii dau drumul aripilor, şi cad la pământ. În fine, aparatul se eliberează de ultimul care îl ţinea la sol. Săltând când cu o roată, când cu cealaltă, rulează puţin şi îşi ia zborul în aer. Brusc, parcă chiar prea brusc, ia înălţime.

Zborul. Aeroplanul pluteşte în aer ca o pasăre mare. Nici în ruptul capului nu înţeleg cum se ţine acolo. Când se vorbeşte despre legile fizicii, despre construcţia aparatului – înţelegi. Dar când te uiţi cum planează în aer – nu mai înţelegi. Şi te minunezi. Şi ţi-e foarte frică pentru omul care stă în el.

Şi nu degeaba mi-a fost frică... Nu degeaba. Totul s-a întâmplat când figurile complicate fuseseră deja demonstrate. Din îndepărtatul înalt al cerului, aeroplanul lui Frolov venea la aterizare. Deodată, coborârea lină, în cerc, s-a întrerupt. Comparaţia cu o pasăre împuşcată, întâlnită după aceea în toate ziarele, mi se pare şi acum singura cu putinţă, în ciuda romantismului său evident, ea corespundea celor văzute de mine: aripa dreaptă s-a frânt, ca a unei păsări, şi aparatul, rotindu-se în jurul axei sale, s-a năpustit în jos.

După aceea s-a scris că s-a rupt cablul care leagă aripile biplanului, iar construcţia şi-a pierdut rigiditatea, dar în clipele acelea nu înţelegeai nimic altceva decât că se apropia o nenorocire. S-ar mai fi putut spera, sigur, că aviatorul executa una dintre figurile de înaltă acrobaţie şi că va ieşi îndată din picajul său, dacă n-ar fi fost aripa aceea frântă – aproape desprinsă de aparat, tremurând în vânt – ea nu lăsa nicio speranţă.

Mulţimea de pe aerodrom a amuţit dintr-odată. Toţi ştiau deja că aviatorul zbura spre moarte. A zburat parcă incredibil de mult, iar rotirea aeroplanului arăta comic, ceea ce făcea să fie cu atât mai îngrozitor. De fiecare dată când aparatul se întorcea spre noi cu partea

de sus, se vedea Frolov aşezat în scaunul de pilot, şi de fiecare dată mâinile lui erau puse altfel: probabil trăgea cu disperare de diferitele manete încercând să scoată aparatul din vrie. Clipele zborului lui au durat, au durat mult, şi am apucat să mă gândesc că în felul ăsta i se prelungeşte viaţa, că acum îl văd viu, iar peste o clipă va fi mort, şi lucrul ăsta îl ştiu toţi – şi el, care trage de manetele aparatului, şi noi, încremeniţi în tăcere... Mă pregăteam să prind cumplita clipă a trecerii vieţii în moarte, dar, bineînţeles, nu am prins nimic.

Când aeroplanul s-a înfipt cu botul în pământ (trosnetul de lemn al construcţiei), tăcerea a explodat în strigătul pe o mie de glasuri al mulţimii. O masă de oameni s-a năpustit din toate părţile spre aeroplan, inundând într-o clipă terenul de zbor – cum se răspândeşte cafeaua pe faţa de masă când e vărsată. Oamenii se pregăteau deja să alerge, iar izbirea aeroplanului de pământ le-a dat startul. Am alergat şi eu odată cu ceilalţi, ghicind după aripile rupte ale aparatului starea aviatorului. Alergam şi strigam, dar, fără să-mi dau nici eu seama, mi-am încetinit fuga, am trecut din primul rând mai în spate, ca să nu fiu printre cei care se vor apropia primii de cel zdrobit. Şi cu cât fugeam mai încet, cu atât ţipam mai tare, încercând parcă să suplinesc cu ţipătul acela disperat faptul că nu eram în linia din faţă.

Când l-am văzut totuşi, Frolov nu arăta atât de îngrozitor cum mă temusem. Fruntea despicată, un firişor de sânge din gură, o mână întoarsă nefiresc pe dos. Cu mâna aceea luase de la mine chibriturile. Cu ea îmi strânsese mâna – tare, de mă duruse. Acum nu mai era în stare de nicio strângere de mână, nici de cea mai slabă. Mi-am amintit mâna aceea mai târziu, când am citit cunoscutele versuri ale lui Blok:

Aripile-i pe şes, departe,
Încovoiate-s crengi de pom...
Şi-n sârmele maşinii moarte
Mai moarte-s mâinile de om...[55]

Mai moarte decât maşina – cunoşteam valoarea acestui detaliu.

Miercuri [Nastia]

Am văzut la televizor reportajul de la Kremlin. Băieţii mei m-au entuziasmat astăzi. Decoratul Platonov a găsit cu cale să vorbească în timpul decorării despre Belka şi Strelka – foarte nimerit, cred, şi cu dragoste pentru natură. Geiger – la fel, nimic: a lansat din mers un „mulţumesc” şi s-a întors la locul lui. Fără să se uite la comandantul suprem. Nu se omoară după el – păi, şi de ce s-ar omorî, dacă stăm să ne gândim? Pe scurt, am fost mândră de ambii decoraţi.

Miercuri [Geiger]

Cu Innokenti pe drumul de întoarcere de la Moscova. La vagonul de dormit – am hotărât să mergem totuşi cu trenul.

El nu prea suportă avionul. Îi aminteşte de un aviator care a murit. Care a murit sub ochii lui.

Eu scriu.

Innokenti se uită la distincţii. A pus în faţa lui cele două cutiuţe – în una Onoarea, în cealaltă Curajul. Molfăie gânditor din buze. Are aerul unui om cuprins de nedumerire. E de tot hazul dacă te uiţi la el.

Azi-dimineaţă ne-au adunat la administraţia prezidenţială din Staraia Ploşciad[56]. Îi ştiam pe toţi viitorii decoraţi – sau aproape pe toţi.

În scurt timp ne-au urcat într-un autobuz şi ne-au dus la Kremlin. Am aşteptat decernarea distincţiilor într-o sală cu plafon jos. Am mâncat pateuri şi am băut suc.

Prin sală umbla un organizator de la serviciul de protocol. Propunea să i se lase lui cadourile pentru preşedinte. Nu se cuvine să i se înmâneze personal ceva preşedintelui.

S-a apropiat şi de noi, dar Innokenti şi cu mine doar ne-am desfăcut braţele. Nu ne pregătiserăm să înmânăm nimănui nimic. Pe faţa organizatorului a trecut o umbră de dezamăgire.

Când ne-a invitat pe toţi să mergem pentru decorare, Innokenti era la toaletă. Dezamăgirea organizatorului a devenit şi mai mare.

Primul dintre noi doi a fost chemat Innokenti. Uitându-se pe o hârtiuţă, preşedintele i-a lăudat curajul şi l-a comparat cu Gagarin.

— Mă tem că nu merit comparaţia cu Gagarin, a replicat cu tristeţe Innokenti, fiindcă acest curaj al meu a fost de nevoie. Este, mai degrabă, de felul curajului pe care l-au avut Belka şi Strelka, care n-au avut nici ele cum să scape. Aşa că e mai bine să fiu comparat cu ele.

În sală s-a aplaudat, preşedintele a zâmbit nesigur. S-a alăturat aplauzelor generale. Cât despre Belka şi Strelka, e clar că au fost ceva neaşteptat pentru el.

Innokenti şi-a pus acum amândouă ordinele. Le văd pe pieptul lui printre sticlele de apă minerală. Îi stau bine.

Vineri [Innokenti]

Ieri m-am întors cu Geiger de la Moscova. O călătorie neobişnuită. Mergând prin Kremlin, mă gândeam: să fi nimerit aici în anii ’20 şi ’30, puteam să întâlnesc pe vreunul dintre cei care...

Toate nădejdile noastre, toată ura se ridicau precum un abur tocmai spre acest loc, spre vârful lumii. Cu asta ne încălzeam, asta inspiram. Dar să fi fost într-adevăr la Kremlin în anii aceia, să le fi spus în faţă

tot ce gândeam despre viaţa noastră! E şi de râs, bineînţeles: nu apucai să spui un cuvânt, nici să deschizi gura – era bine dacă reuşeai să arunci şi o privire. Să-i zăreşti doar – asta deja nu era puţin lucru. Să te lase inima şi să mori, dar să vezi.

Dar m-am uitat la cel de-acum: nu m-a lăsat inima. Nici nu mi-a bătut mai tare. Şi nu pentru că ar fi cine ştie cum, ci pur şi simplu pentru că acesta nu este timpul meu, nu e de-al meu, simt asta şi nu-mi pot apropia acest timp. Nu simt faţă de ceea ce se petrece nimic în afara unui interes abstract. E ca şi cum aş fi fost prezentat preşedintelui Republicii Zimbabwe, să zicem: da, preşedinte, da, interesant, dar pe dinăuntru niciun ecou. Şi poţi să-i spui tot ce vrei – dar nu-ţi vine. Nu te interesează.

După decorare am fost invitaţi la o cupă de şampanie. Am băut şampania de Kremlin şi mi-am spus deodată că e băutura puterii. Îmi tot vin astfel de idei. Mi-am imaginat cum, odată cu ea, îmi pătrund prin gât puterea şi ştiinţa de a învinge, dar în primul rând – responsabilitatea aceea deosebită pentru ţară, care transformă funcţionarul în conducător, iar problema ţării devine problema lui personală, şi ţara însăşi devine o parte a propriului său *eu*.

I-am împărtăşit lui Geiger reflecţiile mele despre această băutură, dar el n-a fost de acord cu sensul ideii mele:

— Acolo unde este un bun funcţionar nu e nevoie de conducător.

Remarcabil. O opinie europeană. Îmi apropii cupa de cupa lui Geiger:

— Dar unde ai văzut dumneata în Rusia un bun funcţionar?

Ciocnim, şi scap paharul din mână. Mă uit cum, ca într-o filmare cu încetinitorul, zboară, şi ştiu că peste o clipă o să împroaşte în toate părţile – cu şampanie, cu cioburi, dar el tot zboară şi, în sfârşit, cade, şi stropii se împrăştie care-ncotro – exact cum mi-am imaginat. Am devenit martorul unui timp neobişnuit – nu al celui prezent şi cu atât mai puţin al celui trecut; poate al celui viitor? Doar am văzut această imagine o veşnicie întreagă până să cadă paharul. Se apropie în fugă câţiva oameni din personal, îmi spun să nu îmi fac probleme. Nici nu îmi fac, de fapt.

Sâmbătă [Geiger]

Îmi tot vine în minte voiajul nostru, al lui Innokenti şi al meu.

Mai cu seamă discuţia de după şampania pe care a asemănat-o cu o băutură a puterii. Ce fantezie ciudată! Băutură asta, zice, transformă funcţionarul în conducător.

Nu ştiu ce bea preşedintele actual (mă tem că alte băuturi), dar din el nu a ieşit nici una, nici alta...

Pe mine, de fapt, mă uimeşte Innokenti. Omul a îndurat cea mai

dură tiranie, şi rosteşte atât de uşor cuvântul „conducător”... *Unglaublich*[57]...

Nu degeaba i-a căzut paharul din mână.

Duminică [Innokenti]

În computer există un program-redactor, care corectează automat greşelile. Am rămas cu strania impresie că uneori redactorul meu are plăcerea de a corecta mai mult decât e necesar: adaugă câte ceva, iar câte ceva, invers, şterge. Sunt profund convins că îşi arogă cam mult. Din pricina acestui program am în permanenţă senzaţia unei prezenţe străine... I-am spus şi lui Geiger – el a râs şi a spus că nu mai dă de mult atenţie lucrurilor de felul ăsta. Obişnuita mârlănie de computer, zice.

Luni [Nastia]

Geiger mi-a adus zilele trecute un teanc de pagini. Însemnările lui Platoşa din prima jumătate de an a noii lui vieţi – transcrise de pe caiete în computer şi printate. Mi le-a adus, după spusele lui, ca să îmi înţeleg mai bine soţul. Dar eu, în treacăt fie spus, îl înţeleg destul de bine şi aşa. Ce m-a mirat însă cu adevărat la aceste însemnări: cât de detaliat descrie fiecare amănunt, şi cu o dragoste cu atât mai mare, cu cât sunt mai de demult! I-am spus asta, şi mi-a răspuns că scrie la un proiect de viitoare reconstituire generală a lumii. Glumeşte, dragul de el.

Interesant, oare în acest proiect amintirile lui Platoşa au aceeaşi valoare cu amintirile altor persoane – de exemplu, cu ale mele? Deşi – cine să aibă nevoie de trecutul meu? Şi la scara istoriei – pff, nici măcar nu e încă trecut: e prezent. Ce aş putea să descriu eu?

De exemplu, careul de dimineaţă de la grădiniţă – ca în lagăr sau în armată. Micul dejun de mai mare jalea. De la cocoloaşele din terciul de griş îţi vine să verşi, când e curent vine miros de clor de la toaletă. Aplecată peste terci, aleg cu grijă cocoloaşele cu lingura, dar tot îmi mai scapă şi, prea târziu, le dibui cu limba. Atunci vomit pe loc.

Eu nu am dragoste faţă de aceste amănunte – şi cine o să aibă? Trebuie totuşi să le îndrăgească şi să le descrie şi pe ele cineva, altfel lumea va rămâne incompletă. Poate trebuie să mă îngheţe şi pe mine, pentru ca peste o sută de ani să le preţuiesc şi să le înfăţişez urmaşilor?

Luni [Geiger]

A venit actul de reabilitare a lui Innokenti.

Spune că „dată fiind absenţa elementelor crimei”. Adică nu a făcut parte dintr-un complot contrarevoluţionar şi nu l-a omorât pe Zareţki. Că aşa este, nu s-a îndoit, nici fără asta, nimeni.

Dar hârtia e bine, totuşi, să o ai. Într-o ţară aşa de birocratică precum Rusia, trebuie să fii întotdeauna pregătit să dovedeşti că nu eşti cămilă. În cazul nostru, totul este extrem de simplu: statul este vinovat – deci el trebuie să recunoască acest lucru.

Pe Innokenti nu l-a impresionat această hârtie. Chiar mi s-a părut că i-a trecut o undă de nemulţumire prin ochi. Să dispreţuiască atât de mult statul, încât să nu-i trebuiască reabilitarea? Nu, nu mi s-a părut.

Poate i se pare că, pentru toate suferinţele lui, o hârtioară ca asta e ceva prea de nimic?

L-am întrebat:

— Îi recunoşti statului dreptul de a te declara nevinovat? Dacă nu i-l recunoşti – şi asta e de înţeles.

A ridicat din umeri.

— Nevinovat te poate declara numai Dumnezeu. Iar ceea ce face statul nu e chiar aşa de important.

Ei, depinde cum o iei.

Marţi [Innokenti]

În viaţa fiecărui lazar venea clipa când i se injecta somniferul şi era trimis la congelare. Injecţia era cea din urmă manifestare, una secretă, de milă faţă de obiectul experimentului, şi venea din partea academicianului Muromţev. Înalta conducere apreciase că trebuia să fii nu numai viu, ci şi vioi la congelare. Dar academicianul, considerând pe drept cuvânt somnul o formă de viaţă, s-a abătut de la această dispoziţie, şi lazarii i-au fost recunoscători. Oricum ai întoarce-o, în împărăţia lui zero absolut e mai uşor să te cufunzi în somn. Înainte de injecţie, lazarii îşi aminteau deseori zicala rusească potrivit căreia somnul nu e o piedică pentru moarte. Aplicată la obiectivele lui Muromţev, zicala suna cinic, dar, în mod ciudat, chiar ea îl întărise pe academician în hotărârea de a injecta somniferul.

Adormind, m-am gândit la Lazăr. Soarta lui era pentru mine singura speranţă. Dacă se dovedise cu putinţă să fie înviat după patru zile un mort care deja mirosea, ce putea fi imposibil în învierea unui om îngheţat după toate regulile? Înţelegeam că a fi găsit viu la dezgheţare era exclus, dar nu voiam să plec cu sentimentul deznădejdii. Domnul l-a înviat pe Lazăr după patru zile. Când mă vor învia pe mine – şi mă vor învia oare? Voiam să cred că da.

Gândindu-mă acum la dezgheţarea mea, dat fiind numărul anilor care au trecut, mă întreb: n-a devenit ea învierea unei întregi

generaţii? Căci orice amănunt pe care mi-l amintesc eu acum devine automat un detaliu al epocii. Dar poate nu în detaliu stă problema, ci în întreg? Poate chiar de aceea am fost înviat, pentru ca toţi să înţelegem încă o dată ce s-a petrecut cu noi în anii aceia cumpliţi când am trăit eu? Îi împărtăşesc gândul meu Nastiei. Nu cumva, spun, toate astea au fost concepute anume pentru mărturiile mele? Doar am văzut şi am păstrat în minte tot. Iar acum le descriu.

Joi [Nastia]

Am o stare a-ntâia în ultimele zile. Mi-e greaţă, nu-mi vine să fac nimic – aş zăcea şi nu m-aş mai ridica. Dar nu, am o groază de treburi de tot felul – în primul rând trebuie să gătesc pentru Platoşa. Nu e mofturos, se mulţumeşte şi cu o coajă de pâine, dar tocmai asta mă mobilizează. Îmi spune:

— Legumele congelate din reclamă – am ajuns să le şi visez. Nu putem să angajăm cu banii ăştia o femeie?

Putem. Numai că eu, bunăoară, nu vreau să se fâţâie cineva pe lângă noi doi prin casă, mi-e mai simplu să pregătesc eu masa. Dar cum adică mai simplu – pentru mine e o mare plăcere să gătesc pentru el. Şi chiar are, oho, nevoie de asta: Platoşa nu e un soţ oarecare, el e unul deosebit, este cineva de-o seamă cu veacul. Are nevoie de îngrijire.

Râd eu, dar are un fel de debilitate. Ieri a alunecat în cadă şi a căzut. Bine că e o cadă de plastic, nu de fontă – nu s-a lovit tare, doar că m-am speriat. Dintr-un salt am şi fost la el; mă uit – stă întins în cadă. Zâmbeşte.

— Mi-am trecut un picior peste marginea căzii, zice, şi celălalt s-a dus.

Mamăăă! Şi-a trecut un picior – păi aşa ar putea să vorbească un bătrân, nu un bărbat în floarea vârstei! Care are, ce-i drept, nouăzeci şi nouă de ani, dar asta, hm! nu-l deranjează chiar deloc ca bărbat. I-am spus de căderea asta lui Geiger – s-a încruntat. M-a rugat să-l urmăresc mai atent pe Platoşa. Mai atent de-atât...

Da, Geiger i-a obţinut reabilitarea lui Platonov cel decorat – zice că acest lucru poate fi important. Se miră că hârtia a venit aşa de repede, explică asta prin celebritatea lui Platoşa. Cât despre erou, el se arată indiferent, ceea ce e chiar puţin ciudat. Înţeleg că, una peste alta, nu are nevoie să-l reabiliteze nimeni, că fiţuica asta nu acoperă nicio miime din ce a îndurat el, dar nici nu e nimic ofensator în ea. Cu toate astea, se uită la Geiger aproape supărat.

Vineri [Innokenti]

Cam prost: am căzut zilele trecute în baie. Cu un bubuit. Nastia a alergat speriată, m-am prefăcut că e totul în ordine, deşi de fapt m-am lovit. I-am spus că mi-a alunecat piciorul, dar nu fusese nici pomeneală de aşa ceva. Piciorul mi s-a frânt pur şi simplu, şi am căzut. Cel mai neplăcut e faptul că nu e pentru prima oară. Săptămâna trecută am traversat în fugă, m-am împiedicat de bordură şi puţin a lipsit să cad. A doua zi m-am dus după lapte – şi am căzut pe treptele magazinului.

Când cade un tânăr – dând din braţe, cu o privire speriată –, e cumva grozav de penibil. La un bătrân nu-i nimic, dar la un tânăr – oh, degeaba ai tu o sută de ani la activ. Şi te ajută toţi să te ridici, te compătimesc toţi – ce respingător e să fii în centrul atenţiei! Aversiunea asta o am pesemne de la tata. Dar ce ciudat: zăcând pe treptele magazinului, m-am gândit nu ştiu de ce la el, cum zăcea el tăcut în gara Varşavski.

Încep să mă îngrijoreze căderile mele, după cum şi cupa aceea de la Kremlin. Nu ştiu dacă se face să îi spun lui Geiger, şi aşa tremură în ce mă priveşte, iar dacă îi spun – adio viaţă liniştită: investigaţii, interdicţii.

Poate doar mi se pare, dar totul a început de când s-a întors în casa noastră statueta lui Themis. Ea îmi aduce aminte şi că am eşuat cu pictura, şi evenimentele dureroase care s-au petrecut înaintea arestării. Nu este exclus ca totul să fie de natură psihică. Geiger mi-a şi spus că jumătate din boli se trag de la psihic. Ca şi, că tot veni vorba, însănătoşirile. E important să îţi creezi o stare de spirit bună. Să încerc s-o scot singur la capăt cu chestia asta.

[Nastia]

Decoratul are o nouă fantezie. Vrea să reconstituie întreaga lacună apărută în timp după ce a fost el îngheţat. Acum adunăm amândoi cărţi şi filme din anii ’30 până în anii ’80. Mai ales filme – în ciuda neroziilor sovietice din ele, viaţa de zi cu zi e redată întocmai. Şi moda: pantalonii largi din anii ’50 şi mânecile suflecate ale cămăşilor. Pantalonii mulaţi şi pantofii cu vârf ascuţit din anii ’60. Platoşa îmi dă un cot:

— Uită-te la fete: fetele sunt cu totul altfel, şi doar n-au trecut nici cincizeci de ani.

— Ei da, bun, sunt puţin altfel, dar ca să fii aşa... Dar acum ce fel de fete sunt? întreb.

— Păi tu nu vezi? Aşa, nervoase, rele, expresia e „nu mă atinge!” Nu la toţi, sigur, dar la mulţi.

— Şi-ţi place mai mult frumuseţea sovietică? îl muşc eu cu grijă de ureche.

El ridică din umeri. Nu-i place, se pare.

Luni [Geiger]

Innokenti se uită acum la filme şi jurnale de actualităţi din trecut. Spune că are un gol în timp, şi îl umple.

M-am uitat ieri cu el la un jurnal de actualităţi din anii ’50. Nostim. Ca de pe altă planetă.

La prim-planul unei comsomoliste a oprit videomagnetofonul. Da, o figură expresivă. Am remarcat, apropo de asta, că epoca se reflectă mai bine pe figurile feminine decât pe cele masculine. Poate pentru că femeile au faţa mai mobilă.

— Încă sunt milioane în lagăre, dar pe faţa ei e o fericire neprefăcută. Neprefăcută! Innokenti s-a dus chiar lângă ecran. De ce e atât de fericită, îm? În ciuda a orice.

Nastia a făcut o grimasă. Da, figurile feminine sunt fenomenal de mobile.

— Dar de ce toxicomanul nu simte duhoarea din speluncă? am zis eu. De ce realităţii îi este preferată utopia?

— Eu, în treacăt fie spus, nu am preferat-o. Innokenti a luat telecomanda şi a trecut pe televizor. Canalele au început să se schimbe în viteză. Uite, acum par a fi toţi liberi, dar ce înfăţişare acră au! Eu eram convins că odată cu libertatea vine şi bucuria.

— Rezultă, a lansat Nastia, că e mai bine să te afli într-o utopie şi să fii fericit decât să fii liber, dar trist.

Innokenti şi-a desfăcut braţele. Telecomanda a căzut cu zgomot.

Iniţial nu am vrut să scriu despre asta: Innokenti mă îngrijorează. E ceva cu sănătatea lui. Probleme cu funcţiile motorii. Şi deocamdată nu îmi dau seama despre ce anume este vorba.

Nastia mi-a spus de căderea lui *Platoşa* în baie. Am văzut eu însumi paharul spart la Kremlin. Sigur, poţi să şi cazi, ţi se poate întâmpla să şi scapi paharul, şi telecomanda, dar e în toate astea ceva care mă pune în gardă.

Am început să îl urmăresc mai atent pe Innokenti. În mersul lui a apărut o nesiguranţă. Imperceptibilă dacă nu te uiţi atent, dar înainte nu era.

Marţi [Nastia]

Ieri ne-a sunat antreprenorul Tiurin. Aşa s-a şi prezentat: Tiurin, antreprenor. Petrolist, pare-se. A vorbit cu el Platoşa, după ce a pus difuzorul, ca să aud şi eu (se adaptează Platonov al nostru nu pe zi, ci pe oră ce trece). Tiurin a spus că va organiza într-o seară un foc de artificii pe insula Elaghin – ne-a invitat insistent. Iar eu mi-am amintit

brusc: măiculiţă, e printre primii zece pe lista *Forbes!* Om de Moscova, în Piter nu sunt din ăştia. Nici în Siberia, unde îşi pompează el petrolul. Lăsând la o parte patriotismul local, păi toţi banii, carierele, dar şi tot restul, se află la Moscova. E un fapt care trebuie recunoscut, este absurd să-l conteşti, chiar nu e de deviat de la această chestiune, cum fac eu acum.

Vasăzică, din câte spune el, antreprenorul Tiurin a trecut azi prin Piter şi i-a venit să organizeze seara un foc de artificii – deodată, fără nicio pregătire. A întrebat dacă nu ne supărăm că ne pică hodoronc-tronc pe cap cineva, de fapt, necunoscut. Necunoscut, a fost de acord Platoşa, dar nu ne supărăm. Viaţa, a spus Tiurin, trebuie să fie de voie: ai chef de un foc de artificii astăzi, şi anume pe Elaghin – bun, va fi un foc de artificii. Să-i fi nimerit cuvintele în urechea omului fără adăpost care scormoneşte în gunoiul nostru. Acela pur şi simplu nu ştie cum trebuie să fie viaţa, altfel organiza un foc de artificii pe Elaghin.

Platoşa vorbea cu Tiurin fără niciun chef, dar i-am făcut un semn energic să se stăpânească. Înţeleg că toată canonada asta pe Elaghin e negustorie sinistră şi lăcomie de ultima speţă, şi totuşi... Vreau foarte mult să merg acolo. „Vreau foarte mult să merg acolo”, am scris pe o foicică şi i-am pus-o sub ochi lui Platoşa.

— Bine, i-a spus Platoşa, vom veni.

Nu a trebuit să ne ducem noi: ni s-a trimis o limuzină... Acum s-a apropiat de mine pe la spate stăpânul meu. A citit cuvântul *limuzină* şi a început să râdă.

— Încetează, zice, nu mai scrie de limuzină.

Ai dreptate, iubitule, ai dreptate... Dar nu, despre două lucruri tot o să spun. După artificii a început onorul, aşa că salvele au fost nominalizate. Prima salvă a fost dedicată, păi, sigur, lui Tiurin, a doua – lui Platoşa. Şi încă ceva, poate cel mai uluitor. Am observat pe degetul lui Tiurin un inel fantastic de frumos, cu briliant. I-am spus – de faţă cu toţi, ca să-i fac plăcere. Iar el şi-a scos inelul şi i l-a întins lui Platoşa – îi vine, cică, mai bine lui. Şi mi-a făcut cu ochiul. Platoşa a refuzat, dar Tiurin i-a vârât inelul în palmă şi i-a îndoit degetele. Un gest de mare efect, a spus unul dintre ziarişti, regesc (cadrul ăsta l-am văzut azi în câteva ziare). Deşi Tiurin, repet, e mai degrabă negustor decât rege. Dar inelul chiar e formidabil – azi m-am uitat toată dimineaţa la el. Platoşa, prostuţul de el, nu vrea să şi-l pună.

[Innokenti]

Dar ce prescurtare nimerită totuşi – LAZAR, chiar dacă ai în vedere că eu n-am zăcut numai patru zile. Am văzut icoane care înfăţişează învierea lui Lazăr: el iese din criptă, iar oamenii care stau în jur îşi astupă nările. Bun... Potrivit descrierii lui Geiger, când m-au scos din

azot nu arătam nici eu grozav. Ce-i drept nu miroseam.

În primul rând, Lazăr nu a murit brusc – a bolit, a bolit din greu. Nici plecarea mea la congelare nu a fost pe neaşteptate. Vasăzică, am avut amândoi timp să ne pregătim. Şi probabil că am avut amândoi aceleaşi gânduri înaintea plecării. Dar pe urmă pe el l-a înviat Dumnezeu – cum a trăit el cu acest fapt? Că până şi eu, una peste alta, întors la viaţă de Geiger, nu pot să realizez întru totul dimensiunea celor petrecute. Ajung la singurul gând posibil: cu mâinile lui Geiger m-a dezgheţat Dumnezeu.

Cum a decurs viaţa lui Lazăr după înviere? Da, se ştie că ar mai fi trăit încă treizeci de ani şi că a fost episcop într-un oraş din Cipru, dar nu aceste amănunte, care se numesc biografie, le am eu în vedere. Pe mine mă preocupă ce a simţit el după ce a plecat deja o dată din lumea celor vii.

Fiindcă atunci când un om se întoarce – de oriunde – nu e ceva întâmplător. E o schimbare a hotărârii luate sau a desfăşurării fireşti a evenimentelor. Pentru orice întoarcere trebuie să existe cauze care au greutate. Dar când un om se întoarce nu de oriunde, ci de pe lumea cealaltă, el are nişte misiuni anume. Lazărul celor patru zile aduce dovada atotputerniciei lui Dumnezeu.

Eu ce dovadă aduc? În cele din urmă, a aceluiaşi lucru. Dar, pe lângă asta, probabil a timpului în care am fost pus mai întâi. Cei care trăiau în vremea mea nu ştiau încă ce anume să ateste în faţa urmaşilor, nu ştiau *ce* anume va fi util peste decenii. Dar eu ştiu. Ceea ce mă ajută într-o oarecare măsură, deşi, sigur, doar într-o oarecare măsură, pentru că mărturiile mele nu au totuşi nicio valoare. Şi totuşi e bine dacă vor servi la învierea timpului meu dinainte – fie ea şi imperfectă.

La înviere mă gândesc tot mai des. Despre ea vorbeşte şi numele Nastiei. Uneori mi se pare că Nastia a înviat-o pe Anastasia, că ele sunt inseparabile şi alcătuiesc o viaţă aparte, creată special pentru mine din două vieţi diferite. Dar câteodată un astfel de gând mi se pare o nebunie, pentru că neagă unicitatea fiecărei vieţi în parte. Ce pot spune cu certitudine este doar că le iubesc pe amândouă.

Joi [Nastia]

Lui Platoşa i s-a propus să promoveze petrecerea corporatistă a unei companii de gaze. El a refuzat. Când am auzit la cât se ridica onorariul, sinceră să fiu, m-am bosumflat. Lui Platoşa nu i-am spus niciun cuvânt de reproş: e bărbat – el hotărăşte. Cei cu gazele nu s-au lăsat totuşi. Luând legătură cu mine, au explicat că ei fac forări experimentale în Arctica, drept care au nevoie de Innokenti Petrovici ca de aer. Dacă nu pentru promovare, măcar ca oaspete. Fără ca

onorariul să scadă în acest caz. Tot ce se cerea de la Innokenti Petrovici era să apară cu Ordinul pentru Curaj, să rostească un toast pentru directorul general al companiei (şi soţie) şi să le ureze tuturor succes la extracţia gazelor. Asta era deja altă treabă. E caraghios, sigur, cu toastul şi cu directorul, dar nu e mare lucru şi nu e ruşinos. Platoşa a acceptat.

L-am rugat să îi spună lui Geiger că hotărârea s-a luat în afara mea, altfel prietenul nostru comun m-ar mânca. E interesant că Geiger înţelege importanţa bancnotelor, dar când se ajunge la mijloacele de a le câştiga încep grimasele, toate acele „vezi dumneata, Nastia...” etc. Nu vreau să par mai mercantilă decât toţi, poate visez să fiu o lady Hamilton, dar cineva trebuie să se ocupe totuşi de mijloacele de trai. E ciudat, în general vorbind, că nu neamţul face asta.

Oricum, ne-am dus, păliţi de soare[58], la această acţiune. Locul – palatul Iusupov; la intrare şi pe scări (uau!) – negri în livrele, peste tot flori proaspete. În hol, membrii consiliului directorial, deputaţi, actori de cinema, bandiţi, zombi de tip sovietic, fotomodele, corespondenţi, palavragii profesionişti – într-un cuvânt, toţi iubitorii de gaze.

Am fost întâmpinaţi de şeful serviciului PR al companiei, Vadim. Luându-ne pe amândoi pe după umeri, ne-a adus la cunoştinţă printr-o şoaptă sonoră şi fără vreo introducere:

— Cel mai mult îmi place ziarista Jabcenko. Invitaţia era clar pentru o persoană: pentru ea. Ei bine, ştiţi ce-a făcut? Ştiţi?

— Nu ştim, am răspuns noi în cor.

— I-a dat soţului ei invitaţia, iar ea a apărut după o jumătate de oră şi a spus că e pe listă. A arătat şi actul de identitate. Paza a verificat lista şi, normal, i-a dat drumul.

— Şi soţul ei se numeşte tot Jabcenko? a vrut să ştie Platoşa.

— Păi aici e toată şmecheria. Cine se mai uită la iniţiale când are de-a face cu un asemenea nume[59]? O căţea! Scuze...

Vadim a zâmbit fermecător. După un minut discuta cu altcineva. Ni s-a adus şampanie. L-am întrebat în glumă pe Platoşa dacă şampania nu-i va face probleme când o să vorbească. El a zâmbit şi s-a bătut peste buzunarul sacoului. Acolo era textul tipărit al toastului, furnizat de acelaşi Vadim. Omul eliberat din captivitatea de gheaţă ridica paharul în sănătatea soţilor Savcenko, Vitali şi Liudmila, care se luptă cu gheaţa tocmai la Polul Nord. Toată lumea ştia că soţii se luptă cu gheaţa fără să părăsească Nevski Prospekt, dar s-a considerat că metaforic se poate spune astfel.

Înăuntru, în palat, Platoşa arăta cam obosit. Da, zâmbea – îi stă aşa de bine când zâmbeşte! –, dar era un zâmbet cam chinuit. Băuse, sigur, destul de mult, aş spune – prea mult, numai că oboseala lui nu era legată de asta. Îl cuprinsese din primele minute ale venirii la banchet.

De exemplu, nu l-a bucurat prezentarea platourilor cu mâncare, cu doisprezece chelneri purtând prin sală un purceluş la tavă, urmat de un platou cu nisetru şi de încă multe altele care nici nu ştiu cum se numesc. L-am întrebat pe Platoşa dacă nu cumva se simte rău, dar mi-a spus că simte doar o uşoară indispoziţie.

Am stat la masă cu un amiral în rezervă – un unchiaş binevoitor, care avea grijă să nu treacă vreun toast fără să bea un pahar. După vreo jumătate de oră, Platoşa l-a întrebat pe vecinul nostru, ca amiral în rezervă, dacă e adevărat ce-a fost atunci. Amiralul a răspuns că e adevărul curat. A zâmbit, prezentându-şi albul danturii false. După puţin timp, Platoşa a mai repetat o dată întrebarea, pe urmă încă o dată, dar amiralul a răspuns la fel de binevoitor ca şi prima dată.

Păcat că toastul promis nu s-a ţinut la începutul seratei – atunci ar fi corespuns mai mult planului celor cu gazele. Dar cum toastul fusese gândit ca punct culminant, s-a făcut auzit mai spre sfârşit. Când Platoşa a invitat să se ridice paharul pentru soţii Jabcenko care se luptă cu gheaţa, sala nu a obiectat cine ştie ce. Nici nu sunt sigură că toastul a fost auzit de toţi. Interesant e că soţii Jabcenko, care şedeau într-un colţ îndepărtat al sălii şi strigau mai tare decât toţi, au auzit. Nu i-a mirat că după scandalul cu intrarea la banchet se ţine un toast în cinstea lor. Nu i-a mirat nici anunţatul lor război cu gheaţa. S-au ridicat în picioare şi s-au înclinat.

Onorariul l-am primit totuşi.

[Innokenti]

În locuinţa mea dinainte mă simt uneori ca pe o insulă – în mijlocul mării unei vieţi străine. Un biet Robinson Crusoe.

[Geiger]

Innokenti mă îngrijorează tot mai tare.

Mişcările lui devin tot mai puţin sigure.

Uneori văd cum trage puţin un picior când merge. Dacă nu te uiţi atent, nu observi. Dar eu mă uit atent. Vreau să ghicesc cursul, să înţeleg cum va evolua situaţia.

Problemele nu sunt însă numai motorii. Am impresia că a început să îi fie afectată memoria operativă. Dacă e distras brusc în timp ce vorbeşte, îşi pierde deseori ideea.

Deocamdată nu vreau să vorbesc despre acest lucru cu nimeni, nici cu Nastia. Nu vreau să îi sperii. Tot sper că e ceva trecător.

Şi petrecerea aceea corporatistă a celor cu gazele. Înţeleg că alcoolul e cauza confuziei. Şi totuşi nu-mi place întâmplarea asta. Cum poţi să uiţi ce ai învăţat toată seara dinainte?

Şi petrecerea în sine – e opera Nastiei. Oricât m-ar asigura amândoi că Nastia nu are aici niciun amestec, nasul meu îmi spune: ea a pus la cale.

Îmi vine să-i dau una peste scăfârlie, dar mă stăpânesc. Are un haz al ei.

Duminică [Innokenti]

Ne-am plimbat azi prin cimitirul lavrei Sf. Aleksandr Nevski. Mie, de fapt, îmi place să mă plimb prin cimitire. Nastiei nu-i place. Odată, în timpul unei plimbări, mi-a spus că acolo o chinuie un gând: că fericirea noastră o să ia sfârşit cândva. Cândva chiar se va sfârşi, răspund, poate chiar curând – orice e posibil pe lume. Am spus, şi mi-a părut rău: Nastia a început să plângă. Ceva ce nu prea îi stă în fire.

Dar ieri a fost foarte frumos – un soare difuz de septembrie, pe jos frunze, una câte una, pete galbene, încă nu covor. Nastia mergea ţinându-mă de braţ, cu obrazul sprijinit de umărul meu, ceea ce ne făcea să mergem încet. Ne uitam la inscripţiile de pe morminte. Pietrele vechi sunt foarte frumoase – mai frumoase decât cele de-acum, chiar mai bogate. Iar inscripţiile sunt pur şi simplu minunate, fiindcă ortografia lor veche nu se compară cu cea nouă: în ea e suflet. Şi veacul de aur al literaturii noastre tocmai de ea e legat.

Chiar copilăria şi tinereţea mea – şi ele sunt legate de ea, deşi eu nu aparţin veacului de aur. Platonov (privire pe deasupra pince-nez-ului), când se scrie *iat*[60] în rădăcina cuvintelor? Memoria i-a pierdut chipul, silueta, glasul, dar privirea asta a ei pe deasupra pince-nez-ului a rămas. Deşi, de fapt, de ce „a ei” – să fi fost bărbat? Da, precis era bărbat – şnurul în buzunarul redingotei… *Iat,* răspund, se scrie într-o serie de cuvinte cu străveche origine rusă: б жать, б дный, бл дный, в яко, в якь[61]…

Pe o piatră de granit care răsare în faţa noastră descopăr ceva cunoscut, numai că încă nu înţeleg ce. Ba da, înţeleg, înţeleg: păi da, un nume. Terenti Osipovici Dobrosklonov, 1835-1916. Şi fraza: „Du-te fără frică!” Ea, cine ştie de ce, nu este scrisă, dar nu se scrie totul pe lume.

Du-te fără frică, Terenti Osipovici, în Împărăţia Cerurilor. Ursul împăiat de la intrare, fuga mea prin anfilada de încăperi şi declamarea triumfală a poeziei. Teoretic, acesta poate fi un alt Terenti Osipovici, dar inima mea simte că e chiar acela. A murit, vasăzică, cu un an înainte să înceapă totul. Cu un an – uite ce noroc a avut Terenti Osipovici. A murit liniştit, fără să aibă habar de schimbările care aveau să vină, în sânul familiei, vreau să cred, cu speranţa că viaţa acesteia va fi lipsită de griji.

Din 1916 au trecut 83 de ani, şi din Terenti Osipovici, este de

presupus, n-a rămas mare lucru: scheletul, verigheta, nasturii mundirului lui minunat (poate chiar mundirul!) şi, desigur, barba despicată. Da, o mică parte, o nimica toată, dar a *lui,* a acelui Terenti Osipovici care m-a încurajat într-un moment dificil în cel de-al şaselea an al vieţii mele. Uite, zace sub pământ, la doi metri de mine...

— Dacă dezgropăm aici, îi spun Nastiei, putem vedea un om pe care l-am întâlnit ultima oară în 1905.

Nastia mă priveşte lung. Tace sugestiv. Se pare că ea nu vrea să-l dezgroape pe Terenti Osipovici.

— E pur şi simplu unul dintre martorii copilăriei mele, îi explic eu. Tata mi-a spus tot numele lui, şi l-am ţinut minte. Se-ntâmplă. A fost unul dintre primele nume care mi-au rămas în memorie. Şi deodată dau de el aici, poţi să-ţi închipui?

— Nici nu se poate întâlnire mai fantastică.

Nastia se sprijină şi mai tare de umărul meu. Vede că nu se pregăteşte nimeni să îl dezgroape pe Terenti Osipovici.

[Nastia]

O plimbare ciudată – aşa aş intitula relatarea despre ziua de astăzi. Ne-am plimbat prin cimitirul Nikolski al lavrei Sf. Aleksandr Nevski. Apropo, nu ne plimbăm pentru prima oară prin cimitir: Platonov are – cum să spun? – o slăbiciune pentru astfel de plimbări. Pe mine nu mă atrag în mod deosebit, iar pe de altă parte, cimitirul – ca să nu mai spun ce mult îţi ridică moralul – numai Disneyland nu e. Dar să mă plimb e nevoie, pentru copil.

Aşadar, ne plimbam, ne plimbam, când, brusc, Platoşa rămâne pironit lângă un mormânt. Zace acolo Terenti Osipovici Dobrosklonov – acest nume e păcat să nu-l ţii minte[62]. Terenti Osipovici e autorul îndemnului „Du-te fără frică”, care ar fi fost rostit în copilăria viitorului meu soţ. Îndemnul, nimic de zis, e frumos, nu e mai prejos decât numele de familie al lui Terenti Osipovici, dar efectul pe care l-a avut acest mormânt asupra lui Platoşa nu poate fi descris.

Mi-a povestit în detaliu tot ce e legat de această frază, după care, pe neaşteptate, zice că dacă Terenti Osipovici ar fi dezgropat, în afară de schelet şi de mundir nu s-ar găsi nimic. Ei da, aprob eu, în această privinţă nu trebuie să îţi faci iluzii. Iar el s-a gândit puţin şi a zis că, probabil, se va găsi şi barba. Şi nişte piese din metal. Şi simt deodată că spune asta cumva pe bune, serios. Că încă puţin, şi deschide el mormântul şi găseşte tot. Am stat la mormânt vreo oră.

Cel mai trist în plimbarea noastră a fost că, atunci când am intrat în lavră, lui Platoşa i s-a sucit din nou piciorul. El a spus că din cauză că la poartă drumul e pavat cu pietre şi că el, deh, e obişnuit deja cu asfalt. Am dat din cap că da, dar – sub pretextul preaplinului de

sentimente – m-am prins strâns de braţul lui. Şi mi-am pus capul pe umărul lui, ca să fiu cât se poate de aproape de el. Merge cumva foarte nesigur. Nu ştiu, oare să-i spun asta lui Geiger? El suflă şi-n iaurt, o să înceapă să-şi târască pacientul la investigaţii, iar Platoşa nu mai poate să audă de spital. Deocamdată aştept.

Marţi [Innokenti]

Depindea mult de locul pe care îl ocupai în sala de studii. Cel mai interesant era să stai într-un punct cu un racursi ascuţit. De exemplu, să vezi *Sclav murind* al lui Michelangelo foarte de jos şi pe trei sferturi întors – cea mai interesantă perspectivă a lui. Capul îi e oricum dat mult pe spate, iar dacă îţi ai locul în primele trei rânduri ţi se dezvăluie întotdeauna partea de jos, nevăzută, a bărbiei şi nările. Ochiul alunecă mai jos de nas, fruntea nu se vede deloc. Se străduiau să stea în astfel de puncte cei care aveau capacitatea de a construi o formă complicată după legile perspectivei, dar şi de a vedea şi respecta proporţiile.

Da, apropo, Marx e Aleksandr Vasilievici Pospolitaki. Am dat de el într-o carte despre Academia de Arte Plastice. L-am recunoscut într-o fotografie de grup a corpului profesoral şi i-am găsit numele şi semnătura. A pierit la Canalul Marea Albă. Înfăţişarea lui, cred, prea sărea în ochi. Ceea ce corespundea anilor 1910 ieşise cu totul din uzanţe în anii ’30. Aleksandr Vasilievici se dovedise insensibil la schimbarea stilurilor.

[Geiger]

Am tot citit, în lunile din urmă, ce a scris Innokenti, şi parcă m-am pătruns de felul lui de a privi.

Uneori privesc lucrurile exact ca el.

Zdrăngănitul instrumentelor aruncate în tavă.

Pârâitul bandajului când este scos.

Mirosul după ce se spală pe jos – de lămâie, uneori de căpşuni. Dacă nu e dulceag, dă o stare de spirit mai bună.

Era mirosul schimbărilor. Numai după ce l-am simţit am înţeles cât de radical s-a schimbat viaţa. Că înainte mirosea a clor – am mai apucat timpul acela.

Cât mi-am făcut specializarea, mai câştigam câte ceva ca infirmier, şi spălam pe jos cu apă cu clor. Mirosul e cam respingător, dar e legat de tinereţea mea. Când îl simt, inima îmi bate mai repede.

Se vede că e posibil ca şi ceva respingător să aibă căldura sa, şi după o vreme să îi duci dorul. Ca să nu mai vorbim despre ceva frumos.

Timpul meu nu s-a întrerupt, dar uite că sunt în stare să-mi fie aşa de dor de trecut.

Ce să mai spun de Innokenti – el are două vieţi, ca două maluri ale unui fluviu mare. De pe malul de-acum se uită la cel de-atunci.

Căci el nu a trecut acest fluviu. Şi fluviul nici n-a fost. Pur şi simplu s-a trezit – iar în urma lui era apă. Ceea ce fusese cândva un drum devenise un fund de apă. Şi pe acest drum el nu mersese.

Mi-a spus cumva că tânjeşte după anii neträiţi.

Joi [Innokenti]

L-am citit pe Bahtin. Din când în când, Geiger îmi aduce cărţi pe care, după cum spune el, un om instruit trebuie să le cunoască – măcar în mare. Îmi aduce ce a apărut mai bun în diferite domenii în timpul somnului meu de gheaţă. Citind, mă gândeam: pentru păcatele lui, Robinson a fost aruncat pe insulă şi lipsit de spaţiul lui natal. Iar eu am fost lipsit de timpul meu – şi tot pentru păcate. Dacă n-ar fi Nastia...

Apropo, după cât se vede, şi ea l-a citit pe Bahtin. Ea i-a numit pe cei lipsiţi şi de timp, şi de spaţiu *cronotopless.* Geiger a râs cu mare poftă – cu toată atitudinea lui complicată faţă de ea, o apreciază pe Nastia. Dar eu n-am râs. M-am gândit deodată la cei lipsiţi de timp şi de spaţiu: păi aceştia sunt morţii. Rezultă că Robinson şi cu mine suntem semimorţi. Dar poate chiar morţi – pentru cei care ne-au cunoscut în timpul şi în spaţiul dinainte.

Sâmbătă [Geiger]

L-am sunat pe Innokenti – a răspuns Nastia. A spus că *Platoşa* e plecat la cimitirul Smolensk. Că de câteva ori s-a dus şi ea cu el, dar că plimbările dese prin cimitire (sforăit în receptor) au început să o apese.

— Plimbările prin cimitire?

— Da, prin cimitire. E noul lui hobby. Nastia a tăcut puţin. Îşi caută cunoscuţii dinainte.

M-am dus la Smolensk. Mi-am amintit unde este mormântul mamei lui şi am luat-o într-acolo. După două minute l-am văzut în capătul aleii pe Innokenti. Cu – la sfatul meu – ochelari negri, ca să nu fie recunoscut. Oricum e recunoscut.

Mergea şi, din când în când, şchiopăta. Avea în mâini ceva înfăşurat într-un ziar. În *Veciorka.* Sulul era ciudat, la început mi-a şi abătut atenţia de la şchiopătat.

După ce ne-am salutat, l-am întrebat pe Innokenti *ce* se poate duce la cimitir într-un sul. Innokenti s-a înroşit. A mormăit ceva nedesluşit.

Dacă ştiam că întrebarea mea îl tulbură aşa, nu întrebam.

— Poţi să ascunzi orice... Am zâmbit.

— Nu am nevoie să ascund nimic.

Innokenti a desfăcut ziarul. În el era statueta lui Themis. Ia te uită! Ce să facă cu ea, mă întreb, la cimitir? Ce dreptate restabileşte el aici?

Mi-a venit să râd, dar m-am stăpânit. Pentru ce, pentru ce... Poate i-a adus-o mamei lui – nu se ducea la Anastasia. Se pare că e la ei ceva legat de Themis. De-aceea s-o fi înroşit...

Ne-am îndreptat încet pe alee spre ieşire. Eu mergeam cu capul în jos. Ca şi cum aş fi fost cufundat în gânduri. Eram atent la picioarele lui.

Într-adevăr, şchiopăta.

Cât de curând, trecem la investigaţii serioase. Nu i-am spus nimic despre asta.

[Nastia]

Platoşa ne-a molipsit cu descriptivismul lui. Repetă întruna: descrieţi cât mai mult! Mă surprind gândindu-mă cum să descriu mai bine una sau alta. Până şi Geiger, am auzit, încearcă să redea câte ceva. Dar, de fapt, de ce nu şi Geiger? Pe ce bază îl lipsesc de aptitudini artistice? De altfel, *Geiger,* în germană, înseamnă violonist.

Duminică [Geiger]

Uite, să spunem, corul de la matineu.

La şcoală aveam cor. Eu, desigur, nu cântam în el – cu urechea mea! Dar ascultam transportat – la matineele care erau cu ocazia diferitelor sărbători.

Cel mai mult mă bucura matineul de Anul Nou.

Coriştii (tropăit uşor) se aliniau pe o construcţie din lemn, pe care nu ştiu nici acum cum să o numesc. Bănci puse pe scenă pe trei niveluri.

După cum spunea conducătoarea corului, această construcţie punea în valoare pe deplin posibilităţile vocale ale celor care cântau. Ei erau aranjaţi pe ea în aşa fel, încât sunetul zbura cumva special – direct în suflet. Cel puţin în al meu.

Minunate erau vocile fetiţelor – argint curat ele făceau ca matineele să fie frumoase. Vocile lor le şi numeam, în gândul meu, *matinale.*

În fiecare zi ascult în maşină muzică, inclusiv corală.

Ce rar se cântă acum cu voci matinale! Se poate spune că nici nu cântă.

O extracţie ca la carte a sunetului, profesională, numai că vrajă nu e. Nu e dimineaţă.

[Nastia]

Anul 1993, sunt cu mama la Tunis. Suntem pentru prima dată la odihnă în străinătate (şi ne numărăm printre primii). Pentru prima dată fără tata. Deşi pe banii lui – ni-i trimite din America. Oficial, nu a plecat încă de la noi, chipurile, nu i s-a terminat contractul, dar, cum s-ar spune, totul e clar cu el. Odată, când a venit, m-am uitat pe fereastră după el şi am văzut cum îl aştepta în curtea noastră o tinerică, o fătucă. Nu că n-ar fi considerat necesar să se ascundă – pur şi simplu nici nu se gândise la asta. Nici nu-i dăduse prin minte că pot fi văzuţi. S-au sărutat şi au plecat luându-se de degetul mic – o modă străină, la noi nu se mergea încă aşa. Pe urmă m-am ciocnit de acest cuplu în oraş – tata s-a fâstâcit. Ea, americanca, venise cu el, stătea la hotel. Din câte înţeleg, cea mai mare parte din zi el şi-o petrecea la ea în cameră.

De fapt, ce spuneam? Da, Tunis. Voiam să descriu Tunisul – una dintre cele mai luminoase impresii ale mele. Cartagina, care trebuie distrusă, şi senatorul acela – cum îl...? Am uitat... Plaja. Căldura căreia îi ia locul răcoarea din holul hotelului. Fructe şi legume africane – avem bilet „totul inclus”. Chiar în prima seară (asta s-a dovedit a fi tot inclus) am avut o diaree clasa-ntâi.

Serile au muzica lor. Sunt extraordinar de răcoroase şi de plăcute. Nu le-ai asocia cu Africa, dar, uite, ca să vezi... Poate chiar ele au făcut pământul ăsta atât de atractiv. Adică au atras agresori de diferite neamuri – inclusiv pe propria mea mamă. Mă săturasem să-i tot răspund la ocări şi, cum nu puteam să schimb biletul de avion, număram zilele rămase până la plecare. De ce oare scriu toate astea, când nu mama e problema?

Problema e Platoşa. Simt: se petrece ceva rău, şi eu sunt întoarsă pe dos. Am vorbit deja cu Geiger: e îngrijorat. Foarte îngrijorat. De fapt, discuţia cu el m-a şi turtit. N-am înţeles nici jumătate din ce mi-a spus, dar cât am înţeles e de-ajuns ca să mă paralizeze.

[Geiger]

Computeristul nostru mi-a spus că programul nu pune întotdeauna ziua pe însemnări.

Am întrebat dacă se poate reconstitui ce zile au fost. Mi-a răspuns că se poate – în lumea virtuală se poate, cică, totul. Totul: e o problemă de timp şi de efort.

Deodată, m-am gândit: dar oare e nevoie?

Marţi [Innokenti]

După ce Nastia a plecat la cursuri, m-am dus din nou la cimitirul Nikolski. Vederea lui m-a îndurerat – doar mi-l amintesc când era neprădat. Nu mai sunt frumoasele pietre de mormânt din marmură care erau acolo în copilăria mea. M-am întrebat la ce vor fi trebuit pietrele acelea – ca să fie refolosite? La pavarea străzilor? Ce se întâmplă cu un popor care îşi devastează cimitirele? Ceea ce s-a întâmplat cu noi.

În zilele de pomenire veneam aici cu părinţii la câte o rudă. Îmi plăceau aceste ieşiri – erau ca nişte excursii în afara oraşului: verdeaţă, heleşteu – parcă nu era cimitir, ci parc. Şi asta la doi paşi de Nevski. Nu se simţea acolo niciun fel de tristeţe. Nici chiar moarte nu se simţea. Datorită acestui cimitir, poate, nici nu mă temeam de moarte. Mă temeam, fireşte, dar cumva aşa, fără panică.

A mai fost un loc unde nu m-am temut de moarte: pe insulă. Spre deosebire de cimitirul Nikolski, acolo moartea se simţea peste tot. Nu se poate spune că *venea* după victimele ei în barăcile noastre: ea locuia în ele. Prezenţa ei devenise atât de cotidiană, încât nici nu i se mai dădea atenţie. Se murea fără frică.

Cei care mureau erau îngropaţi – simplu, fără sicrie. Scoteau cadavrele de la infirmerie şi le aruncau, într-o ladă, în căruţă. Lada, în care încăpeau patru trupuri, era acoperită cu un capac din scânduri. Dacă trupurile nu încăpeau, infirmierul se suia pe capac şi le îndesa. Le căra la groapă şi le arunca acolo. Groapa se astupa pe măsură ce se umplea. Erau multe asemenea gropi şi, din când în când, mi se întâmpla să trec pe lângă ele. Şi nu-mi stârneau groază.

Doar o dată m-am îngrozit – când unul dintre cadavre a început să mişte. Exact aşa: unul dintre cadavrele goale, în curs de descompunere. Uitându-mă la forfotirea lui, nu mi-am îngăduit nici măcar gândul că era viu. Nimic din el nu amintea de un om viu. Dar el a întins deodată o mână spre mine şi s-a prezentat:

— Safianovski...

Şi pleoapa stângă, umflată, nu i-a dat voie să-şi deschidă ochiul.

Astăzi am stat la mormântul lui Terenti Osipovici şi mi-am amintit ce grozav m-a ajutat atunci. Şi cu câtă precizie şi-a găsit cuvintele. Zăcea la doi metri de mine – o distanţă infimă, de fapt. Mormântul lui fusese strâns între două movile făcute manual şi amintea de o barcă printre valuri.

Nastia, cred, s-a gândit data trecută că am de gând să îl dezgrop. Oare am de gând? Mai degrabă nu. Deşi nu mi se pare că a-i deschide mormântul ar fi ceva de speriat. Nu mai de speriat decât să vezi foială într-un mormânt la Solovki. Ei, şi Terenti Osipovici mort nu s-ar fi deosebit probabil foarte mult de el viu: capul lui semăna şi când trăia

cu un craniu. Da, aş fi vrut tare mult să-l văd. Dacă s-ar putea să cobor ăştia doi metri, aş coborî la el. Dacă mi-ar spune de-acolo „Du-te fără frică!", m-aş duce.

[Geiger]

Lui Innokenti trebuie să i se facă urgent o tomografie computerizată a encefalului. Tomograful de la clinica noastră s-a stricat, a trebuit să vorbesc la altă clinică.

În oraş sunt extrem de puţine aparate, unul-două, atât. La fiecare e o coadă imensă.

Am încercat să explic pentru *cine* este necesar. Au dat din cap compătimitor. Au explicat că înscrierile se fac cu o jumătate de an înainte. Au propus o variantă mai rapidă: patru luni. Ca pentru un om care a stat congelat. *O, mein Gott*...[63]

Am dat trei sute de dolari – a fost programat pentru poimâine.

[Innokenti]

Nişte lucruri ciudate cu memoria. Lapsusuri de scurtă durată.

La rugăciunea de dimineaţă te rogi la Sfânta Fecioară: „Izbăveşte-mă de amintirile cele multe şi cumplite" – şi mă rog. Numai că lapsusurile mele sunt de altă natură: din când în când uit ce mă pregăteam să fac acum un minut.

Dar amintirile cele cumplite rămân.

Joi [Nastia]

Platoşa s-a înscris la Arhiva de Istorie.

— Ce-o să cauţi acolo? întreb.

— Contemporani de-ai mei.

— Păi şi eu sunt contemporana ta, râd eu, cine-ţi mai trebuie?

Dar el n-a râs.

— Aşa, tot felul de oameni, zice, nu foarte importanţi în comparaţie cu tine. Martori mărunţi ai vieţii mele.

M-am strâns în el, şi el m-a sărutat pe frunte. Îmi place când mă sărută pe frunte. Îmi plac şi celelalte săruturi ale lui, dar în astea e ceva deosebit – prietenesc, frăţesc chiar. E ceea ce, mai întotdeauna, nu are de-ajuns nici cel mai bun amant. Acum înţeleg de ce a ţinut aşa de mult bunica la el. Şi dacă stai să te gândeşti, i-a rămas credincioasă toată viaţa. Iar eu nu-l iubesc mai puţin. Înainte nu spuneam lucrurile astea nici mie, nici lui. Dar azi, înainte de culcare, i-am spus. Stând în picioare, pe jumătate întoarsă către el. El mi-a pus mâinile pe umeri şi

m-a întors spre el. Am stat mult aşa. În tăcere.

Mâine i se face tomografia. Sunt, nu ştiu de ce, neliniştită.

Vineri [Innokenti]

Astăzi a fost tomografia organizată de Geiger. Starea mea nu îl bucură (nici pe mine, sincer să fiu), de-aceea suntem aici, la un centru de consultare. Geiger e neobişnuit de grav. Spune că trebuie să lămurim ce e cu starea mea. Starea mea e fituită demult, remarc eu. Gluma are ceva de bravadă jalnică. Geiger nu râde. Şi niciunul dintre cei care manevrează tomograful nu râde.

Înainte de a trece la treabă sunt întrebat dacă nu am claustrofobie. Ce poate spune cineva care a zăcut atâţia ani într-un termos îngheţat? Interesant, imediat ce m-au întrebat, am început să nu mai fiu sigur. M-am întrebat şi eu în timp ce mă descălţam. N-am avut răspuns nici când m-am întins pe cuşetă. Eram confruntat cu întrebarea asta pentru prima dată. Şi am răspuns „nu".

Dar când deasupra mea s-a închis capacul şi am început să intru încet într-un fel de tub, m-am gândit că probabil trebuia să spun „da". Prea amintea asta de deplasarea sicriului la crematoriu – arătată într-un program TV. Şi capacul aparatului amintea teribil de un capac de sicriu. Nu degeaba mă rugase doctoriţa să închid ochii. De ce nu i-oi fi închis?

Ultimul lucru pe care l-am văzut intrând în tub a fost faptul că doctoriţa a dispărut după o uşă de fier. De fier! Şi eu să nu mă mişc în tubul ăsta. Mă întreb ce trebuie să fi simţit Gogol, dacă e adevărat ce se povesteşte despre el... M-a cuprins o panică nemanifestă. Am închis degrabă ochii. Mi-am închipuit bolta înstelată deasupra capului. Mi-a fost mai uşor. Ceva a început să bâzâie, să pârâie, pe urma a amuţit. Din nou a început să bâzâie. Inteligenta maşină mi-a radiografiat creierul. Acum, drăguţa de ea, o să vadă de ce mi se sucesc picioarele şi de ce am devenit uituc. Şi o să raporteze totul, calm şi fără părtinire.

Am ieşit din tub. În timp ce îmi legam şireturile la ghete, am văzut cum Geiger a luat din mâinile doctoriţei radiografia şi s-a uitat la ea în lumină. După faţa lui nu a fost clar dacă era mulţumit sau nu. Şi-a luat la revedere şi a plecat la clinica lui. Cu radiografia sub braţ.

[Geiger]

O catastrofă.

Nu ştiu cum m-am stăpânit în faţa lui Innokenti. O adevărată catastrofă – a fost clar de cum mi-am aruncat ochii pe radiografie.

Dar cu toată atenţia am examinat totul abia la clinică – m-am luat

cu mâinile de cap. E de nedescris numărul celulelor care au murit.

Cel mai îngrozitor lucru este că nu am nici cea mai vagă idee despre cauza nemijlocită a morţii celulelor.

Sigur, la o privire generală, e limpede că îngheţarea, dar mecanismul? Care e mecanismul concret a ceea ce se petrece? Fără a înţelege clar acest lucru nu e posibilă niciun fel de intervenţie.

Şi totul începuse ca o „poveste de succes"...

Fiindcă, după dezgheţare, totul a fost în perfectă ordine. Lui Innokenti, încă inconştient, i s-a făcut o tomografie. Atunci tomograful mergea...

O întrebare importantă: ce să le spun Platonovilor?

Sau să nu le spun? Iar dacă spun, să le spun amândurora? Unuia din ei?

Cui?

[Innokenti]

Astăzi am fost la arhivă. Numai că nu m-au întâmpinat cu pâine şi sare. Simt, se vede, o înrudire cu mine: doar sunt eu însumi aproape un fenomen de arhivă. M-au întrebat ce perioadă istorică mă interesează. Dar pe mine nu mă interesează o perioadă istorică, ci oameni, plus nişte sunete, mirosuri, modul de a se exprima, de a gesticula, de a se mişca. Câte ceva îmi amintesc, dar unele le-am uitat deja. Le-am uitat cu totul. Când am spus asta, au tuşit, au zâmbit. S-au gândit probabil că nu m-am dezgheţat încă de tot. Mi-au spus să precizez anii. Ei, am spus, cam din 1905 până în 1923. Asta pentru Piter. Iar din 1923 până în 1932 – pentru Solovki. Un angajat roşcovan pe nume Iaşin a fost trimis la depozit după „cartoane".

Cartonul e o cutie mare cu materiale de arhivă. Iaşin a adus mai multe, cuprinzând diferite perioade. În fiecare carton era un opis. Am deschis opisul din primul carton şi m-am cufundat în cercetarea lui. Erau acolo liste cu instituţii şi cu personalul lor, arhive ale birourilor, dispoziţii ale autorităţilor şi chiar grupaje de tăieturi din ziare. Ceva mai încolo continua să stea cel care adusese totul, Iaşin, şi îi simţeam în ceafă privirea compătimitoare.

Compătimirea roşcovanului s-a dovedit a fi activă. În cele din urmă s-a apropiat de mine şi şi-a oferit ajutorul. A întrebat ce nume mă interesează în primul rând.

— Numele acestea pentru dumneavoastră nu... am început eu, dar Iaşin m-a întrerupt.

— Faceţi o listă a lor, cu anii în care presupuneţi că au activat. Pentru început, să zicem o listă cu zece persoane.

Care sunt anii activităţii lui Terenti Osipovici? De altfel, cu Terenti Osipovici lucrurile sunt, mai mult sau mai puţin, clare – drumul lui s-a

sfârşit la cimitirul Nikolski. Dar ciudatul meu tovarăş Skvorţov? Skvorţov, cel gonit de la coadă în Petrogradul înfometat. Cel de-o seamă cu veacul. Dar cekistul Voronin? Activitatea lui am simţit-o cu vârf şi îndesat, cu fiecare celulă a corpului meu. Skvorţov şi Voronin[64], două păsări neasemănătoare care au zburat prin viaţa mea... Am scris zece nume şi i le-am dat lui Iaşin.

Marţi [Nastia]

Mă gândesc tot timpul la sănătatea lui Platoşa. Simt nelinişte. Ziua, temerile astea mi se par aproape caraghioase, dar noaptea – nu prea. De fapt, ce le provoacă? Nimic. Nimic! Sunt nişte temeri pe care le are Geiger şi care, sper, nu se vor confirma. Ele m-au şi speriat de fapt.

Azi-dimineaţă m-am dus în baie, chipurile, să mă spăl pe dinţi – m-am încuiat şi mi-am înăbuşit hohotele de plâns. Am dat drumul la apă, ca să fiu sigură că nu se aud. Chiar şi nasul mi l-am suflat fără zgomotele de trompetă – de fapt, mi-am şters fără zgomot mucii –, că nasul ţi-l sufli când plângi.

Drept e că ţi-l sufli şi-aşa, pur şi simplu.

[Innokenti]

A sunat Iaşin, a spus că a găsit date despre Ostapciuk.

— Notaţi.

— Notez.

Ostapciuk, Ivan Mihailovici. Anul naşterii: 1880. Din 1899 până în 1927 a lucrat ca paznic la Observatorul Pulkovo.

(În anul 1921, adaug, făcea împreună cu mine, pe Jdanovskaia Naberejnaia 11, panouri agitatorice din scânduri bătute în cuie. Beam un basamac tulbure, pe care i-l trimiteau de la ţară rudele soţiei lui, şi stăteam tolăniţi pe scânduri.)

Vasăzică, în anul 1927 pleacă chiar în satul acela, Divenskaia, care, în treacăt fie spus, se află nu departe de Siverskaia. Pleacă, presupun eu, doar de frică, fiindcă presimte teroarea. Lui Ostapciuk, după cât se vede, i se pare că teroarea e mai uşor de îndurat la ţară. Dacă e aşa, Ostapciuk se află în eroare.

După câteva luni este arestat în satul acela pentru agitaţie şi propagandă antisovietică. Una dintre dovezile legate de această activitate a rost confecţionarea panourilor agitatorice într-o însorită zi de mai a anului 1921. Se vede că după aceea au fost atârnate pe aceste panouri materiale considerate de anchetă antisovietice. În câmpul de vedere al anchetei puteam să nimeresc şi eu, care luasem parte la confecţionarea panourilor, dar, cine ştie de ce, nu am nimerit. Nu cumva pentru că la vremea aceea eram închis pentru omor? Puţin

probabil. În locul anchetatorului, eu, dimpotrivă, aş fi legat un caz de celălalt, căci un ucigaş, nu încape nicio îndoială, e cel mai bun candidat pentru acţiuni agitatorice antisovietice.

Dar cel mai interesant lucru abia urmează: agitatorul antisovietic Ostapciuk era la începutul anului 1923 la Solovki. Puteam să ne întâlnim? Teoretic, da – dacă îl trimiteau pe Ostapciuk la Laboratorul pentru Îngheţare şi Regenerare. Dar nu l-au trimis, şi destinele noastre s-au despărţit din nou. În anul 1935 s-a întors la Leningrad şi s-a aranjat la dragul lui Observator Pulkovo, unde a lucrat chiar până la moarte, survenită în anul 1958.

Toate acestea Iaşin le-a aflat din dosarul personal al lui Ostapciuk, păstrat printre materialele Observatorului Pulkovo. În aceleaşi hârtii s-a găsit indicat şi locul unde a fost înmormântat Ivan Mihailovici: cimitirul Serafimovsk. Apreciind devotamentul angajatului în timpul vieţii, Observatorul nu l-a lăsat nici după moarte. În rapoartele financiare ale instituţiei, spune Iaşin, s-a păstrat nu numai decontul pentru construirea unei pietre de mormânt, ci chiar şi cel pentru coroanele şi florile duse la mormântul răposatului. O dată la cinci ani figurează şi cecurile pentru cumpărarea vopselei „imitaţie argint”, ceea ce dovedeşte că gardul este vopsit regulat. În colţul din dreapta sus al monumentului stă gravat în latina necunoscută lui Ostapciuk: *Per aspera ad astra*[65].

[Geiger]

Astăzi am stat de vorbă cu Nastia. I-am explicat totul. Mai bine zis, i-am explicat tot ce am putut, pentru că nici eu nu înţeleg prea mult.

Despre latura medicală a problemei nu am să scriu aici. Am descris-o în toate aceste zile în istoricul bolii, iar să o repet acum ar cam fi o prostie. O prostie, mai ales pentru că descrierea mea conţine numai întrebări.

Nastia a simţit acest lucru şi a cuprins-o panica. În primul moment m-a prins strâns de braţ. A făcut o criză de nervi.

E bine că e aşa. Ar fi fost mai rău dacă emoţiile s-ar fi interiorizat. Din starea aceea e mult mai greu de ieşit.

Am o stare de spirit oribilă. Medicul nu trebuie să se ataşeze de pacient. Asta face să fie mai rău pentru amândoi.

Numai că pentru mine Innokenti nu e un pacient. După ce am reuşit să îl scot viu din azot, mi-a devenit ca un fel de fiu. Sună emfatic, dar aşa e. Cu atât mai mult cu cât nu am un fiu. Nici fiică nu am.

Interesant, oare Nastia îi spune lui Innokenti ce se întâmplă cu creierul lui? Eu nu i-am interzis nimic. Nu ştiu nici eu dacă să îi spun.

Dar dacă întreabă? Bun, dacă întreabă, atunci... Nici atunci nu ştiu. Aş zice că l-am studiat bine, dar nu pot să prevăd reacţia. Dacă e să i

se spună, probabil că e mai bine să o facă Nastia.

Mă uit şi văd: am pe braţ o vânătaie – m-a strâns cu adevărat Nastia. Dar şi ea e adevărată. În ciuda aiurelilor pe care le are în cap.

Joi [Nastia]

Am avut o discuţie cu Geiger. O aşteptam. Înţelesesem deja că nu trebuie să mă aştept la veşti bune. Mi-e greu să reproduc în detaliu ce a spus, dar esenţa celor spuse e ucigătoare. În creierul lui Platoşa au început să se „stingă" în masă celulele. Spunând „stingere", Geiger avea în vedere nu moartea lor deplină, ci o slăbire bruscă a funcţiilor. Situaţie în care multe celule mor şi numai un număr nesemnificativ dintre ele se regenerează. De regenerare, după părerea lui, vorbeşte faptul că Platoşa a încetat să şchioapete cu piciorul drept. În acelaşi timp, starea lui generală se înrăutăţeşte – şi destul de rapid. Zilele astea, Geiger o să încerce să vadă ce e cu măduva spinării lui Platoşa – vede şi acolo probleme.

Acum eu expun toate astea coerent, dar când am auzit cele spuse de Geiger am fost ca nebună. Acum îmi e jenă. El şi aşa se poartă reţinut cu mine (parcă eu nu văd?), dar acum chiar o să fugă de mine. Nu l-am întrebat dacă e bine să îi spun totul lui Platoşa, dar pe urmă am înţeles că trebuie să hotărăsc eu singură. Pe de o parte, e îngrozitor să pui pe un bolnav o asemenea povară, dar pe de alta – curând el o să înţeleagă oricum că i se ascunde ceva, şi atunci starea lui va fi şi mai rea. M-am gândit, m-am gândit, dar n-am ajuns la nicio concluzie. Seara, când l-am văzut, am izbucnit în plâns şi i-am spus tot. Sigur, nu tot. Exact cât mă pregătisem să-i spun dacă mă hotărâm. Şi rezultatul a fost că m-am hotărât.

El a ascultat totul calm. A spus că era de aşteptat. Că deceniile petrecute în azot lichid trebuiau să se manifeste cumva.

Când eram deja în pat, am spus:

— Biruim noi totul. Trebuie doar să nu ne pierdem speranţa.

M-a luat în braţe. Şi-a apăsat buzele de rădăcina nasului meu. A şoptit:

— Bineînţeles. Mă ocup cu asta de când sunt.

[Innokenti]

Nastia mi-a spus de rezultatele RMN-ului[66]. Mai bine spui toate trei cuvintele – rezonanţă magnetică nucleară –, că prescurtarea sună cam de speriat. Ca, de altfel, şi rezultatele investigaţiei.

Azi m-am dus la cimitirul Serafimovsk. Din descrierea de la arhivă ştiam că mormântul lui Ostapciuk e chiar lângă biserica cimitirului. L-am găsit fără nicio greutate: inscripţia *Per aspera ad astra* sare în ochi de departe. Pe piatra care se închisese la culoare se dăduse de curând cu aceeaşi vopsea cu care se vopsise gardul. Interesant, în mulţimea celor spuse de Ostapciuk în ziua aceea de neuitat, tocmai despre stele

nu fusese nicio vorbă. Ziua întâlnirii noastre – devenită zi a despărţirii.

Fiindcă m-am şi gândit chiar atunci: mă văd cu el pentru ultima oară, şi a fost de-ajuns pentru ca întâlnirea să îmi rămână în memorie. Nu că mi-ar fi făcut cine ştie ce impresie contactul cu Ostapciuk; gândul că ne despărţeam pentru totdeauna m-a impresionat. Nu-mi intra în cap şi era înfiorător, fiindcă pierderea oricărui om şi a oricărui lucru face parte din moarte. Care e pierderea a tot.

Aici, la cimitirul Serafimovsk, îl văd pe neaşteptate pe Ostapciuk în persoană turnând basamac în căni. Contradictoriu cum e, mirosul poşircii îl face să se strâmbe şi în acelaşi timp să se bucure de el. E gol până la brâu, şi-a scos tunica, fiindcă şi-o cruţă şi nu vrea s-o terfelească degeaba. Şade pe postamentul mormântului său şi, ţinându-se cu degetele de nas (e tare basamacul), ridicând bărbia, primeşte în el băutura. Eu urmăresc cum i se mişcă lui Ostapciuk mărul lui Adam.

Acum e rândul meu: scot provizia de vodcă şi o torn în paharele de argint luate de acasă – în 1921 nu exista un asemenea lux, dar cu atât mai bine pentru noi amândoi. Bem, fiindcă aşa se cuvine în acest loc (aici nu trebuie să facem panouri), dar, sincer să fiu, demult voiam să beau cu Ostapciuk. El se află la doi metri de mine – fie, nu alături, ci sub pământ – dar e aici. Mă gândesc că de această dată are pe el tunica sau ceva pentru ocazii – fireşte, dacă nu i-a fost milă să le îmbrace, că în pământ se strică totul îngrozitor.

În prezenţa lui Ostapciuk nu-mi mai e aşa frică. Cu tot nenorocitul meu de RMN, eu, spre deosebire de el, sunt viu şi, poate, o să mai trăiesc o vreme. Pot să mă deplasez, să merg, bunăoară, cu tramvaiul pe strada Savuşkin până la poarta cimitirului, să cumpăr vodcă, una-alta, dar, mai ales, să plec de-aici, de la cimitir, viu. Spre deosebire de acelaşi Ostapciuk, care zace zi şi noapte sub frumoasa inscripţie. Noaptea – în lumina rece a stelelor la care, dacă e să dăm crezare inscripţiei, a aspirat atât de mult la locul de muncă.

Sâmbătă [Nastia]

Ieri Platoşa a venit beat. Întreb:

— Dacă nu e un secret, unde ai băut?

— Nu e secret, bucuria mea. La cimitirul Serafimovsk, cu Ostapciuk.

— Şi cine-i acest Ostapciuk?

— Ostapciuk, bucuria mea, e un defunct.

M-a sărutat, iar pe urmă a mai stat vreo oră şi jumătate la computer.

[Geiger]

Nu înţeleg mai deloc ce se întâmplă.

Nu sunt capabil să am influenţă asupra lui.

Mi-e teamă.

Azi am visat un automobil care mergea cu o viteză teribilă. Şi la volanul automobilului eram eu. Dar partea proastă e că volan nu exista de fapt. Şi nici frâne. Ca să înţelegi acest vis nu e nevoie de interpret.

Da, ştiu că stingerea celulelor e rezultatul suprarăcirii de lungă durată. Numai că asta nu mă ajută prea mult. Nu am niciun răspuns la întrebarea cum anume are loc totul.

De ce degradarea celulelor a început abia după o jumătate de an? Că dacă celula e degradată, în mod logic este de presupus că nu se mai „trezeşte”. Dar ea s-a trezit şi a stat foarte frumos trează o jumătate de an!

Dar dacă admitem că degradarea a început imediat şi acum pur şi simplu a luat-o la vale? Dar nu, n-a fost asta: Innokenti s-a aflat sub cel mai atent control.

S-ar putea crede că am schimbat metodele de reabilitare şi am provocat stingerea celulelor. Dar metodele nu s-au schimbat. Nu s-au schimbat!

Îmi fierbe creierul.

[Nastia]

Platoşa a fost desemnat „Omul anului”, după câte spune revista *Vremia*[67]. Şi numele revistei i se potriveşte, şi titlul e drăguţ, dar bucuria, bineînţeles, lipseşte. Dacă ar fi fost acum o săptămână, ne-am fi bucurat, am fi sărbătorit, of...

Platoşa se uită la noi de pe coperta revistei, dar în acelaşi timp – de pe toate panourile şi standurile publicitare: reclama din *Vremia* e super. Cei de-acolo au găsit o fotografie excelentă: subiectul, vădit lucru, nu ştie că e fotografiat, vorbeşte cu cineva, zâmbeşte. Fotografia e, bineînţeles, alb-negru, şi lumina e pusă formidabil, dar ce are mai simpatic sunt ridurile care apar odată cu zâmbetul. Ca un artist de cinema e Platoşa acolo.

Pe lângă fiecare chioşc încetinesc fără să vreau pasul. E frumos. Ah, frumos! Şi mă gândesc: cu el, aşa cum e, nu se poate întâmpla nimic. Doar există totuşi o oarecare logică în evenimente! Altceva e un bătrân cu privirea tulbure, uzat de viaţă, pe când aici e un tip care arată ca un playboy (că nu ştie nimeni că el nu e playboy), poftim – un Brad Pitt sută la sută –, şi atunci cum, mă întreb, cum să asociezi toate astea cu „stingerea celulelor”?

[Innokenti]

Întâi am citit *Robinson Crusoe*, iar apoi Evanghelia, pilda fiului rătăcitor.

I-am spus cândva Nastiei că mila e mai presus de dreptate. Iar acum m-am gândit: nu mila, ci iubirea. Mai presus de dreptate e iubirea.

[Geiger]

Am trecut după lucru pe la Innokenti.

Era singur acasă. E prima oară când ne vedem singuri după tristele noutăţi despre starea lui.

În prezenţa Nastiei era mai uşor. Ea nu lasă să se instaleze tăcerea, *sprachfreudiges Mädchen*[68].

Dar acum, jumătate din timp am tăcut. Nici el, nici eu n-am vrut să vorbim despre rezultatele investigaţiilor.

[Innokenti]

Nevski. Înmormântarea aviatorului Frolov. Seva şi cu mine am venit să îl conducem pe ultimul drum pe acest om curajos. Părinţii mei îl deplâng şi ei pe aviator, dar acasă. Nu au venit, ca să nu plângă în faţa oamenilor – ştiau că nu se vor putea stăpâni. Dar Seva şi cu mine – de ce să nu plângem? Plângem. Eu, care am doisprezece ani, stau fără să mă ruşinez pe umerii lui, ca să văd cât de cât ceva – stau mulţi aşa. Ne-am înţeles ca pe urmă să îl ţin eu pe umeri, dar, nu ştiu cum, nu s-a făcut. Am uitat. Mâinile mele sunt încleştate sub bărbia lui Seva, şi simt cum cad pe ele lacrimile lui.

Iată, apare cortegiul funebru, care pare să tot treacă pe lângă noi. Fixez avid cu privirea această imagine, şi pe urmă o răsucesc de atâtea ori în memorie, încât, în conştiinţa mea, ea rămâne multiplă. Ca într-o filmare inversă, cortegiul se întoarce în grabă spre capătul lui Nevski şi îşi începe din nou solemna înaintare.

Primii, cu crucea, prapuri şi coroane, merg ofiţerii. Crucea în centru, prapurii pe margini, coroanele la urmă. După ei defilează două coloane care duc ordinele şi medaliile defunctului. Şi în sfârşit, catafalcul cu un baldachin înalt, care se înalţă deasupra întregii procesiuni. Sub baldachin e sicriul închis. În sicriu este defunctul drag nouă tuturor. Icar, cum scrie pe una dintre coroane.

Toate acestea plutesc lent spre noi. Strigătele şi discuţiile din jur se sting. Se aude doar ţac-ţac-ul cailor înhămaţi la catafalc. Mă înfig în părul lui Seva, dar el nici nu bagă de seama. Încerc să mi-i închipui pe

Frolov în sicriu – mâinile puse pe piept cu icoana, o cunună de hârtie pe frunte. Palid. Miros de tutun de la buzele lui. Aroma ultimei ţigări, fumate datorită mie.

Noi stăm cu spatele la Gostinîi Dvor[69], iar pe lângă noi, imensă, ca o mare, mulţimea curge spre lavră. O mare vâscoasă, care acoperă tot ce îi iese în cale – tramvaie cu cai, trăsuri, felinare. Tot ce a nimerit în acest şuvoi, indiferent de natura lui, este deopotrivă de imobil.

În sfârşit, mă grăbesc, şi ne alăturăm acestei mulţimi, fiindcă deplasarea e posibilă numai într-o direcţie – spre cimitirul Nikolski. Mergem pe Nevski – pe lângă grădina Ekaterininski, pe podul Anicikov, prin piaţa Znamenskaia –, ei, şi ajungem, aşadar, la lavră. Nu înţeleg de ce nu m-am dus până acum la cimitirul Nikolski la mormântul aviatorului Frolov.

Iată, aceasta este imaginea. Anotimpul nu mi-l amintesc. Pe Nevski – păi da, dacă nu e zăpadă – nici nu-ţi dai seama de anotimp. Copaci aproape că nu găseşti aici, iar oamenii se îmbracă toţi cumva nediferenţiat, fără să ia seama la anotimp. Dar, dacă stai să te gândeşti, aici nici nu sunt anotimpuri. Este timp de iarnă şi este timp de neiarnă, iar tot restul lipseşte pe meleagurile noastre.

[Nastia]

Zilele trecute, Platoşa a spus că trebuie să ne cununăm. Dar eu am înţeles ce înseamnă. El vrea să treacă legătura noastră în domeniul veşniciei. Consideră că nu ne mai putem baza pe timp. Că zilele lui sunt numărate. Nu o spune direct, dar frazele aruncate de el în diverse împrejurări cam dau un astfel de mozaic. Pe care îl văd numai eu, pentru că eu sunt cu Platoşa tot timpul. Bun, poate şi Geiger. Da, sigur, Geiger.

El, deşi nu ştie de această intenţie a lui Platoşa, îi simte bine starea. Iar eu o simt pe a lui. Cred că nu suferă mai puţin decât noi, dar nu discută nimic despre boală – nici cu Platoşa, nici cu mine. Aşteptam de la el nişte cuvinte liniştitoare, dar până la urmă n-am mai aşteptat. La început m-a şocat, dar pe urmă am înţeles care e problema. Geiger e un om raţional şi în acelaşi timp cinstit, la modul nemţesc. Nu ştie ce se întâmplă cu Platoşa şi din cauza asta nu găseşte cuvinte liniştitoare. Mă gândesc că, fără să se bazeze pe fapte, i se pare nu numai absurd să mă liniştească, ci şi imoral. Iar aici se înşală rău.

Platoşa nu spune nici el nimic – din alte motive. El e un om curajos şi preferă să ţină totul în el. Se teme să nu mă traumatizeze. Pe Geiger nu se teme să nu-l traumatizeze, dar în privinţa asta sunt amândoi de părere că nu are sens să discuţi ceea ce nu înţelegi. Şi tac şi unul, şi altul. Când eu încerc să vorbesc despre asta, niciunul din ei nu mă sprijină.

Da, a sunat acum Jeltkov, l-a felicitat pe Platoşa pentru „Omul anului”. I-am făcut semn lui Platoşa: invită omul la un ceai, că îi face plăcere. Nu l-a invitat.

[Innokenti]

Săptămâna asta a sunat de două ori Jeltkov – o dată când era şi Nastia, o dată în lipsa ei. De telefonul în lipsa ei nu i-am spus. Atunci mi-a zis că are pentru mine un proiect politic interesant. Că eu, ca om călit ca pe timpuri (o fi avut în vedere azotul?), aş putea fi de folos... Nu l-am lăsat să termine. I-am spus că eu sunt în primul rând un om apolitic.

— Dar, a obiectat el, nici n-aţi auzit în ce constă proiectul meu!

— Bine că n-am auzit. Dacă mă pomenesc că e vreun secret de stat, şi eu, refuzând, trebuie să trăiesc cu el?

— Păi chiar e secret, a bombănit Jeltkov. Bun, ne lipsim de proiecte. Mai bine să bem un ceai, da?

A hohotit cu râsul lui dinainte – ca atunci când am băut ceai.

De ce o considera Nastia râsul ăsta sincer?

[Nastia]

Astăzi Platoşa s-a dus la Geiger la clinică pentru analiza periodică de sânge, iar eu m-am dus la catedrala Sfântul Vladimir. Am mers prin parcul care, se spune, a fost înainte cimitirul bisericii Pe alei, ici şi colo, fără să facă încă un covor – frunze de arţar şi de plop. Mi-am dat seama deodată că e deja începutul toamnei. Aşa, o uşoară ofilire, nu e încă vestejirea.

Până acum am mers la biserică amândoi, iar acum am venit singură, şi mi s-a strâns inima. Oare vine ziua când o să merg pe-aici singură? Dacă ar fi numai gândurile astea, le-aş putea goni cumva, dar acum mai văd şi că e toamnă: un fel de ducere cu totul. Când am trecut pe lângă săraci la poarta bisericii, nici nu m-au acostat, pur şi simplu m-au petrecut cu privirea – vasăzică, aşa o figură aveam.

A fost slujba de seară – nu ştiu bine cum se numeşte. Lăcaşul e în semiîntuneric, e luminat doar de lumânări. După ce am intrat, m-am îndreptat spre altarul din stânga, unde e icoana marelui mucenic şi tămăduitor Pantelimon. Lângă icoană era atârnată rugăciunea către el, şi am citit-o. Iar după aceea mi-am lipit fruntea de sticla icoanei şi am stat mult timp aşa. I-am povestit lui Pantelimon despre Platoşa. Despre cât a suferit şi s-a chinuit el în viaţă, dar mai ales despre faptul că noi aşteptăm acum un copil. Alături de mine erau oameni care sărutaseră icoana, sticla de sub fruntea mea nu mai era rece, şi eu tot povesteam şi povesteam. Mişcăm în tăcere din buze. Căldura geamului pe care îl

încălzisem se transforma pentru mine în căldura lui Pantelimon. Ajungeau până la mine rugăciunile spuse cu glas încet, şi asta îmi aducea linişte.

Pe urmă am stat la Mântuitor, la icoana *Bucuria tuturor celor necăjiţi.* N-am mai avut niciodată până acum o discuţie de felul ăsta, iar acum uite că s-a putut. A fost o discuţie adevărată, deşi am vorbit numai eu. Răspunsul a fost speranţa care a luat locul deznădejdii. Bucuria fără seamăn a unei necăjite.

M-am întors acasă mai târziu decât Platoşa. Când m-a întrebat unde am fost, i-am povestit, deşi nu avusesem de gând. Mi-era teamă că spunându-i de biserică o să-şi dea seama cât de gravă mi se pare starea lui. Mi-era teamă că asta poate să-l dărâme definitiv. Nici nu bănuisem că voi fi cuprinsă de o astfel de bucurie şi că o să pot să i-o împărtăşesc.

Mi-a spus:

— Străluceşti toată. Mă tem că dacă n-o să-mi meargă cum trebuie, lumina asta a ta o să se transforme în ceva contrar.

La asta, sincer vorbind, nu mă aşteptam.

— Tu îmi propui să mă rog pentru tine şi să nu cred că se poate îndeplini? Dar ţii minte că la Cehov e undeva un preot care ducându-se să se roage pentru ploaie îşi ia cu el umbrela?

— Nu-i nevoie de umbrelă. Doar roagă-te.

M-a sărutat pe frunte. N-are dreptate. Nu are!

[Innokenti]

La Nastia a venit Salvarea. De câteva zile se plângea de o greutate în burtă, dar nu m-a lăsat să chem un doctor, iar astăzi situaţia s-a înrăutăţit de tot, aşa că a trebuit să chemăm. Bine că doctorii au cerut să fie dusă la maternitatea Nevski, unde a fost ţinută sub observaţie de la începutul sarcinii. Nu înţeleg de ce, ca un prost, n-am insistat mai devreme pentru spital. Ba înţeleg, desigur. Îi era groază să mă lase singur. Şi mie mi-e groază să rămân. Numai că acum la ce să mă aştept? Numai când mă gândesc la asta mi se face rău. Fiindcă trebuia să insist. Să o iau de mână şi să o duc la spital.

Când am ajuns cu ea la maternitate, mi-era chiar rău. Am rugat să mă duc cu ea în salon, să stau lângă ea – unde-o fi! Ce-i cu dumneata, frate, de-aţi venit aşa de târziu – e noapte-afară! Ca şi cum am ales noi când să venim... Mai departe de camera de gardă nu m-au lăsat. Iar pe Nastia au dus-o cu targa în salon. E aşa de dureros să vezi pe cineva apropiat dus cu targa. Of!

Am mai stat vreo oră pe un pat la camera de gardă. Au venit să mă examineze: cred că a fost prezent tot personalul spitalului. De examinat, m-au examinat, dar ca să fiu lângă Nastia n-au făcut nimic.

Ni-mic. Până la urmă m-au rugat să părăsesc şi patul: la ei, deh, spitalul trebuie închis noaptea. Am plecat fără să scot o vorbă. Aş fi putut, sigur, să le spun *cum* îmi e rău, dar n-am găsit cuvântul ca atare.

După câteva minute m-am pomenit pe Nevski. Am intrat la metrou, mi-am cumpărat şi cartelă – dar n-am plecat.

— Mergeţi? m-a întrebat angajata. Că şi închidem.

Închideţi. În clipa când m-am imaginat acasă fără Nastia, m-am răzgândit şi n-am mai plecat. Ieşind de la metrou, m-am îndreptat spre gara Moskovski, am hotărât să stau acolo. Oameni, mulţi oameni – iar eu visam la un loc luminat şi fără lume. Nu-mi ardea nici să vorbesc cu ei, nici chiar să-i văd. Nu-mi ardea să ştiu că ei sunt. Fiindcă în general, după ce mă despărţisem de Nastia, era mai bine ca ei să nu fi fost. Prezenţa lor făcea doar să simt şi mai acut singurătatea. Am stat la gară vreo oră şi jumătate.

Am ieşit în piaţa Znamenskaia – aşa o ţin minte, ca Znamenskaia, când era încă biserica, cu genialul monument. Mi-am imaginat cum, cu un mers de piatră, revine la locul său împăratul. În faţă, maşini cu semnalizatoare închid circulaţia pentru Maiestatea Sa: nu se aşteptaseră. Calul său păşeşte încet: ţăcănitul copitelor, scântei pe asfalt. Dacă m-am întors eu, de ce nu s-ar întoarce împăratul? Amândoi suntem istorie.

Am pornit-o încet în direcţia lavrei. Am obosit, picioarele mi se îndoiau. În faţa unei case era o masă de bucătărie, scoasă de cineva. M-am aşezat pe ea. Băteam uşor darabana cu picioarele în portiţă, scoţând un sunet surd de tobă. Niciodată nu mai stătusem aşa pe Nevski. Pe o masă de bucătărie. M-am odihnit puţin; am plecat mai departe.

Spre mirarea mea, intrarea în lavră era deschisă. Oamenii care stăteau la poartă aşteptau ceva. După un minut a apărut o maşină *Vodokanal*[70] şi a intrat încet pe poartă. M-am dus şi eu, mergând încet în urma ei. Nu m-a oprit nimeni: evident, aduceam prin ceva a lucrător de la *Vodokanal*. Poate prin îngândurare. Oamenii care au de-a face cu apa sunt deseori îngânduraţi.

După o scurtă şovăială, m-am hotărât să intru în cimitirul Nikolskoe. Am văzut că maşina se îndrepta şi ea spre cimitirul Nikolskoe. Mergea la fel de încet, parcă pe pipăite, şi lumina farurilor ei smulgea din umbră copacii şi monumentele. Care căpătau dimensiuni incredibil de mari şi se mişcau în razele de lumină schimbându-şi locurile, pierzându-şi umbrele şi căpătând altele.

La cimitirul Nikolskoe se lucra de zor. În lumina unor reflectoare puternice urlau două excavatoare care scoteau pământ, aşa mi s-a părut, din morminte şi îl puneau pe spaţiile libere. Nu, nu din morminte. Când m-am apropiat mai mult a devenit clar că utilajele

lucrau pe alee – săpau un şanţ dintr-un capăt în altul al ei. În acest timp, deasupra şanţului se vedea nu numai pământ, ci şi câteva sicrie scoase la suprafaţă. Rândurile de morminte, după numeroşii lor ani de existenţă, încetaseră să mai fie rânduri, şi erau morminte care ocupau aproape jumătate din alee. La acestea, era clar, se lucra acum.

Mi-am amintit că mormântul lui Terenti Osipovici ieşea şi el din rând, şi gândul că o să-i fie tulburată pacea ca să se facă pe ascuns un şanţ – da, gândul ăsta m-a străfulgerat. Trecând de-a lungul şanţului care se întindea în urma celui de-al doilea excavator, m-am oprit (imaginea se potriveşte perfect) ca înţepenit: sicriul lui Terenti Osipovici stătea deja pe un morman de pământ proaspăt. Fireşte, nu puteam fi sigur că în sicriu era chiar Terenti Osipovici, dar sicriul stătea chiar deasupra mormântului lui – cine să fi fost acolo dacă nu el?

M-am dus lângă sicriu. O scândură laterală se desprinsese, dar lumina reflectorului nu cădea în locul acela. Nu se vedea nimic prin el. Fără să deschizi capacul nu puteai fi sigur că acolo era Terenti Osipovici. Dar cum s-o faci?

În timp ce mă tot gândeam, din maşina venită s-a întins o conductă flexibilă. S-a desfăşurat de pe un tambur gigantic care se învârtea cu un sunet neaşteptat de fin. Se montau conducte de alimentare cu apă în cimitir – noaptea, ca să nu deranjeze pe nimeni. Conducta era pusă frumos pe fundul şanţului. Toţi se uitau ca vrăjiţi cum, ca să asigure alimentarea cu apă a celor vii, municipalitatea începuse de la cei morţi, fără să atrag atenţia cuiva, am făcut un pas spre sicriu şi am pus mâna pe lemnul pe jumătate putrezit al capacului. L-am pipăit. Într-un loc era o mică fantă între capac şi sicriu. Mi-am vârât degetele acolo şi am ridicat puţin capacul.

Nu a fost nevoie de niciun efort: capacul s-a ridicat uşor. Mi-am mai aruncat o dată privirea la cei din jur – se uitau toţi, ca şi mai devreme, la punerea conductei. Am ridicat dintr-o singură mişcare capacul şi l-am împins spre marginea sicriului. În raza reflectorului, care bătea de sus, au început să se vadă rămăşiţele unui om. Omul acesta era Terenti Osipovici. L-am recunoscut imediat.

Părul cărunt, lipit de craniu. Mundirul de gală, aproape neatins de putrefacţie. Aşa fusese de fapt şi în timpul vieţii. Lipsea, ce-i drept, nasul, şi în locul ochilor se căscau două găuri negre, dar în rest, Terenti Osipovici îşi semăna. O clipă m-am aşteptat să mă îndemne să merg fără frică, dar pe urmă am observat că nu are nici gură.

[Geiger]

Nastia e în spital.

Pe Innokenti nu l-au lăsat astăzi la ea, i-au spus să vină mâine. M-a

sunat să-mi spună. Dar şi să mă roage să găsesc o descriere a aeroplanului *Farman-4.*

Întreb:

— Pentru ce?

El:

— Păi ca să fie, doar reconstituim un tablou general al celor trăite. Adaugă asta la celelalte texte ale noastre.

Adaug, nu e mare lucru. Deschizi enciclopedia şi scrii.

Totuşi. Nu mă simt împăcat. Nu ştiu dacă e bine să susţin astfel de iniţiative.

Bun... O să considerăm că totul e normal.

Aşadar, *Farman-4,* biplan – cu două perechi de aripi. Cu două locuri. A fost produs între anii 1910 şi 1916. Motor de 65 de cai putere, elice cu diametrul de 2,5 m. Greutatea 400 kg, putea ridica 180 kg. Fuzelajul era făcut din lemn de pin, aripile şi comenzile erau învelite într-o pânză galben-crem. *Sehr raffiniert*[71]. Pe un *Farman* zbura Frolov (sună ca o poezioară). Cu el, din nefericire, s-a şi prăbuşit.

De ce scriu toate astea nu ştiu. Nu e simplu să o faci. Şi totuşi e mai simplu decât să scrii despre rezultatele analizelor lui Innokenti.

[Innokenti]

Ieri-noapte am scris până am adormit pur şi simplu la masă. Am visat aeroplanul lui Frolov. În vis mi-am amintit chiar şi denumirea lui: *Farman-4.* Uite că memoria l-a păstrat şi pe patru, cine ar fi crezut! Am visat că avionul lui rulează pe aerodrom, dar nu decolează. Aviatorul vede cum, sub ghetele lui, iarba, florile, frunzele de ceva – totul se contopeşte într-o masă verde-închis. Poate chiar era mai bine dacă nu decola... Să fi mers şi să fi tot mers – ce-ar fi fost rău? Să fi săltat pe moviliţe, să fi tremurat uşor din aripi.

Numai că nu aşa îl iubeam noi.

[ ]

Am rămas peste noapte la Innokenti. Am stat de vorbă până la trei.

A adus vodcă – întâi o sticlă, pe urmă încă una. Nu am obiectat – ce să mai obiectezi? Am şi băut amândouă sticlele.

De fapt îmi era frică să nu înceapă să mă întrebe despre sănătatea lui. N-a început.

Îl îngrijorează mult mai mult sănătatea Nastiei acum. Îi e foarte frică să nu moară copilul.

Discuţia a alunecat nu ştiu cum spre modul actual de organizare a vieţii. Innokenti l-a numit anarhie. Remarca mea a fost că după anarhie vine de obicei o conducere autoritară. Ceea ce, de fapt, e

foarte trist.

Iar Innokenti – deţinutul Innokenti! – a spus că autoritarismul este poate un rău mai mic decât anarhia.

A comparat populaţia ţării cu peştii de mare adâncime. Ei, cică, nici nu pot trăi decât sub presiune.

Pun asta pe seama cantităţii băute.

O descoperire neplăcută. Cât am stat de vorbă, Innokenti s-a înecat de câteva ori. Probleme vizibile la înghiţit, şi nu e de la gât. Ţine de encefal.

[Innokenti]

Am fost astăzi la Nastia. Nu se simte grozav şi nici nu arată grozav – e palidă, chiar verde. Nu am văzut-o niciodată aşa. Am stat la ea până seara târziu, până m-au dat afară. La prânz am mâncat aproape toată porţia ei, fiindcă ea n-a putut să mănânce. După părerea medicului curant, e din cauza intoxicării organismului.

Mâncarea, ca s-o spunem fără ocol, nu e de la Metropol[72]. Mă gândesc şi eu: doar bucătarii de-aici nu fac intenţionat mâncarea aşa de proastă, nu? Pur şi simplu nu pun în ea ce e prevăzut, mai pe şleau spus – fură. Oamenii noştri. Nu e de făcut nimic cu ei.

Iar Geiger spune: nu se poate pune presiune pe astfel de oameni, pe niciun fel de oameni nu se poate pune. Jumătate de noapte am discutat ieri cu el despre avantajele democraţiei. Avantajele astea le văd şi fără el. Pe undeva or fi fireşti şi la locul lor, dar la noi nu se pot manifesta nicicum. În istorica patrie a lui Geiger, de exemplu, pot, dar la noi – nu.

Eu cred că toată problema stă în răspunderea personală. Per-so-na-lă. Când ea nu există, sunt necesare nişte măsuri care să acţioneze din afară. Dacă, de pildă, un om are probleme cu coloana vertebrală, i se pune un corset. E un lucru destul de rigid, dar el ţine corpul atunci când nu îl ţine coloana vertebrală. Lucru pe care i-l voi spune şi lui Geiger. I-am dat un exemplu marin, dar acum îi voi da unul medical.

[Geiger]

L-am examinat zilele trecute pe Innokenti şi mi-a atras atenţia faptul că braţele şi picioarele îi sunt puţin mai slabe. Cauza – reducerea masei musculare. Asta indică probleme la măduva spinării.

Astăzi i s-a făcut o tomografie prin emisie de pozitroni. Nu prea sunt motive de bucurie. De ce oare am considerat eu că lucrurile se vor limita la encefal? Era de aşteptat ca refrigerarea să aibă influenţă asupra întregului organism. Inclusiv asupra măduvei spinării. Dar cum, cum anume a influenţat? Dacă aş înţelege asta...

[ ]

Nastiei i s-a făcut astăzi ieşirea din spital. În timpul tratamentului, din câte se vede, i s-a făcut o ecografie. Iar la ieşire i s-a comunicat şi principala noutate: vom avea o fetiţă. O fiică. Astăzi m-am gândit toată ziua la asta. Nu ştiu de ce am avut impresia că va fi băiat. Nu înseamnă că o fetiţă e mai rău: sunt lucruri care pur şi simplu par de la sine înţelese.

Pe de o parte, pe un băiat l-aş fi putut sfătui mai mult, fiindcă am parcurs drumul ăsta, care nu e uşor. Pe de altă parte, drumul meu a început aproape cu un secol în urmă. Mai are acum vreo valoare această experienţă – e o mare întrebare. Aşa că din punctul de vedere al experienţei, nu are mare importanţa dacă o să am un fiu sau o fiică. Ca bărbat, probabil că e mai plăcut pentru mine să am o fiică. Şi, dacă stau să mă gândesc, tot ce a fost mai bun în viaţa mea a fost legat de femei.

Am recitit acum – ce idioţenii! Doar e clar că aici nu sunt aplicabile consideraţii abstracte. Fiindcă iubeşti un om concret, nu un băiat sau o fetiţă. Iată, are să se nască acest om şi el va înceta să fie o abstracţie, şi atunci... Dar va fi oare pentru mine acest *atunci*?

[ ]

Sunt din nou acasă. *Noi* suntem din nou acasă! Noi cu fetiţa noastră: tocmai am aflat că avem fetiţă. De ce nu mi-au spus că am fată – le-a fost frică să nu o deochi? Nu au crezut într-un deznodământ fericit? Sau nu e decât invincibila rea-voinţă de sorginte sovietică? N-ai cum să ghiceşti şi, de fapt, nici nu mă interesează.

Mi se pare că fiica noastră o să ne scoată din groapa asta pe amândoi – şi pe el, şi pe mine. Când am venit amândoi de la spital, am spus în taxi:

— Platoşa, iubitule, de tine sunt total dependente două doamne. Acum, pur şi simplu nu mai poţi să nu te ţii tare.

Şi el chiar a zâmbit drept răspuns, dar atât de chinuit, încât numai că nu m-a podidit plânsul. Mai bine, zău, nu zâmbea. M-am strâns în el, mi-am pus capul pe umărul lui şi pe urmă l-am luat în braţe. Şoferul s-a uitat la noi prin oglindă, iar noi am mers aşa tot drumul – îmbrăţişaţi.

[Innokenti]

A sunat Iaşin, a spus că are ceva interesant pentru mine. Când am

sosit, mi-a dat o mapă cu materiale despre vărul meu Seva. Venise în urma cererii făcute de arhivă la procuratură – vasăzică, săpase adânc Iaşin... Profesionist, chiar l-am admirat. Hârtiile le-a scos una câte una, şi cu un fel de îndemânare. Cu mănuşi albe, el – roşcat. Chiar pe prima filă am dat de mine – în lista celor repartizaţi la compania 13. Cu semnătura lui Seva. În dreptul a două nume era acolo o notă care ordona detenţie deosebit de severă. Unul dintre aceste nume era al meu. Atât de mult îşi dorise Seva să scape de mine?

Şi cât zburaserăm amândoi cu zmeul-aeroplan, eu pe scaunul din faţă, el pe cel din spate! Şi nici la etapă n-a stat pe cel din faţă: nu m-a împuşcat, nu m-a lipsit de viaţă cu propria lui voinţă. M-a lăsat să mor de la sine – fireşte, dacă moartea prin epuizare poate fi considerată de la sine. Alergam, şi eu încetineam pasul, fiindcă vedeam că Seva îşi pierde suflul. Lipăiam cu picioarele prin nisipul ud, rânjind, împroşcând stropi, iar zmeul zbura maiestuos deasupra mării – o altă stihie pe care nu se putea alerga –, şi cu el parcă zburam şi noi. Când ne poticneam, aeroplanul nostru plonja, dar aproape că nici nu se observa, era ca şi cum ar fi prins alt curent de aer.

Cum de se poticnise atât de tare Seva, încât aeroplanul lui intrase în picaj? Din documentele aduse de Iaşin rezulta că în anul 1937 vărul meu a fost împuşcat. Torturi în timpul anchetei nu erau menţionate ca atare în documente, dar după unele exclamaţii care ajunseseră în procesul verbal se putea deduce că existaseră. După exclamaţii, dar mai ales după natura informaţiilor debitate de Seva în funcţie de loviturile primite. O discuţie mai mult sau mai puţin concretă a avut loc numai la primul interogatoriu. Restul – pentru că Seva nu avea ce relata – aducea a încercări eşuate de a ghici ce doreau anchetatorii.

Procesele verbale, de obicei zgârcite cu cuvintele, de data asta nu făcuseră economie la amănunte. Era redat în detaliu ce a spus Seva cerşind să trăiască, cât de tare bocea, ca o babă, şi cum se repezea să sărute cizmele anchetatorilor. Venindu-i, după cât se vede, un pic de minte, la ultimele interogatorii a propus să fie trimis la asimilarea raioanelor deşertice din Uzbekistan. Le-a cerut să vină la el peste zece ani şi să mănânce fructe din livada plantată de el. Seva le-a descris anchetatorilor cum o să bea ceai cu toţii la ceasurile serii, când deja nu mai e arşiţă şi respiri în voie. Judecând după detaliile înregistrate, spusele lui Seva au avut un mare efect asupra anchetatorilor. Este de presupus că aceştia, obosiţi de interogatorii, visau şi ei demult la tihnita viaţă de grădinar. În mod ciudat, citind asta m-am simţit şi eu mai uşurat.

[ ]

Astăzi am vorbit pentru prima dată serios cu Innokenti despre

sănătatea lui. „Mai exact, despre nesănătate”, a corectat el. Bine că glumeşte...

Mi-am amintit un banc în care e adus la spital un om cu un cuţit între coaste. „Te doare rău?” întreabă doctorul. „A, nu, răspunde omul, numai când râd.”

I-am spus bancul lui Innokenti. A dat din cap. A mormăit ceva de genul că bancul ăsta ar fi despre el. Dar pe urmă şi-a ridicat faţa, şi avea lacrimi în ochi.

Nu eu am deschis subiectul, ci el. A început să vorbească despre modificările pe care le observă la el. Ştiu sigur că nu citeşte cărţi de medicină, altfel aş crede că citează descrierea simptomelor tulburărilor cerebrale.

Judecând după toate, cel mai sensibil îi este afectată memoria operativă. Uită lucrurile care abia s-au petrecut. Nu toate, din fericire.

În schimb, evenimentele de la începutul secolului şi le aminteşte fără cine ştie ce efort.

A devenit isteroid – observ chiar şi eu. Brusc, în toiul discuţiei noastre, Innokenti a declarat că nu vede ce rost mai au însemnările.

— Ce înseamnă „mai”? întreb. Ce s-a schimbat faţă de lunile precedente?

— Ei, doar înţelegi foarte bine pe ce drum mă aflu.

— Eu, unul, nu înţeleg. Din păcate, deocamdată nu înţelege nimeni.

El s-a uitat ţintă la mine. S-a uitat cu răutate.

— Să scriu numai ca să mai susţii o disertaţie?

Niciodată n-a vorbit Innokenti aşa cu mine. Am tăcut, fiindcă nu am ştiut ce să spun. Deodată, s-a apropiat şi m-a îmbrăţişat:

— Iartă-mă, Geiger. Sunt îngrozitor de nedrept.

Şi, în treacăt fie spus, eu am susţinut deja toate disertaţiile posibile.

[ ]

M-am dus din nou la arhivă, să aflu în continuare despre procesul lui Seva. Tablourile idilice cu grădina în pustiu alternau din când în când, când Seva era terminat de tot, cu blesteme atât la adresa anchetatorilor, cât şi a puterii sovietice per ansamblu. E interesant că într-o clipă din asta a amintit discuţia noastră despre locomotivele istoriei. Le-a relatat-o călăilor lui şi a spus:

— N-am crezut că locomotiva asta o să mă ducă aici. Şi doar m-a prevenit Innokenti: mergi pe jos.

Noile interogatorii erau legate de lămurirea a ceea ce avea să se întâmple cu Innokenti. Faptul că pe mine, vărul lui, Seva personal m-a trimis într-un loc fără speranţă a fost perceput ca o stratagemă deosebit de rafinată şi ca parte a unui plan criminal. Când s-a pus următoarea dată presiune pe el, Seva a prezentat nu un singur plan, ci

trei cap-coadă, dar niciunul nu avea legătură cu situaţia mea de-atunci, de care el nu ştia.

Aflând că am fost îngheţat, Seva a avansat o a patra variantă. Şi anume că se intenţiona ca microbul revizionismului, de care eram eu ros, să fie strecurat pe calea congelării în viitorul comunist. În cele spuse de el nu se mai simţea spirit – doar trup făcut zob, care nu mai voia decât să i se curme chinurile. Nu voia nici măcar viaţă, de vreme ce autoînfierarea reflectată de materiale nu îi făgăduia altceva decât împuşcarea.

Tot dând la iveală noi amănunte despre el şi despre mine, nefericita mea rudă a cerut chiar să fiu dezgheţat şi interogat sub tortură. Câteva file lipite la dosar făceau cunoscut că s-a întreprins o astfel de încercare. Ea s-a sfârşit jalnic pentru anchetatori. După ce a devenit limpede din a cui dispoziţie s-au făcut experienţele cu îngheţarea, încercarea de a mă dezgheţa a fost considerată revizionistă, şi eu am rămas la locul meu. Spre deosebire, de altfel, de anchetatori, care au fost deferiţi justiţiei.

[ ]

Platoşa şi cu mine am hotărât să legalizăm relaţia noastră – în faţa lui Dumnezeu şi a oamenilor. La început în faţa oamenilor: pentru cununie e necesară o ştampilă pe actul de identitate. În general, la starea civilă e o coadă destul de lungă, dar aici ne-a ajutat Geiger. Unul dintre şefii de la biroul paşapoarte e un fost pacient al lui.

— Înainte de biroul paşapoarte a fost şi el îngheţat? l-am întrebat pe Geiger.

— Invers, a răspuns el, a îngheţat intrând în serviciu. Dar câteodată se mai dezgheaţă: pe voi o să vă înregistreze fără să staţi la coadă.

Vasăzică, are şi Geiger simţul umorului. Relaţiile noastre cu el sunt mai bune ca niciodată.

M-am dus pe urmă la catedrala Sf. Vladimir şi am vorbit pentru cununia noastră. Au vrut să ştie: cu cor sau fără cor – bineînţeles, cu cor. Cum adică fără cor? Seara i-am povestit totul lui Platoşa, inclusiv despre ajutorul lui Geiger la accelerarea formalităţilor. Iar el:

— Dacă Geiger se grăbeşte aşa, înseamnă că lucrurile stau rău cu mine. Dintre noi toţi, el e omul cel mai informat.

Am început să îi spun că Geiger nu se grăbeşte deloc, dar chiar atunci a sunat telefonul. I se mai cerea un interviu lui Platoşa. El a refuzat şi a închis. De discuţia dinainte nu şi-a mai amintit, sau pur şi simplu nu a vrut s-o continue. Am trecut, cum se spune, peste moment. Câteodată e greu să fii lângă el.

[Innokenti]

Mi-e ruşine de mine. Simt frică, şi de-asta îi chinui pe cei din jur, care sunt, de fapt, doar doi. De ce o fac? Că nici măcar nu mi-e mai uşor. Mă tem că în mine a apărut o iritare ascunsă, fiindcă eu o să mă duc, iar ei o să rămână. Dacă e într-adevăr aşa, purtarea mea e de două ori mai ruşinoasă. Trebuie să mă urmăresc cu atenţie.

I-am spus lui Geiger zilele trecute că nu am de gând să mai scriu. Iar acum înţeleg că am de gând. Din cauza fetiţei. Dacă nu îi este dat să mă vadă viu, o să mă prezint în faţa ei, ca să spun aşa, în scris, şi paginile mele o vor însoţi în viaţă. Nu are rost să scriu despre marile evenimente – oricum va afla despre ele. Descrierile trebuie să fie legate de ceea ce nu ocupă un loc în istorie, dar rămâne în inimă pentru totdeauna.

De pildă, halta părăsită de pe linia de cale ferată cu ecartament îngust. Uitată de toţi, ca şi calea ferată cu ecartament îngust. Nu-mi amintesc unde era şi unde ducea calea ferată – dar chiar ducea? Se întindea, ruginită, printre bălării, aproape că nici nu se mai vedea. Şi mă jucam cu nişte copii sub o rampă, şi printre scândurile ei răzbătea soarele. Se mişcau ierburile, ţârâiau greierii de câmp, era zăduf. Dar sub podina de scânduri adia un vânt răcoros. Rampa era înaltă, aşa că nu trebuia să ne aplecăm. Dar noi stăteam aşezaţi – perechi, spate în spate. Era bine, şedeai pe moale: iarba creştea şi sub rampă, chiar dacă nu era deasă, şi ceva muşchi creştea. Un băiat rămăsese fără pereche. Şi deodată spune:

— Vine furtună, s-a zis cu noi!

Nu păruse a fi nimic care să prevestească o furtună, dar ceva chiar părea să o facă: de după o pădurice ignorată de noi înainta un nor plumburiu. Spre deosebire de băiatul care ne dăduse de veste, noi, văzându-ne de ale noastre, nu băgaserăm de seamă nimic. În viaţa mea de mai târziu am observat că oamenii singuri au simţurile mai fine şi sesizează apropierea schimbărilor mai devreme decât ceilalţi. Şi norul a intrat în strălucirea solară cu tot inventarul lui: ploaie, fulgere, tunet şi chiar grindină. O grindină, cum se spune, cât oul de porumbel. Poate, da, de porumbel. Eu nu văzusem ouă din astea, dar grindina chiar era mare. Răpăia aşa de tare pe scânduri, că, mă gândeam, n-aveau să reziste mult.

Să mai adaug că fulgera şi tuna. Nu chiar tuna – trosnea într-un chip infernal. Ca şi cum cerul se rupea în tăria lui în două părţi inegale (în depărtare lumina încă soarele). Da, sigur, eu mai supravieţuisem furtunilor şi înainte, şi nu doar o dată, dar la toate furtunile dinainte treceau câteva clipe între fulger şi tunet. Mama şi cu mine număram câteodată acele secunde. Dar acum bubuielile răsunau odată cu fulgerul, asta era înspăimântător. Noi şedeam ca mai înainte, spate în

spate, dar acum ne unea nu sentimentul prieteniei, ci frică. Printre scânduri curgea apa – se prelingea pe după gulerele cămăşilor noastre, şiroia rece pe corp. Şi băiatul rămas fără pereche a strigat în răstimpul dintre două fulgere:

— Electricitate cerească!

Şi mi s-a făcut o milă disperată de el, şi mila a biruit frica. M-am tras de lângă spinarea de care izbutisem să rămân ţintuit şi i-am dat locul meu celui care striga. Dar el nici nu s-a clintit. Savura grozăvia singurătăţii. Şi plenitudinea cunoaşterii.

[ ]

M-am uitat în minologhiu după un nume pentru fiica noastră. După calculele doctorilor, ea trebuie să se nască pe 13 aprilie. E ziua Sfintei Anna. I-am spus lui Platoşa – s-a bucurat. A spus că acest nume i le aminteşte pe al meu şi pe al bunicii. Şi eu sunt bucuroasă: Anna e un nume frumos, nu pot să fie numai Anastasii. M-am gândit să mă uit ce sărbătoare mai e. Şi am văzut că e a preasfinţitului Innokenti, apostol în Siberia şi America. Formidabil.

Continuăm să ne pregătim pentru cununie – în principal, pe dinăuntru, pentru că nu vrem să o celebrăm în niciun fel. Ca invitat – numai Geiger. Platoşa l-a rugat să scrie despre cununie. Geiger a oscilat puţin, dar nu a îndrăznit să refuze: doar Platoşa scrie pentru el de mai bine de o jumătate de an.

Da, important: ne-am înregistrat (ce sovietic cuvinţel!). Ne-am dus la starea civilă a raionului Petrograd şi ne-am înregistrat – în pulovere şi în blugi. A ieşit o băbătie şi şi-a făcut gura pungă ca să ne adreseze cele cuvenite, dar Platoşa a oprit-o. I-a spus calm că, să vedeţi, nu e nevoie de asta. Ea a priceput şi nici nu s-a ofensat. Şi-a limitat discursul la „Semnaţi aici”. Am semnat.

Am băut bere la cel mai apropiat pub – eu fără alcool, iar Platoşa – nemţească nefiltrată. În general vorbind, în ultimele zile starea de spirit a lui Platoşa e puţin-puţin mai bună. Nu, nu e bun cuvântul – s-a schimbat. Nu e mai vesel – este mai liniştit, ceea ce e deja un progres.

[ ]

Am uitat să spun: furtuna a fost scurtă şi a apărut repede soarele. Şiroaiele dintre scânduri se făceau tot mai subţiri. M-am uitat pe furiş la cel care strigase „electricitate cerească”. Şedea cu braţele încrucişate şi cu o figură tristă, de proroc. Era ceva de pe lumea cealaltă în el. Interesant, cine o fi fost şi ce o fi devenit?

Am mai stat un timp şi ne-am uitat cum strălucea apa care se scurgea. Acum nu mai erau nici măcar firişoare subţiri. Mai întâi, apa

a acoperit crăpăturile ca o peliculă, dar pelicula aceea s-a spart imediat şi s-a transformat în stropi mari, egali. Am ieşit sub cerul liber şi am văzut curcubeul. Ruginita noastră linie ferată cu ecartament îngust se ducea pe sub el ca pe sub un pod.

[ ]

Astăzi Innokenti şi Anastasia s-au cununat la catedrala Sf. Vladimir.

În ajun, Innokenti m-a rugat să descriu cununia. Eu am propus să filmez cununia pe video. El m-a luat de braţ şi a spus:

— Nu, descrie-o, te rog, cu cuvinte. Că până la urmă rămâne numai cuvântul.

Afirmaţie discutabilă. Am tăcut. Dar scriu – doar eu i-am cerut să scrie.

Mai e şi faptul că, în cazul de faţă, n-am cum să descriu eu cel mai bine. Sunt foarte străin de slujba pravoslavnică. Dar şi de cea luterană, dacă stau să mă gândesc. Deşi sunt botezat ca luteran.

Deci, cununia. A durat cam patruzeci de minute, acesta este singurul lucru pe care îl pot spune cu precizie.

Sensul părţilor ei îmi este inaccesibil, cu rare excepţii. De exemplu, când preotul întreabă pe fiecare dacă se cunună de bunăvoie. Sau când beau amândoi din aceeaşi cupă. Te mişcă până în adâncul sufletului.

Când a băut Nastia, Innokenti a privit-o aşa, cu uimire. Nu pot să găsesc cuvântul. Cu însufleţire, cred. Da, cu însufleţire.

S-ar fi putut face o fotografie formidabilă. Focalizare clară pe Innokenti, iar figura Nastiei puţin estompată. Şi licărul cupei de bronz. Poate chiar o să apară aşa o fotografie. A fotografiat cineva acolo, nişte ziarişti.

Iar mie îmi tot umblau prin cap nişte prostii. Cum ar fi că anul naşterii lui Innokenti e 1900, iar al Nastiei, 1980. Diferenţă, ca să spunem aşa, de vârstă.

Oare o să-i placă lui Innokenti descrierea mea?

Scriu şi mă gândesc: poate cununia îl va scoate din depresie.

[ ]

În noaptea de după cununie nu ne-am culcat. Am stat aşezaţi pe pat, sprijinindu-ne unul de altul. Fără să spunem niciun cuvânt. Niciunul. Ne-am ţinut de mână şi ne-am simţit unul şi acelaşi. Ne-am culcat spre dimineaţă. Am adormit pe loc.

Iar a doua zi, Platoşa se uita la televizor şi, deodată, spune:

— Cum e posibil să fie irosite cuvinte de nepreţuit cu seriale, cu aceste show-uri de nimic şi cu reclame? Cuvintele trebuie folosite

pentru a descrie viaţa. Pentru a exprima ceea ce nu este încă exprimat, înţelegi?

— Înţeleg, am răspuns.

Chiar înţeleg.

[ ]

Ce fericire că am întâlnit-o.

[ ]

După ceai am discutat cu Innokenti despre rolul personalităţii în istorie. Doar trebuie să discutăm despre ceva, pe lângă medicină.

El a repetat ideea lui favorită despre conducători. Că poporul, zice, îl găseşte exact pe acela de care are nevoie în acel moment.

Îi spun prudent:

— Dumneata cum îţi imaginezi: în 1917 toţi au avut nevoie de acelaşi lucru? Bătrâni, tineri, deştepţi, proşti, drepţi, vinovaţi – la fel?

— Dar unde vezi dumneata deştepţi? Şi mai ales – drepţi?

Tare. Această vinovăţie comună m-a frapat cândva la Puşkin. Află, zice, cine e drept şi cine e vinovat, dar pedepseşte-i pe amândoi[73].

Această mentalitate e legată la el de starea generală. Care se înrăutăţeşte.

[ ]

Am avut o dispută cu Geiger. După părerea mea, el are ciudata impresie că, de fiecare dată, cineva ne aruncă de sus frânghia. Că nu o împletim noi singuri. Iată dar un apărător al poporului rus... Deşi la un moment dat mi-a vorbit despre speranţele lui: se va duce puterea sovietică, îşi spunea, şi o să începem să trăim! Bun, şi? Am început acum să trăim? Puterea sovietică nu mai e de atâţia ani – am început să trăim?

Nici venirea ei nu a fost întâmplătoare – doar ţin bine minte. Bolşevicii sunt numiţi acum „un grup de complotişti”. Dar cum putea „un grup de complotişti să doboare un imperiu milenar? Înseamnă că bolşevismul nu e ceva din afara noastră.

Geiger nu crede într-o mişcare colectivă spre pieire, nu vede cauze raţionale pentru ea. Dar există şi cauze iraţionale. *Însă tot ce-ameninţă pieire inimei în tăinuire, desfătându-ne neînţeles...*[74] Nu e, bineînţeles, întotdeauna şi nu e pentru toţi oamenii (aici Geiger are dreptate), dar pentru un mare număr din ei este! De-ajuns pentru a transforma ţara într-un iad! Vărul meu se dă cu *opriciniki*[75], vecinul se duce să îl

denunţe pe profesorul Voronin. Colegul lui Voronin, Averianov, dă despre el nişte declaraţii monstruoase. De ce?!

Ei, Dumnezeu cu el, cu vărul meu, el e un om slab şi a vrut să se afirme. La Averianov, să zicem, a fost invidie – un sentiment natural la un coleg. Dar de ce a denunţat Zareţki – din considerente principiale? Că doar el nu avea principii (şi, bănuiesc, nici considerente). Pentru bani? Dar nu i-a dat nimeni bani. El singur mi-a spus, beat fiind, că nu ştie de ce a făcut denunţul. Dar eu ştiu: de prea mult rahat în organism. El, rahatul ăsta, a crescut în el şi a aşteptat condiţiile sociale ca să se verse. Şi uite că s-au împlinit.

Dar pe de altă parte – atunci poate că nici nu e vinovat că l-a denunţat pe tatăl Anastasiei? Poate sunt de vină condiţiile sociale? Geiger, cred, chiar aşa consideră. Dar nu condiţiile sociale l-au denunţat pe profesor, ci Zareţki. Deci el a săvârşit o crimă, şi faptul că i s-a dat în cap a fost pedeapsa. Pedeapsă dreaptă, subliniez, pentru un mişel, deşi puţini au ştiut asta. Mai complicat e în privinţa celui care a dat. Acela e mişel, sau instrument al dreptăţii? Sau şi una, şi alta? Cum să îi explici toate astea Annei?

Innokenti, stând la computer, m-a întrebat:

— Unde se află conţinutul Internetului?

La început nu am înţeles întrebarea.

— Cum adică unde? În Internet...

— Poţi să-mi numeşti locul concret unde se păstrează? Sau trebuie să înţeleg că e turnat uniform pe reţea?

— Sunt computere care păstrează informaţia, ele se află la centrele de calcul...

Nu m-a lăsat să termin.

— Adică nu există nimic mistic, sunt maşini bine definite care păstrează acest conţinut, da?

Da. Nu am înţeles ce l-a mirat atât de tare.

[ ]

Geiger mi-a explicat cum funcţionează Internetul: conţinutul lui este amplasat într-o serie de computere. Dacă te gândeşti, se pare că altfel nici nu se poate, iar eu aproape crezusem că e un sistem aparte, care stă deasupra computerelor. Dacă nu chiar într-o realitate aparte, apărută din însăşi faptul că ele, computerele, sunt legate între ele.

Acum mi-a venit deodată ideea că acesta este în felul lui un model de viaţă socială. Care, dacă stai să te gândeşti, nu e viaţă, ci o fantomă. A te cufunda în el nu e lipsit de pericol: chiar poate ieşi foarte bine la iveală că în bazinul acesta nu era apă. Viaţa, realitatea sunt la nivelul sufletului omenesc, acolo sunt rădăcinile a tot ce este

rău şi a tot ce este bun. Totul se rezolvă prin contactul cu sufletul. Cu asta se ocupă, probabil, numai preotul. Bun, poate şi artistul – dacă îi reuşeşte. Mie, uite, nu mi-a reuşit.

[ ]

Platoşa spune că se gândeşte tot timpul la Anna – aşa îi spunem acum fetiţei noastre. Ştiu că e prea devreme, că n-ar trebui, dar ce să facem dacă ea a intrat deja în viaţa noastră. Îi simţim, de exemplu, caracterul. Când loveşte cu piciorușul în burta mea, înţelegem că fetiţa va fi o luptătoare. Platoşa mă roagă să-l chem când loveşte. Odată am văzut amândoi cum mi s-a clătinat burta sub piciorușul Aniutei!

El vrea ca Anna să ştie totul despre el. De aceea se pregăteşte să scrie mult mai amănunţit acum. Îi spun:

— Nu te complica mai mult, să mai crească puţin şi o să-i povesteşti tu totul.

— Nu, mi-a răspuns, o să scriu: pe hârtie totul e mai trainic, e mai sigur. Povestirile orale, ştii, se rod în memorie, dar ce este scris nu se schimbă. Şi, mai ales, se poate reciti.

Numai că eu ştiu de ce scrie! Dumnezeule, nu e niciun secret aici. Crede că nu o să trăiască până se va naşte ea.

Odată, în Siverskaia, am văzut cum de pe un câmp prost cosit a decolat un aeroplan. Rulând cu viteză, aviatorul ocolea hopurile, sălta pe moviliţe şi deodată – o, ce fericire! – a fost în aer. Văzând ce spasmodic se deplasa aparatul pe câmp, nimeni nu se aştepta, sincer vorbind, să zboare. Dar aviatorul şi-a luat zborul. Şi nu au mai fost pentru el nici câmp cu moviliţe, nici spectatori care râdeau – a avut înainte cerul cu nori care se întindeau spre el şi pământul pestriţ, ca din petice, sub aripi.

Este o imagine în care, de-atunci, văd simbolul felului în care trebuie să decurgă viaţa. Mi se pare că oamenii care s-au realizat au această caracteristică: depind în mica măsură de cei din jur. Independenţa, sigur, nu e un ţel, dar este ceea ce ajută la atingerea ţelului. Alergi prin viaţă cu o slabă speranţă că îţi vei lua zborul, şi toţi se uită la tine cu milă, în cel mai bun caz, fără să te înţeleagă. Dar tu îţi iei zborul, şi, de sus, ei toţi îţi par a fi nişte puncte. Nu pentru că s-au micşorat aşa într-o clipă, ci pentru că văzuţi de sus se prefac în puncte (cursurile la Bazele desenului) – sute de puncte-feţe îndreptate spre tine. Cu gurile – aşa vezi tu – căscate. Iar tu zbori în direcţia aleasă de tine şi desenezi în eter figurile la care ţii. Cei de jos le admiră (poate sunt şi puţin invidioşi), dar nu pot să schimbe ceva, pentru că în aceste sfere totul depinde numai de iscusinţa celui care zboară. De aviator, minunat în singurătatea sa.

[ ]

Platoşa mi-a povestit despre zborul unui aviator în Siverskaia. După tonul povestirii mi-am dat seama imediat că nu era atât despre aviator, cât despre el însuşi: el are moduri diferite de a povesti despre alţii şi despre el. A vorbit, a vorbit – şi brusc a căzut pe gânduri.

— La ce te gândeşti? întreb.

— De ce moviliţă m-am împiedicat eu totuşi? De ce n-am decolat? Ce mi-a distrus înzestrarea pentru pictură?

Am început să îl conving că înzestrarea nu se putea duce aşa, pur şi simplu, că va reveni cu siguranţă. Nu era doar o consolare – eu chiar cred cu tărie asta. Iar comparaţia cu aviatorul – e frumoasă, desigur, dar, aplicată lui Platoşa, şchioapătă. El m-a îmbrăţişat şi a spus că şi el şchioapătă. După aceea am rămas mult timp aşa, stând jos în tăcere. Legănându-ne încet.

*

Innokenti a hotărât să scrie pentru fiica lui. Să îşi descrie viaţa.

În acest context, ne-a adresat mie şi Nastiei o rugăminte ciudată: să îl ajutăm să scrie.

— Cum? am întrebat eu. Cum poţi ajuta pe cineva să îşi descrie propria viaţă?

— Nu viaţa propriu-zisă, ci ceea ce este pe marginea ei. Mi-e teamă pur şi simplu că nu o să reuşesc să fac totul singur.

Aşadar, Innokenti o să ne spună ce să descriem.

Va fi vorba nu despre ceea ce este individual, ci general. Despre ceea ce toată lumea percepe la fel.

De exemplu, despre ţânţarii din Siverskaia.

Şi ce-a mai pomenit? Dusul la frizer, bicicleta pe o alee udă...

Din câte înţeleg eu, el face un tablou important şi amplu. În care scop adună ajutoare pentru desenarea fundalului. Ajutoarele vor desena figurile secundare în contururile date de el...

— Eu nu refuz să ajut, spun, dar nu sunt un ajutor bun. Scrisul nu e vocaţia mea.

— Dimpotrivă, Geiger, eu te preţuiesc pentru că eşti laconic şi scrii simplu.

— Dar pe mine, a întrebat Nastia, pe mine pentru ce mă preţuieşti?

Innokenti a stat puţin pe gânduri.

— Exact pentru opusul acestor calităţi.

Înţeleg că aici nu încape refuz. Dar nu înţeleg cum să iau această idee. Ca pe o necesitate imperioasă a lui? Ca pe o ciudăţenie? Ca pe o boală care progresează?

Cel mai simplu ar fi să iau ultima variantă, dar nu mă grăbesc.

*

Ciudată treabă. Platoşa ne-a rugat pe mine şi pe Geiger să-l ajutăm la descrierile lui. Da, da, răspundem noi, sigur. Dar, dacă e să fiu cinstită, nu ştiu cum să mă raportez la acest lucru. Iar dacă l-aş întreba, l-aş jigni. Nu m-am putut stăpâni, l-am întrebat a doua zi. Platoşa nu s-a simţit câtuşi de puţin jignit.

— Raportează-te, a spus, ca la descrierea unei vieţi.

— A ta?

— A mea. Ei, şi faţă de descrierea vieţii în general.

Ce mult i-a mirat pe amândoi rugămintea de a mă ajuta la descrieri – să fie chiar atât de ciudată? Au dat afirmativ din cap la tot, dar feţele lor, feţele... Sigur, fondul nu e favorabil pentru ceea ce fac – posibile tulburări cerebrale etc. etc. Esenţa ideii mele nu e însă evidentă? Da, fiecare om are amintirile lui, dar există lucruri care sunt retrăite şi amintite la fel. Politica, istoria, literatura –, ele, da, sunt percepute în mod diferit. Dar zgomotul ploii, foşnetul frunzelor noaptea – şi un milion de alte lucruri –, toate astea ne unesc. Doar nu ne luăm la ceartă pe tema lor până să dăm în răguşeală şi, mai ştii, să ne spargem unii altora capetele. Asta este baza a tot. Cu asta şi trebuie lucrat, asta le şi cer oamenilor dragi mie. Pentru ca printre cele descrise de mine să apară vocile lor. Ele nu alterează vocea mea, dimpotrivă – o îmbogăţesc.

Doar eu numai cu asta mă şi ocup, caut drumul spre trecut: ba prin martori (ei, odată cu moartea Anastasiei, nu mai există), ba prin amintiri, ba prin cimitir, unde s-au mutat toţi tovărăşii mei de drum. Încerc să mă apropii de trecut pe diverse căi, ca să înţeleg ce este. E ceva separat de mine, sau trăit de mine până acum? Trecut am avut şi până la somnul de gheaţă, dar el nu a fost niciodată în aşa măsură de sine stătător ca acum. Tot ce mi-am amintit despre trecutul meu nu mi l-a apropiat. Acum e ca o mână tăiată şi cusută la loc. Mâna asta poate se şi mişcă de bine, de rău, dar nu mai e a mea.

De fapt, anii în azot nu schimbă nimic în ceea ce priveşte trecutul. Ei acutizează problema, dar nu o generează: problema exista şi înainte. Esenţa ei constă în faptul că trecutul e rupt de prezent şi nu are legătură cu realitatea. Ce se întâmplă cu viaţa când încetează să fie prezent? Trăieşte numai în capul meu? Acelaşi cap care pierde acum zeci de mii de celule pe zi şi îi face suspicioşi chiar şi pe cei apropiaţi? În capul meu trebuie să intre urgent oameni vii cu amintirile lor-mele... Înviind amintirile noastre comune, oamenii aceştia vor învia poate şi ceea ce îmi aparţine numai mie.

Siverskaia anilor 1900 – capitala vilegiaturistică a Rusiei. Capitala ţânţarilor. Mai ales în iunie. Cred că de ţânţari nu se duce lipsă nici acum – barem schimbaţi-i numele în Komarovo[76] –, numai că acum există spray-uri, pastile, geluri. Dar atunci? Ei, poate geluri. În rest, cred că predomina rugul, care ardea cu cârpe vechi, frunze şi mărunţişuri de tot soiul, care scoteau mult fum. Dar pe Platoşa nu îl interesează latura tehnică a problemei.

Pentru el sunt importante detalii precum aterizarea precaută, cam ca de elicopter, a unei gâze pe mână. Ţânţarul nu e muscă, nu se deplasează pe mână. Unde aterizează, acolo şi lucrează. Îşi înfige trompa în pielea lipsită de apărare şi începe să sugă sânge. Îl plesneşti pe mână – şi ţi se mânjeşte pielea cu sânge. În copilărie am auzit că dacă pocneşti ţânţarul la locul crimei nu te mănâncă pielea. Cred că e o exagerare cu scop educativ: după crimă trebuie să urmeze pedeapsa. În acelaşi loc şi în acelaşi moment. Cum s-ar spune, ispăşirea prin sânge.

Cel mai parşiv e bâzâitul noaptea. E mai rău, poate, decât înţepătura. E comparabil cu freza dentistului: încă nu e clar dacă o să te doară, dar zgomotul sfredelului te străpunge. Prin somn, te aperi moale, sau îţi vâri pur şi simplu capul sub pătură. Peste un minut îl scoţi – te înăbuşi. Şi în cameră e înăbuşitor: ferestrele – tot din cauza ţânţarilor – sunt închise! Suferi de două ori: şi din pricina ţânţarilor, şi din pricina zăpuşelii. În fine, arunci pătura şi îţi laşi corpul pradă ţânţarilor. Cel puţin nu mori de cald. Ce e interesant: ţânţarii nu prea se năpustesc asupra corpului gol. Poate sunt zguduiţi de amploarea gestului. Sau poate o asemenea nuditate îi şochează.

Oare o să îi placă lui Platoşa cele scrise de mine?

Am simţit dorinţa de a desena – de mult nu am mai simţit aşa ceva. Am pus-o pe Themis pe masa din sufragerie. Pe etajeră, după ce am eliberat-o de cărţi, am mutat lampa de pe birou. Am obţinut o lumină bună, cu umbră. Am pus şevaletul, am luat o coală, un creion cu grafit şi m-am apucat să desenez. Încă n-a apărut mare lucru pe coală, dar am simţit că desenul o să-mi reuşească. După toate încercările făcute, nu puţine, astăzi mâna şi-a amintit brusc mişcările. Cu fiecare haşură a căpătat siguranţă, şi nu m-am mai gândit la regulile desenului – mâna ştia singură totul.

Când am terminat, am aprins toate corpurile de iluminat şi am început să analizez cu atenţie desenul. Avea multe neajunsuri, dar asta era neimportant. Pentru prima dată după lunile scurse de la dezgheţare am izbutit să desenez ceva valabil. Principala mea pretenţie era legată, poate, de umbră. Mi-am amintit cum am fost învăţat să nu o înnegresc, să nu astup cu grafit porii hârtiei. Chiar prin haşuri, hârtia trebuie să transpară puţin. După cum definise acest

lucru luminoasa amintire a lui Marx, mai bine insuficient decât excesiv. Ceea ce s-ar aplica artei în general.

Am luat coala de pe şevalet şi am pus-o pe masă. M-am dus la bucătărie şi am deschis cutia cu pâine. Lângă pâinea proaspătă erau bucăţele uscate, pe care Nastia nu le arunca, le păstra pentru porumbei. Am avut noroc: printre pesmeţi negri ca smoala era o bucăţică de pâine albă uscată. Am fărâmiţat-o mărunt pe desen. Cu mişcări circulare, apăsând uşor, am plimbat fărâmiţele pe suprafaţa desenului până au tras grafitul care prisosea. Cu grijă, am dat jos cu o pensulă fărâmiţele înnegrite. Pe cele mai mici le-am suflat.

Toate liniile au rămas, dar au devenit mult mai pale. Am luat creionul şi am mai trecut o dată cu el pe desen. Acum era puţin altfel: accentele se schimbaseră. Şi mi-a plăcut mai mult aşa. Am simţit o bucurie. Şi mi-a şi trecut prin minte – nu, nu mi-a trecut, pur şi simplu m-a străpuns – un gând: vasăzică, pe fondul morţii în masă a bietelor mele celule sunt unele care se refac?

Iulie 1913.

Razele nedogoritoare ale asfinţitului traversează o frizerie. În raze se roteşte praful.

Frizerul 1, un ins chel, trecut de tinereţe, tunde un ins trecut de tinereţe, dar care nu este chel. Zăngănitul foarfecii în gol, în aer. Trece în regim de lucru: zgomotul plin al tăierii părului.

Frizerul 2 este şi el trecut de tinereţe şi chel. Aprinde spirtiera şi încălzeşte la roşu un periculos brici. Trece pămătuful peste obrajii clientului.

Îţi poţi încredinţa părul unui frizer chel, ţinând seamă de complexele şi invidia posibile? Este o întrebare...

Ambii clienţi decid în cheie pozitivă. Clientul 2 riscă mai puţin, el este doar bărbierit. În acest caz nu pot fi cauzate mari prejudicii înfăţişării. Cel mult nişte tăieturi pe obraji.

Frizerii discută unul cu altul.

Au o discuţie lungă – poate cât ziua – despre preţurile alimentelor. Pe clienţi nu îi pot lăsa să ia parte la ea – doar intervenţii referitoare la câte un produs. Dar la toată discuţia – nu.

Repetă unul după altul cuvinte şi chiar fraze. Meditativ, de mai multe ori.

Clienţii nu pot repeta aşa. Pentru asta ar trebui să stăpânească ritmul specific tunsului. Calmul specific lui. Iar acest lucru le este accesibil numai profesioniştilor.

Acum, când scriam, m-a sunat Iaşin de la arhivă. A spus că Voronin s-a dovedit a fi viu.

Nici nu am înţeles imediat despre cine era vorba. Când am înţeles, nu mi-a venit să cred. Voronin, lepădătura din lagăr, este viu!

Ticălosul acela cum rar întâlneşti este viu!

Iaşin m-a sunat întâi pe mine, nu pe Innokenti. A spus: e un caz deosebit, trebuie să hotărască doctorul.

Păi da, deosebit. Şi nu e prea clar ce este de hotărât aici.

Geiger mi-a făcut examenul periodic. Mi-a cerut să închid ochii, să întind mâinile şi să îmi ating cu fiecare din ele vârful nasului. Nu am reuşit. Adică am reuşit, dar nu dintr-odată, ceea ce, după câte înţeleg, nu se ia în considerare.

— Nu se ia în considerare, da? întreb.

El zâmbeşte moale. Apreciază, adică, faptul că sunt aşa de tare. Bănuieşte, ce-i drept, că tăria asta e isterică, şi nu e chiar departe de adevăr.

De unde voi începe a plânge faptele vieţii mele cele ticăloase? I-am citit Nastiei Canonul de pocăinţă. E acolo o frază uimitoare: *Dumnezeu de voieşte, biruită e ordinea naturii.* Am repetat-o amândoi de mai multe ori.

Adineauri am discutat cu Innokenti despre dreptatea supremă. Lui îi place această expresie.

Să spunem că i s-a atribuit uciderea lui Zareţki şi că a fost trimis la Solovki. Întreb: în această pedeapsă nemeritată unde e dreptatea supremă? Iar el răspunde că, din punctul de vedere al dreptăţii supreme, nu există pedeapsă nemeritată.

Frumos, deşi nu din cale-afară de convingător. Ceea ce se numeşte *dar să-i pedepseşti pe amândoi*...

Dar uite ceva despre care am şi scris: zilele trecute a ieşit la iveală ghepeuşnicul Voronin – lepădătura lepădăturilor. Nu există nelegiuiri pe care să nu le fi săvârşit.

După cum reiese, a atins bine-mersi suta de ani. Când i-a venit vremea, a ieşit la pensie cu gradul de general şi primeşte o pensie de merit. Locuieşte în casa Kirov de pe Kamennoostrovski Prospekt.

Interesant, oare ce o să spună Innokenti când o să afle acest lucru? Ce o să spună despre dreptatea supremă? Innokenti care, exact invers, îşi pierde catastrofal sănătatea.

Tot ce fac eu deocamdată este să constat modificările din organismul lui. Care, vai, sunt multe. Prea multe.

Dacă totul va continua să evolueze cu aceeaşi viteză...

Da, îi dau lui Innokenti nişte medicamente. Da, ele atenuează cursul bolii. Dar fără vreo influenţă asupra cauzelor ei. Aceste cauze sunt la fel de ascunse ca şi până acum.

De ce mor celulele? De ce abia acum? De ce numai anumite grupe ale lor? Răspunsurile nu le cunoaşte nimeni.

Numai Dumnezeu, cum formulează acest lucru Innokenti. Şi cum raporturile mele cu sfera cerească sunt destul de complicate, nu mi se

transmit informaţii.

Dumnezeu de voieşte, biruită e ordinea naturii. Platoşa mi-a citit cu voce tare Canonul de pocăinţă, şi am descoperit aceste cuvinte tulburătoare pentru noi. Nu, nu tulburătoare – e parcă prea puţin pentru ele. Cuvinte pline de bucurie şi de speranţă. Pentru mine sensul lor e evident de mult, dar nu puteam să îl exprim atât de bine. Şi în Geiger îmi pun speranţa, bineînţeles – nu e un oarecare în medicină –, dar mult mai mult în Acela în mâinile Căruia sunt şi medicina, şi Geiger, şi Platoşa, şi eu.

Noi putem să primim ajutorul Lui numai prin puterea credinţei în El, aşadar şi prin puterea rugii noastre. Aici trebuie să se unească două lucruri: dorinţa de însănătoşire şi credinţa. Şi una, şi cealaltă trebuie arătate nu numai de către cel bolnav, ci şi de cei apropiaţi lui. De apropiaţi, cred eu, chiar în mai mare măsură, pentru că ei au mai multă putere (fiindcă sunt sănătoşi), iar bolnavul mai e supus şi depresiilor.

Acum despre altceva. Despre brusc ieşitul la iveală Voronin, cu care Geiger a luat deja legătura. În primul şi în primul rând: consortul meu, în ciuda aşteptărilor, are mintea sănătoasă. Tot în ciuda aşteptărilor, Voronin nu e împotriva întâlnirii cu un fost *zek* – eu eram sigură că n-o să accepte. A reacţionat, după cum a spus Geiger, fără vreun sentiment deosebit; a spus doar: „Să vină”. Acum Geiger vrea să-l pregătească pe Platoşa. Să-i sugereze cu grijă – uite, să zicem, dacă Voronin ar trăi...

Nu ştiu ce sentimente îi va trezi lui Platoşa vestea despre Voronin. Variante sunt multe – până la dorinţa de a-l omorî. E îngrozitor de spus: o dorinţă firească.

M-am hotărât totuşi să nu arăt deocamdată nimănui desenul meu. Să mai exersez puţin şi să desenez ceva care chiar să merite, astfel încât Nastia şi Geiger să-l aprecieze. Dacă mi-ar reveni complet priceperea, l-aş desena pe Zareţki. Portret de om aplecat trist peste un salam. Nu l-aş desena batjocoritor, ci cu compasiune. Dacă nu cu iubire, cel puţin cu milă. Fiindcă nu a fost nimeni care să-l regrete, şi la înmormântarea lui nu a curs nicio lacrimă. Niciuna.

În general vorbind, mie mi se pare că atunci când descrii cu adevărat un om nu poţi să nu îl iubeşti. El, chiar şi cel mai rău, devine opera ta, îl primeşti în tine şi începi să te simţi răspunzător pentru el şi pentru păcatele lui – da, într-un anumit sens, şi pentru păcate. Te străduieşti să le înţelegi şi, pe cât posibil, să le justifici. Dar pe de altă parte: cum să înţelegi fapta lui Zareţki, dacă el singur nu o înţelege?

— Eşti ateu? m-a întrebat Innokenti.

— Nu, eu nu mă definesc aşa. Mai degrabă sunt un om care crede în

cunoaşterea ştiinţifică. Dacă ştiinţa îmi va demonstra că Dumnezeu există, atunci...

— Nu te amăgi. La întrebările cele mai importante ştiinţa nu a putut să răspundă. Şi nu va putea – la niciuna.

— De pildă?

— Cum a apărut *totul* din *nimic*? Cum apare şi unde pleacă sufletul? O mare de întrebări – şi toate sunt dincolo de limitele ştiinţei.

— Posibil. Şi totuşi pentru mine e dificil să trec peste aceste limite.

Deşi uneori trec.

Acum, când e vorba de Innokenti, trec.

Mi-a citit o frază dintr-o litanie. Sensul ei este că, atunci când Dumnezeu vrea, e învinsă ordinea naturală a lucrurilor.

Limitele ştiinţei, în cazul meu şi al lui Innokenti, sunt mai strânse ca niciodată. Ţi se înfig pur şi simplu în coaste, îmi insuflă gândul religios că aici poate ajuta numai El.

Am vorbit cu Geiger despre Dumnezeu. El nu îl neagă pe Dumnezeu ca posibilitate, dar crede în primul rând în faptele confirmate de ştiinţă. Iar în fapte nu trebuie să crezi, este suficient să le cunoşti. Faptele sunt multe, câtă frunză şi iarbă, numai că ele se referă la neesenţial. Uneori mi se pare chiar că aceste fapte abat de la esenţial. Dintre milioanele de explicaţii mărunte nu se încheagă una atotcuprinzătoare. Şi nu se va închega – pentru că una şi cealaltă se află în dimensiuni diferite. Aşa că degeaba aşteaptă Geiger aici trecerea cantităţii în calitate. A explică B, B explică C, şi aşa la infinit, dar unde e ceea ce explică toată această infinitate în ansamblu?

Abundenţa de descoperiri înceţoşase deja minţile foştilor mei contemporani, care făcuseră din ateism o modă. Încă pe-atunci aminteau de o vaca-Domnului pe şosea. Care se târâie zece metri şi e încântată de ce-a făcut. I se pare că a studiat şi a înţeles totul. Dar nu va afla niciodată unde începe şoseaua şi unde duce. I-am împărtăşit această comparaţie lui Geiger. El a mijit ochii:

— Dar vaca asta, în ciuda acestei încrederi în sine, e a lui Dumnezeu. Deci Dumnezeu admite diverse opinii.

E şiret teutonul, nu-l prinzi cu una, cu două.

— Vaca, bineînţeles, e a lui Dumnezeu, de-aceea i s-au şi dat aripi. Ca să vadă tot drumul, insecta trebuie doar să-şi ia zborul spre cer, înţelegi? A fost şi un cântecel pentru copii care spunea asta.

— De ce „a fost"? Râde. Este.

Geiger i-a spus în sfârşit lui Platoşa despre Voronin. Nu deodată, ci pregătindu-l, dar i-a spus. Platoşa a ridicat ochii spre Geiger şi l-a privit îndelung. Crezusem (mă temusem) că o să se năpustească pe loc la Voronin, dar nu s-a năpustit. A întrebat calm când mergem la el.

Prima impresie putea fi că reacţia lui la această veste e cam

nepotrivită. După părerea mea, asta a şi fost impresia lui Geiger. Dar mie mi se pare că Platoşa trăieşte lucrurile cele mai importante în tăcere. Deşi... La plecare, Geiger i-a întins mâna. Se aştepta, poate, ca Platoşa să spună ceva despre vestea care pe noi ne dăduse peste cap. Dar Platoşa numai ce spune:

— Dacă nu ţi-e greu, Geiger, descrie tunurile care stau în gara Siverskaia. Sunt puse pe nişte platforme mobile descoperite. Vara lui 1914. O ceaţă care trece în ploaie.

Vara lui 1914. O ceaţă care trece în ploaie.

Ţevile îndreptate în sus ale tunurilor. Verzi-închis, apar încet-încet din cenuşiu. Ţintesc gânditoare spre cer, cu luciul lor opac.

Picăturile se scurg pe ele şi o iau brusc la vale. Curg pe platformele de metal, pe roţile care strălucesc în locurile unde ating şinele. Aici domneşte nemişcat metalul – şi dea Domnul să nu se mişte! Are, ca ecou la eşaloanele care trec, un vuiet şi un tremur mărunt.

Mai devreme sau mai târziu, de sub platforma din faţă se va scoate tălpicea-frână şi se va ataşa o locomotivă. Totul se va pune în mişcare. O tristă deplasare spre vest.

Tot acest metal dur va fi contrapus moliciunii corpului omenesc. Care, în bucăţele mici, va zbura în toate părţile.

Tunurile îşi pierd aerul gânditor, poate chiar se vor usca. Vor trage neobosit în ţinte şi pe lângă ele. De fapt, pot să tragă şi ude.

Nastia a plecat la universitate, iar eu am citit. Pe urmă m-am uitat la ştiri la televizor – am închis repede. Am luat de pe comodă fotografia profesorului Voronin, m-am uitat cu atenţie la ea. Profesorul stă picior peste picior în fotoliu. Cu un cot rezemat pe măsuţa pe care se află un teanc de cărţi. Cu un baston în mână (nu purta niciodată baston). Părul pieptănat pe spate, barba încă neagră cu, simetric, insuliţe cărunte. O distincţie aparte, academică. Caut în ochii profesorului urmele viitoarei suferinţe – există aşa ceva în fotografiile vechi, o descoperi antedatată –, dar, uite, nu pare a fi... Oare nu a prevăzut? Sau s-a conformat aşteptărilor fotografului, s-a privit cu ochii aceluia?

Imobilitatea apăsătoare a fotografiilor de dinainte de Revoluţie. Nastia, mi-a trecut prin gând, nu a văzut niciodată cum se mişca străbunicul ei. Dar eu am văzut. Văd, ca să fiu la obiect. Intru fără oprelişti în rama de argint şi mă uit cum profesorul, dând la o parte bastonul, se ridică încet din fotoliu. Poate chiar cu un oftat sau, să zicem, cu un trosnet al încheieturilor – ca un om care a stat nemişcat în această fotografie aproape un secol. Merge cu picioarele puţin îndoite, aş putea să-i arăt Nastiei cum, dar nu despre asta e vorba. Indiferent pe cine şi ce aş arăta, acela va fi portretul meu.

Iau de pe etajera cu cărţi albumul cu Solovki. Îl deschid la pagina

77 (ţin minte pagina!) şi văd fotografia omului cu exact acelaşi nume: Voronin. După faţă nu ai spune că e feroce – aşa a spus şi Nastia când i l-am arătat. Aş fi vrut să aibă fruntea teşită, iar în gură – colţi. Să fi reflectat ce avea pe dinăuntru. Dar nu: fruntea e înaltă, trăsăturile sunt regulate, este pieptănat cum se cuvine, e frumos bărbierit. Cu înfăţişarea lui putea să lucreze ca director de studii sau, să zicem, director de club, şi nimeni nu ar fi aflat despre înclinaţia lui spre vampirism. Mâine am să mă întâlnesc cu el. Mă uimeşte calmul meu. Poate e din cauză că ştirea despre Voronin este prea incredibilă.

Întotdeauna m-am mirat că un nume poate desemna firi atât de diferite. Rezultă că Voronin poate fi şi aşa, şi aşa. Dar cum devine cel care este? Bună întrebare.

Ne-am dus seara la Voronin – Platoşa, Geiger şi eu. Eu m-am dus doar ca să-i conduc, fiindcă înţelegerea a fost numai pentru Geiger şi Platoşa. Da, plus un oarecare *Cistov de la organe.* Pentru prezenţa acestui Cistov[77] (aduce a nume conspirativ de agentură) a insistat Voronin. Nimic de zis, oricine ar fi făcut aşa în locul lui. Doar că ar fi fost oricine în locul lui? Iar ăsta se teme chiar şi acum pentru viaţa lui de nimic. O lindină. Ce-a spus acolo bunica de Zareţki – că *la comanda ei?* În privinţa lui Zareţki, cred că bunica delira. Dar cu Voronin – aş face şi eu la fel. Ştiu că nu trebuie să vorbesc aşa, dar l-aş pedepsi dacă aş şti unde şi cum. Cum îmi vine în minte că l-a batjocorit pe Platoşa...

Aşadar, ne-am dus toţi trei la Voronin, şi eu mi-am spus: păi da, Voronina zboară la Voronin[78]! Uitasem şi că acum sunt Platonova... M-am ţinut o idee în urma lor, mă uitam cum merg. Era vânt, aproape uragan – pe un timp ca ăsta e bine să intri pe la ticăloşii de tot felul: carevasăzică, iată-mă-s! Însoţitorii mei mergeau aplecaţi în faţă, opunând rezistenţă vântului amestecat cu frunze şi stropi mari, chiar dacă încă rari, de ploaie. Şi gulerele impermeabilelor le tremurau între degete. Aşa ar putea arăta, m-am gândit eu, răzbunarea care vine, deşi nici vorbă nu era, bineînţeles, de răzbunare.

La intrarea principală ne aştepta deja Cistov. Când am intrat în hol, a scos dintr-o mapă o hârtie şi l-a rugat pe Platoşa să o semneze. Era o declaraţie că Platoşa nu are nimic împotriva lui Voronin şi că nu intenţionează nimic la adresa lui. Cistov a scos din buzunar un stilou scump, l-a pus împreună cu hârtia pe mapă şi a încremenit ţinând totul în faţa lui Platoşa. S-a lăsat o pauză.

— Fără asta, Innokenti Petrovici, i-a explicat Cistov, nu vom merge la cetăţeanul Voronin.

Innokenti Petrovici a luat gânditor stiloul.

— Dar în stilou ce e?

— Închipuiţi-vă, cerneală!

În tonul lui Cistov n-a fost nici urmă de nemulţumire.

Platoşa a semnat hârtia şi Cistov a ascuns-o în mapă. Stiloul l-a vârât la loc în buzunar.

— Eu, ştiţi, vă înţeleg emoţiile, a spus el pe acelaşi ton egal, dar înţelegeţi-mă şi dumneavoastră pe mine. Legea e lege. Totul trebuie să decurgă fără excese. Promiteţi?

— Promit, a răspuns cumva foarte serios Platoşa.

Şi a repetat:

— Promit.

Au urcat toţi trei la apartament, iar eu am rămas jos, lângă lift. Dacă, m-am gândit, văzându-l pe Platoşa, SS-istul nostru crapă? Un exces de acest fel mi s-a părut acceptabil.

Întâlnirea cu Voronin. Ciudată.

Presupusesem diferite scenarii, dar nu pe acesta.

Mă gândeam că vor fi blesteme de ambele părţi. Sau o împăcare. Dar aici – niciuna, nici alta.

Când am intrat, Voronin era aşezat într-un fotoliu. Ţinea cu amândouă mâinile o ceaşcă. Jachetă călduroasă, pantaloni, papuci. Craniu învelit în piele, cu puf în părţi.

La ceaşcă, bănuiesc, s-a gândit ca să îşi ocupe mâinile. Ca să poată să nu întindă primul mâna – s-a temut că nu i se va răspunde. Eu, unul, nu aveam oricum de gând să dau mâna cu el.

Dar poate că nici nu se temea. Poate că îi atribui o prea mare fineţe a simţurilor.

Cu noi mai era cineva în civil – îl invitase Voronin. După ce a intrat, s-a semiaşezat pe pervazul ferestrei şi pe urmă parcă nici n-a mai fost. Ideal însoţitor. Vasăzică, el la fereastră, iar Innokenti şi cu mine în prag.

— Ştiu că ai înviat, a murmurat Voronin. Am vrut să te văd.

Vocea aproape că îi lipseşte, dar voinţa i-a rămas. Ea îl va părăsi ultima.

A vrut să îl vadă pe *zek*-ul Platonov – poftim, e livrat. Sub supraveghere, de altfel. E livrat şi tace.

— Ce, m-am schimbat? îl întreabă Voronin pe Innokenti.

— Da.

— Tu, în schimb, nu.

În cameră intră o femeie şi ia ceaşca din mâinile lui Voronin. Rămâne acolo în picioare, balansându-se de pe călcâie pe vârfuri. Făcând parchetul să scârţâie.

Pe sticla ferestrei bâzâie o muscă.

— Păi, prinde-o, Cistov! sugerează în şoaptă Voronin.

Cistov îşi lunecă încet palma pe geam şi, cu o mişcare scurtă şi precisă, prinde musca în palmă. Ne explică:

— Când aduci mâna din spate, ea nu vede.
Scoate musca din cameră. Femeia i se adresează lui Voronin:
— Vă mai trebuie ceva, Dmitri Valentinovici?
Fără să-i răspundă, Voronin se uită ţintă la Innokenti:
— Nu te-aştepta la căinţă.
Femeia, oftând, se uită în ceaşcă.
— De ce? întreabă Innokenti.
Închizând ochii, Voronin rosteşte încet, dar desluşit:
— Am obosit.
A obosit. Cistov, care s-a întors, ne arată ceasul.
Plecăm.

Ce uimitor e orânduită viaţa! Voronin s-a dovedit a fi ultimul care poate depune mărturie despre timpul meu. Căutăm morţi care să depună mărturie – dacă nu prin cuvinte, măcar prin existenţa lor –, iar acum se găsise unul viu. Acum nu e atât criminal, cât martor. Şi eu simt asta, şi simte şi el. Şi nu e ură între noi. Apare – da, da! – un fel de solidaritate. Aşa găseşti pe o insulă nelocuită limbajul comun cu un sălbatic. Într-un anume sens, eu şi Voronin suntem acum în doi pe o insulă. Din vremea noastră suntem numai noi doi. Că mărturiile lui nu diferă prea mult de mărturiile unui mort – asta e altceva. Şi înfăţişarea lui Voronin e cumva postumă.
A spus: nu te-aştepta la căinţă. Mă întreb pentru a câta oară: de ce? De ce a fost lăsat în viaţă până la o sută de ani – nu ca să se căiască? E un mare criminal, şi Cel de Sus poate că i-a tot tărăgănat plecarea ca să-i dea posibilitatea să îşi schimbe gândurile. Voronin a spus că a obosit. Toţi au socotit asta ca fiind un semnal că întrevederea a luat sfârşit. Dar eu cred că el s-a referit la starea lui, în care deja nu mai există nici răutate, nici căinţă. Sufletul se cufundă în somn.

Ceaiul toamna pe veranda deschisă. Cu o cizmă se aţâţă cărbunii care mocnesc. O cizmă moale, ca o armonică. Şi curată – cum altfel să aţâţi ceva pe o masă? De fapt, de aţâţat se poate şi undeva în altă parte, dar cei care stau la masă vor să vadă totul de la bun început. Samovarul e mare, şi apa fierbe în el cu încetineală. Toţi aşteaptă să apară primele fuioare de abur, dar aburul iese deocamdată numai din gurile celor care şed acolo. Se vede bine în razele soarelui care devine tot mai slab şi nu încălzeşte pe nimeni. Aerul e tăios, miroase a râu şi a pini. După gard latră un câine, se aude cum i se loveşte lanţul de cuşcă. Stând în lanţ, poate s-o moleşi şi n-o mai lătra aşa – da' de unde! E agitat. Ia parte la viaţa socială.
Toţi – oricine ar fi fost – sunt îmbrăcaţi gros, unii au şaluri. Se întind mâini spre samovar: te poate încălzi deja. Conversaţia – interminabilele *titanic* şi *ferdinand* – merge în valuri, când mai încet, când mai animat. Trece în bolboroseala (toţi sunt cam epuizaţi)

premergătoare momentului când samovarul începe să fiarbă. Gata, fierbe. Imediat apare ceainicul pentru infuzie şi prinde primul jet al samovarului care încă gâlgâie. Time-out, ca să se infuzeze. Vin una după alta ceştile. Cei care şed acolo beau ceai – se desfată cu el, am putea spune.

Evenimentul este datat 1914. Sau, bunăoară, 1911. Platoşa cere insistent ca toate descrierile să fie datate. De ce? întreb. Pentru a arăta, spune, că evenimentele fundamentale (băutul ceaiului pe verandă, şi el) pot defini vremuri total diferite, deci – universale. Potrivit spuselor lui, acest argument în favoarea datărilor exacte poate fi în egală măsură şi împotriva lor. Rezultă, m-am gândit eu, că şi argumentul e universal.

Să zicem, anul 1907.

Copilul e răcit şi tuşeşte rău.

I se citeşte *Robinson Crusoe.*

Tusea e aşa de rea, că nu trece doar cu cititul. Doctorul a recomandat ventuze.

Ele se pun cu participarea întregii familii. Bunica citeşte, mama şi tatăl pun ventuzele pe noptieră şi pregătesc fitilul.

Cu mişcări uşoare, circulare, se unge cu vaselină spinarea copilului.

Ventuzele le va pune tatăl. Tot ce este mai de răspundere ia asupra lui.

Bolnavul are şapte ani, şi îi e frică. I se pun ventuze pentru prima oară.

Se sperie chiar de-a binelea când e aprins fitilul înmuiat în spirt. Gândul ar putea duce la Inchiziţie, dacă pacientul ar şti de ea.

O flacără deschisă este întotdeauna ceva de speriat.

Băiatul se întinde pe burtă şi ia perna în braţe. Îşi înfundă faţa în ea. Peste o clipă simte pe spate prima ventuză.

Nu e aşa dureros cum părea. Poate chiar nici nu doare.

Ridică puţin, cu grijă, capul. Urmăreşte cu privirea mâinile tatălui.

Tatăl trece fitilul prin interiorul ventuzei şi o pune pe spatele băiatului. Arde puţin, sigur.

Simte cum ventuzele i se înfig în piele. Tatăl îi face cu ochiul. Mama pune pătura peste spatele cu ventuze.

Bunica citeşte mai departe din *Robinson Crusoe.* Asociată cu ventuzele, cartea are efect terapeutic.

Un nou acces de frică – înaintea scoaterii ventuzelor. Băiatului i se pare că i s-au înfipt în spate definitiv. Amintesc de nişte peşti mici şi răi. Poate piranha.

Tatăl îşi trece cu grijă degetul arătător pe marginea ventuzei, şi ea se dezlipeşte cu un plescăit sonor. Cincisprezece plescăituri clasa-ntâi.

S-a înrăutăţit problema cu mersul. Am senzaţia că merg pe muşchi.

Pun piciorul cu grijă, parcă mă tem că îmi cade. Încotro mă îndrept nu mai e un mister pentru mine: pierzând mii de celule pe zi, n-ai cum să nu ghiceşti cum se va sfârşi drumul. Pierderile astea nu pot fi la nesfârşit.

Mi-am impus să nu mă plâng – nici chiar lui Geiger, ca să nu mai spun de Nastia. De vreme ce cauzele a ceea ce se întâmplă nu sunt clare, nu ar aduce nimănui decât amărăciune. Cu atât mai mult cu cât... mda... nu e prima mea plecare din viaţă. Dar în lagăr moartea părea o ieşire, în timp ce acum pare o plecare. Plecare de la cei pe care îi iubesc. De la ceea ce iubesc. De la amintirile mele pe care, uite, le notez de atâtea luni.

Astăzi m-am trezit foarte devreme – era încă întuneric. Am stat nemişcat, ca să n-o trezesc pe Nastia. M-am uitat cum rătăcesc farurile maşinilor pe tavan. Înainte mergeau pe Bolşoi Prospekt tramvaiele care le înlocuiseră pe cele cu cai. Mă uitam cu orele după ele, încercând să înţeleg secretul mişcării lor autopropulsate. Mă incita, cine ştie de ce, mai mult decât deplasarea automobilului. Poate din cauza masivităţii tramvaiului, care, la prima vedere, nu părea făcut pentru deplasare în spaţiu şi, cu atât mai puţin, pentru transportul citadin. Dar, mă gândeam, dacă unei asemenea construcţii îi este dat să se mişte din loc, ea ar putea fi destinată unor scopuri de apărare, sau – şi mai bine – de atac. Mi-am imaginat deplasarea a sute de tramvaie pe câmpurile de luptă, şi spectacolul era grandios.

Din când în când, ca să încerc rezistenţa construcţiei, puneam pe şine o monedă de cinci copeici. Experimentul mi se părea atât de important, încât, graţie nepăsării mele de copil, eram împăcat cu gândul unor eventuale pierderi – mai exact spus, nici nu mă gândeam la ele. Ele fuseseră născocite de tata, ca să mă dezveţe de problematica distracţie. El presupunea că tramvaiul poate să iasă de pe şine şi îmi atrăgea blând atenţia că, înainte de a mă decide pentru riscanta experienţă, trebuie să cântăresc posibilul prejudiciu.

Ce să spun acum? La vremea aceea ştiam deja că monedele de cinci copeici nu erau o piedică pentru tramvai: el pur şi simplu nici nu le observa. Eu urmăream de fiecare dată dacă gigantul nu se zguduie când trece peste ele – nici măcar o dată nu s-a zguduit. Dar tata avea dreptate în ceea ce priveşte faptul că disponibilitatea de a pierde le este într-adevăr proprie experimentatorilor, chiar şi celor maturi. Ei, trag eu concluzia, sunt nişte copii mari, şi pentru ei, după cum a confirmat istoria nefericitei noastre patrii, capul retezat al unei păpuşi nu diferă de cel al unui om.

Revenind însă la acei ani binecuvântaţi, voi spune că m-am ales cu o colecţie de strălucitoare bucăţele de metal strivite. Atingându-le cu vârful degetului arătător, simţeam încă ce mai rămăsese din efigie, dar asta nu-mi micşora plăcuta senzaţie de neted. Da, netezimea, chiar şi

lustrul acestor foste monede sunt pentru mine o amintire care s-a păstrat în mod deosebit. În ţara copilăriei mele, unde era cum nu se poate mai bine, ele deveniseră o adevărată valută. Formidabila lor suprafaţă şi degetul meu arătător – ele fuseseră create unul pentru altul. În istoria de peste o sută de ani a punerii monedelor de cinci copeici sub tramvai, experienţa mea este una dintre primele. Remarc în acest sens că acţiunile mele nu au fost consecinţa unui mimetism orb: eu am inventat acest lucru.

Dacă toate acestea nu vor fi scrise, mă tem că vor dispărea fără urmă. Ceea ce va fi o lacună considerabilă în istoria omenirii, dar cea mai mare pierdere va fi pentru Anna, la care mă gândesc tot timpul. Pentru ea am scris deja destul de multe lucruri, dar de cuprins totul, pur şi simplu nu pot. Din fericire, acum sunt ajutat, şi treaba merge mai repede.

1910. Începutul lui martie. O casă din lemn, cu etaj, nu departe de calea ferată. În zilele cu soare începe să se topească zăpada, toţi cei din casă aud cum picură. Picăturile îşi străpung calea în zăpada îngheţată şi răsună în fel şi chip – în funcţie de mărimea golului făcut. Noaptea totul se strânge, îngheaţă, aşa încât dimineaţa picăturile trebuie să îşi reia treaba aproape de la capăt. Sigur, în martie zăpada nu mai e albă ca la început. E ca o faţă ciupită de vărsat, cu neregularităţi şi urme lăsate de câini, pisici, ciori – de tot ce umblă pe lângă casele cu etaj. Zăpada asta e acoperită cu un strat de funingine, care apare statornic chiar prin zăpada proaspătă. Dar poate că e o funingine proaspătă. Special zboară de fiecare dată peste zăpada proaspăt căzută şi o acoperă – din pură repulsie faţă de alb.

De-a lungul rambleului căii ferate sunt bălţi imense – iazuri întregi. Aceste bălţi îngheaţă şi ele noaptea, dar sunt aşa de adânci, că nu apucă să îngheţe până la fund – oare au fund? În copilărie te temi că nu au. Până la amiază, copacii stau într-o pojghiţă de gheaţă, însă pe urmă ea se topeşte. Apa acestor bălţi e rece şi neagră. Nici gând să intri în vreuna.

Ţine-ţi mintea în Iad şi nu deznădăjdui. Am răsfoit cartea despre Athonit şi mi-au căzut ochii pe aceste cuvinte. Am dat deoparte cartea şi m-am ocupat de altele, dar cuvintele tot ţâşneau şi se aprindeau. Erau pentru mine. *Ţine-ţi mintea în Iad* – e starea în care m-am cufundat de câteva săptămâni. *Şi nu deznădăjdui* – e ceea ce izbutesc tot mai greu. M-am repezit la carte, şi n-am putut găsi locul imediat – dar l-am găsit. Despre cuvintele acestea s-a spus că au fost o revelaţie dată lui Siluan Athonitul. Nu ştiu cine e acela Siluan Athonitul, nici măcar nu sunt sigur că înţeleg cum trebuie aceste cuvinte, dar ele m-au revigorat puţin.

Iadul meu de-acum este faptul că moartea e mult mai

înspăimântătoare aici decât pe insulă. Sigur, acolo mă agăţam de viaţă cum puteam, dar de moarte nu mi-era frică. Când spaţiul vital a început să tindă spre zero, moartea aproape că mi s-a părut o ieşire. Simţeam cum o aşteaptă trupul meu chinuit, dar sufletul se lupta cu această dorinţă. Sufletul stătea de veghe.

Acum însă mă tem de moarte ca niciodată înainte. Am totul – familie, bani şi această ciudată celebritate a mea –, dar, judecând după toate, n-am să mă pot bucura mult timp de ele. În faţa morţii, banii şi celebritatea nu înseamnă nimic – este atât de evident acest lucru. Mă sperie despărţirea de fiinţa care mi-e apropiată – de hazlia mea Nastia, pe care, după cum mi se pare acum, am ştiut-o toată viaţa. Şi de Anna, care trăieşte în ea şi care este o continuare a mea. Pe care, poate, nici nu o voi vedea. Să înţelegi toate astea înseamnă să-ţi ţii mintea în Iad. Aici este vorba clar despre minte: să înţelegi – cu mintea. Iar cu ce-o mai fi – să nu ajungi la disperare.

1916. Bicicletă pe un drum de pământ după ploaie. Merge cu un fâsâit uşor.

Roţile ridică apa de pe drum şi o aruncă pe aripile bicicletei. De unde se scurge pe jos în stropi mari, murdari.

Uneori roţile intră în câte o băltoacă mare. Zgomot de apă despicată. Două valuri pornesc dinspre centrul bălţii spre margini.

Din când în când bicicleta dă peste rădăcini de copaci. Geanta cu scule zdrăngăne. Şaua bicicletei saltă pe arcuri.

Se lasă tot mai mult seara.

Biciclistul fixează de roată rotiţa dinamului. Lumină şi bâzâit. Deplasarea cerculeţului de lumină pe drum.

Exista lanternă de bicicletă în 1916? Nu ştiu.

Cred că exista.

Nu e important.

Îmi amintesc tot mai greu ce a fost acum un minut – o oră – o zi. Mi-e jenă în faţa Nastiei de lapsusurile evidente – evidente, deşi deocamdată, din fericire, nu sunt dese. În astfel de cazuri mut discuţia din actualitate undeva pe la începutul secolului. Aşa fac cei tari de ureche, în loc să răspundă la întrebări, întreabă ei. Ieri, schimbând tema, m-am apucat să-i povestesc Nastiei despre punerea în scenă a *Revizorului* la gimnaziu, la care, de altfel, luasem parte şi eu. Ea a priceput imediat, dar n-a lăsat să se vadă. A spus că asta va sta la baza uneia dintre descrierile pe care le face la rugămintea mea. Da, sigur, excelent, am răspuns eu. În sinea mea însă, m-am întrebat: dar va putea să descrie viaţa mea şi fără această bază? Cum s-ar spune, după intuiţia ei? Dacă ea s-ar deprinde să găsească şi să descrie lucruri potrivite mie, viaţa mea ar putea să continue şi în lipsa mea.

Punerea în scenă a *Revizorului* la gimnaziu. Maria Antonovna şi Anna Andreevna de la gimnaziul de fete vecin foşnesc din rochiile aduse de la teatru. Mirosul de naftalină însoţeşte costumele de la teatru până la gimnaziu: nu se atenuează fiind purtate – dimpotrivă, pare că devine şi mai puternic la aer curat. Aşa e şi cu buchetul vinului: când se scoate dopul, el începe să se desfacă, să îşi răspândească toate aromele şi să bucure. Rămâne să ne gândim că rochiilor scoase din garderobe le este dată o însuşire asemănătoare – fireşte, în măsura în care toate nuanţele mirosului de naftalină au capacitatea de a bucura.

Decoruri aproape că nu sunt – o măsuţă de marmură din cabinetul directorului, cu o lumânare aprinsă pe ea. O etajeră cu cărţi (adusă de la bibliotecă) – au fost alese cărţi de acum o jumătate de veac. Hlestakov se apropie de Anna Andreevna. Sub picioarele lui scârţâie scândurile scenei, ceea ce se aude bine în primele rânduri: nu degeaba arta cere distanţă. Anna Andreevna, spune Hlestakov… Îi atinge braţul. Braţul tremură, şi vocea tremură. Eroul, aşa trebuie înţeles, nu are nicio emoţie, dar băiatul care îl interpretează, simţind braţul fetei prin ţesătura deasă a rochiei, se emoţionează. Nu a făcut încă nimănui nicio declaraţie de dragoste şi se foloseşte de această declaraţie scenică, sau, mai exact spus, în acest text găseşte… Ce anume găseşte în el? La repetiţie chiar a rostit cu multă sensibilitate textul. Nu este exclus să se îndrăgostească din pricina a ceea ce spune.

În sala gimnaziului, în ciuda ferestrelor deschise, te sufoci, s-a întâmplat să fie un iunie fierbinte în acest an. În spatele ferestrelor, vârfurile numai puf ale plopilor stau, în lipsa vântului, ca desenate. Anna Andreevna are picături de transpiraţie pe frunte, Ivan Aleksandrovici are şi el, iar în sală înţeleg toţi *ce* se petrece între ei doi şi, dându-şi coate, aşteaptă să vadă cum se vor sfârşi lucrurile. Această tandreţe nu e prevăzută de piesă, dar ea este foarte evidentă, Spectatorii observă tot, n-ai cum să le ascunzi ceva. Sunt atenţi. La sfârşitul scenei aplaudă cu mâini pătate cu cerneală. Prin Ivan Aleksandrovici transpare Platoşa al meu, dar Anna Aleksandrovna tip 1914 bănuiesc că a putrezit de mult.

Azi-noapte n-am dormit, şi mi-am amintit *Împuşcătura* lui Puşkin. Acolo Silvio îşi amână riposta cu şase ani. Apare în momentul când eroul s-a căsătorit şi este fericit… Moartea nu mă afecta pe insulă. Atunci îmi era aproape indiferentă. Ea s-a întors cu împuşcătura ei acum, când în viaţa mea a apărut bucuria. Mult a mai aşteptat. Oare trebuie să înţeleg că e riposta ei?

Lui Innokenti i-a scăzut şi mai vizibil memoria operativă. Nastia îmi vorbeşte tot timpul despre acest lucru, descrie situaţiile. Dar văd şi eu singur.

Uită ideea începută. Se pomeneşte că nu ţine minte în ce odaie voia să se ducă.

Nu ţine minte nimic din ceea ce se face automat. Dacă s-a spălat pe dinţi, dacă şi-a luat medicamentele.

Medicamente îi prescriu o groază. Efectul, ce-i drept, este aproape nul. Nu au capacitatea de a opri ceea ce este principal – faptul că mor celulele.

Am regândit şi reverificat de zece ori – fără rezultat. Am scotocit prin publicaţiile din ultimul deceniu – nimic.

Niciodată nu am simţit o asemenea neputinţă, mă doare. Mă doare că Innokenti se stinge.

Să îl trimit, poate, în străinătate? De pildă, la München. Nu cred că ştiu acolo ceva ce nu se ştie la noi, dar... O altă părere – tot e important.

Aş putea spune că îmi va reveni o răspundere mai mică, dar nu asta mă nelinişteşte pe mine. Principala mea răspundere este faţă de el, de altceva nu mă tem.

Nenorocirea e alta. Simt că deja nu avem prea mult timp să hotărâm totul. *Zeit, Zeit*[79].

M-a întrebat:

— Ce-i cu tine?

Am spus:

— Mi-e frică să nu mori.

Până acum nu s-au rostit astfel de lucruri. Deşi au fost gândite. Mi-am pierdut pentru o clipă frânele. El e singurul om apropiat pe care îl am, singurul căruia pot să-i spun amarul meu. Şi acest om apropiat se duce. Iar eu n-am cui altcuiva să mă plâng. Am procedat monstruos.

Am început să plâng şi m-am strâns în el.

— Iartă-mă că am spus de moarte. Frica asta m-a ros pe dinăuntru, şi uite – a ieşit.

— Haide, în primul rând încă n-am murit...

Doamne, ce mai poate fi aici în al doilea rând?

Şedea palid, slăbit. Iar pe mine nu mă asculta vocea.

A spus:

— Moartea nu trebuie privită ca o despărţire pentru totdeauna. E o despărţire vremelnică. A tăcut o vreme. În general, cel care pleacă nu are timp.

Cel care pleacă. Răsună ca vuietul curentului în tunel.

— Dar cel care rămâne? Că doar el are timp.

A zâmbit.

— Păi să se ocupe cu ceva în aşteptare.

Atâta vreme despărţiţi. Îngrozitor.

În urma unor mari eforturi am reuşit să iau legătura cu Jeltkov. I-

am descris situaţia lui Innokenti şi i-am cerut ajutorul.

Jeltkov a început să bălmăjească ceva. Să vedeţi, eu, ăăă, nu răspund de medicină...

Eu, perplex, am repetat că sunt necesare consultaţii în străinătate, analize care costă. Cu alte cuvinte – că va trebui achitată nota de plată. O mulţime de note de plată.

Dar Jeltkov al nostru s-a derobat total. Neaşteptat, văd, pentru mine.

Să fie pentru că Innokenti nu a fost interesat de proiectul lui politic?

I-am povestit cuiva care îl cunoaşte – nu s-a mirat. A spus că dacă Innokenti a devenit neinteresant pentru el, Jeltkov a şi uitat deja de pacientul meu. A prevăzut chiar că Jeltkov nici nu va mai fi accesibil la telefon.

Îmi exprim prudent îndoiala:

— Ei, nu poate fi chiar aşa un tip de rahat!

— Fii serios! a râs interlocutorul meu. Nu se jenează.

Scheisse...[80]

I-am spus Nastiei că despărţirea prin moarte e vremelnică. Cred în asta – căci totul, aşa mi se pare mie, e dat potrivit credinţei. Vrei să te întâlneşti cu un om – te vei întâlni negreşit. Mă tem, ce-i drept, că e o slabă consolare pentru ea acum.

Interesant, oare *acolo*, în afară de oameni, întâlneşti ceva? Ceva ce nu pare să fie fundamental în viaţă, dar de care, simt, nu-mi va fi uşor să mă despart. De exemplu, sfârâitul lumânărilor în bradul de Anul Nou. Acele de brad pe care le desprinzi şi le duci cu băgare de seamă în foc. Şi care, arzând, răspândesc miros de cetină – intens, ca tot ce e de rămas-bun. Scânteierea luminilor seara, iar noaptea – mormanul negru, stins. Te trezeşti peste noapte – primul gând e la brad. Te îndrepţi spre el în cămaşa de noapte. Mergi aproape pe dibuite, adică mai degrabă după zgomot – un abia perceptibil clinchet cristalin când se face curent. Picioarele, goale, se răcesc pe parchet. Odată ajuns la brad, începi să le încălzeşti, îţi lipeşti pe rând tălpile de pulpele fierbinţi. Cad confetti. Se aude cineva, s-a dus la toaletă. Te strângi în braţele largi ale bradului şi te faci una cu ele. Aşteptând să treacă zarva la bucătărie, luneci prin nămeţii de vată, şi acolo şi dispari. Până dimineaţă... Mi se pare că şi după moarte m-aş scula să trag cu ochiul la brad. Bineînţeles, dacă l-aş mai avea.

Aşa, şi mai ce? Să zicem, farfuria cu zmeură din veranda vilei. Se umple de culoare în dispersia unei raze de soare. Pe marginea farfuriei se târâie o insectă cu aripile strânse neglijent. Nu e bondar, nu e musculiţă, nu e furnică. Şi nu că n-ai mai fi văzut insecta asta, dar îţi vine greu s-o numeşti. Se mai întâmplă: timp de o jumătate de viaţă întâlneşti un om în acelaşi loc – la intrare, să spunem, sau la librărie,

şi chipul lui îţi e cunoscut până la ultima cutişoară, dar numele nu i-l ştii. Există astfel de însoţitori în viaţă. Dacă te desparţi de ei, ţi-e dor – de înfăţişarea lor insignifiantă, sfioasă, de aripile strânse, de felul de a se mişca.

Sau, să zicem, rugul arzând în amurg. Se aşterne pe Oredej, şi nu e mai prejos decât cărarea lunii. Ce se vorbeşte nu e discuţie – aşa, cuvinte disparate, simple, împăcate. De pildă: să mai aduc lemne. Sau: apa a fiert. Pârâitul unei crengi pe jumătate putrezite sub picior. Gâlgâitul apei în gamelă, uneori – sfârâitul slab pe o aşchie de lemn. Ai vrea ca timpul să îngheţe, ca râul la stăvilar. Să nu se facă mai lumină, dar nici mai întuneric. Ca să rămână vizibile falezele roşii – despre ele parcă am scris deja? Argila devoniană. O fi argilă devoniană *acolo?*.

Câteodată mă gândesc: care dintre noi e pacientul – Innokenti sau eu?

Eu îndeplinesc prescripţiile lui, scriu, înţelegi, imagini din viaţă... Nu m-am ocupat niciodată cu aşa ceva şi nici nu simt în mine astfel de aptitudini. Sunt deprins să vorbesc cu cuvintele diagnosticelor şi reţetelor.

Dar, dacă e să fiu cinstit, îmi place din ce în ce mai mult să scriu.

Scrierea noastră comună este, aş spune, o încercare de a ne transmite experienţa către urmaşi. Lucru cu care omenirea s-a ocupat de-a lungul întregii istorii. Numai că experienţa noastră este, ca să spunem aşa, una deosebită. Pe mine m-a enervat la început, dar acum e-n regulă.

De altfel, Innokenti nu transmite numai experienţă.

Nastia spunea că a luat singur legătura cu o firmă de reclame şi şi-a oferit serviciile. Ea a aflat întâmplător – au nimerit-o pe ea când au venit să încheie contractul. Le-a făcut vânt pe scară şi i-a cerut explicaţii soţului.

Iar el şade în fotoliu moale, liniştit. Cu ce aveţi de gând să trăiţi, întreabă, când n-o să mai fiu?

Ea tace, şi lacrimile curg.

Dar Innokenti a simţit şi singur că nu trebuia să vorbească aşa. Cred că, de fapt, nu a avut putere să îşi aleagă cuvintele. A spus de-a dreptul ce gândea.

El nu crede că se va însănătoşi. Ce înseamnă asta pentru un bolnav nu mai trebuie spus.

Cel mai îngrozitor lucru e că nici eu nu pot să-i dau speranţe.

În presă s-au strecurat informaţii despre sănătatea lui Platoşa. Mie, de fapt, nu-mi pasă, dar el iese pe stradă. Se vede gălbejit în vitrinele chioşcurilor – fotografii şi titluri, titluri: „Experimentul nu a reuşit”, „Platonov e bolnav pe moarte”. Un ziar a cumpărat fotografia RMN-

ului şi a publicat-o pe prima pagină: „Creierul lui Innokenti Platonov se distruge". Dar nici nu au nevoie să cumpere: văd şi ei cum merge. Cum i se îndoaie picioarele, cum se ţine de braţul meu. Nu vrea baston: asta e deja prea de tot, zice, e o recunoaştere a ceea ce e mai rău. O recunoaştere (n-am spus eu) a evidenţei. Dar pe de altă parte – poate că el are dreptate: câtă vreme nu e recunoscută, evidenţa nu e evidenţă.

Publicaţia cu RMN-ul i-am arătat-o eu lui Geiger. S-a înroşit ca o maşină de pompieri şi s-a repezit să sune pe cineva. Trei minute – o selecţie de înjurături de mamă, totul încheindu-se cu urarea să-i stea propriile ouă în gât. Greu de împlinit, desigur – nu ştiu ce i s-a răspuns de la celălalt capăt al firului. Deşi nu mă aşteptam la asta de la Geiger, n-am să mint: mi-a plăcut. După mine, poate tocmai ceva de felul ăsta îi lipsea neamţului.

Doar că, uite, pe Platoşa – of, pe Platoşa nu-l ajută cu nimic toate astea. I-a apărut acum o idee fixă – cum să câştige mai mult pentru mine şi pentru fetiţă. A spus că, întrucât el nu o să mai fie, vrea să le asigure alor lui viitorul. A spus-o calm, ca pe ceva de la sine înţeles. Zilele trecute a luat legătura cu o firmă pentru o reclamă – ceea ce, proasta de mine, făceam eu până acum pentru el. Dar am curmat pe loc afacerea.

Simt un dor arzător de anii pe care nu i-am trăit. Un fel de durere-fantomă. Bun, eram îngheţat atunci – dar eram! Înseamnă că şi timpul acela este timpul meu, că sunt răspunzător pentru el. Secolul XX îl simt ca fiind al meu tot, fără excepţii. Când mă uit la un jurnal de actualităţi sovietic, mă văd în planul doi pe mine. Să fie întâmplător? Nu. Întâmplător poate fi considerat faptul că nu am fost acolo şi că nu am luat parte la evenimentele prezentate.

— Dacă înţeleg eu bine, m-a întrebat Geiger, pot fi descrise şi acele evenimente din viaţa dumitale care nu au fost?

— Absolut. Poate doar pare că nu au fost. Exact aşa cum pare că ceva care nu a fost a fost.

Principalul este să nu supraapreciezi evenimentele ca atare. Eu cred că ele nu sunt ceva care ţine de lăuntrul omului. Doar nu sunt sufletul care determină personalitatea şi este inseparabil de corp în timpul vieţii. În evenimente nu există inseparabilitate. Ele nu sunt parte a omului, dimpotrivă – omul devine parte a lor. El *nimereşte* în ele, aşa cum nimereşti sub roţile trenului, şi pe urmă, pe urmă vezi ce rămâne din tine.

Îmi pun din nou întrebarea: ce trebuie considerat în general eveniment? Pentru unii, eveniment este Waterloo, dar pentru alţii – un taifas seara la bucătărie. Să zicem, un taifas aşa, tihnit, într-un sfârşit de aprilie, sub un abajur cu un beculeţ chior care pâlpâie. Zgomot de

maşini în spatele ferestrei. Discuţia în sine, cu excepţia unor cuvinte, poate nici nu rămâne în memorie. Dar rămân intonaţiile – blânde, de parcă toată tihna lumii ar fi pătruns în ele în acea seară. Când simţeam nevoia de tihnă, pe ele mi le aminteam, şi taifasul din acel aprilie.

A, nu, îmi aminteam şi de o discuţie într-o staţie de cale ferată, într-o iarnă – doar că, mă întreb, în ce an? Presupun că în 1918 sau, poate, în 1922 – ani în care mai puteam să fiu martor la ea. De fapt, s-ar putea foarte bine ca această discuţie să fi fost purtată şi în absenţa mea – să zicem, în 1939. Oricum, eu nu am luat parte la ea – am ascultat doar. Dar, chiar dacă nu aş fi ascultat, caracteristica ei fundamentală nu s-ar fi schimbat: nu era cu nimic mai puţin tihnită decât aceea pe care am descris-o. Iar în planul metafizic al fenomenului însemna un singur lucru: nevoia de tihnă.

Aşadar, să revenim la ce e important. Fiindcă numai la prima privire pare că Waterloo şi discuţia sunt de necomparat, pentru că Waterloo este istorie universală, iar discuţia nu pare să fie. Dar discuţia este un eveniment al istoriei personale, pentru care cea universală nu e decât o mică parte, un fel de preludiu. Este de înţeles că, în atari condiţii, Waterloo va fi uitat, în timp ce discuţia aceea frumoasă – niciodată.

Platoşa spune lucruri ciudate. Mi-am impus ca regulă să fiu de acord cu el.

Anul 1939, ianuarie. Staţie de cale ferată.

Zici că e staţie polară: nămeţi până la ferestre, ţurţuri până la pământ.

E ora patru după-amiază, dar aproape că s-a întunecat deja.

Lumină galbenă la fereastră. Îngheţată cum e, pare că se transformă într-un felinar mare. Un far pentru toţi cei care vin spre calea ferată. Nu sunt mulţi: pe aici trec rar trenuri.

În sala de aşteptare (dar, la drept vorbind, sală e asta?) arde un beculeţ chior, el şi umple fereastra cu lumina lui. Într-un colţ e un godin. Un interior ca vai de lume, în schimb e cald. Pe podeaua de scânduri sunt urme de zăpadă topită.

Pe o bancă şed doi bărbaţi, stau de vorbă domol.

La discuţia lor trage cu urechea, de la ghişeul ei, casiera. Din când în când adaugă şi ea câte ceva.

Cam o dată la o oră trec pe lângă staţie marfare sau trenuri de cursă lungă. Nici unele, nici altele nu opresc aici. Împroaşcă fereastra cu abur, după care încep să zăngăne monoton din vagoane sau cisterne.

În astfel de momente, sub casieră se zgâlţâie scaunul. Se zgâlţâie şi banca sub cei care stau de vorbă. Ei tac şi, cu o răbdare resemnată întipărită pe feţe, aşteaptă să treacă trenul.

Au pe genunchi căciuli cu urechi, pe care le scarmănă cu degetele

înroşite de ger. Unul are părul zbârlit, celălalt, dimpotrivă, turtit.
Aşa acţionează căciulile cu urechi asupra oamenilor, diferit.

De ce l-a înviat Dumnezeu pe Lazăr? Poate că Lazăr a înţeles ceva ce putea să înţeleagă numai murind? Şi această înţelegere l-a atras din nou pe pământ. Mai exact, a fost milostivit să se întoarcă.

Dar poate că a avut un păcat greu, pe care îl putea îndrepta numai fiind viu – şi de aceea a fost înviat? Numai că e puţin probabil ca un astfel de om să fi putut să aibă un păcat greu.

Se ştie că după înviere Lazăr nu a zâmbit niciodată. Înseamnă că el a văzut *acolo* ceva după care nimic din ceea ce e pământesc nu i-a mai trezit emoţie.

Fiind extras din viaţă, eu nu am văzut nimic. Dar eu nici nu am murit.

1958. O dimineaţă de vară pe Fontanka. Soarele, lovindu-se de geamurile ferestrelor, zboară sub un unghi ascuţit către fluviu. Un portar cu şorţ alb udă cu furtunul granitul cheiului. Măreşte presiunea apăsând cu un deget gura furtunului, şi apa, cu un şuier, şlefuieşte suprafaţa roz, zgrunţuroasă. Ceea ce face portarul nu este atât de simplu pe cât poate să pară şi nici chiar lipsit de pericol. Portarul lasă în jos gura furtunului şi se uită absent la degetul roşu. Pe urmă la apă şi la curgerea ei nevolnică. Dă din cap. Apasă din nou capătul furtunului, şi acum udă neabătut. Trece jetul de pe trotuar pe parapetul de granit şi mai departe – pe ornamentele grilajului. Metalul transformă jetul în milioane de stropi, iar ei devin în soare curcubeu.

Pe caldarâmul proaspăt udat trece o Pobedă cu capota deschisă. Roţile scot un uşor zgomot ud, în urma lor se formează striaţii mici. La volan e o femeie blondă cu ochelari – zâmbeşte. Alături de ea, pe scaunul din faţă, e o mapă cu şnur. Profesor. Mai mult ca sigur că e profesor. Se duce la universitate sau, să zicem, la biblioteca publică. Dimineaţa o întâmpină cu răcoarea care se prelinge din curţile interioare. În curţi e umed, acolo e vară numai la ultimele etaje, în ale căror ferestre deschise sunt puse ghivece cu flori. Jos – frig şi mâzgă. Îmi vine să adaug: „şi zăpadă”, dar nu ar fi adevărat. Doar frig şi mâzgă.

Gândindu-mă cum să-i asigur familiei mele viitorul, mă surprind gândindu-mă că eu nu voi mai fi martor la ceea ce se va întâmpla cu ea. Pentru mine nu mai există loc în acest viitor. Singura soluţie e să transfer *eul* meu în ei. Sau să intru chiar *eu* în ei. Nu exclud ca, în mişcarea noastră, să ne întâlnim la jumătate, şi *eul* nostru să devină comun. Nastia şi cu mine trebuie să avem păreri şi aprecieri comune – atât cât ne va permite timpul care ne-a rămas. Măcar în privinţa celor mai serioase lucruri trebuie să ajungem la o poziţie care să facă

insesizabilă absenţa unuia din noi. Astfel încât cel absent să fie liniştit că hotărârea va fi luată aşa cum trebuie şi numai aşa.

Astăzi am fost zguduit.

Când am trecut pe seară pe la Platonovi, am văzut un desen al lui Innokenti. Un portret al lui Zareţki.

Nu ştiu precis cum se numeşte această tehnică – presupun că desen în cărbune. În ceva mai moale decât creionul.

Contururile se rup undeva, se dizolvă pe neobservate în foaia de hârtie.

Silueta e aplecată peste masă. Degetele răşchirate zburlesc părul.

Pe masă – o sticlă şi un pahar în care vodca e doar pe fund. O bucată de salam muşcată la un capăt.

În cele înfăţişate nu e nici urmă de şarjă. Nici în figura celui care şade, nici măcar în privinţa sticlei şi a salamului. Desenul este profund tragic.

Cel care şade deplânge ceva (poate propria viaţă), iar vodca şi salamul sunt singurii martori. Trăsăturile feţei sunt subţiri. Umerii sunt gârbovi.

Acum, că tace, are o expresie elevată – poate asemănătoare cuiva căzut pe gânduri. Iar Zareţki tace. Nu i se aud behăitul şi vorbele ticăloase.

Şi te gândeşti: gândurile în care e cufundat sunt înalte. Iar salamul e aşa, o necesitate dură. O nevoie a trupului.

Nici nu se uită la el. Privirea îi e focalizată undeva dincolo de limitele acestei odăi, poate dincolo de limitele lumii vizibile în general.

Desenul acesta m-ar fi zguduit chiar dacă nu aş fi ştiut nimic despre Zareţki. Dar ştiu – şi desenul e de două ori mai zguduitor. El îl absolvă pe Zareţki. Îl izbăveşte de rolul lui îngrozitor – de larvă.

Desenul acesta e paiul de care putem să ne agăţăm – Innokenti, Nastia şi cu mine. Rezultă că Innokenti a scăpat de acea misterioasă interdicţie de a crea. Poate desena din nou. Şi încă cum!

În termeni mai apropiaţi mie: un anumit grup de celule s-a refăcut. Cum şi de ce – aceste întrebări sunt acum în van. Constat faptul şi nu încerc să îl explic.

Platoşa e un geniu. Portretul ăsta formidabil pe care l-am văzut Geiger şi cu mine... Am vrut să spun ceva despre portret, dar mi-am luat seama la timp, am înţeles că o să sune deplorabil. Ca şi cum ai povesti *Război şi pace*, ori, să zicem, ai cânta *Simfonia 40.* O să spun un singur lucru: ieri încă îl uram pe Zareţki – după cele povestite de bunica. Dar, după portretul ăsta, l-am iertat. Aproape că l-am iertat. Aşa l-a desenat Platoşa. În ceea ce spun este un punct slab: eu sunt soţia lui. E vreo soţie pentru care soţul ei să nu fie un geniu? Simt o

dorinţă fierbinte să îi devin pentru o clipă străină şi să spun lumii întregi: Platonov e un geniu! Numai că nu reuşesc să-i devin străină. El şi cu mine suntem un singur trup şi un singur suflet.

Platoşa nu are putere. Iese tot mai rar, iar acasă stă de obicei culcat. Se uită la televizor. Sau scrie. Câteodată face atacuri de panică. E speriat că va muri curând. Sau că va muri în somn, fără să-şi ia rămas-bun de la nimeni. Acum avem tot mai des o veioză aprinsă – întunericul i se pare o prevestire a morţii. Când ne culcăm, mă roagă să-i dau mâna, o strânge, şi doar aşa adoarme. Dar cel mai mult se teme că Anna şi cu mine o să rămânem fără ajutor. Ne vede deja orfane. Mă duc în baie, mă închid înăuntru şi dau drumul la apă, şi la caldă, şi la rece, la maximum. La noi urlă conducta când e presiune mare. Şi urlu şi eu.

Citesc *Cronica vremurilor trecute*[81]. Cronicarul ia an cu an. Spune: în anul de la crearea lumii a fost asta şi asta, în anul următor – asta şi asta. Iar în anul cutare – „nu fu nimic". Astfel de ani sunt numiţi *goi.* Ani în care nu a fost nimic. La început mi-am stors creierul – de ce să fie amintiţi aceşti ani? Pe urmă am înţeles: oamenii aceştia se temeau să piardă fie şi o fărâmă de timp. Cei care au trăit cu veşnicia au preţuit într-un chip deosebit timpul. Şi nu atât timpul, cât continuitatea lui, lipsa golurilor. Credeau poate că adevărata veşnicie vine abia după un timp trăit cu luare-aminte. Şi asta am simţit şi eu! Am ştiut că nu trebuie să omit din viaţă deceniile cât am fost îngheţat. Şi n-am greşit.

Dar în general viaţa se desface în părţi, oricât mă străduiesc eu să le leg la un loc. Se desface şi se curmă. *Ţine-ţi mintea în Iad şi nu deznădăjdui.* Orice gândesc îmi cufundă mintea în Iad. Care asta şi e, deznădejde.

Am reuşit să aranjez ca Innokenti să fie examinat la München. Mai exact spus, nu eu, ci nişte foşti pacienţi ai mei.

Nu e vorba atât de suma necesară, cât de impuls. De fapt, abia acum recunosc faţă de mine că problemele organizatorice au fost până la un anumit punct un pretext.

Să fie necesară această călătorie? În sinea mea nu sunt convins nici acum.

Pe baza datelor trimise de mine, ei nu exclud o intervenţie chirurgicală, dar eu nu o consider utilă.

Eu am efectuat regenerarea lui Innokenti – pas cu pas. Cunoaşte cineva mai bine decât mine starea lucrurilor?

Pe de altă parte, poate că tocmai ceea ce ştiu mă obstrucţionează? Poate, tocmai pentru că situaţia s-a complicat, e nevoie de o privire proaspătă?

În fine, poate că ceea ce se numeşte „ataşare emoţională de pacient"

mă împiedică să iau acum decizia corectă?

De München o să-i spun chiar înaintea plecării. Nu trebuie mai devreme. El şi Nastia sunt şi aşa cu nervii la pământ.

1969. Demonstraţia de 1 Mai. Dimineaţa e răcoare. De altfel, şi peste zi e la fel: doar nu e încă vară. Reflecţiile despre temperatură sunt provocate de un termometru medical de dimensiuni gigantice din material plastic expandat, pe care îl ţin doi oameni şi care arată 36,6. E limpede că nu e temperatura aerului. Te întrebi: a cui temperatură o arată? A unui gigant necunoscut? A demonstraţiei în general? Judecând după inscripţia *Ţara Sovietelor*, acest 36,6 se referă la ea. Cineva din rândul demonstranţilor spune că ţara e bolnavă fără de speranţă, dar i se pune un termometru cu o temperatura desenată. Vorbeşte cu voce scăzută, ca pentru el. Nu e, de fapt, pentru el.

Fâlfâie în vânt steagurile – de diferite culori, dar cu precădere roşii. Portrete ale conducătorilor de partid şi de stat (nu fâlfâie). Cei sosiţi stau în coloana instituţiei lor de învăţământ – prima, să zicem, Universitatea de Medicină. Aşteaptă comanda de punere în mişcare. Cineva scoate din buzunarul hainei o sticluţă.

— Coniac. Doriţi, Marlen Evghenievici?

— Cum să nu?

Înfăşoară cu buzele gura sticluţei şi ia câteva înghiţituri zdravene. Răsuflă cu zgomot, se şterge şi o duce din nou la gură. Cel care l-a tratat se posomorăşte. Nu se aştepta ca sticluţa lui să fie folosită ca biberon. Se teme că, după buzele lui Marlen Evghenievici, coniacul îşi va pierde o parte din calităţi.

— Polina, bei?

După Polina, probabil, va mai putea atinge şi el gura sticluţei.

— Mulţumesc, nu, spune Polina.

Dar de obicei bea. I-o fi tăiat şi ei pofta Marlen Evghenievici.

Coloana se urneşte încet din loc. În frunte e termometrul, apoi sunt steagurile şi portretele. Curge, ca o dulceaţă care a dat pe-afară, pe strada Lev Tolstoi. Pe Kirovski Prospekt se contopeşte cu alte coloane, intră în ritmul general şi în bucuria generală. În realitate, bucuria e dată de ritm. De faptul că e adunată atâta lume. Dar, în fond, desigur, n-ai de ce să te bucuri.

Nu ai de ce să te bucuri.

1975. Aluşta. Plaja de nisip. Cel ce scrie aceste rânduri contemplă întinderea de apă. Şalupe, vase de pescuit cu năvoade, nişte nave imense, prelungi – să le numim pentru orice eventualitate petroliere. Sunt atât de departe, încât nici nu se aud, iar deplasarea lor aminteşte de filmul mut. Sau de legănarea unor nave din placaj de-a lungul liniei decorului. Merg fix pe linia orizontului, nu se abat de la ea nici în sus, nici în jos.

Între mine şi mare e un cearşaf. A fost orientat după poziţia soarelui, pe jumătate întors spre mare. În timp ce ţin sub observaţie orizontul, pe cearşaf se aşază o fată. O fată de vreo 16 ani. Tocmai a ieşit din mare. Marea continuă să se scurgă din părul ei strâns într-o coadă. Udătura de pe pielea ei e ca ploaia pe asfaltul proaspăt turnat – picătură cu picătură. Comparaţia poate că nu e poetică, dar este exact primul lucru care îmi vine în minte. Turnarea asfaltului mi-a făcut la vremea ei o impresie foarte puternică.

Fata scoate din sacoşa de plajă o pungă de hârtie. Cu cireşe. Se aşază turceşte, cu spatele la mine. Linia şirei spinării, omoplaţii, genunchii mici – un greier de câmp. Nastia, uitându-se peste umăr în text, spune că greierul de câmp nu are şiră a spinării. Eu îi spun că pur şi simplu e geloasă. Nastia e de acord şi mă sărută pe creştet. Las aşa greierul de câmp.

Priveliştea îţi face sete. Iau portofelul şi mă duc la automatul de pe plajă. Apa cu sirop (trei copeici) e în cazul de faţă de nebăut. Numai apă gazoasă simplă (o copeică) se poate bea în astfel de condiţii. Curge gâfâind în pahar, clocoteşte în el. Băşicuţele o iau în sus şi plesnesc cu stropi microscopici – aluzie străvezie (reuşit atribut) la faptul că apa din automat e rece.

Aluzia e însă mincinoasă, apa nu e rece. Dar mai bine aşa decât deloc, că în 1911, când am fost aici ultima oară, nici nu era automat – şi nu numai automat nu era. Trebuie să spun că totul s-a schimbat aici foarte mult. Ce a rămas e marea bucurie pe care ţi-o dă plaja. Bucurie pe care o simţi şi numai gândindu-te la ea. Chiar şi atunci când înţelegi clar că pentru tine nu mai e loc acolo şi că te aşteaptă lucruri mult mai puţin plăcute – chiar şi-atunci simţi bucuria asta.

1981. Leningrad, Kupcino. Căldură mare.

Aniversarea unei zile de naştere într-o clădire din panouri.

Când la Piter e căldură mare, e mai bine să nu intri într-o clădire din panouri. Şi, în general, e mai bine, strict vorbind, să nu locuieşti în ea.

Căldura de la Piter e umedă şi lipicioasă. În clădirea din panouri te sufoci de-a dreptul, şi de aerisit este imposibil. Şi stau toţi lipiţi unul de altul în spaţiul strâmt.

La asemenea zile de naştere simţi că nu poţi să bei. Poate doar bere rece. Începi într-adevăr cu bere, dar termini se ştie cu ce. *Schrecklich*[82].

— Luaţi salată Olivier. Uitaţi, scrumbie sub şubă.[83]

— În clipa asta, numai când aud cuvântul *şubă*...

Râsete. Se face auzit Okudjava[84].

— Insist să gustaţi toţi.

Drept urmare, se bea.

— Serîi, eu te înscriu la karate. Nu astăzi, bineînţeles.

Unul dintre oaspeţi se întinde după vodcă, ca să ţină un toast. Iese la iveală că are cămaşa umedă într-o parte.

Se ridică în picioare, ca să le toarne celor care stau de partea cealaltă a mesei. Cu care ocazie se vede că are spatele ud.

Când se îndreaptă ca să ţină toastul, devine limpede pentru toţi că e ud şi pe burtă. Dacă rămânea aşezat şi nu făcea pe cocoşul, n-ar fi observat nimeni nimic.

— Ţineţi-i capul peste cadă! De fapt, cineva trebuie să stea alături şi să-i ţină capul, că altfel se îneacă cu voma.

— Se numeşte *aspirarea vomei.*

— Păi ţine-l tu, dacă eşti aşa deştept.

— Pe mine mă faci deştept?

— Nu, nu pe tine. Am glumit.

Începe o încăierare moleşită. Toată lumea se repede să-i despartă pe bătăuşi. Ei nu se împotrivesc.

Platoşa e tot mai greu de înţeles. Ne-a rugat pe mine şi pe Geiger să descriem, nici mai mult, nici mai puţin, moartea lui Zareţki. Eu am început să protestez – păi, noi n-am văzut moartea asta, cum putem s-o descriem? Răspunsul lui Platoşa: voi n-aţi văzut multe, dar cum-necum le-aţi descris pe toate. A dat din mână – bine, nu-i nevoie, am propus şi eu aşa. Geiger mi-a făcut semn pe furiş, şi mi-am muşcat limba. Zareţki nu e un personaj lipsit de importanţă pentru Platoşa, de la el a şi început totul. Nu degeaba l-a desenat.

Când am obiectat, nu m-am gândit. Bun, dacă e să fiu cinstită, nu prea înţeleg de ce are nevoie în general Platoşa de descrierile noastre, dar, odată ce lui i se pare important acest lucru, întrebarea cade de la sine. Numai să se însănătoşească, şi aş descrie în fiecare zi ceva pentru el – demonstraţii, parcuri, nunţi, omoruri.

Astăzi am aflat că peste câteva zile trebuie să zbor la München. Am aflat întâmplător, primind cu poşta rapidă un pachet de la un spital din München. L-am sunat imediat pe Geiger, care organizase totul. Mi-a explicat că nu a vorbit despre plecarea mea pentru că nu a vrut să ne agite înainte de vreme nici pe mine, nici pe Nastia.

Ne-a agitat, şi încă cum. A rezultat că o să zbor singur. Geiger se luptă acum cu Ministerul Sănătăţii pentru clinica lui şi trebuie să fie în fiecare zi acolo. O să vină şi el la München, dar numai pentru o zi, la consultul decisiv. În ceea ce o priveşte pe Nastia, doctorii îi recomandă insistent să nu plece nicăieri. Spun că poate să se sfârşească prost. Ea, în ciuda recomandărilor, e hotărâtă să meargă, dar n-o s-o las.

Îmi e frică să merg singur. Nu arăt, dar chiar îmi e frică. Odată, când eram copil, m-au dus la spital cu o criză de apendicită. M-au speriat coridoarele albe, m-a speriat mirosul de medicamente, dar ce

m-a dus cu adevărat la disperare a fost faptul că nu li s-a dat voie părinţilor mei în sala de operaţie. M-au dus cu targa, şi am întors capul şi m-am uitat înapoi la ei – o pereche amărâtă, care mi-a făcut cu mâna de undeva din fundul coridorului. M-au năpădit lacrimile de singur ce m-am pomenit, dar şi mai mult de mila lor, o milă sfâşietoare, fiindcă ştiam că ei se simt şi mai orfani decât mine. Nu mi-am dat voie să urlu cu voce tare, ca să nu-i fac să sufere şi mai mult, dar aşa îmi curgeau lacrimile, că s-au îngrijorat până şi asistentele, care văzuseră atâtea.

Această imagine licărea în memoria mea ca o pată ştearsă, ca un felinar în ceaţă, dar acum mi-a apărut brusc în toată duritatea ei. Atunci, în copilărie, plecarea mea nu fusese încă o plecare, şi mă întâlnisem din nou cu oamenii pe care îi iubeam. Unde o să mă ducă mersul pe coridor de data asta – numai Dumnezeu ştie. Seara, când a venit la noi, Geiger a pomenit vorbind repede că probabil îmi vor „deschide scăfârlia”. „Scăfârlia” şi tonul degajat arătau că făcuse repetiţie cu fraza.

1923. Martie.

Zareţki, un om care a ieşit din schimb la fabrica de mezeluri, se pregăteşte să plece acasă.

Cu un salam în pantaloni, trece cu bine de control. Salamul fiind atârnat cu o sfoară chiar lângă organele genitale, cel de la pază nu îl vede.

Organele genitale (asta se descoperă la morgă) Zareţki le are mici, de aceea salamul are destul loc.

Mai vârstnicul contemporan al lui Zareţki, Freud, ar fi considerat că acest caz de hoţie nu are legătură cu stomacul. Cine ştie, cu salamul în pantaloni, poate că victima chiar se simţea mai plină de încredere. Poate că îi creştea aprecierea de sine.

Oricum ar fi, să mergi cu un salam în pantaloni nu e comod. Salamul jenează când mergi. În fine, mai poate să se şi desprindă. Să se rostogolească din pantaloni în văzul tuturor.

Cine duce în acest fel un salam riscă, şi Zareţki înţelesese acest lucru.

După ce ajungea la o distanţă destul de mare de fabrică, cobora de obicei spre râul Jdanovka. Îşi descheia pantalonii şi dezlega salamul. Urca din nou pe chei – cu salamul în mână.

Un om cu un salam atrage întotdeauna atenţia în Rusia, iar în anul 1923 cu atât mai mult.

Mai departe sunt posibile variante.

Că pe angajatul fabricii de mezeluri începuseră să îl urmărească. În ziua aceea fatală, poate că îl aşteptau deja lângă râu. Stăteau după un copac – după, să zicem, o salcie plângătoare. Cum şi-a scos Zareţki

salamul, i l-au şi înhăţat.

Ce a fost mai departe? Aici intră în drepturi întâmplarea.

Zareţki o fi fost îmbrâncit, şi s-o fi lovit cu tâmpla de o piatră ascuţită. Aşa a presupus anchetatorul Treşnikov, care nu ştia de salam. Sigur, aceleaşi persoane puteau să îl lovească ele cu piatra aceea pe Zareţki – erau, mă gândesc, nişte mici filantropi.

Apare totuşi o întrebare: ce nevoie aveau să-l omoare? Doar victima nu putea nici măcar să se plângă de pierderea obiectului furat.

Varianta a doua.

Râurile atrag elementele declasate. Acolo, pe maluri, bântuie mulţi huligani de tot felul.

Unul dintre jdanovkişti îl zăreşte pe Zareţki. Galoşii cămătarului lipăiesc prin zăpada udă – asta atrage atenţia. Malul Jdanovkăi nu e unul pe care să te plimbi în martie. Un om atent înţelege că insul care lipăie prin zăpadă nu a coborât degeaba acolo.

Pregătit pentru orice evoluţie a evenimentelor, observatorul îl urmăreşte neauzit pe Zareţki. Îl urmăreşte de după presupusa salcie. Încă nu ştie *ce* anume are de gând Zareţki, dar vede deja în el o victimă.

Are miros şi instinct de vânător. Ca să folosesc o expresie actuală, e o brută. Omoară fără să stea pe gânduri. Omoară pentru că e posibil să omoare. Vede manevrele cu salamul (e obişnuit să nu se mire), ia o piatră de jos şi i-o lansează clientului în ceafă.

În timp ce îi urmăreşte agonia, mănâncă salamul. Dispare în amurg.

Geiger a scris despre moartea lui Zareţki, iar Platoşa l-a rugat să citească cu voce tare. Geiger, care a desfiinţat cuvântul „nu” în relaţia cu soţul meu, a început să citească. Eu m-am uitat numai la Platoşa. A ascultat liniştit ciudata descriere comandată de el, şi chiar mă gândeam că s-a potrivit, dar a reieşit că nu. Aşa a şi spus: nu se potriveşte. Nu a explicat de ce. Lui Geiger, după cât mi s-a părut mie, i-a fost puţin necaz, *ceea ce*, dată fiind ciudata cerere a lui Platoşa, pare chiar cumva neaşteptat. I-o fi fost necaz că, deşi cererea a fost ciudată, el i-a îndeplinit-o. Şi, poftim, n-a nimerit.

Geiger mi-a spus mie:

— Ei, atunci descrie dumneata această moarte. S-a întors spre Platoşa. Sau dumneata!

Platoşa a răspuns:

— Bine, am să încerc.

Eu am încuviinţat din cap.

Am impresia că mai avem puţin până să dăm cu toţii în sminteală de-a binelea.

Dar mai e ceva – mâine Platoşa zboară la München. Şi nu mă ia cu el.

Geiger nu s-a descurcat cu un lucru care pare atât de simplu, cum e descrierea morţii lui Zareţki. Rezultă că totuşi nu e atât de simplu. Să vedem ce o să scrie Nastia. Ieri mi-a spus că nu lupt ca să mă însănătoşesc. Nu ştiu, poate că aici e de vină oboseala. E greu să ai vreme îndelungată un sentiment acut – orice sentiment. Mi se pare că oboseşti până şi să te temi de moarte. În cele din urmă, la unii asta ia forma unei indiferenţe, la alţii – a unei împăcări.

Îmi pierd puterea, memoria, dar nu simt durere – şi văd în asta că mi se arată milă. Că doar ştiu ce e aceea suferinţa. Ea e îngrozitoare nu prin faptul că îţi este chinuit trupul, ci prin faptul că deja nu mai nădăjduieşti să fii eliberat de durere: eşti gata să te eliberezi de trup. Să mori. Nu mai eşti în stare pur şi simplu să te gândeşti la lucruri precum sensul vieţii, iar singurul rost al morţii îl vezi în eliberarea de suferinţă. Dar când boala e liniştită, ai posibilitatea să te gândeşti la toate şi să te pregăteşti pentru orice. Şi atunci toate lunile, sau chiar săptămânile ce-ţi sunt lăsate devin o mică veşnicie, încetezi să le consideri un timp scurt. Încetezi să le compari cu durata medie de viaţă şi cu alte prostii. Începi să înţelegi că pentru fiecare om există un plan. Şi-atunci, ce durată medie...

Mâine – la München. Mari nădejdi nu îmi pun în această călătorie, dar într-un fel mă bucur de ea. Noi toţi am obosit, avem nevoie să ne odihnim puţin unul de altul.

Astăzi l-am condus pe Innokenti la aeroport. Eu zbor la München peste o săptămână.

Cea de-a doua zi fără Platoşa. E pustiu. Acum pot să plâng cât poftesc – nu vede nimeni –, dar n-am lacrimi. Se vede că pentru lacrimi e nevoie de prezenţa cuiva, chiar atunci când consideri că nu observă nimic. M-am dus la slujba de seară – uite, acolo am plâns pe rupte. Bine că în semiîntuneric nu vede nimeni nimic.

Azi-dimineaţă Platoşa mi-a trimis un e-mail. Scrie că l-au primit bine şi că i-au arătat oraşul. În partea a doua a zilei l-au plimbat prin Parcul Englez. Parcul i-a plăcut cel mai mult, fiindcă i-a amintit de locuri din Siverskaia. După aceea, Platoşa descrie în detaliu pădurea din Siverskaia la sfârşit de toamnă. Aerul tăios, cu miros de putred, un pârâiaş printre copaci, ciori pe crengi. Acestor păsări, scrie el, le plac ramurile subţiri – aşa, ca să se legene. Eu n-am remarcat, dar cred că aşa şi e – câte bucurii au, dacă stai să te gândeşti, ciorile? E şi nostim, şi impresionant: Münchenul a încăput în cinci rânduri, restul e Siverskaia. În încheiere – întrebarea dacă am descris uciderea lui Zareţki. Am crezut că o să uite după toate problemele de-acum – n-a uitat. Trebuie să mă apuc, am promis. Nu-mi vine.

Mi-au arătat Münchenul. E un oraş frumos, dar inima îmi bate la fel

ca şi până acum. Nu am fost niciodată în el, şi nu răspund pentru nimic aici – nici pentru mirosul plăcut al magazinelor lui, nici pentru vegetaţie, nici pentru maşinile frumoase. Toate astea au apărut şi s-au dezvoltat fără participarea mea – cu excepţia, poate, a Parcului Englez, care mi-a amintit de copilărie. Chiar în ziua când am sosit, m-am gândit că această venire e în sine, după cât se pare, zadarnică. E greu de explicat, dar exact această impresie am avut-o.

Iar pe urmă, prima întâlnire cu doctorul, profesorul Meier. Cel dintâi gând: neamţul meu e mai bun. La întrebarea „*Wie geht es Ihnen?*”[85] am răspuns „*Ich sterbe*”[86]. În răspunsul meu se reflectau şi materialul trimis de Geiger, şi felul cum mă simţeam în general, şi, fireşte, Cehov – doctorul Meier având despre toate acestea o idee cât se poate de vagă. A mormăit un „*Noch nicht*”[87], iar după aceea am comunicat cu ajutorul unei traducătoare: germana mea din liceu se epuizase.

După o primă examinare, profesorul s-a adâncit pentru mult timp în hârtii. S-a scurs o jumătate de oră, poate chiar mai mult. Răsfoind istoricul bolii mele (pe care Geiger îl tradusese eroic în germană), doctorul îşi scuipa întruna degetul arătător şi îşi molfăia buzele. Din când în când îşi scărpină nasul. Pe urmă a ridicat capul şi a spus:

— Minuni să nu aşteptaţi de la clinica noastră. Asta – ca să nu fie neînţelegeri. Dar vom face tot ce vom putea.

Am simţit că zâmbesc larg, arătându-mi toţi dinţii:

— Şi eu care venisem după minuni...

— Minuni sunt în Rusia. Privirea lui Meier a devenit tristă. Acolo trăiţi după legi ale miracolului, noi însă încercăm să trăim în concordanţă cu realitatea. De altfel, încă nu se ştie cum e mai bine.

— Dumnezeu de voieşte, biruită e ordinea naturii – mi-am exprimat eu principala nădejde, dar traducătoarea nu a putut să traducă.

Ea m-a rugat să precizez ce am în vedere.

— Traduceţi-i profesorului că are perfectă dreptate. Este de cugetat aici.

Mergeam pe coridorul clinicii şi reflectam la faptul că, desigur, e mai bine ca lucrurile care se încadrează în limitele medicinii să le fie încredinţate nemţilor. Dar cazul meu a părăsit de mult aceste limite. Aşa încât, pentru ce mă aflu aici?

Innokenti tocmai mi-a comunicat că se întoarce la Piter.

A telefonat de la hotel, unde se dusese după lucruri. De acolo pleacă la aeroport.

A rugat să nu îi spun Nastiei că se întoarce. Încă nu ştie dacă va reuşi să-şi ia bilet pentru cel mai apropiat zbor şi nu vrea să o neliniştească. Dar principalul e că nu vrea ca ea să încerce să îi schimbe hotărârea. Ceea ce, dă de înţeles, se referă automat şi la

mine.

Nici nu am încercat. I-am spus numai că îl aştept la aeroport.

Nu a dat nicio explicaţie pentru hotărârea luată – şi ce explicaţii ar fi putut fi? A spus numai că abia aici a înţeles.

Tot e bine că a înţeles cineva. Eu nu înţeleg nimic. Nici măcar nu ştiu dacă ar fi fost utilă intervenţia medicilor din München.

Ştiu un singur lucru: i-am oferit această posibilitate. Iar el a ales.

Pentru prima dată după mai multe luni scriu de mână. Ceea ce e destul de complicat: mâna nu se mişcă cum trebuie. Geiger numeşte asta „probleme cu motoraşul mic”. Scriu de mână pentru că, după cât se vede, nu se poate folosi computerul în timpul aterizării avionului. Cuvântul *aterizare* e cam exagerat. Acum o jumătate de oră s-a anunţat că trenul de aterizare al avionului nu iese. Nu putem ateriza.

Scriu pentru că trebuie să am o ocupaţie. Unii se uită pe geam. Poate că nu s-ar uita, dar ni s-a spus să ridicăm storurile. În cazul unei aterizări de avarie, ochii nu trebuie să piardă timp cu acomodarea la lumina naturală. Unii plâng, aşa că e mai bine să scriu. Hârtia, mă gândesc, e mai sigură decât computerul. Pentru ea, spre deosebire de computer, izbirea de sol nu e periculoasă. Ce-i drept, poate să ardă.

Ca să nu se întâmple acest lucru, avionul deversează combustibil. De două ori s-a auzit deja comanda să stăm cu capul apăsat de scaunul din faţă, şi avionul a intrat pe direcţia de aterizare. După ce a zburat pe deasupra pistei, a luat încet înălţime: trenul de aterizare nu a ieşit nici de data asta.

Stau lângă geam în unul dintre ultimele rânduri ale avionului. În dreapta mea e un neamţ în vârstă cu o fâşie albă pe guler. Ştiu că acest lucru înseamnă că face parte din cler. Întreabă cu un accent german moderat:

— Câţi zburăm noi acum, cam trei sute de oameni?

— Cel puţin, răspund.

E de înţeles unde merge cu gândul, dar nu vreau să-l urmez. Mă întorc spre geam. Sub aripă e Petersburgul, şi nici urmă de tren de aterizare. Din când în când, cineva din echipaj se apropie de geam, dar vede acelaşi lucru ca şi mine – liniile insulei Vasilievski, cupola de la Sf. Isaac şi săgeata de la Petropavlovsk. Oraşul acesta ales poate oferi în ultimul moment o asemenea frumuseţe.

Din cabină iese comandantul navei şi se adresează la microfon pasagerilor. Spune că defectarea trenului de aterizare este ceva obişnuit în aviaţie şi că încă nu a murit nimeni din această cauză. Înfăţişarea lui degajă calm. Din difuzoare se aud primele măsuri din *Anotimpurile* lui Ceaikovski. În acelaşi timp, pe culoarele paralele apar stewardesele. Nu mai zâmbesc ca la începutul zborului, dar nici nu se vede panică pe feţele lor. Comandantul (uniformă nou-nouţă) străbate

fără grabă salonul şi dispare după paravanul din coada avionului. Vecinul meu se uită fascinat la prezentabilele frumuseţi ruse care toarnă apă minerală în acordurile lui Ceaikovski. Pericolul potenţează perceperea frumuseţii.

În spate se aud plânsete înăbuşite şi plesneli scurte. Mă întorc. Printr-o fantă a paravanului văd cum, aşezată pe un scaun rabatabil, plânge în hohote una dintre stewardese, iar căpitanul o plesneşte peste obraji. Trecerea lui lipsită de grabă pe aici a avut un scop cât se poate de concret.

În rândul paralel vomită cineva.

Mâna abia mai face literele, care sunt tot mai mici şi mai strâmbe – trebuie să mă odihnesc puţin. Da, e important: am promis să descriu uciderea lui Zareţki. Se pare că nu e prea mult timp până la aterizare.

Avionului dinspre München i s-a blocat trenul de aterizare. Tocmai s-a anunţat de la aeroport.

Mi-e frică.

Încerc să nu mă gândesc la nimic.

Am cu mine jurnalul – o să descriu pur şi simplu ceea ce văd. Innokenti, cred, aşa ar fi făcut.

Un singur lucru e bun: Nastia nu ştie ce se întâmplă aici. Nu ştie nici măcar că Innokenti a plecat din München.

Cei care aşteaptă stau plânşi. Nemişcarea aceea specială a celor care se pregătesc pentru o tragedie. Curentul întoarce celofanul buchetelor – încet-încet, florile devin de rău augur.

În sala de aşteptare şi afară se aliniază primele camere TV.

Îmi trece prin minte sinistrul gând că, într-un fel, pentru un om bolnav catastrofa... Gând sinistru prin nedreptatea lui.

În sala de aşteptare îşi fac apariţia psihologii. Îi reperează instantaneu pe cei care au nevoie de asistenţă – de fapt, nici nu trebuie să fii psiholog aici.

La mine nu vin. Eu scriu, şi, ei ştiu, cineva care scrie se încadrează în norma psihică.

Pe un ecran imens apar imagini televizate din aeroport. Televiziunea e crudă. Fixează parcă neutru ceea ce se întâmplă – dar tocmai aici e cruzimea.

Existenţa s-a dedublat. Oamenii cu buchete sunt aici, şi exact aceiaşi sunt pe ecran. Mă văd pe mine. Pe ecran, lângă mine, un psiholog o îmbrăţişează pe cea pe care a luat-o sub tutelă, o mângâie pe spate. Ciudat, nu-i văzusem.

Mă întorc: aşa e, stau în picioare. Cea luată sub tutelă plânge pierdută pe umărul psihologului. Încă nu este clar dacă e cazul de plâns: poate există încă şanse.

Avionul: *en face.* O construcţie imensă, pe tot ecranul. Teatru de

operă, palat de gheaţă, aquapark – numai aparat de zbor nu. Întruchipare a ideii de grandios.

Nu zboară – e suspendat. Pozează camerei, la marginea câmpului de zbor, în vibraţiile aerului topit.

Vine la aterizare. Coboară.

Trece pe deasupra pistei.

Vedem deja că trenul de aterizare nu a ieşit nici de data asta – nu ateriza! Nu ateriza...

Strigăt comun.

Avionul ia înălţime pentru următorul tur.

Dar eu am înţeles demult că pe Zareţki l-a omorât Platoşa. Acum, când el e aşa de departe, mi-e mai uşor să scriu despre asta. Bunica m-a derutat, bineînţeles, cu *am comandat* acela al ei – dar numai pentru scurt timp. Pur şi simplu nu mi-am imaginat, nu ştiu de ce, cui i-a comandat. Mai exact, i-a spus. Când l-au arestat pe tatăl ei, străbunicul meu, ea i-a spus lui Platoşa să nu cumva să îl omoare pe Zareţki. Era greu să nu înţelegi această rugăminte. Cred că îi venise şi lui singur acest gând, dar, după ce i s-a şi spus, ce îi rămânea de făcut?

Omorul propriu-zis nu mi-l reprezint foarte bine. N-am să fantazez – e prea grav totul. Am vrut de multe ori să stau de vorbă cu Platoşa despre Zareţki, dar tot n-am îndrăznit. De vreme ce el nu vorbeşte despre asta, m-am gândit că nu trebuie s-o fac nici eu. Dar acum poate o să vorbesc. Că nu degeaba ni s-a adresat mie şi lui Geiger în privinţa lui Zareţki – era o cerere pentru mai mult.

Da, apropo, Geiger... Ceva mă face să am impresia că şi el a ghicit totul. Poate chiar înaintea mea. Dar – tace, tace.

Doamne, iartă-mă! I-am spus unui preot: eu m-am căit la spovedanie pentru că am omorât cândva un om, dar după aceea nu mi-a fost mai uşor. Însă preotul a răspuns: ai cerut iertare lui Dumnezeu, pe care nu l-ai omorât; poate trebuia să ceri iertare celui pe care l-ai omorât? Dumnezeul meu, dar ce pot eu să îi spun celui ucis, şi o să mă audă el oare de-acolo? Şi am venit acasă, am luat arma cu care am ucis şi m-am dus la locul crimei. Ajuns acolo, am spus: iartă-mă, Nikolai, robul lui Dumnezeu, că te-am omorât cu statueta lui Themis într-o seară de martie a anului 1923. Poate că tu aştepţi chiar de-atunci aceste cuvinte, iar eu nu le-am rostit nicicum – pur şi simplu nu m-am gândit că se poate.

Pe urmă m-am dus la cimitir. Am luat-o cu mine pe Themis, şi am vorbit din nou cu robul lui Dumnezeu Nikolai. Pentru Themis am cerut iertare separat – când am ucis, mi s-a părut că restabilesc dreptatea, deşi – despre ce dreptate poate fi vorba aici? E numai nedreptate. Şi de fapt la dreptate m-am gândit după aceea, iniţial am ales-o pe Themis din cu totul alt motiv.

Degetele se poziţionau ideal pe statuetă. Părea că, în mod ciudat, silueta fusese sculptată spre a fi cuprinsă cu palma – doar balanţa era o piedică. Dar când balanţa s-a rupt, palma se oprea firesc în braţul ridicat al lui Themis. Încât zeiţa de bronz a dreptăţii a devenit mâner, iar soclul de marmură – ciocan. Statueta, folosită înainte exclusiv în scopuri paşnice (în primul rând pentru nuci), s-a transformat dintr-odată într-o unealtă a răzbunării. În timp ce mergeam de-a lungul Jdanovkăi, pipăiam statueta pe care o aveam în sân, şi era rece ca un topor.

Pe Zareţki l-am aşteptat ascuns după o tufă. Nu după o salcie plângătoare, cum îşi imagina Geiger, ci după o tufă mare, pe care nici nu ştiu să o numesc. Am avut de aşteptat mai mult decât presupusesem studiind deplasările lui Zareţki – probabil îl reţinuse ceva. Pentru mine era tocmai bine – lumina amurgului scădea tot mai mult. Ce l-ar fi costat să nu vină atunci – de câte ori nu mi-a sfâşiat gândul ăsta conştiinţa! Dacă s-ar fi amânat, nu s-ar mai fi petrecut: pentru prima dată poţi să îţi aduni puterile, dar pentru a doua e greu.

Dar nu s-a amânat. Zareţki a apărut – atât de neaşteptat, că abia am avut timp să mă las jos în spatele tufei mele. Nu ştiu ce îl întârziase, dar faţa lui era tristă. La fel de tristă cum l-am înfăţişat eu nu demult în desen. Era un chip de om, nu de reptilă. Dacă i-ar fi rămas aşa, poate totul ar fi decurs altfel în seara aceea de martie. Dar chipul lui omenesc s-a topit, s-a rarefiat ca o mască veche, şi prin el s-au ivit vechile trăsături. A început să se descheie la pantaloni. M-am uitat în jur – nu era nimeni.

În timp ce ieşeam din ascunzătoarea mea, m-am gândit că acesta era chipul cu care îl denunţase pe tatăl Anastasiei. Asta mi-a dat putere. Venind aici, mă temusem că în momentul hotărâtor n-am să pot lovi. Că, în sensul propriu al cuvântului, mâna mea nu se va ridica. Nu a fost deloc aşa. Am făcut câţiva paşi în direcţia lui şi, simţindu-mi mâna perfect mulată pe statuetă, am lovit aproape fără să îmi iau avânt. S-a auzit un trosnet sec, mai mult de lemn. Zareţki a căzut fără să se întoarcă. Fără să mă vadă.

M-am aplecat peste el. Zăcea pe spate. Picioarele îi erau îndoite din genunchi şi tresăreau abia perceptibil. Din pantalonii descheiaţi se ivea salamul. Învingându-mi repulsia, l-am desprins şi l-am aruncat în Jdanovka. Plescăitul a făcut să se apropie de locul acela două raţe. S-au uitat cu părere de rău la cercurile care se dispersau. Şi parcă m-am decuplat. M-am căţărat fără grabă şi am luat-o încet pe chei, lăsându-l pe Zareţki în zăpada murdară, printre pietre.

M-am întors acasă. Am băut ceai cu Anastasia şi am stat amândoi în fotolii în camera ei. Ticăia ceasul; noi tăceam. Pe fondul ticăitului taci în voie. A început să mi se pară că tot ce s-a întâmplat pe Jdanovka a fost un vis. Dar timpul trecea, iar Zareţki continua să nu fie. Şi atunci

am înţeles că nu a fost vis. Că fusese cea mai adevărată realitate. Viaţă. Iar mai exact – moarte.

— E ceva cu Zareţki, a spus Anastasia.

— O să apară! Vocea mi-era vioaie.

— Aşa, deodată, nu-i?

Anastasia a zâmbit abia vizibil.

Dacă ar fi ştiut ea cât de mult speram eu că o să apară. De speriat, plin de sânge – numai să fi venit.

Dar n-a venit.

Pe câmp au început să apară maşinile de pompieri.

Se aliniază de-a lungul uneia dintre pistele de aterizare. Deci aceea va primi nenorocosul avion.

Cadru din elicopter: într-o parte a aeroportului se deplasează pe şosea o coloană de ambulanţe. La cinci sute de metri de ea – alta.

Brusc, mi-a trecut prin minte: ce denumire veche au – ambulanţe! S-a păstrat în mijlocul atâtor pierderi.

M-am hotărât să mă ocup de descrieri, dar, cine ştie de ce, am deschis televizorul.

Unde – un reportaj în direct cu un avion de la München. Numai bine nu mi-a căzut: în el putea să fie şi Platoşa. Pe ambele părţi ale pistei de aterizare pompierii desfăşoară furtunuri. M-am gândit: cât riscă oamenii ăştia! Vor trebui, poate, să stingă avionul în flăcări.

Mi-am amintit că Platoşa, când era mic, voia şi el să se facă pompier. Încă de-atunci îl fermeca pericolul, încă de-atunci plângea gândindu-se la tragismul şi măreţia acestor oameni. La lupta dintre viaţă şi moarte, în care moartea ia forma unei grinzi în flăcări sau a unui depozit de pulbere. Sau a unui avion care aterizează fără tren de aterizare.

Pe câmpul de zbor intră salvările. Din ele ies medici, sub paltoanele aruncate pe umeri – albul halatelor. Numai când văd albul ăsta mi se face rău, fiindcă aduce aminte de suferinţa trupească.

La TV vorbeşte un expert în aviaţie. Spune că s-a luat hotărârea să aterizeze „pe burtă”, şi, prin urmare, acum se pregăteşte pista. Pălăvrăgeala asta de pe ecran te scoate din sărite. Dacă eşti aşa deştept, explică de ce n-a ieşit trenul de aterizare, sau, şi mai bine, fă tu ceva ca să iasă. Dacă nu poţi – taci.

Tace.

E arătat avionul. A început deja să coboare.

Gros-plan cu pompierii. Se uită, fără să-şi dezlipească privirea, în direcţia din care trebuie să apară avionul. Pe feţe au reflexe de la luminile de avertizare. La o comandă, sunt ridicate gurile furtunurilor. Din ele începe să curgă spumă.

De ce arată toate astea?

Trăiesc cu această amintire, şi ea va rămâne cu mine până la sfârşitul vieţii. Pentru că sfârşitul poate veni în scurt timp, presupun că ea va rămâne şi după moarte. Acolo se vor întâlni toate evenimentele şi amintirile noastre despre ele. Dacă sufletul e veşnic, se va păstra, cred eu, şi tot ce are tangenţă cu el – fapte, întâmplări, senzaţii. Fie şi în altă formă, de film, poate în altă succesiune, dar se va păstra, fiindcă îmi amintesc inscripţia de deasupra unor renumite porţi[88]: *Domnul păstrează tot.*

Ating umărul vecinului meu:

— Ce credeţi, când dau într-un seamăn, acest lucru trebuie să fie înainte de a-i cere iertare pentru asta? Aceasta este succesiunea evenimentelor?

În ochii lui se iveşte o uşoară mirare.

— Dar cum altfel poate fi?

— Eu m-am gândit chiar acum: poate. Fiindcă adevărata căinţă este întoarcerea la starea dinaintea păcatului, un fel de biruire a timpului. Dar păcatul nu dispare, el rămâne ca un fost păcat, ca – nu credeţi? – o uşurare, pentru că a fost căit. El există şi în acelaşi timp e anihilat.

Interlocutorul meu îşi pune mâna peste a mea, care e pe braţul fotoliului, şi o strânge cu putere. În ochi are lacrimi.

— Din cele ce aţi spus, eu nu am înţeles niciun cuvânt. Dar mi se pare, nu ştiu de ce, că aveţi dreptate.

Avionul intră la aterizare. Innokenti, prietene, fii tare!

— Ce tot scrieţi acolo?

— Descriu obiecte, senzaţii. Oameni. Scriu în fiecare zi acum, cu speranţa că le salvez de la uitare.

— Lumea Domnului e prea mare pentru a conta pe reuşită aici.

— Ştiţi, dacă fiecare va descrie părticica lui, cât de mică, din această lume… Deşi, la drept vorbind, de ce mică? Se va găsi întotdeauna cineva cu o cuprindere destul de mare.

— De exemplu?

— De exemplu, un aviator.

Ce noroc că Platoşa nu e în avionul ăsta.

Să luăm statueta lui Themis. E greu de imaginat copilăria mea fără ea, ea i-a însoţit cele mai vii momente. Atunci când i-am rupt balanţa, nu ştiam încă ce unealtă îmi pregăteam. Dar, după cum se vede, zburdălnicia mea de copil a fost parte a dramei care avea să se desfăşoare după nişte ani pe malul Jdanovkăi. Vreau să spun că nu există întâmplări importante şi neimportante, şi că totul este important, şi că totul intră în operă – fie bun, fie rău.

Acest lucru îl înţelege un pictor care redă viaţa în cele mai mici detalii. Dar câte sunt cele pe care nu le poate reda! Pictând un strat de flori într-un oraş sudic, nu poate transmite mireasma florilor într-o seară de iulie. Nici zăpuşeala umedă de după ploaie, când mireasma aceea se împrăştie de poţi s-o bei, n-o poate reda. Dar există o clipă miraculoasă în care tabloul începe să o răspândească. Pentru că adevărata artă este exprimarea inexprimabilului, a ceea ce, dacă lipseşte, ştirbeşte plenitudinea vieţii. Aspiraţia spre plenitudinea exprimării e aspiraţia spre plenitudinea adevărului.

Există ceva care rămâne dincolo de limitele cuvintelor şi ale culorilor. Tu ştii că există, dar nu poţi accede la acel ceva – acolo e abisul. Stai chiar acolo unde se izbesc talazurile de coastă şi înţelegi că mai departe este de mers cumva altfel – nu este exclus, chiar aşa, pe apă. Pentru că spunând, de pildă, „copilăria mea”, nu îi lămuresc viitoarei mele fiice absolut nimic. Ca să îi dau cât de cât o imagine a ei, va trebui să descriu mii de amănunte de tot felul, altfel ea nu va înţelege în ce a constat fericirea mea de-atunci.

Atunci, ce anume se cere descris? Păi, fireşte, tapetul de deasupra patului – îmi amintesc şi-acum desenul lui cu flori. Seara, în minutul de dinaintea somnului, un deget îmi alunecă pe el. Zgomotul capacului oliţei de noapte, pătrunzător, ca talgerele într-o orchestră. Dintre zgomote – la fiecare mişcare a mea – îmi mai amintesc unul: scârţâitul patului. Mâna îi mângâie barele reci şi strălucitoare, se împleteşte cu ele dându-le căldura ei. Se lasă în jos, pipăie cutele cearşafului şi se reazemă pe genunchiul bunicii care şade lângă pat. Privesc lustra şi umbrele ei de păianjen. În mijlocul plafonului e lumină, iar în colţuri e întuneric. Pe dulap, iradiind dreptate, Themis îşi ţine balanţa. Bunica citeşte *Robinson Crusoe.*

Observații

[←1]

Ne-am înţeles (în germană în original).

[←2]

Termen învechit pentru o boală epidemică asemănătoare gripei.

[<-3]
Fleşa catedralei Sfinţilor Petru şi Pavel.

[←4]

Literă a alfabetului chirilic (b), preluată în grafia limbii ruse, marcând pronunţarea „moale”, adică cu palatalizare, a consoanei precedente.

[<-5]

Casă în afara oraşului, folosită îndeobşte pentru petrecerea timpului liber, dar, uneori, şi pentru locuirea permanentă.

[←6]
4,4 cm.

[←7]

A bisericii *(tzerkov'* – biserică).

[←8]
Organul puterii în Petrograd (Consiliul deputaţilor muncitori, ţărani şi soldaţi roşii).

[←9]

Zver' – animal sălbatic.

[←10]

Anastasia Dmitrieva Vialţeva (1871–1913) – cântăreaţă de estradă şi de operetă, interpretă de romanţe ţigăneşti; a murit de leucemie la 42 de ani.

[←11]

Vladimir Borisovici Frederiks (1838–1927) – om de stat rus, ultimul ministru al Curţii Imperiale a Imperiului Rus (1897–1917), general de cavalerie, baron până în 1913, apoi conte.

[←12]

Vialîi – veştejit, ofilit.

[←13]

Kuzma Sergheevici Petrov-Vodkin (1878–1939) – important pictor rus şi sovietic, grafician, critic de artă, scriitor şi pedagog. Unul dintre tablourile lui este intitulat *Cal roşu la scăldat* (1912).

[←14]

Primele consemnări datează din secolul al XIII-lea. În legătură cu numele acestui râu există mai multe supoziţii. Una dintre ele este că provine de la cuvântul *redrîi* din limba rusă veche, care înseamnă roşcat, dată fiind culoarea malurilor acestui râu.

[←15]
Pecionîi – copt.

[←16]

Conform calendarului iulian, folosit de Biserica rusă.

[←17]

Pilot, aviator.

[<-18]

Velimir Hlebnikov (1885–1922) – poet şi prozator rus, reprezentant al avangardei ruse, reformator al limbajului poetic, creator de cuvinte noi.

[←19]
Roşie.

[←20]

Poezie din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, de autor necunoscut.

[←21]

Direcţia Politică de Stat, organ pentru asigurarea securităţii statului.

[←22]

Termenul rusesc (*pervopeceatnik*) se referă la Ivan Fiodorov (1525–1583), primul tipograf din Rusia.

[←23]

Feliks Edmundovici Dzerjinski (1877–1926) – revoluţionar comunist, fondator şi prim conducător al poliţiei politice bolşevice (CEKA).

[←24]

Tentralnîi Komitet – Comitetul Central.

[←25]

Babuşka – bunică.

[←26]
Din Canonul Sfântului Andrei Criteanul.

[←27]

Aleksei Mihailovici Remizov (1877–1957) – scriitor, unul dintre cei mai străluciţi stilişti din literatura rusă.

[←28]

Traducere de M. Djentemirov şi M. Calmicu, în *Versuri alese*, Editura Cartea Rusă, Bucureşti, 1956.

[←29]

Oraş şi râu în Karelia. Râul se varsă în Marea Albă.

[←30]

Aleksandr Blok, „Aviatorul”, vol. cit.

[←31]

Nikolai Aleksandrovici Dobroliubov (1836–1861) – critic literar, poet, publicist, democrat revoluţionar.

[<-32]

Anastasia Nikolaevna Cebotarevskaia (1876–1921) – prozatoare, autoare dramatică, traducătoare, participantă la mişcarea feministă. Labilă psihic, s-a sinucis aruncându-se în Neva.

[←33]

Fiodor Sologub (1863–1927) – poet, prozator, dramaturg şi publicist. Unul dintre cei mai importanţi reprezentanţi ai simbolismului.

[←34]
Raion în sudul Petersburgului.

[←35]

Deal pe insula Solovki.

[←36]

Prescurtare a cuvântului *zakliucionnîi* – deţinut în condiţii speciale.

[←37]
Catedrala Kazan.

[←38]

Aşezare atestată istoric în anul 1141, devenită oraş în 1925, aflată pe malul Volgăi, în nordul regiunii Ivanovskaia. De acest loc sunt legate numele mai multor pictori, printre care I.E. Repin, Fiodor Vasiliev, A.K. Savrasov, dar mai ales Isaac Levitan, care a pictat aici multe dintre pânzele sale cele mai importante.

[←39]

Laboratorul pentru Îngheţare şi Regenerare.

[←40]

Mănăstirea fortificată Solovețki, aflată pe această insulă, a devenit primul lagăr cu destinație specială imediat după Revoluție. A redevenit mănăstire în 1990.

[←41]
Al Bursei.

[←42]
Al Palatului.

[←43]
Econoamă (în germană în original).

[←44]

Kromeşna – cuvânt format în slava veche prin calchierea cuvântului grecesc *eksoteros* (aflat în afară, dincolo de limitele a ceva).

[←45]
Muzeul de Etnografie şi Antropologie al Academiei de Ştiinţe a Rusiei.

[←46]
Federaţia Rusă.

[←47]

Foarte democratic (în germană în original).

[←48]
Predarea obligatorie a produselor alimentare.

[←49]
Îngrozitor (în germană în original).

[←50]
Institutul Smolnîi pentru fete de nobili.

[←51]

Obşcestvo s ogranicennoi otvetstvennostiu – Societate cu răspundere limitată (S.R.L.).

[←52]

Dar frumos (în germană în original).

[←53]

Cele două căţeluşe lansate în cosmos cu nava sovietică *Sputnik-5* în 1960, primele animale participante la un zbor cosmic orbital.

[←54]

Nebunie (în germană în original).

[←55]

Din poezia „Aviatorul”, de Aleksandr Blok, vol. cit.

[←56]
Piaţa Veche.

[←57]

De necrezut (în germană în original).

[←58]

Parafrază a unui vers din poezia lui A.N. Nekrasov „Meditaţie la intrarea principală” (1858).

[←59]

Jaba (rusă) – broască râioasă.

[←60]

Literă a vechiului alfabet chirilic, eliminată ca urmare a unei reforme a ortografiei încheiată în 1917.

[←61]

A fugi, sărman, palid, pleoapă, veac.

[←62]

Dobrosklonnîi – bine intenţionat.

[←63]
Dumnezeul meu (în germană în original).

[←64]

Skvoreţ – graur; *voron* – corb.

[<-65]

„Pe căi anevoioase către stele” – dicton provenit dintr-un vers al tragediei *Hercule furios* de Seneca.

[←66]

În rusă – *MRT* (poate, trimitere la *mertveţ* – mort).

[←67]
Timpul.

[←68]
Fată vorbăreaţă (în germană în original).

[←69]

În traducere literală – Curtea oaspeţilor. În prezent are sensul de piaţă acoperită sau centru comercial. La origine, termenul desemna o incintă cu mici magazine în care negustori din alte oraşe veneau la date prestabilite să îşi vândă marfa.

[←70]
Întreprindere comunală de alimentare cu apă şi canalizare.

[←71]

Foarte rafinat (în germană în original).

[←72]

Unul dintre cele mai elegante restaurante din Sankt-Petersburg.

[←73]

În romanul *Fata căpitanului.*

[←74]

A.S. Puşkin, „Ospăţ în timp de ciumă”, traducere de Adrian Maniu, în *Opere alese,* vol. II, Editura Cartea Rusă, Bucureşti, 1954, p. 173.

[←75]

Opricinina – regim de teroare, cu măsuri extrem de represive, instituit în Rusia de Ivan al IV-lea, cu trupe speciale pentru asigurarea acestui regim.

[←76]

Komar – ţânţar.

[←77]

Cistîi – curat.

[←78]

Voron – corb; *vorona* – cioară.

[←79]

Timp, timp (în germană în original).

[←80]

Rahat (în germană în original).

[←81]

Cea mai veche cronică slavă răsăriteană ajunsă până la noi, e scrisă cam prin anul 1113 la Kiev, istorie a Rusiei Kieviene de pe la 850 până pe la 1110.

[←82]

Oribil (în germană în original).

[←83]
Salată cu scrumbie şi legume, foarte populară în Rusia.

[<-84]

Bulat Okudjava (1924–1997) – autor-compozitor-interpret, poet, prozator şi scenarist sovietic, de origine gruzin-armean, de mare popularitate între anii 1930 şi 1980.

[←85]

Cum vă simţiţi? (în germană în original).

[←86]

Mor (în germană în original).

[←87]

Încă nu (în germană în original).

[←88]

Palatul din Petersburg al contelui Nikolai Petrovici Şeremetiev (1751–1809), cunoscut ca ocrotitor al artelor şi mecena, are deasupra porţii blazonul familiei, cu deviza *Deus conservat omnia.*

Table of Contents